

Wiener Stadt- und
Landesbibliothek E. W.

249160 A

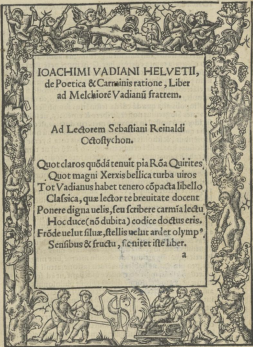
MA 9 - 92 25 - 054000 - 94

Wiener Stadt- und
Landesbibliothek

249160 A

MA 9 - 50 25 - 00000 - 94

935

IOACHIMI VADIANI HELVETII,
de Poetica & Carminis ratione, Liber
ad Melchiorē Vadianū fratrem.

Ad Lectorem Sebastiani Reinaldi
Octostychon.

Quot claros quōdā tenuit pia Rōa Quirites,
Quot magni Xerxis bellica turba uiros
Tot Vadianus habet tenero cōpacta libello
Classica, quæ lector te breuitate docent
Ponere digna uelis, seu scribere carminā lectu
Hoc duce (nō dubita) codice doctus eris.
Frōde uelut siluæ, stellis uelut ardet olymp⁹
Sensibus & fructu, scilicet iste liber.

IOACHIMVS VADIANVS HÉLVETIVS, JOANNI DE HIN-
wil Heluetico, optimo & imaginibus claro adoleſcēti. S. D.

Nuus nisi fallor iam quintus agitur, quum studiosis
quibusdā qui mihi tūc erāt discipuli, libellū de Poe-
tica & carminis ratione Viennæ distatē, is cum pla-
cuisse nō nullis, aui sunt illi urgere me, ut labore tumultua-
rio cōscripta capita ederē in lucē. Gessi morē petētibz ex eo
ipso fere tēpore, quo id petiissent, Sed reuicis tamē & in ordi-
nem paulo meliorē redactis oibus. At quid nō subita negocia
uariāt tot annis ego desiderio meo, illi suo cōmodo frustrati
sumus, nam opere fere ad calcem usq; impresso, cū urgētibus
bibliopolis alia quēdā edēda festinātius sumpsisset in man^u
Ioannes Singrenius nosset, scribere & emēdare, ut solebā de-
ſi, idq; oculū nostrū in proximū mensem durauit, nec sane de-
ſidia quāpiā, sed studiis seuerioribus paulo animū nostrū alio
rapiētibus, & scholis nostris Pōpōnians tota hyme cracta
subſiſſias horas sibi uendicātibus, quo factū est ut tardū quā
ſperabā hāc quātulacūq; nugæ mex in lucē prodierint, in qui-
bus aliā quandā scribēdi rationē sum secutus ac illi hactenus
cōluenerunt qui de Poetica tradidere, nimirū tantæ professi-
onis dignitate motus, quā solius grāmaticæ comitē esse puta-
re posset lector quipiā, ea unica causa, quod omnes illi quos
hactenus legerim & recentiores maxime, oēm scribēdi carmi-
nis & Poeticæ rationē syllabarū & schematū obseruatōe, pe-
dumq; & generū carminis enumeratōe atq; expositōe termi-
narūt, quibus meo iudicio locus utiq; insignis uerum a primo
alius debet. Igitur ut fratri adoleſcēti, cui ut nos si ad bonas li-
teras & ingenuas doctrinas capēdas supra assiduū studium
plurimū etiam ingenū est, paucis explicare quas res ambitet
Poetica, quarūq; artium adminiculo nitereſ, sine magno dele-
ctu, pro uicili tamē habita iouētutis ratione, attuli in mediū
quæcūq; scribēti mihi eo tendere uidebant, ut ad serias artes
& quæ uere eruditi nomie dignū efficiūt philosophiæ studia,
annuū literarū illecebris sese oblectantē prouocaret. Et quoniā
intelligēti in doctissimoz quorundā sententiā prope rece-
ptum, existimantiū nihil a uite cultu, a sapiētia, ab eruditio-
ne & artū capto magis Poetica alienū esse, Contrariū, ut lo-
cus tēpūsq; permittebāt, docere sum conatus, ideo de industria
humi serpens, & fatigūe quandā magis q̄ opiparū cōsulentū

condiens, raptim & quadam etiam animi uehementia decerpfi
undiq; quæ illoꝝ imperitiam uel pueritia iudice retulerent,
cautũq; abest, ut prodesse magis uerboꝝ luce filiq; nitore nõ
lucrum, ut more etiam recentissimo & plane barbaro incitan-
dis locis & argumētis texendis, fuerim usus. Sunt uero cog-
ita pluraq; omnia quæ scripsi, non nulla autẽ protrita adeo ut
sine tedio a paulo doctioribꝫ uix legi possit, sed ea tamẽ quæ
pro magnis docilis iuuetus habitura sit. Et qui alios docet nõ
quid se oblectet, sed quid horum qui discant ingenia adparet
capiatq; sequi debet. Quod si cui, *besedoria* quadi molestus
uidebor, nil mirum, sed defendi me posse mihi persuadeo, cũ
rerum multitudine & præstãtia, tum maxima docendi fidelita-
te quadam, quæ ut in multis longior forem effecit. Satis preel
um operæ respõderit, si te toiq; similes ingenuos & ad mores
literaliq; natos adulescentes hoc nostro instituto, si nõ doctio-
res, saltem aptiores & ad honestissimas qualq; disciplinas ca-
pessendas promptiores factos esse cognouero. Ea namq; spe
ductus multa hæcenus edidi, quæ seueriori adhibita lima ca-
stigari melioraq; fieri poterat, diutius retenta, sed uicit amor
rapuit desiderium, monuit officium, & erant apud me cum
Wienæ IOANNIS CVSPINIANI Cæsarei Consiliarii cura publi-
ce profiteret, Heluētis iuuenes supra q̄ dici queat ingeniosi,
qui alibi optimis præceptoribus, Henrico Glareano doctissi-
mo homine, Michaele Rubello, Ioanne Xiloteo, Osualdo
Miconio, Vdalrico Zuringlio, Heluētis omnibus & insigni-
ter doctis uiris, uel, me doctore cepta studia incredibili qua-
dam diligẽtia prosecuti sunt, quorũ gratia quando cõmentan-
di nobis ocium liberius fuerit, aptius fortasse & maiori dili-
gẽtia cõmentabimur, & permittet, ut spero, res Medice quas
proficemur, ut quandoq; Musis officium præstemus saum, si
uerum est illud, Vanibus & Medicis unus Apollo fauet. Tu ua-
le, & ita uitam institue ut quemadmodũ generis, & maiorum
dignitate præstas, ita moribus quoq; & doctrina nemini sis
cessurus. VIENNÆ Nonis Iunij. ANNO. M. D. XVIII.

1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650

TITVLORVM OPERIS ENYMERATIO.

- C** Quid sit Poetica & quæ eius præstantia. TIT. I.
C De origine poetices. TIT. II.
C De excellētia nūeri & causâ nois metri & carminis. TIT. III.
C Qui vetustissimi apud Græcos Poetæ, & inibi de Homero. TIT. IIII.
C Qui vetustissimi apud Latinos Poetæ, & inibi de Ennii & Maronis laudibus. TIT. V.
C De Poetarū Latinorū successione in uniuersum, & temporū uarietate & iactura. TIT. VI.
C Quantum honoris Græcis & Latinis Poetis impensum fuerit. TIT. VII.
C De multiplici genere Poetarum, & uariis poematū speciebus. TIT. VIII.
C Natura ne an ars Poetam faciat? TIT. IX.
C Quæta nature in omniū artium consumatione maiestas sit & potentia. TIT. X.
C Quanta sit artis præstantia & firmitas, quæq; facile sit labi naturæ cōfidentibus arte neglecta. TIT. XI.
C Quanta sit exercitii uis in omni re. TIT. XII.
C De extemporalitate quam parit usus. TIT. XIII.
C De furore Poetico & quid per eū intelligendū. TIT. XIIIII.
C Quæ solitudo Poetæ studiis maxime oportuna sit. TIT. XV.
C De generibus fabularū & origine, atq; inibi quantū fabulæ profunt. TIT. XVI.
C Primos Poetas theologos fuisse rerūq; ad naturā pertinentium studiosos. TIT. XVII.
C Poeticā sacræ literæ seueritati nō obesse, & inibi q̄ temere isti agere uideant, qui eam ut cassam & religiōi dissonā contemnant. TIT. XVIII.
C De diis gentiliū non nihil, & inibi quid de diis Poetæ ucti isti indicasse uideantur. TIT. XIX.
C An ideo Hieronymus ab angelo percussus sit, quod Ciceroem legit. TIT. XX.
C Illustriū rerum scriptores testimoniis sententiisq; Poetarū frequenter usos esse. TIT. XXI.
C De musis & earum nominibus quid intellectū. TIT. XXII.
C De Apolline & Bæcho, atq; inibi cur in eorū tutela Poetæ esse credantur. TIT. XXIII.

- C De grāmaticæ præfātia & eius discōdæ ratiōe. TIT. XXIII.
 C Rhetoricā prope magis Poetæ q̄ Oratori necessariū esse, &
 inibi de eiusdē cum Dialecticā cōmercio. TIT. XXV.
 C Quid inter Oratorem & Poetā interfit, & inibi de oratiōis
 pedestris & carminis discrimine. TIT. XXVI.
 C De iudiciō. TIT. XXVII.
 C De imitatiōe quantū plit & q̄tenus ea utendū. Ti. XXVIII
 C Iudiciū in latinis Poetis & qui primū legēdi. TIT. XXIX.
 C Quam ampla sit poetices p̄fessio, & inibi in detractores nō
 nulla. TIT. XXX.
 C Artium orbem quē *ἑκκατόντα* Græci nomināt Poetis
 appripe necessarium esse. TIT. XXXI.
 C De Carminis ratione. TIT. XXXII.

PHILIPPI Gundelii Endecasyllabon.

Deli/Pierides/Lixæ/Pallas
 Et quicquid superum Poeticorum est
 Quos primæ frequens dicant albo
 Vatum Curia perspicaciorum.
 Et suffragia plebis eruditæ.
 Si vobis veteris fauilla curæ
 In castos superest adhuc Poetas/
 Certatim Vadianum amate uestrum
 Apollo medicum/Camena vatem
 Dignum Bacche hedera/ sophum Mineræ,
 Qui vos sedere perpeti ligatos
 Doctrinæ sociat tecens per orbem/
 Et Vates bonus ipse & eruditus
 Vates non sinit esse non peritos
 Sed sanæ populi eximit prociads
 Nomen perpetui sacrum Poetæ/
 Dum quæ munia dignitasq̄ tanti/
 Quæ sit gloria munetis recenset,
 Hoc uestris Duce pristinusq̄ splendor
 Maiestasq̄ redit vetusta donis/
 Siqua ergo veteris fauilla curæ
 In castos superest adhuc Poetas/
 Hoc saltem merito, fauore longo
 Certatim Vadianum amate uestrum
 Deli/Pierides/Lixæ/Pallas.

VOLFGANGVS Halimarius Moranus Lectoribus.

Quos iuuat Aonidam sacro de fonte lauari
Et nitidi ornatas fronde tenere comas.
Huc propentem, hic est sacris fons maximus undis,
Phœbeaq; uiret Daphnide cultus ager.
Munera doctorum licet hic cognoscere Varum
Et quid Apollo uelit, Thespiadesq; deum.
Hoc tibi pietæ decus immortale cohortis
Candide mi lector dat Vadianus opus,
Dat Vadianus opus nullo debibile pacto
Varibus ingenis dum manet almus honor.

GEORGIVS Logus Silesius Vadiano.

Docta petit Pallas petit & Patreus Apollo
Quiq; leuis fertur nuncius esse deum
Castaq; Thespiadam cupit ex Helicone catrua
Prodeat in lucem Musa diserta nouam
Næ tandem optatis ueniamq; locamq; dedisti
Exit Apollinei nobile Vans opus.
Eia agite inuensi iuuenes & ephœba iuuentus
Hoc duce Castalii sumite fontis aquam
Inuigilate simul celsiq; cacumina Pyndi
Scandite non leuis est transiisse labor
Dii sine sollicito superuenerunt labore
Surgere Phœbeæ nomina clara Lyre
At potiora tibi dum cùmina sumina tenebis
Omnia dant hoc Phœbi nitidi Vadianus alumnus
Castalii columen (spesq; decusq; chori.)

RVDOLPHVS Cluuanus Luernanus.

Barbarie dudam spurca regnante latebat
Oblita puluera sacra Poësis humo.
Tristis inornatos Pallas diffusa capillos
Errabat Musis concomitata nouem.
Ausoniam lustrans miseræ si forte uirorum
Herculeæ quisquam dexter adisset ope.

Venit ad Helveticas longis etroribus Alpes.
 Et dedit hæc locis verba benigna suis.
 Me coluit iustis semperq; viribus armis.
 Hæc gens, nunc artes addidit illa bonas.
 Eya, vel hic quidam nostræ qui tanta Poësis,
 Vel nusquam certe, damna lenabit, erit.
 Certe erat Helveticæ gratus Vadianus alumnus
 Et decus Aonii, Pierisq; chori.

GEORGIUS BINDERUS Tigurinus Helveticus Lectori.

Iam non nobis ire scandenda cacumina Pindi,
 Nec quæ dara ingens auis Olympus habet,
 Nec bifidi iuga Parnasi modo celsa requirat,
 Non Heliconis erant antra petenda tibi,
 Musarum hic veneranda cohors, hic accipe sacra
 Pectore quæ Varii docta Thalia canit.
 Pulchrius haud quicq; (vel Momo iudice) dices
 Quam quod Musa tibi nunc Vadiana dedit.

MICHAEL Akhophoras Pataviensis.

Phoebe pater Vatum, cuius Permeisides undæ
 Festaq; tam longum numine templa carent/
 Aemathis rursam dispensans fata colonis
 Parnasso veterem te modo redde deum.
 Et tege virginea flauentia tempora lauro
 Tandem, semulcentem cuncta resumme chelin.
 Circum te placidæ celebrent tua turba Camœnæ
 Ludentem læto carmina læta choro.
 Nil est quod terram fugias, infestaq; diræ
 Impietati hominum longius ora neget.
 Deliquit siquid levis ignorantia vulgi
 Dum tenuit Vates turba prophana tuos.
 Parce precor, mentem recipit, magna; Poetæ
 Vidæ libro, errores damnat & ipsa suos.
 Parce precor, cumq; ipsa leuet confessio culpam/
 Iam venis ercum dilue Phoebe nefas.
 Atq; redi presentiq; tuos largire furores
 Danteq; te melius Castalis unda riget.

Sic tibi & Aoniis redeat modo pristina Musis
Maestas, id quod nunc Vadianus agit;
Sic te uir tantus longum feliciter eunum
Infinuet studiis per meliora bonis.
Sic maior sanctos foueat doctrina Poetas
Hoc doce, & ignaris obstruat ora pudor.

Finis.

PROTESTATIO VADIANI

Quia Poeticæ nomē odiosum apud plerosq; esse
intelligo, eosq; maxime quoq; minime intererat;
libuit præfari ingenue, Vt si quod erratū in nostro
illi libello deprehēdisse putauerint, nos moneāt,
quoq; animo singula scripserimus accipiant,
ne causa non cognita litem faciāt, aut (quod
nolim) molesti esse pergant: dummodo
meū sit, errorem agnoscere & retras-
tare, id quod magnis uiris in ma-
gnis operibus semper cons-
cessum fuit.

IOACHIMI VADIANI HELVETII, POETAE ET ORATORIS

a Cps. Laurentii in librum de Poetica & carminis ratione,

Ad Melchiorum Vadianum, charissimum fratrem:

Præfatio.

VICVNq̄ tenerę ætatis animos, in earum artium
amorem, ad quas natura prouocari videns, recta
semita docere instituit, ut ego quidē videre vider
or, num demū quod sibi proposuit cōsequeretur, si nō
totam/etiam quā docturus est artis maiestatem & am
plitudinē in dicenti/aspectum cōtineret. Sed priorib
us, ab initio rudimentis ostensis, ea demōstrat falsū,
quę in magnę firmitatis usuram factura, vacillis etiā

nunt ratio sibi p̄suadeat. Nam grauiore impetu factō, quo quasi mo
rę impatientes pleriq̄ inepte se sinūt, nōdum quā cōtingit, vt, & abster
reat copia, & quasi nauis iam inicitur alicui p̄p̄o ingenio prolixitas,
Et p̄p̄ostera tradendi forte, tam se in illā, quā animo sollicito natura
insudit, opinione cōcepta difficultas, prius intercipiat atq̄ extinguat,
Diffidit enim viribus cōs temeritas, & impetu miscellaneo adortibus,
humani p̄cepta cedit, ut surculus solet, quē infirmus radicibus innotentem
sobiti ventosę turbines infestant. Vbi vero (quod fidi solent agricolę)
diffidit iniquū agros ingressis primum cōpendiaris semitas p̄ceptū
ostenderimus, per cōditū ipsi deinceps & audacis ambulat, & in dimer
ticula nōdumq̄ exspaciantes vniuersę sibi vię peritiam astruūt, vt postu
lariter rerum vario casu, nullo cursu intricati in finitū transiūt, sine for
midine cōfiscit. Hęc mihi, Frater, animo voluisti, quā Poeticā omnium
honestissimāq̄ doctrināq̄ principē, quę sola omnium in natura rerum sa
ciem viretisq̄ deprimere calamo atq̄ exhibere cognoscitibus consuevit
tam citre delegisse tibi animaduerti, in qua desudares, perq̄ visum est
dignū & oportinū esse, si, quasi utarico adhibito, longi et spaciōsi itin
eris crūnas, tibi rerum ad institutū rem pertinentiū falcidulo breui libel
lo interciperet, & ostenderem, quę proserēda negligia forent, quę nō: ne
per amphradus & semicreta decians in errorum latrocinia incideres,
Quod hodie his emere video, qui nōdum quousq̄ plus æquo sibi consiliū
in artibus petendis, aut ordinem negligūt, aut eam se deprehēdisse fal
so glimantes, nudi incōp̄tę vanis uoculis exultant, seq̄ putant rem te
nere manū, quę longo intervallo a basi. PROPONam autē tibi vt quęq̄
p̄cetero breuissimē gratificaturus etiā cōteris, qui hęc tibi dicata sunt
lecturi. Nam hac ratione & hęc amplecteris, sine quibus Poetam esse
consummatū non cōtingit, & distinctę p̄ceptionis ordine, quę prius
quęq̄ posterius diforma tractandęq̄ sint facilius cognoscetis. Scio quā

multi de Poetica & reliquis ad eam pertinentibus nostra maxime aetate
 scripserint, quibus collatis, multa sane erudita & euulgata deprehende-
 re poteris studiosissimi quicquid quibus legendis cum per hanc nostra,
 tibi praescriberet ratio, & officium, addideret quod mihi aliquot iam an-
 nis poetici uersuum, uel uario & lectu non deside, comperit esse po-
 tuit, Nam, quod paucis multorum dictum sit, multi mihi doctissimorum, qui-
 bus cura fuit semitam ostendere iuuentuti, qua ad Carminis noscendi
 scribendique apicem, expedite conscenderint, aut paulo breuius quam decebat,
 aut diffusius quam ut strenuis Minerue perspicacia caperet, sua institutis
 uidentur, Mediamque ipsam neglectisse uiam, qua uolentibus saltem & sine
 eluctis, si non scribendi (hoc enim sine Genio nemini cum gratia contingit.)
 saltem noscendi praescribendique Carminis, tum uenturisque Poeticis bases & fun-
 damenta, magnitudinemque & praesentiam, introspicendi frugifero compo-
 sitio, facilitas adhiberi poterit, id quod mihi in praesentia cordi est.
 PRIMVM igitur, ut a propofitione rei definitiue, recte quod decreuimus
 ordinamus, quid Poetica sit, quidne significet, pauca praescribimus. Tu
 Frater bene praecipimus postquam legeris, morem geres, neque te mouebit
 quod quasi neglecto ordine, uel a prima pagina in Poeticos laudem, in-
 cidimus, cum nulla pars eius sit, quam sine laude & uoluptate tractari queat.
 Et nobis alioqui decretum erat, ita omnia stringere, ut huius et ceteris lapsae
 disciplinae commendatione uideatur inferre uisus.

QUID SIT POETICA ET QVAE
 eius praesentia. TIT. I.

Poetica Dei Opt. Max. manus, naturae ministra, studi-
 uero & uigilanti comes, ut eam Diomedes ex Var-
 rone desinit. Est siue, uerique narrationis congruente
 rythmo uel pede disposita metrica structura, ad uir-
 litatem, uoluptatemque accommodata. Hanc quia certis
 regulis, & inductis uel ac autoritate fundamentis in-
 nititur, artem esse indubium est, & talem quidem, quae
 amplissimum scientiarum administrum se absoluat, atque per se fiat, quae ad
 modum ex his quoque deinceps edisserit Frater intelliges. Et haec quidem
 illustrem, qui praesentia potest, per numeros gratiosam contextum, quod
 sonorum, inque in genere idoneum & proprium uideatur. Poetam dicimus,
 cuiusque singula opera, poemata, totum uero contextum Poetum appellare
 solemus, ut Maronis Aeneas Poetis est, pars autem eius quilibet, poema.
 Quum uero in Poetica descriptione, Varro siue uerique narrationis me-
 morat, id ita accipiendum est, ut siue ad uoluptatem, uel ad uiriliter refer-
 rantur. Solet enim in siue decenti fore iocunditas conspici, in uero autem

fructus, dum decemur, monemur, auocamur, aut ad psequendū quod bonum est septis corrumpimur. Quisquam ista se per vtrūq; variare & commiserat. Dulcissima enim oblectatio veri est, & ex fides que finem voluntatis respiciūt per sepe pulcherrimos, & ad vitę institutionē impendit facientes fructus adipiscimur, vt ex Comcedijs & Tragodijs, & Aelopi Apologi, alijsq; similibus contingit, in his enim certa dulcedit frugis cōmoditas. In illis autē dum multiplicis vitę arduas & incōmoda cognoscimus, dum studijs mortaliū diuersas vias, et in multiplici exitus tendentes conatus addiscimus, fieri nō potest, quin quasi ex typo quodā humanarū rerum doctiores facti, nostris melius, & cauendo, & profectūdo cōsulare possimus. *Hinc serum est illud Horatianū.*

Aut profectis voluit aut delectare Poetę.

Aut simul & iucunda & idonea dicere vitę.

Plerūq; enim vtrūq; conediunt, vt rariis licentius fabulati, voluptatis sobus rationem habere videant: tamēsi & hoc in votis fuerit multis, & Graecis vt intelligo frequentius, in quoq; altoqui tenetā molliem itē voluptatis & oblectationis amor, factus irrepere potuit: ex quo tandem carnis pruritus spiritū nullante, encemis quēdā liberius lasciuendi in carmine nō nullis licentia placuit, quā imitantes Latini, in Poeticę cōcessiq; collegiū recepisse visi sunt. Verum & hęc, Frater, vt cumq; lenitate inuadescant, si suo leguntur opere, & eo quidem animo vt cognoscere, nō imitari quis vult, uberes fructus habet nō tam sententiarū, q; artium, elegantiq; & indolisq; sine quibus tantū in multorū animis gratiā sortiri nō poterit. De quibus suo loco fortassis vberius p̄scribimus. Nunc in animo tuo cogita, Poeticam cōmunes quidē cum alijs disciplinis locos frequentē tractare. Verum conari vbiq; ut, quod in manus describendum sumitur, siue id ad naturę maiestātē siue Decorem magnitudinē, altariū rerum vias et effigiem deprimendū pertineat, studiōsissima rei obseruatione, sijs verbis exprimat, quę numeri quem delegerit maxime sine capacia, sensumq; iucere & ornare, adiectis sc̄h ematibus, & coloribus, cum collationibus: & a cuiusq; rei natura deprepsis epithetis ordine in partes cōspicentes vigilantiūcē distribuere, quibus omnibus id cōsurgat, vt nō scripta sed picta decōribus lineamentis & aspectui nostro propolita videant. Et hęc quidē Poeticę propria sunt, quę veris nō nunquā & e media philosophia deprepsis rebus, ḡnematicis & fabularibus succos obducit illatq;, ut quod maxime pulchrū est & profundū contemplationis in se capax, a vulgaribus oculis vetustissimo rina, amoueatur. Perspicacibus autem & prudentiq; rore consperis, dulciori & gratiori pigmento offeratur. Natura enim ita sumus formati, vt ardentius illi inhaereamus, quod se non statim, ut est, animo nostro offert, sed colluans parumper sua se difficultate cōmendat: patiturq; vt quę sit

non ut veniat vitro : nam minus movet, quicquid vitro se ingerit, ma-
 gis vero / quod peritum anxie : quæstumpq; laboriose tandem nobis
 obtulim sic. Ita enim exultans animos deprehendit se letatur / quod
 obtulim erat : nec omnibus proteritum / & incundissima quadam de se
 ipso cōgratulatione pascitur. POETICA igitur / quod metrico syllaba-
 rum per numeros contextu quæq; graphice exprimit Pictura per pic-
 tores scriptores, non sane inæque comparata est : quemadmodum enim
 pictorem in imaginibus duendis omniscium esse oportet : & ad omnia
 nature partes que sensu percipi possunt depingendas promptū & ex-
 pediatum multa & Poetam eruditam & fere omnium rerum aliquid peritit
 tenentem, quis est qui non videat debere ad quæq; describenda prom-
 ptissimū esse. Præterea sicut colorum artificiosa cōperit, & cōmixture
 decenti non visa sēpe / atq; miranda & incredibill' amoenitatem oculis
 effertentia spectantū laude digni pictores opera producant : & ea cum
 volunt variant / liberi ad quæq; efformanda si modo sint decentia. Ita
 hercule Poeta firmatus arte, suæ professionis ornamentis / spissidissima
 nec ante visa poemata multa legentium oblectatione componet, inq;
 his fingendis liber' est : dummodo nec præpotere nec negligentius q;
 gloriæ ratio postulat id exequatur. Bene ergo Horatius : horum officia
 conferens in arte sua inquit Pictoribus atq; Poetis. Quilibet aucten-
 di semper fuit quæ potestas. Vbi per q; doctæ ibidē Aeres. Est (inquit)
 potest' as fides non vsq; adeo ut iniqua fingantur. Et ex ea quidem re fa-
 ctum est, ut propter solentem rerum novarum efformationem, Poetam
 dici voluerint *αἴτιο τῶν κινήσῶν* quod fingere sine facere significat.
 Imo vero Poetices ratio, q; pictura amplior esse videtur, quod hac ora-
 lorum potius q; animorum oblectatio desideratur. Quæ tamen & af-
 fectus prouocet, odium nōn nōq; aut amorē sine cōsiderationem pa-
 rtiens, in illa tamē absolutior animi consistit amoenitas : quippe qua ut
 inererim reliqua prætereamus omnia humana studia : officia : mores : af-
 fectus : ipsiq; etiam a nullo vsq; picti sermones, cum suo decore pro ma-
 teriq; propolūq; diuersitate, explicari queunt. Vere ergo dicimus : Frater
 Poetam pictorem esse loquentem. Pictorem autē tacentem poetam. Hæc
 enim quod videas coloribus effingit. Ille verbes quod legas : sicut vitine
 q; vitæ apparet & voluptas : tanto perspicuorem pictura Poeticā
 existimandū est, quanto verba quibus sermone contextimus / coloribus
 præponderit. Hos autē natura parens recepit. Verba vero & voces
 efformare eo spiritu qui in nobis est : peculiaris humani generi, nos ipsi
 a mundi primordio, in reliquū rerum orbis ornamentū & nostri or-
 dinis diuinitatē atq; præstantiū obsequendū semper præstitimus. His ut
 opinor / amplissimæ professionis naturā atq; efficaciam. Frater intelliges
 Nam de origine eius pauca edisserendū est.

Poetice
 rationes
 sequuntur

Venamodū omnium artium & doctrinarū, quas huma-
na patefecit industria, initia per quā tenuia & exilibus
principijs paulatim deducta fuisse constat, ita & Poeti-
cam, indubie cum primis inter mortales celebrari coe-
ptam, & lento passu per remotissima secula progressis-
sē statim sui competentem primo conatu fuisse versimile

est: Nec dubitat interim receptissimis auctoribus, eam oratione soluta,
quę arte confiterit, longe priorē fuisse, hęc enim ex illa emanavit: Cūq;
temporū monimētis, quę si dem tunc unius, nulla gens Hebraica vete-
rior esse cognoscatur, & in ea multis retro seculis inclinos vates, inser-
tior David Moseq; non vna carminis potentia celebres sunt, flo-
ruisse constat, rerum læcētisus sermōq; colligētib; persuasum esse de-
bet, longe antea hęc diuinā artem tractatā fuisse, ac propterea venerā-
da vetustate insignem. Quādoquidem eam inestruiti artificij creator,
qui hanc pulchram mundi compagem, ex selespio volens deprompsit,
fictaq; orbes, clemētiosq; discrimina, rerumq; ex his pullulantiū formas
imaginesq; numerōq; efficacis, & partium proportione composuisset,
tam mira & inenarrabili ordinis, pactiq; & harmoniq; dulcedine deli-
nisset. Animus ille nosse diuinę particula auris: & ad quęm intelligētiq;
similitudine effigatus, certe, & origine insignite / et rerum natura, pro-
tuocante, in numeri suspiciendi amorem, & formidē; harmonie solerti-
am, nō potuit non incidere, atq; e vestigio Poeticū quādam meditari,
Cū & fons suę clemētie Deus paulo ante Poetā inobscurem per artifi-
cium operis sese exhibuisset. Et quia res quęq; sua se inclinante naturā
p̄ncipio e quo defluxit: similari cupit, nō potuit Creatoris opus mens
humana in re sensibili signatius imitari q̄ sermonis, qui sibi liber &
proprius erat: ad numeros & harmoniq; dulcedinis virtutum / forma-
tione. Idēq; me contemplant, Frater charissime, in eam sententiā corri-
pit, ut existimem mortalium animos, nō electione aliqua hęc gratia con-
cepta / unde fere nobilioribus artibus infansia paritur, sed ingemita ex
origine scintilla, ad diuinę Poeticę studij inclinari. Sunt insidia, q̄ om-
nium animarū nullum est p̄ter hominū: cuius sensus numerōq; & me-
lodiaram dulcedine tam vehemēter mouentur / etiam si a cuna bullis
ordiantur: quasi cōfectus tam nunc naturā amoris animus, ea sibi a
sensibus offerri gaudeat & gratuletur, ad quę sapote infāntū corripit.
Accedit ad hoc, quod videmus animos paulo letiores, & ab vrgētibus
negocijs liberos: sū quidpiā accidisse putatur quod salubre & vtile sit,
statim quasi memores genitricis dulcedinis, in voces et modulos incide-
re, quę omnia ad Poeticam referre quis nō audeat: quę & cōpositōne

Et pronū datione sine commōiti partium simetria conflare nequit. Pre-
terea iam quod alio in loco mihi ceptius ponetur. Dignam sacris &
Deorum precorū hanc artem vetustissimā vīam esse, & rectioribus
summa cum auctoritate in isdem seruati nō ob aliam causam nisi quia
coelestium in nos mōtum promptitudinē plurimū provocare potabaf,
quod si ita est, ut hercle esse molem mihi: Frater persuad eo, ad ea nos
primordio rerum institutos, quibus se vīramūdāna numina / & indi-
getes animi / p̄sidiōte Deo celi veneratq; voluerint, nō temere quis fa-
tebitur. Quare factum est, ut cum adrelebit generē hominū, hanc ar-
vires sumperit, & a rudioribus Rytimis qui Poetico numero principū
p̄silitereon syllabarum et eam nū exactiorem diligentiam / vmerit.
Quod si quis diceret: propterea eam nō videri p̄q; egeris mouere ani-
mum, q; per quā patri Poeticam amplectant: paucissimi autē ad eius
omnimodā frugem perueniant: viribus caret. Nam sicuti per rei ined-
lectū ab usum in vicium labimur, ita ob ignoratū artis quā tū intelligere
possemus desideriam, merito culpandi sumus: patimur enī rationis inci-
tabula corporis molestia & frequentis inc̄p̄te libidinis intercipi. Ex na-
turā alias puocatio, nū arte poliatur, suiciaturq; p̄uocōem potius q̄
maturā frugem edū, ut deinceps suo loco ostēdemus. Nec negauerim,
rem quādoq; quā aut pluribus aut iudē parti cōmunis est: astrorū in-
fluxu variari: quorū in nos euidentissima vis est. Hincq; contingere, ut
vnius alio eo citius in verū cognitionē pergat / quo efficaciora ad firmā-
dam ingenū sydera genito p̄fluere. Nam Mercurij locum, magni in
p̄siciantū & facultatis dono momentū dīse Astronomis p̄fidelibus
placuit, ut operos interim errantes taceam. Ea de re me lectitantem nō
semel commouit istud Maroniani. Pastores hedera nascentem ornate
Poetam: & aduerti equidē, Firmicum Maternū Astrologū, Poetarū &
Græcorū & Latinorū Horoscopus, signorū & Planetarū locis graphice
expressis diligentissime p̄sultasse, ut videre eū sit cur in vno discipulū
curriculo, tot tamq; variū in duos descriptionis genera conatus labo-
reūq; extierit. Id tamē affirmare ausim nullum non a doctis hanc artem
amplectū qui in eius vel rudimentariā noticiā descenderit, nec vniquam
slorem habuisse / nisi exca ignorantia notatum: adeo conformis ante-
mo nostro est mensura. Preterea, celsissima atq; probatissima reliqua-
rum artium hōmina, in Poetica quasi ita conante natura: suōq; labo-
rum primitias quāsdam: & luminaria fundamenta p̄sultasse constat.
DAVID certe (ut in semitam a diuinitulo reuertamur) et prior eo, mi-
nister veri Dei Moses, spiritu illo omniscio qui sanctus, ois veritatis in
mortalium ingenijs auctor est, commoti & correpti, longe ante Græcos
& Latinos Poeticā illustrarent, longe omnī optatissimo casu, nū enim
hos haberemus quos scolis & semidoctis ardelionibus obijceremus /

minore fortiterat omnis nostra professio autoritate. At in his cœplis sancte & dulciter peritat. Moses enim ille veritatem amantii duxor/ & infinity iustitq; per mortales fauces interpres: post illum incolumen Rubri maris transitu, quo diuinitus vnde permeatibus cesserant, Car- men Hexametru/ autore Iosepho: pro Dei seruatoris laude & gratia- rum aditione composuit, reomineq; DAVID, vt idem alibi Iosephus asserit, cum pact altissima peritrons, a graubus proflis & iminitibus periculis vacaretispiritu paraclete inflamatus/cinica in Deum, Hym- nosq; nō vno carminis genere cōposuit: alios enim trimetros: nō nullos tetrametros effecit, quos nūc tota exoptis ecclesie manus indefesso concentu/ventilissimo & sanctissimo poemate Deum laudans/cōmo- dulatur: quo quidē tralato tametsi numeri seruari non sunt, Poeticus tamē ritor, & mira materie gratia/summaq; spiritus vaticinūs con- summatio dinoscit. Hinc illi Aratoris Poetq; vt sua permittebāt tēpora nō ingrati versiculi manent: Metrica vis sacris non est incognita libris. Pŕaliterū lyrici componere pedes. Hos postea Græci imitati, vt Pontari ceperunt: non nisi diuinis rebus & ad sapientiū pertinētibus pceptis: animā vnanq; grandifons spiritus exortuerunt. Quos autore libro decimoterto Eufobio: ex Hebræorū veritate & philosophia, multa in sua opera transfuisse haud dubiū est. De quibus paulo infra dicemus.

DE EXCELLENTIA NVMERI: ET CAUSA
nominis metri & carminis.   TIT. III.

Nunc quoniam Poeticam vniuersam materiam insinuat, factis ex his que de eius origine adduximus/ cōstatere potest, restat vt anteq; ad Poetæq; vetusta nomina descēdamus: de eo quicquid asseramus in mediū, nam pperere numeri: cum de musicis sibi quicquid proponit dīserē- dum, est omittere id sine quo recte quod insinuit, quod q; conatur consequi nō potest: quansq; (vt hodie est ingeniorū paces ar rogantia) admodū pauci/ qui sibi etiam Poetq; vidēt: cum absurdissima sūq; profectissimæ loca rāuitur: numeri recte & signate nominerint. Alia enim Mathematica numerorū cōsideratio est, alia ea que ad summatem reducta, nō modo neq; (si ipsi aiunt) abstracte pperditur: id quod isti nō discernentes/ perinde numerū, vt floccum iudicant: qui extrinsecis similibus pendens non matet ad amictus ornamentū facit. Quq; neces- sariq; rei ignorantia/ dum versus molitur: & asperitat parit: & nauicam inscit acriter odor sibus naribus: nec bene infumpeq; profectantis de- eorum tueri solet. Quod anteq; tibi mi Frater redimitaria/ vt in ista/ pceptione cōmonstrēm/ deploranda mihi tempore nostrorum delictosa

securitas merito videtur / qua ex animi pertinacia multi vni sectæ adhe-
rentes, quæ veratissimi & grauisissimi artium & philosopharum indagato-
res, more antiquo forsitan & a nostris traditionibus alieno: disputata
reliquerunt: conuulsi illis oculis: & cōtracto naso / cum ridiculas quasdam
fabellas, & inanes logos exhibent: necdū omittit. Hinc reperiuntur qui
Pythagoræ fortuna nūcupant: qui Platonis grīphos, & inextricabili opi-
nionū & coniecturarū Chaos effusiare, / cœlestiū animarū remotissima
& profundissima sensa, diūp̄ proximā, floccilactentes / qui in eos: sunt
numero: qui (vt Terentiano) vtar: homines imperiti, nisi quod ipsi fa-
ciunt cogitantur / nisi hil putant rectū: quorū congeries istū numerū con-
stituit / qui omnū sterilissimus est. Atq; vnam, Ioannes Pictus / qui me
iudice: omnū sui tēporis viros, Antonij doctissimus fuit: nō impediens
vel contēptus / hoc Romę p̄stitisset quod intenderat: cum huiusmodi cū-
sum / nongenis propositis Axiomatis inter cetera ostensurus erat /
p̄felicē illum Pythagorę eos per numeros disp̄tandi ritū / quo certe alie
quid vetustę eruditionis nos accessisset: factūq; esset / vt mihi deinceps
iudiciū cōtēpti p̄ferret: nec tam temere abijcerent quę aut nondū
noscerint: aut cognoscere / ob ingenij studijue defectū minus poterint.
Quo in genere hodie magna pars simulata: eruditionis sita est: nulla
em̄ citius p̄teritę vacillanti vulgo & inani plebecula sese eruditos & sa-
pientes esse videri malunt / quā rerū non vulgarū quas ignorat: contē-
ptus: vt interim / quę iudicio caret multitudo secreta quędam: aut lege his
p̄stantiora scire eos autumat. Hi Vulpeculū imitari testiculos cōtinen-
tem, solus sese ostentationis aura nutriunt. Equidē Frater: vt paucorū
numeros mysteria intelligat: ita certe nulla cōtūto: mihiq; p̄tinacior:
maximos scriptorū autoritate motus: in nulla sui parte, naturam, tam
amplam profundę cōtēplationis arcem reliquisset: q̄ in rerum per se-
cretos numeros cōtēptu / Quos quidem nō ita introrare, aut ligare
dixero / vt dum fasciculū texim, / funem aut corrigiam quāpiam / hoc
eni cogitare, / erasq; Minerarū est: sed ita tandē emanare, / vt ipsi propor-
tione sanctis in totū paribus: ex se cōsurgat numerus, / quē idoneum
& effeacē in finem prop̄sitū natura formator intellexerit: hinc ille so-
cius est partū orbis accessus: hinc rerum natura sua contrariarū tam
inexculsa series: vt ea in æterni amicitij ornamētū referat. Venera-
beris tu quidem numeros in vniuersum, vt eos / quibus autēre in Epi-
tornide Platoni ingenium acuitur / cōfirmatur memoria: animūq; ad
omnē speculationē sit aptissimus p̄p̄tissimūq;. Quinctiā hęc a Deo
traditū abserit: tanq̄ discubus & raris instrumentū / q̄ sublatū, nihil
reliqui maneat, per quod humane perfectiōnis gradū vberior laus
accedere queat. Ideo p̄ ueros numeros ante omnia edocendos: voluit
q̄ suo eosq; monicia: nec publicas quidē res: nec omnino priuatas: recte

infinire posset homo: quod propterea idem autor Neocle interrogat: sapientissimū animal dixit: quod numerare nouisset/ Autore Aristocle in
applicatis: praetero consulto illoq; sententiā (ne nimium pertinax
numerorū prece videar) qui eos omnia scire dixere, qui numeros scie-
runt. Et profecto, si alius animo expansiōnes earū professōnū/ quae per
numeros prope diuinū dulcedinē pariter: variatā interminatā per-
pudētissimā cognoscimus immensas partium naturae effugies: numeri
concurrētis alio alioq; contextu formari neq; potuisse: ab illo opifi-
ce presertim/ qui eis numero/ pondere & mensura disposuit: vt in libro
Sapientiae scriptū est. Quicq; multitudinē stellarū numerat: & oibus eis
nola vocat: auctore in ope Poetico Davide: Tot hodie dulces harmoniq;
extant a clarissimis exquisitē Musicis: totq; indices magis eudantur: vt
ipsa in re etiā dulcissima/ multitudo totidē nauē tamq; quādam pare-
re videat: & tamē si corpus cantilenarū inspicias/ semper alia/ atq; alia
v. r. i. a. n. s. prope in infinitū numeris factes eminet. Nec vnus quidem: sūb
dum numeros cōponit mensuraq; concinnat/ vnus idemq; videbitur:
Adeo facta est diuinitatē quādiū secuta/ numerorū cōfirmatio. Extant
Graecorū & Latinorū carmina/ ita copia edita, vt Chrypsaeas forites/
indubie vicerint: & tā tanta est per numeros varietas/ vt nō solū auctor
ab Autore: qui opus edidit quodq; vtrū etiam versus a veris digno-
fear, nisi ex industria eos aliquando scriptores iterarint/ aut ex alijs
imitatione modesta deprehērint: quod vtūq; Maro princeps Poeta fecit:
Interim tū nec adeo ars exhausta poetiq; nec inuentio effusa/ nec
luniorū industrijs perclusa ad parem gloriā contendendi via est: vt nō scri-
bant: nō meditentur/ nō a superioribus disterfa. eodidē in lucem ed ante
Quodq; hī faciunt: & his quoq; per traditionē nati Vates agent, ac de
inde nati natoq; & qui nascitur ab illis. Merito igit/ praeter cognitam
per hęc/ numeri perfectōnē/ summa variatq; artis laude, referri potest
Q; cum alijs doctrinē intra certos limites vt cōsumate perflare, & mo-
ram trahere videant/ inq; ipsis sit quāsi deprehendi queat, solj Musica
& Poetica per numerorū quos suspiciat potuit, immēsa. & ea qui dem
maxime oblectabilē varietate luxuriant: hocq; nō multo labore: nō longē
q; sporeced in horas: nouis semp; vtriusq; succrescētibus/ gratia aut
pari, aut certe nō multū in plerūq; a maiorū diligentia distante. Ex qua
quidē re contingere solet: vt nō inrepe quāsi iudicet ex finito & certo
vocalorū & linguarū alientis nominū vā/ nō cohibita nec exfatarata
tot libēribus syculis/ vbertas numeris variata proficiscit. Quam in
oracionis prole excussa nō est quāsi cōtinua. hęc enī si carminis quāsi
piam seriem colligit animo: quāsi colluues quēdam libera est: verborū,
& ideo soluta dicit, quāq; maior sēpe sit libere scribentiū similitudo
in Phrasib; & verborū cōformi vā, q; eorū qui carminis lege sese obligāt

in qua multa sunt, quae nisi caueret numerus / quadam viginti necessitate
consona omnino fierent, Verum haec tota vis & ratio Mathematicae
peculiaris existit, quae sine solam subiectis, & ex certitudine laudem me-
rentis inuentio, / capax illius esse semper fuisse constat: unde haec quae
dicimus artes Poeticae et Musicae, numerorum observatione pollulit, disci-
mine tamen / de quo iam nunc dicimus. Prius animus tuus in numerorum amorem
scriptorum sententis non spernendis accenditur. Quis enim de numerorum pro-
phanza verba faciens, illud Severini Bostii Eulogii praeterca: Omnia
Cinquat / quaeque a primigena rerum natura constituta sunt, / numerorum videtur
ratione formata, hoc enim fuit principale in animo edditoris. exem-
plar. Hinc quatuor elementorum similitudo mutata est, Hinc temporum
vices, hinc motus astro- rum coelestium, / ceterisque status, numerorum col-
ligatione subsistit. Haec Bostii verba hinc eo libentius transulimus. Fra-
ter: et bonam partem eorum quae superiori titulo nobis visa sunt, appro-
bant, & compendiarium numerum laudem amplectunt. His notanda est
Augustini auctoritas, ne cui nimis haec proculcae Theologiae respondere
videantur: quae tanta non vbiq; pensat. Hic namq; libro de doctrina Chris-
tiana secundo inter cetera haec verba habet. Numerorum imperitia multa
facit non intelligi / translate ac mystice posita in scripturis. Ingenium quip-
pe / ut ita dixerim / ingenuum ac potest non moueri, quid sibi velit, quod &
Moses & Helias, & ipse Dominus quadraginta diebus ieiunauerunt:
cuius actionis figuratus quidam nodus, nisi huius numeri cognitione &
edditatione non soluitur. &c. Et paulo infra sic ita multis alijs, atq; alijs
numerorum formis, / quaedam similitudini in libris sanctis secreta pronunt
que propter numerorum imperitiam legentibus clausa sunt. Haec Augustinus, / cuius
sermo, / cuius verbis quantum numeri ignari / ne scripturae quaedam sacre
idonei lectores esse possint, satis superq; ostendit. Praeterea / Frater, / ne
numeri Panegyricum texere videantur / Calliodorum cuius oia in psalmos ed-
immaria mysticis numerorum interpretationibus conspersa sunt: praeterea
Hieronymus, Origenes, Gregorius, Ambrosius, Bedam, & Cyprianus, / qui
in sine sermonum quo Dominici orationem interpretatus est, acuta ed-
fertatione trinitatis ternarii numeri mysticis / & horarum Canonicae
ex numeri ternarii observatione in simonem perquirat. Et Ioannes Pius
Mirandula comes, / vir doctus, & diuini in sacrae literarum interpretatione,
animi, in Apologiae suae quaestione quinta, multorum testimonio citato, do-
cet numerorum ratione a nostris vbiq; diligentissime quaesitam fuisse & in-
digatam exquisitissime. Quod si vere religionis nostrae interpretes, adeo
numeros disculserit, & subesse mysteria falsi sunt, quid est Frater: qui
paulo tractat remotiora cum veneretur & perpendit: diligens est apud
Gelium septemarii numeri, inquisitio. Dignior apud Macrobius, qui ex
Gelio multa in sua transulit, ad Platonis vero imitationem: quae verita-

ita arcanū nominat, fere omnia exposuit: quibus subscribens Cicero/
septenariū numerū omnī verū fere noxam esse asserit. ALTER TA-
MEN ut propius ad cōfēsa dīcēt damus in Poetica decore perpendē-
do: numerū infinitivus, nam vis eius scorsum cōcepta animo, licet per
magna sit, hī tamē qui carmē scripturi sunt primū omnī curant ut ma-
ioris sint, quo verbum terminā, quo pedes / iunctis rite syllabis ef-
ficiunt, insistant; materię ita respondeant ut nō tam sui generis metrum
faciūt, q̄p̄ etiā affectū, proprietatē, & alia huiusmodi timent, unde versus
decorū, vel suavitate & lenitate, vel asperitate & vehementia: mora ver-
borum, per numeros contractiores, aut edentias per effusiores evocant,
quibus emergit ut propriū signatū & graphice poema videat, in qua
re numerū sui itē dictionum proprietatē, schematū decore usurpatio, &
p̄cip̄ huiusmodi que ad elevationē, ordinemq̄ pertinent: de quibus
passim suis in locis referemus. Hoc decorum & hanc scribēdi carminis
rationē, quāquam multi temere scriptūtes neglīgūt: vepote rem, ut pu-
tant ipsi: minus necessariū, adeo tū mihi Frater, artis huius amplificatio
illius diligētī aliadversione, iuvari videtur, ut summopere custodiēda sit,
Hinc nō frustra a grammaticis preceptū est, in eo genere quod ad Hexa-
metri versus rationē attinet, in Bucolico quidē perpulchrū esse, si dacti-
lo labente, sēstina simplicitas exhibeat, hęc est hominē rusticū & im-
providē loquentē, exprimit, nec culpāvero in tali versu ex industria in-
stitū, neglīgūtū: ut pręsit materię decorū rectius servetur: ut in isto
lance Capet video macer est tuis esse scēbas. Acer & cretus in eorum
cornibus ire, vbi nō sōlū pedis lapsu preceptū sēstinat. oratio, verum
etiā simplicitas & loquēdi incuria exhibet, in multiplicatis similibus ex-
tas vocabula, ut capet, macer, acer. In Heroico similiter illustre poema
reddit si pro rei cogēna numeros, syllabarū tractiorē vel edentiorē cō-
textum in suis pedibus tuebimur: (in versu equidem syllabę numerū
faciles numerus sunt) hīc illud Maronis *Aeneides* primo quū ventose
rabiesq̄ impetū deseripit nō temere excidit, sed studio factum est. Illi
indignites magno cum murmure montis, Cereū claustra fremūt. &c.
vbi cōtractus in longas syllabas numerus: adeo sensum auget, ut etiā
in legentis animo horrore quendā provocare velle videatur. P̄ audio autē
infra eorū edentiatē ostenditur, si liberi, emitterent: Dactilis ordinur:
Quippe ferant rapidi. &c. Item eodem libro gravissima & cōstantissima
voce *Aeneas* suos ut iactū gramnis peritarē: sic monuit. Durate et
vos met rebus servate secūdis. Vbi nō verba sōlū quę dēstisima sunt,
verum etiā numeri vis, quę verbosē serie & cōtextu in p̄pondeos acta sūt
mirā quandū etiā in versu gravitatē suscitant. Proterea nepturū car-
pentem ventos, vehementē, labētibz dactilis inducit. Tanta ne nos p̄-
teris tenuit fiducia vestri? &c. & paulo infra. Quos ego. &c. ubi q̄t̄ ser,

inquit) mens turbata verbū reliquit. s. punit. Nam & schemata iurare
in ppriate servanda numeros, iam diximus. Atq; hęc quędā, si nō vbi-
q; certe in locis: vbi ex affectu hoc vel alio verba variant: diligenter ser-
vanda sunt: magna enim his oibus gratia & artis momenta insunt. Quę
admodum & in Musicis: vni enī numeris Thimotheus vñs non est,
quibus auctore Basilio, animos hominū, quoslibet libuisset, aut vehemē-
ti harmonia acconderet, aut rursus molli ac placida deliniret, Phrygiū
est modulido Alexandrū ad arma capiēda p̄uocant: eo vero mu-
tato per numeros aliter textos aliudq; efficiētes, eundē ad cōtinia ep̄a
lasci reduxit. Existimo te si colligere posse, Frater, quis locus in Poemā
numerus esse debeat, quoq; inferius vñm amphorem tibi cōmōstra-
bimus. Hactenus sat sit te cum his quę dicta sunt nō ignorare, quod nu-
merosq; scētia est opus: nō ad ponendū carmē tantū, sed & alia ratione
quadam ad intelligendū. Sepe est Vates, mysticos numeros Poeticis
inferentes: subobscurū quid & arcanū indicantur est hoc Maronis. O
terq; quaterq; beati. Quod Macrobius libro somnii primo p̄ncipiori ser-
uatis examinādo Virgiliū: vt nullus doctrinę expertem, per cuncta beatos
exprimere voluisse: ex quaternario enī & ternario septenarius manat,
cunctū suspicabilissimus numerus. Simile est istud Tibulli. O mihi soli-
cem terq; quaterq; dicem, multa huiusmodi apud Ouid. aliosq; passim
lepes: Quisq; & Ausonius de Ternario numero Gripum composuit,
Gordonijs nodo intricatiorē / quę qui hactenus soluisse / Alexandrum
nemine vidimus: adeo oculis historis fabulisq; / quibus numero p̄p-
stantiam adficerent Vates, sese oblectarūt nonnāq; numerosq; amere
ipsis, vt aetna satis cōstā dimus: ingenio. Ex qua re quoq; nomia multis
nostris accesserūt: nam quicquid Poetę parimus qdquid edamus suis
mensibus ematuratū, ad statim a numeris, vel eo quod numerū cōstru-
tur, nominationem habet. Memum enim dicit quod mensura, modoq;
numerosq; contextus editur. Hinc illa classici gr̄matici Diomedis desira-
tio metri est: vt sit pedum iunctura numero, modoq; finita: cum autem
quis numerū modūq; seruat metrū facit & carmē: cōq; carmen suis sit
legibus: certe metrū sit & mēsurata p̄portio & regulis irisa contextio:
quo magis miror hodie esse aliquos qui nimis in rebus cōcedis acuti/
dubitant: an dici seure possit & latire, bonū metrū quę composuisse,
aut metra bona, cum rectius dici videat: carmina bona, bono metro:
cum tamē vtrūq; apte cadat. Nam & Musicus dicit se bonū harmoniā
contextuisse, bona mēsurā: & mēsurā in harmonia seruasse. Sive fecisse
optimū. Metri nomē uerū accedit pedū causa: quoq; limitibus cōstru-
tur, vt Hexametru, Pentametruq; dicimus. Dimetru ut Trimetru, &c.
P̄terea & uersū numero: qui poema cōstituūt, ut Monostichon di-
cimus: Distichon Tetrastichon, nec te lateat Frater, & a carminū gene-
ribus

*Non est clarum
a numeris
pedum.*

sibus congestis vñ & auctoritate maiorum numerū ex primi/vi Mo-
 nocolon. Dicolon. Tricolon. &c. quos nomina apud lyricos vñ pa-
 tissima suntque quidē omnia ad metri appellationē referuntur: cum
 singula numeri respiciat/ Qui: quia vocem ad harmoniā & concertū
 prouocat, Imo vñ omissis harmonie dulcedinis/ Bassis & fulcimentū
 est, contigit vt metri proprietatis/ carminis nomine digna iudicata fu-
 erit, quali carminis, nam a canendo carmē dictū video fore oca:
 probare vt enim numeri Musici, ita & Poetici ad gratissimū auri-
 bus senum ministrandū per numeros oportunitate/ sunt idonei. Ma-
 gno inter has arte vt ante diximus: simbolo existit. Qua quidem
 ex re euentū existimo mihi Frater: vñ ego qui Poetici ardentissime
 nescio quod mihi fidere ministrante/ ex oculor venerorū Musici
 semp fuerim profectus: ingenta etiā Musica, & harmoniā sua arte
 parentia/ enice amplectar. Nam accepissimus mihi spiritus est Ge-
 orgii Dei gratia Viennensis Episcopi, tum ob alias virtutes quibus
 excellit, quū maxime ob illos honores factus & dulcissimos numeros
 quos aliquādo oclans animūq̄ recipiens excudere solet. Taceo Lu-
 douicū Scripsi, quē tu quoq̄ nosti/ Thuregimem conterraneū nostrū
 qui per animi sui in ea re perspicaciā nescio quid rare spci suis pro-
 uocat. Hoc certe scio/ mihi charissimos semp fuisse, Vuelligangū Gre-
 finger & Vuelligangū Rauber Viennenses Musicos, & elegantes ac
 longo vñ longaq̄q̄ fama/ indubie famigeratos: quorū mihi genuina
 facilitas & prōptuado ad eo cordi est vt placuit, si modo potuerim,
 Poetici meam quē perq̄ exigua est, cum eorum harmonijs mutuari/
 variariq̄/ quod sic cumisset quāadmodum conuex ille Aescopi se tra-
 lans penes Penonem fieri volebat, nam magna mihi hęc re vñra
 prouentū. Et me quidem ab his amari/ vt verum faciat/ agnosco
 quoniā eū nunc sit inter nos amaris numeros symbolum: & confor-
 mibus astris Musicorū Poetarūq̄ animi temperat. HACTENVS
 DE NUMERIS: Frater hūc quæ ex numero nomē habet, Carminē
 & metro, quæ quidem tibi licenti Tyroni grata esse debent: do-
 nec maiora tuope studio discolorē deat/ quæ certe multa erunt.
 Verum (vt nauicanti stomacho) lenicra lenioraq̄ adhiberi tibi in-
 diato/ commodum vñm est. Namq̄ Ars prima prudente est, ipsam
 cui præcepturus in primare personam vt Palladius scripsit libro de
 Re rustica primo.

*(omnis qd
 carminis
 huius)*

*Magna et
 fides in
 quibus
 se prouent*

QVI VETVSTISSIMI APVD GRAECOS

Poete: & inibi de Homero.

TIT. III.

Graeci scriptores Poeticę præstantiū rimati, originest
eius ad Deos, q̄ vetustioris vsus autoritatem referri
maluerūt: hac in re scilicet amplissimę professioni,
multū laudis allatur, cetera meliora principia dijs
deberent, nec tantū esset humanę industrię acumen,
ut quod multas artes suapte ingenio freti exhibuerit,
hanc quoq̄ sine alioꝝ numini cōsensu in hominū animos diffun
dere & propagare potuerit: Diodorus Siculus vsq̄ Musas carminis
& omnino Poeticę facultatē quā mortalibus impartitur, a Ioue Pa
tre accepisse asserit, Plinius libro septimo, Verſum ait Heroicū ora
culo Pythio debemus: quā sententiā & Eusebius secutus in Chroni
cis/ alibi a Phœmonoe per oraenta eamdem vsurpatū fuisse scripturam
reliquit, constat autē autore Paulania, Phœmonoen, primā Apollinis
Delphici virginē Vasem fuisse, cui illa cognominis per Catexochem/
descripta est Luciano libro Pharsalidos quinto: Certior tamē et mul
to vero, ppinquier historiā esse videtur Eusebij libro Euangelię præ
para. decimotertio. Vbi nō tam Platonē q̄ Orpheum & vetustiores
illos vates nōnullos/multa ex Hebręoꝝ veritate et philosophia in sua
translatisse opera indicat, nam et antē Persarū imperij quinq̄ Moysi
libros in Gręcam linguā quos rudes peruenisse constat: eodem auto
re, quod si veri persecutio Gręcis ex Hebręoꝝ sapientia defluxisse
putatur, cur nō & Poeticę vsus ab ipsēmet mutuatus credit: Hoc est
euenire solere, & quotidie experimur, & ratio rerum paulatim in mul
torū vsum venientū asserit/ q̄ quisq̄ gens vt est vetustior pluribusq̄
speculis deducta, ita egerit, quoꝝ sua paulatim principia habuere, arti
um inuentarū, vsus specielq̄ ministrat, semperq̄ quo siue speciosio
res posterorū solentū sustinet. Ita Gręca Hebręis: Latina autē Gręcis
sœdici incrementū successisse verisimile est. Sæculorū vicibus artes no
bis hęc serie propagantibus. Post Orpheum igitur & Linum qui Va
tes teste Laſtatio vetustissimi Hercules magistri credeti sunt, multi
ante Heliodi & Homeri tempora intercessisse existimant, inter quos
Amphion, Thamyras, Phœmon, Dimodetus, Enellus Cyprius, & Ori
us Samius, alijq̄ nōnulli numerantur/ Nunq̄ tamē vberius, potenti
usq̄ huius artis amplitudo Græcis (quanc̄ dulcissime Thrax Orphe
us cecinerat) illustrata atq̄e quadā quāli sœdiciſsima sorte exhibi
ta est, q̄ eam illud omnū artium receptaculū, omnūq̄ vrbaneitatis &
degaritū seruitum Homerus emerit, cui hoc inſigne fortuna per suę
eruditionis præstantiā adiecit, vt exactissimā omnis posteritatis dili
gencia, ex suarum gratiarū nitore atq̄ imagine duceret. Nō primę
victorię esset, qui paribus vestigijs mixtus/ præstare accessisset ad tā
tū vatis materiatē. In eo namq̄ Quintilianus lib. decimo/ omnem Poe

iteq; & oratorij amplitudinis virtutem repertū esse scriptū reliquit.
 Hinc Poetarū parens multus/Plinio autē passim, ingenioꝝ fons, oris
 riuꝝq; foeculentissimus dicitur suæ operis fortunam, suæ maternū esse
 riuꝝ. Nec temere putandū est euenisse q̄ eū mingeret Galatæ picior
 effigauerit, iustaq; alios Poetas vrinam colligentes, Nec mirum q̄
 Ptolemaeus Philopater ei tempū dicitur, eū de eius origine tot inchi
 q; vrbes autore Gellio: certarint, nec tamē vnde fuerit cōsiderit, qua
 in re illud quoq; memorandū est quod Plini scriptis cap. secundo lib.
 trigésimi. Appionem Grammaticum se aliquādo euocasse umbras, ad
 percontandū Homerus qua patria quibusq; parentibus natus eiset,
 nō tamen unū profiteri, quid sibi respondisset, vnde perq; de eo
 probabile est Antipatris Eulogium, a Plutarcho citatum, quod Latī
 ne sic habet.

Dicere a multis Colophonis alumnus Homere,

Hic te Smyrnum credit at ille Chium.

Quin & Ion quidam, quidam Salamina super ham

Thessaliam multi te genuisse ferunt.

Sunt & qui memorent alibi te sedibus ortum,

Sic varijs natus crederis esse locis.

Dicere si liceat mihi Phœbe oracula, cœlum

Certa tibi patria est Calliopea parens.

Nec indecore libro quinto Satur. Macrobius, quū tria impossibilia
 proponit, primū leui fulmen, secundū Herculi clauū eripere, tertium
 aut impossibile, Homero verbum subtrahere, Cuius doctrina Græcōꝝ
 gestis æternitas quædam accessisse videtur, ut ergo in Hebræis quum
 maxime veneretur David existat, ita in Græcis, quæ admittuntur Ho
 merus: vt inter Latinos Virgilius omnes suæ lingvæ Poetas vetustio
 res longo post se intervallo respiciens, de quorū serie & parte tam rōe
 referentis. Suis enim in locis vt quosq; oportune incidere, amplio
 rem, de Græcis, mentionem facimus.

QUI VETVSTISSIMI APVD LATINOS POETAE,

& mihi de Ennij & Maronis laudibus. TIT. V.

Atque scriptores, vt aliarū artium honestatē, legumq;
 & religionis originem inchoat; Græcis acceptā refe
 runt, ita & Poetas studia ab iisdem per solentē suorū
 imitationē derivata esse, & vniuersitati absolutā fa
 rentur: nō tamē est q̄ putemus vel in hac lingua, Poe
 tæq; statim laudem gratiāq; ex repentino aliquo ful
 gore quo præfiterit, emicuisse, cum indubium sit ante Lucretij illum

Andronicū / qui vt Cicero scripsit primus Romæ fabulâ dedit: & seq̃ a
Pop. Romano geltas, autore Diomede vnde viginti libris complexus
est / carminū decantatoꝝ vsum studiumq̃ fuisse, Numiq̃ est s̃pori-
bus cum iacta vrbis fundamenta nondū plene coaluissent, carmina
Saltoꝝ facta sunt / quꝝ memoris certis contexta. Ouidius scribit libr.
Falso. tertio his verbis. iam dederat Salis. a salu nomina dicta: Ar-
ma q̃ & ad certos verba canenda modos. Tunc sic Mamurios: merce-
es mihi gloria datur / Nomina q̃ in extremo carmine nostra sonant,
Ouidio Horatius subscribit li. Epist. 2. iam Salutare Numq̃ carnis qui
laudat, & illud / Quod meū ignorat, solus vult scire videri. &c. Quis
& Lucreti Numam Salios auscia ferre: ac per vrbem ire caribtes care-
mina eam tripudis solemnēq̃ saltato soluisse scribit. Præterea & Licin-
ius Tegula, & Martius vates satiricoꝝ carminum fide cōmendati
sunt. Cato quoq̃ in originalibus suis testans est, autore Cicero: Tu-
sculana prima. Solitos esse in epulis canere consuetos ad Tybicinē de
clarorū hominū virtutibus. Andronicus tamē, qui priorꝝ conatibus
locupletior factus, vsq̃ opulentiore aditus / oculos aureq̃ populi
Ro. postiori gratia cōmouit: cū ad eius artis quasi fastigiū quoddā
peruenisse videret. Hic vt Eusebius scribit a Lino Salmatore ob in-
genij elegantia, q̃ que suos filios erudierat / libertate donatus est, do-
cuiq̃ Romæ anno ante Ennū Rudijs Calabrij oppido natū, vt Mela
& Silius: vt vero Eusebius Tartarū annū circiter. Dixit. ab vrb. cond.
Hic vt posterior, ita sublimior, & qui exercitatissima eruditione alle-
quid priore laudis gloriæq̃ dempserit, nam trium linguarū peritus,
Latinę, Græcę, & Cæcę, singulas ita calluit, vt in Græcis Catonem etiā
num s̃nem erudierit, in Latinis cū Annales rerū maxime Punice bel-
li secūdo gestarum cōscribere libris multis (nam decimus octauus
Gellio citatur) maximis viris gratus & familiaris factus: ipse cum
primis Scipioni Africano, qui cum genitij sepulchꝝ quiete dignatus
est, erecta quoq̃ iuxta statua. Pli. autore. Hic Cicero adeo rerū exte-
narum negligēse studium abierit, vt vnus ancillæ ministerio contem-
tus, paruisq̃ edibus in Auernio habitis, q̃q̃o & libero animo duo /
q̃q̃ maxima alijs incōmoda vident, sustinuerit: Senectutē videlicet et
paupertatē vsq̃ maxime annis eudendoꝝ carminū studiū addidit
fuerit, qui reliquis ad cogitandū lucubrandaq̃ minime otium idonei
iudicari, nam autore Varrone duodecimū annalem cōscripsit cum
septimū & sexagesimū annū ageret: septuagesimo dē hinc anno vita
finctus autore Cicero: quē tibi mi Frater, hoc in loco, & copiosius
indice: quo dignior inter vntiores Latinos memoria est, nam non
solū Heroica grauitate, rerumq̃ Hexametro descriptas: ingenio ce-
lebris est, sed ob id etiā q̃ & Satyras & Comœdias, Tragediasq̃,

multa gratia & laude cōposuit. Ille ergo Ennius est, qui (vt Luere. ait
 li. primo) primus amœno Detulit ex Helicone perennis fronde coro-
 nam, Per gentes Italas hominū quę clara ducit: Quę venerandū ex-
 istimat li. 10. Quintilianus, vt sacros vetulit atq; lucos adorantibus q̄
 bus grandia & antiqua robora, nō tantū speciem habent quantam
 religionē, Hoc dicit post Andronicū / Bello Punico secūdo Musa pen-
 nato gradu, intulit scē in bellicosam Romulū gentem stram, Vt Por-
 tius Licinius Poet. Romanus aliquid dicitur Horatius certe Ennū
 & sapientē & alterū Homerū appellat. Notandū t̄ a Criticis scribit,
 q̄ ex quo Homeri animū in se metempsychos Pythagoras transmi-
 grassit asseruerit, humiliter fuerit & asperius laborē / q̄ promissorū
 ratio postularit: quod quidē quis est qui ita tam grandi nō condo-
 net: cum omnū rerū magnas per ardua principia sint, que si rudia
 videantur, facilius sit carpere q̄ imitari. ENNI VM secum Poetę M.
 Plauti. Gr. Neuis. Statius Cecilius. L. Accius. Pub. Terentius. C.
 Lucilius. Sextus Turpillus aliq̄ nō nulli, Theatrū amplecti, cōmunitis
 hominū fortune rationē depingere maluerūt, q̄ Enniantis veltigis in
 vniuersum trāsferere: hoc quidē eo s̄porc in cōmodo. Populus est
 rudis adhuc armisq; potius q̄ studijs deditus, nullis rectius celerat-
 q̄ illecebris emollii trahitq; in cultisq; studijs amorem cultu atq;
 videbant q̄ fabularum spectaculo, quę aut ciuilia studia, aut regum
 fortunas viceq; quas tam ipsi maxime moliebant / decedibus ludis
 amularent. Hicq; certe factū est, vt ferocioribus paulatim refrenatis
 animis, Poetę sustinerent, quibus ab initio, autore Cicerone, gratiā
 p̄q̄ exigua erat: Natura ita semp̄ esse quō instituit, vt rebū quę
 aut nouę aut insuetę existimant difficilis vias permittat. Et hi quidē
 ferē Fratres qui hactenus nominati sunt inter Poetas Latinos vetustis-
 simos referunt / quibus nō iniuria posteriores, quicq; multo limatio-
 res & cultiores fuerint, quispiā ad hęc potest / aduicq; Cesarū tem-
 pora, ipsūq; Mantuanū Vergiliū, cui eam gratiā nature benigni-
 tas elargita est vt esset, quem oēs Latine lingue Poetę, quasi ex arce
 aliqua promineret p̄spicerent & admirarent. Huic est cumulatę mu-
 lis Gratia in Heroico p̄sertim poematis genere feliciter affuere,
 in cuius manus palma statuta est, quā priores quotquot sunt, vt non
 attigerit, ita nec posteri quotquot venient Vati eripiant. Ideoq; dil-
 gentissimas rerū obscurarū & dignarū scito obseruator Macrobius
 Maronē nō humano sed diuino ingenio multa p̄uidisse ait, neq; aliū
 ducem secutū q̄ ipsam rerū omnū materē naturā: atq; vnū quoddā
 ex omnū diuerstasē s̄peramentū scelle. Cuius ex lib. quinto verba
 ex omni memoratu, placuit hic inferi, vt tibi inier extera scita di-
 gna in promptu forent. Quippe (inquit) si mundū illū diligēter inspi-

cias, magna similitudine diuini illius & huius Poetici operis inuenies
Nam qualiter eloquentia Maronis ad omnium mores integra est, tunc
breuis, tunc copiosa, tunc secca, tunc florida, nunc simul omnia, incedit
lenis aut terrens: sic terra ipsa hic leua segetibus & pratis, sibi siluis &
rupibus hirsuta, hic secca harenis, hic irrigua fontibus, pars uasto
aperitur mari. &c. Idem lib. primo multa adducens in Maronis lau-
dem facticia, tandem persona Simachi sic inquit. Hęc est quidē Maro-
nis gloria, ut nullius laudibus crescat, nullius vituperatione minuat.
Hęc Macrobius Vergilio tribuit, qui tamē multis in locis adco sui ope-
ris auarior & oculatus censor est, ut doctissimis uiris nimis in alieno
opere sapuisse existimet. *Quintilianus/ Virgilium omnium Heroicorū
Poetarū/ sive Gręcos quis nominet sine Latinos proxime ad Home-
ri poema accessisse asserit. Vtor inquit uerbis istis quę ab Afro
Domitio iuuenis excepi, qui mihi inuero gati, quę Homero crederet
maxime accedere. Secū dus inquit est Virgilius: propior tamē primū
quā tertio. Inquā sententiā illud Alcinj Poetę fere cadit.*

De numero Vatum si quis seponat Homerum:

Longe erit a primo quisq; secundus erit.

Et si post primum Maro seponatur Homerus,

Longe erit a primo quisq; secundus erit.

Sunt tamē hodie qui Gręcos erudientis percallidi & eruditi/meliora
Maronem lingua latina fecisse pleraq; quę transferunt, affirmant.
Hinc illud ex Gręco Eulogium, quod Stephanus de uerbis annota-
uit, rectius mihi cadere uidetur.

Gratus & Ausonj Cygnus spirabat ab ore

Snauloquo lepidum neq; Virgilius olim

Roma nouum exultis sibi quem natiuit Homerus.

Cornelius quoq; Tacitus loculenta histeria scriptor, in libro de ge-
nere Eloquũt non corruptę Maronis amulissimes sic refert. Malo
securū & lecerit Virgilij loculum, in quo tñ neq; apud Diuū Augu-
stam gratis caruit, neq; apud P. R. noticia/ testes Augusti Epitholę: te-
stis ipse populus, qui audis in Theatro uerbis Virgilij surrexit uul-
uerus & forte p̄sentē spectantemq; Virgilij ueneratus est, sic quasi
Augustum. Hęc Tacitus, cui non difforme est quod Synchronus Virgi-
lij Propertius cecinit.

Cedite scriptores Romani, Cedite Graij/

Nescio quid manus nascitur illade.

Alexandri imperatoris iudiciū, summę auctoritati tanti Poetę accedit,
qui cum de Poetis animo colligeret Maronē Platonē Poetarū nūcu-
pare cõsueuit, quem ut Macrobius scripsit nullius uisq; disciplinę erro-
mouit, tamq; ob eam usurpare de hoc principe uari potes: Frater:

quod de Cicerone Plinius asseruit, Maronē videlicet extra omnē in-
genij Alcam positū esse. Hic Ecclesiastici scriptores Laetan. & Augu-
stinus, primū Latinos; / omniūq; p̄clarissimū & optimū Vati nomi-
nā. Adeo eū insigni modestia fuisse dicit, vt vulgo appellatus Par-
thetas fuerit, auctore Donato: vt obiter eruditioni morum etiā pro-
bitatem adificamus: ne cui nō absolutus satis videri Vates possit quē
omnes studiosi venerent. Amabile illud & gratia pleni de eo Hilarij
Distichon est.

Lucis damna nihil tanto nocere Poete.

Quem presentat honores carminis & Plutol.

Cui nostrū quoq; epigramma subscripsimus quod aliquādo mihi ex-
terit Petrus meus A perbaechus, vir vere doctus, & de cultioribus
studijs nō mediocre meritis quādo ab hinc quadringentio cōmuni
conaberrā, vltimū inter secundas mensas, animos gratia exercitijs
nostris provocabamus, quod tibi Frater: dono decimūquiescē annū
agēti, nec pono quasi Maronē laudare velim, qui amplius laudari nō
potest sed vt ad maiora quādoq; laudē exēplo Fratris, moueatis.

Græcia grandiloquo peperit sibi carmine famam,

Smyrnenus cuius auctor Homerus erat.

Hæc adeo oculos terrarū repleret omnes,

Vt simul nullū duceret esse locum,

Ast vbi Mantos procedit Vatis aena,

Inp̄sonos erexit Musa pudica graues;

Virgilium falsa est Atis, qui posset Homero

Opponi, & sanq; carminis esse paris.

Nec mirum, nam verba suis Vati addita rebus,

Resq; suis verbis, vno in honore manent.

Mixtum cum Petrus cōspexisset, palamo subico in manus correpto
in cōmuniū placum celeriter admodū sed diligenter hoc perbreue
vt solet: subiecit.

Si modo Virgilio maiores fata dedissent

Lucæ moras, coeptam sanctitas esset opus.

At quia Parca serox vincendum iuuit Homerum;

Victoremq; suum sustulit ante diem,

Non emendato compar sibi gloria verba est

Quam de maturo carmine Homerus habet:

Sic quoniam Latium tenuit fortuna Maronem

Vincere, Meronio sic factis esse parem.

Et cōmode admodū Petrus, nam si destinato flammis opere, quod
suḡnitis graui censuræ, luce non dū dignū vsūm est stantū meruit,
vt Homerū, sive ceterouersa quauersū inter Poetas Latinos, quanta

illum gloria manebat, si superstiti e capis extremi manū impetere li-
entis et scop ducere, quo diuinius ille animus, inuenerat: Huius nos
deinceps per intervalla locis oportunitis mentionem honorificā facie-
mus. Nunc te ignorare nolo, quod loci, trā linguarū, Hebraicę Gręcę
& Latine claritas & amplitudo Poeticā ut pecuniam & dignā pul-
cherrimarū rerum cōmentio sibi alciuerint: mukas tamē alioqui ge-
tes quarū animis vel natura provocante: ista hęc, ut diximus, offerri
potuit, tractasse eam suisq; infirmas delectis constat, Nā ut reliquas
interim preterci, ania ducti persipe: Frater: quāta vigilitia / studio /
opera, eam Germani in linguā suam copi; & elegantē capacissimā
duxerint: quorū hodie concitata rhythmis exactissimis, & syllabaz
delectissimo casu, deop rebuz varijs composita. carmina in modesti-
orum hominū vīs versant; & illa quidem percutiēta, nec nisi ab erudi-
tissimis variatū rerum Vanbus facta. Extollunt virtutū commo-
da, laudantur Heroum ingentia gesta, quę ut Poetica in aperto elset,
sēta veris adnexa mira quādā gratia continēt: hinc illi fortū virtoz
errores multiplices descripti, inter quos Erastus quidā populo cele-
bratur: hinc grates etiam cū gigantibus pugna summo decore despi-
cit, quas Theodoricus Veronensis, vulgo Dietrich von Bern, appella-
tus cum immansis fortitudinis gigante Sigiseto: ut ipsi dicunt: gēse-
rit, in quibus omnibus seruatiōne & signatę locoz descriptiones, &
oratorum mirę proprietates, colorum quoq; rerumq; ad Poeticam
pertinentiū obliu nationis studij pleng: quę cum mecum cogitarem, vi-
deremq; nil esse nisi quādam Poeticam, quę linguę etiam quāta alię
Barbarā vocat accēditset, spē me amplissimus ardor in tam ama-
tę rōdibus existim gentibus profectōnis deofeculationem contriuit.
Quid illa in mediū afferam carmina: que religiois consēctissima,
nemo nisi rerum diuinaū pōites recte intelligit: quo rōre: qua de-
gantia & granitate: qua vocabuloz proprietate & vrbantate con-
stant: Casus Trinitatis arcana: tempoz initia: Sanctoz Eulogiaz /
Christi natiuitatis & pāstonis mysteria, virtutis pēgma: sēclerū su-
plicita: atq; ea quidem, nec eisdem contexta nomen: nec vna rhythmi
spōie. Quis nō asserat hanc granitissimā Poeticā: quis nō delecte-
tur: que ex altissimis & Latinas literas callentibus ingentis ad rudi-
ores gratis nostris antros peruenit: quę fidei nostrę & religionis pro-
pagandū gratia indubie instituta: nec videbant populares animi
grāubus in rebuz rectis doceri: induciq; posse q; veritatis melodo-
dōnitę carmine. Itaq; mihi isti artifices & pēfēores veritatis qui-
cunq; fuerint: Frater Cypri quidā: & Amphionis & Lini fuisse vi-
dentur: qui ut illi fues / nauissima byra hoc est prudētissima eloquē-
tia, & carminis illecebrosō concētu: rude vulgus nostrū mēcoribus
moribus

moribus: Et materia sancti ore manifestare voluerint. Sed video, ut
 altarū rerum, in huius quoq; doctissimi studij vltimā leuitate tēporē
 nō nihil reperere, nam per plēnas familias, vti parca vix iam
 vestigia huc Germana poemata: & venerabilem quādā grauitate
 p̄fērentia figunt, cū antea, vt ex nata grandioribus accepimus, sac-
 cris ritē peractis, a stantibus in altarū prospēctū placida voce, pensa-
 tiq; artificiosissime mōneris, vt dei Saluatoris & sanctoꝝ suoz p̄p̄-
 tōtia recitata fuerit, & summa veneratione a circumstante populo
 audita: quod si quis hodie fecerit, erunt qui rem vt ludicrā exhibent,
 rideantq; adeo in multis a maiorū integritate defecimus: malumuf-
 q; quod & de sua grate & genis Christianus querit, inuomunt Ger-
 manam lasciuia carminibus exulare, quā maturis & frugiferis lan-
 guē nostrę mōneri poematis, quę mellicis adeo in crebra, vt exis-
 tem dudū Callimachū & Phylētā a nostris equatos esse: Neq; inop-
 te in tales mōres hoc Perliandū cadit. Hęc sicuti si rusticū vena vlla
 patenti viuet in nobis: summa delumbe salua. Hoc natat in labris
 & in vdo est Mzenas & Atya: inq; p̄betis esse illud Eritianū oportet
 ne posset. Vea etenim inuicem animos genis multibres. Sed ad rem
 video, Diante Floritines & Ioannes Bocacius, vernaculę lingus Po-
 etę, res grauitatis sentēq; dignissimas, adeo docte, eleganter, &
 scite descriperunt, vt lectos & probatos etiam doctissimis audiam:
 Verum de his satis.

DE POETARVM LATINORVM SVCCESIONE

in vniuersam, & temporum varietate, & iactura.

TITVLVS. VI.

le mihi tota Latinorū Poetarum successio: postu-
 te materis ordine descurrenda est, cum q; Latine
 linguę maior habenda ratio est, iam etiā, q; ad
 eorum que sequentur intellectu nō parum faciet.
 Prius, illud cuiusdā mirum videri debet non iniuria,
 vt in ista & arbores acris inclementiā, ita in eorum
 animū & doctrinę ruinam, que iam ad summū sui splendoris fasti-
 gium perductę erāt, scilicet alteracionem & molliorē tempore, scilicet
 re vni potuisse. Ceterū inrespicenti mihi ponitur, in ea que animi
 & indoluit, sunt opera, queq; ratione consistere videtur, hoc in prom-
 ptū dī, vt mihi persuadet, perinde artium estimacionē ex morū tem-
 porumq; qualitate pendere, ac frugem salutem ex acie. Terrę pro-
 deice mortalibus, in mixtis fructibus, molliorem, ac clemens iuvat
 & ferilem facit, molliorē & temperatū ferore sp̄s impedit & op-

primit foribus & paratis stiporibus ingentis artibus florantibus &
loci & auctoritatis esse potest: utique superis solers animus quo se ex-
erctat orationis habet in quietis vero & distraxis bello / non video
quid cōmerci octum amūbus Musis cum armos strepitu cōtinge-
re queat: Tamerit Guarinus Veronēsis vir doctus sane & acuti iudi-
cij Ciceroni existimat diuulibus discordijs moram / ampliori quandā
ad priuata studia scintillā concepsisse, cum publicis amplius locus nō
esset, quod quidē viro in utraq; vicia ratione exercitatisimo cōmire
potuit, praesertim indefessi per omnes horas animi laborisq; toleran-
tissimi quo fiebat ut in summo etiā merore Philocephū amplecteret
& ducem eam viti agnosceret, id quo d ipse lib. de Officijs scilicet scri-
ptum reliquit. Sed Ciceronis similes hercle paucos ea in re quos ut
archaeos sequamur, adducere possemus: Eamq; ob rem acceptam
esse debet, hęc mala, Publica bella: Ciuiles insidias, vulgi pertinaces
errores, ipsamq; postremo omnis pulchritudinis amulā inuidiā, &
nocuisse semper humanis studijs: & nocere grauissime potest. Nec vlti-
mum esse locū illustribus animis plus cōmodum eo, quē / ut meribus
quibusdā inuictis pacis vincula sepe serua, cōcordiā asperserint, com-
moda. Id ipsum multosq; exempla cōspectant, qui hominū etiā com-
mercio quamq; in tranquillo graui, serenos agros, & siluā intra p-
grandes rupes solitudines, ut idoneas altissimis cogitationibus dde-
gerunt. Quas superioribus annis Franciscus Per archa, quem adeo
nihil penitrat voti, ut de solitudinis laude & cōmoditate scripta reli-
querit. Nec frustra illud Horatianū probatur ex Epist. lib. 2. Scripto-
rum chorus omnis amat nemus & fugit urbem. Initio igitur: Frater:
(ut instituta semina pergamus) Poeticę quasi seminatū preparābus
his quo paulo antea vntatissimos in urbe dicebamus: cepit ea pro-
fectio sumere vires, & paulatim certius inuātere vestigijs, restititq; &
expeditius progredi. Sicut ex puerili mollitie videmus / annis solida-
tos artus in adulescentia calores emergere, ac subinde accrescere, sit-
itq; promptiora quicūq; ad corporis exercendi robur pertinere vi-
dentur. Quis obrem nō inconcinne mihi nōnulli ex recentioribus inter
quos Desputatorius est germanicus, totū Poeticę in Latinis successio-
nem vntati humanę conferre vili sunt, cui infantia, adulescentia, q̄as
virilis & senectus partes fuerint, ea fore ratione, qua imperij Roma-
ni cursum modumq; mensatq; est Lucius Florus. De Poetis autē qui
prima in urbem plantaria transulerunt, in hoc video scriptores con-
uenire. Excelsum esse eos multa arte, fuisq; in Poematis, grauitate sentē-
tiarū, ut horumq; pondere, pulchre emicuisse, Ceterum nitor, ut
Quintil. lib. 10. ait, & summa in excolendis operibus manus magis vi-
dēt potest temporibus q̄ ipsi defuisse, qua in re minus vili mirū

videt, si aut affectatior, aut asperiores fuerint, inq̄ ipse dicit Iuven.
Rum, ut quod tollere posset quispiam exuberasset, ut de Lucilio scribit
Horatius. Qui idem Libro Episto. 2. in multorum sui scriptibus in eisd̄
mandis scriptoribus pertinacis, graui stomacho inuictus, iudicium
sui de venatoribus Poetis late explicans inter alia, sic refert.

Hos edidit, & hos arcto stipata Theatro
Spectat Roma potens, habet hos numeratq̄ Poetas/
Ad nostrum tempus Livi scriptoris ab uno
Interdum vulgus rectum videt, est vbi peccat/
Si veteres ita miratur laudatq̄ Poetas,
Vt nihil auferat, nihil illis compleret errat.
Si quendam memis antiquae, si pler aq̄ dure
Dicere credit eos, ignare multa fatetur/
Et sapit & mecum facti, & loue indicat equos
Non equidem infector, delendaq̄ carmina Livi
Esse nec memini quoniam plagium mihi paruo
Orbitum distare, Sed emendata videri
Pulchraq̄, & exactis minimam distantia miror.

¶ Quin & Perlius satis false & satyrica amaritudine eos persecu-
tur, qui recentiorum elegantiam & facilitatem plus gratiam con-
temnentes, salubrem potius veterū Poetarum dictionem quam se-
querentur, deperant. Sic,

Est nunc Bruti quem venosus liber Aed.
Sunt quos Pacuvius & verrucosa moretur
Anticipa. 82.

Hinc illud Maronis non est aut contempni, aut elationi tribuendum
& quopenti euidam, quidam Ennium manu haberet, & respondeat
se aurum colligere de stercore Ennii, non inuisa enim Principi Poeta
vulgus duritiam & inceptam dictionis asperitatem stercore dixe-
rat, quod tam longo intervallo, & sui temporis multi, & ipse omnium
maxime vi, aurum erat, cum interim & aurum in Ennio esse quod erit
dicitur decerpere & in suum quoq̄ usum transferre posset, ingenue
falsus sit. Quamobrem non solum gratias tam grauis tamq̄ recep-
tis suis temporibus viris, habere debent studiosi omnes verum etiā si
quid reliquarum & fragmentorum apud scriptores passim inueni-
antur venerant & edidit, ut officium saltem graui memoris his repe-
datur, quoq̄ opera pleniora ad nosq̄ usq̄ perungere non poterūt.
Cicero certe, ut Ennii versus cum corollas quosdam veneranda vetustate
sem reddidit, suis passim inseruit, ita & lux profubentis hoc est Rhe-
toric vetustissimis autoribus ingenuis quidem, sed arte caribus
se plurimū aditum esse fatetur. Ex Quintiliani cū sententia, Pacu-
d q̄

Et vix vili ex his qui vetustate peritulerit reperiri possunt: qui iudicium
aduentibus non allaturi sine aliquid videratis. Quare te mi Fratere si-
deat monerent in antiquitate incideris: perinde quare
effluens atque ea que sapientia natura gratiam merent, multa enim com-
mendat vetustas, ut sicut multa vicia. Nec verba vetustatis aut duri-
torem vsum ita inibiles ut imiteris, sed ut ames: et sic tibi semper ver-
bis potior eris. Tabellas veteres plerumque & antiqua opera, preceptis
amamus, non quod adeo pulchra sint: sed quod vetustas ipsam enim non visam
sed animo conceptam antiquitatem excolunt: sed plerumque vili
materia, fabrefactis: recentioribus autem argenteis constantibus longe
preferre. Itaque quis illa Emilianarumina non auditis faucibus deovent
quibus prudentis viri viti & mores depinxit: que a Gellio annotata
huc eo libentius transfero, quo mihi memoria digniora videntur.

legentium, cui nulla malum sententia suadet,

Ut faceret facinus: deus haud hic, haud malus: idem

Doctus: fidus: si quis homo: facundus: suusque

Contentus: atque beatus: scimus: secunda loquens in

Tempore cōmodus, & verborum vir paucorum:

Multa tenens antiqua: sepulta: & sicut vetusta

Que facit: & mores veteresque novosque tenentem:

Multorum veterum leges, diuinaque hominumque

Prudentem: qui multa loqui taceretque posset.)

Hic Pacuvij epigramma a se compositum memorare subiecti, veretur
dissimulavit ut Gellius ait, dignisque eius elegantissima gratia.

Adolesens, tamen properas: hoc te facem rogat, cum

Ut se aspicias, deinde quod scriptum est legas:

Hic sunt Poetę Pacuvij Maresita est atque

Hoc volebam, nolens te dies: Vale.

Ex quibus intelligere possumus remotiore illam vetustatem, non plane
ab omni eleganti alienam fuisse, maiorique dignitate laude quod illustri-
ribus viam demonstrat acin: quod videretur quod posterorum arte nitore & dila-
tata superata infacilius enim erat iunioribus, quos sequuntur vince-
re: quos victoriam tueri qui se per seque artis in via sine imitationis do-
no vincendos tot nepotum ingenij, exhibuerunt: INFANTIAM istam
& hęc Latine linguae incunabula, cum crederent imperij annis scholę,
sima tempora exceperunt & in quondam artatis horum obstituerunt: adeo
ut pari fastigio & armos potentia, & ingenij sublimitas, splendore
comando, cernerent: idem in Urbe libera & cultissimarum gentium go-
bernatrice, hęc ut alijs artibus ita & Poetę tum maxime fuit, quod
plurimum curam habuit. Quod tempus vicium fuit huic scriptio e quo
deurbana Respublica, prius civibus procellis agitata est, inde in

Caesaris mandis peruenit, Qui & ipsi incredibili aetate, summoque in-
 geniorum successu, hanc artem susinuerunt: & amplissimis honoribus
 dignati sunt. Nam Cæsaris se & esse claros Portas & videri voluerit
 A temporibus igitur fere Ciceronis, Varronisq; vegetior literis in vni-
 uersum aetas accessit, cum florent. T. Lucretius Charus. Decius
 Laberius Mimus Græchus. Portius Licinius Epigrammaticus. Quintus
 Catullus. Erotici nem excedentes. Valerius Edruus. Valer. Catullus.
 Præterea Licinius Calvus ille qui de eloquentiæ principatu Ciceronem
 provocare ausus est. Qu. Cornificius. Helvius Cinna: & plerique alij,
 quorum honorificis institutionem Petrus Crinitus libro de Poetis Latinis
 secundo fecit: Summa tamen Cæsari Augusto felicium ingeniorum cessasse vi-
 denur, dubium an temporis casu, an potius animi sui solertia, munifi-
 centiq; & liberalitatis magnitudine. Namq; pace toto terrarum orbe
 partasitudinis animis aream quandam, qua seles exerceret, ut athlete
 solent, insinuat fecerit, ut per magnam virtutis remore dubitauerint, an in
 civitate libera maior liberalium studiorum locus esse posset eo quæ prin-
 cipes arbitrio multitudinis refranso, præstaret. Augustum enim decora-
 runt Poetæ: Virgilius. Horatius Flaccus, & qui versu sedulo huius Po-
 eta Mæcenatis Propertius. Tibullus. Ovidius. Marcellus mathematicor
 studiosus. Cornelius Gallus. T. Valgus. Cassius Suetrius ille cui vitio
 datus est, quod idem peripse repetens, nimium efflueret. Aemilius Ma-
 ro. Catullus Rabirius, de quibus quid senserit exactissimus dicendi
 præceptor Quintilianus, videre est libro institutionis oratorij decimo
 ubi de copia verborum scribit. His temporibus Latine linguæ matethas,
 etiam ingeniorum acuminis de diei diuinitate, ita exsistit: ita locupletata
 est, ut nunquam prima nata fuerit, quos Græcis cõstauerit opponeret, siue
 solent, quis orationis, siue nexam numeris proposuerit: alterum autem
 in Marone fuit, alterum in Cicerone cuius nomẽ nõ hominis nomẽ sed
 eloquentiæ habet. anno. Quintil. Hic igitur nõ temere nec vana confi-
 dentia, cum illius carmina recitari audisset proclamasse dicitur, au-
 tore Donato, Magni spes altera Romæ, quasi ipse linguæ Latine spes
 prima fuisset, & Maro futurus esset secunda, ita enim esse, quis audeat in-
 finias ire: quoniam, si idem temporibus & laetia Latine vberitas manauerit,
 & Salustij Thucydidi dem æquatur a breuitas emerferit, nec a breuendū
 est alijs scripturibus conuigilare ut ipsi ingenij fuerit ingenij fecunditas,
 Diuimodo illis in primo eloquentiæ & notoris fastigio stantimus.
 HABET ita ut & in homine solet, his suffulta verbis aliquæ deinde
 annis illis, pari vigore progressa est, & hoc ipso nõ parum celebris fa-
 cta, quod cum Principes adeo suuenter profecuti sunt. Nam & Ger-
 manicus Poetis ingenij in se cõstat, & nisi terrarum cura eius animū a
 studijs insularis deflecteret, maximis futurus esset ut Quintil. indicat.

Tyberius vero & Cyprius & Latini Poetas delicias, Audioq; gra-
tissimis correptus, Graeca & Latina Poemata cōposuit, Suetonius scri-
bit Neronem ad Poemata pronū, carmina libēter ac sine labore cō-
posuisse, nec ut quidā putarūt / alicui pro suis edidisse. Vespasianus
ita Poetas fuisse pelentes idē Suetō. & Prynus scripserūt, multi hac ar-
te peritantes alij ad Hadrianū usq; florere, quē I eius vita Spartianus
in Poetica excellentem non minus q; orandi facultate fuisse / ostendit.
Ad quā usq; cum literarū studia perpulchre p̄tulerūt, ingredi mī-
nutis viribus serilis paulatim molestia coepit / desciscere ab illo mi-
carnitissimo gratiā & elegantiā apice lingua latina, postq; his similes
esse desierūt, qui antea scripserūt: Seneca Tragicus, Corneliū Sene-
cā Armo Lucio, Aulo Persio, Gallo Afero, Clodio Sabino, Caio Podo-
ni, quē se fecerūt studio epigrāmarū & facetiarū Martialis ait. Salsiti-
num Baifo, Cinco Cretalico & Sextilio Hensin quibus omnibus viri-
lis roboris tori emiserunt. Quibus additur Vuleantio Sedigitus
cuius Donatus, Gellusq; meminere / cuius fuit de Poetis Latinis sona-
rijs carminibus conscriptū opus, multi iudicē, & acris censurā. Sta-
tius Papius. Valerius Flaccus. Silius Italicus. Valerius Martialis,
et Stella Patavinus, cuius Flaccus & Martialis meminere. Iun. Iuue-
nalis. Sertius Augur. Aulus Serenus, & Valerius Sparina Lyrici
Vates, multiq; alij quorum nomina nō obscura sunt. Hos tamē secuti,
magna laude sed nō omnino pari gratia existimant, Claudianus Ale-
xandrinus. T. Calphurnius. Nemesianus. Rufus Avianus. Alphius
Aucius. Septimius Afer. Ausonius Gallus. Perrenius Arbiter, cuiusq;
synchronus Terentianus cuius de syllabis & carminibus opus extat
Postq; hos Iuuenis Hispanus Flauij Vopisci contemporaneus, quē Hie-
ronymus vt elegans & eruditū cōmendat. Prudentius Clemēs Poe-
ta, si eruditionem inspicias certe maximus vberissimq; si Phrasin &
verborū opulentiā respicis & cōmuni p̄sentia pretius Vates, de
re tamē Christiana & sanctoq; praecōis summe meritis / quādamo-
dum & Honorius Fortunatus. Siderius Apollinaris. Paulus Galles
aitq; nōnulli, quos si quis seriosū estimet, eruditos dixerit, si con-
tulerit his quos paulo ante enumerāui, obsolescere & linguā Latinā tem-
porum molestia senectusq; sustinere agnoscunt. Hos tandem decrepi-
ta & capularis annorū miseria secuta est. Irus quibus enim hinc inde
Barbaris purq; latinicatis elegans cōmersū latinū durare non potuit:
ob causā istā causamq; cum Barbaris res agebat. Post illa enim Pū-
nicorum belloꝝ tempora, quibus Barbari multoꝝ annorū labore ex-
letha pelabant / Literae bestissime aderelebāt, nec nisi Barbaros,
qui tam facilis incrementi statum mutare possent, timebant. Sedite-
orum equidē vrbaniarū, & ciuiliū belloꝝ iactura nō adeo seuire vultq;

poterat, ut una cum concordia & libertate interiret litteræ: cum par
hostibus lingua pariter eleganti foret, vniq; per atrocia castra, omni-
q; armosq; strepitum secundæ latinæ peculiaris. At vero cum Ge-
thio, cuiq; Vnno, nihil quod ad linguæ cultum attineret cõmune, nihil
diuiduũ erit Latino, quod ab his ad Theodosij tẽpora, summa vi sum-
moq; impetu inuadum est. Atq; vtiã non tam perstantiũ ingenioꝝ
monumentis nocuisset armosq; furor, q̃ linguæ obliuit, minus eni hodie
doloris studiosis optimoꝝ librorũ penuria pareret: & facilius fuisset
tam emũctis codicibus id Latine linguæ dispendiũ restaurare, quod
ipsi adeo repẽte impegerũt. Itaq; nõ modo a splendore per hęc tẽpora
impediti sunt, qui scripsere, verũ etiam in ipsos ritores & degreũt au-
tores inmerito leuitũ est. Nec tũ abnuẽdũ est, quin inserim erudita
& digna laude opera, neq; proorsus ab auita degreũta descriptõis, emer-
serint, namq; nõ in Italia solum (vt hodie quoq;) sed in alijs quoq; ter-
ris linguæ viũ inuoluerat. Verum omnibus, vt ante dixi, nro serẽ se
nisi, in Poetis plerum obductis. Quod & inde puenire quoq; potuit,
vt Petrus Crinitus existimat, q̃ mutata religione mutata etiã est in-
doles atq; gratia Carminis: propterea q̃ difficile omnino videbatur
veniticoꝝ Poetarũ lectionem, ad sinceræ religionis obseruantiam, ac-
dere posse, cum illi nescio quid peregrinũ & idoloꝝ errorũq; consũtũ
intra se continere viderent. Hinc illa Lactantij in Poetarum signũta,
vehemẽtia defluxit, hinc et Augustini/Hieronymiq; per vehemẽs non-
tamq̃ inuestita, hinc Prudentij, in Poetica numina nimis temere con-
cepta, scripsitq; refutatio. Nec iniuria quidẽ. Primis eni Christianis mi-
litũ castris, cum vniq; hostes iminerẽt, vniq; q̃ eõstantissime pug-
nandum erat, nec facile quicq; admittendum, quod vel aliqua parte
obscurũ tam sancte recte credentiũ ciuitati videretur. Ceterũ vt hõ
die militans Christi ecclesia, in Europa plerum victoriam retinet, ita
victoria plerq; sustinere sine incommodo potest, quæ imminente pugna,
sorta illa nõ satis vniq; tuta videri possent, in quorũ numero sunt Eth-
nici Poete, quos recte legentibus intelligẽtib; q; studijs et profuisse
& prodelle posse, ante scripsimus. Frater: & scribemas deinceps. Ad
nostrum redeo, qui sane per hanc cõmune studioꝝ calamitatẽ, adeo
Poetica studiũ facere, vt negligẽtiã accusari male scribẽdo maluerint
q̃ conuincendo desidia, a quibus tamẽ quod comẽdet quispiã nõnunq̃
editum est. Nam Rabani poemata de mysterio crucis, decq; alijs, pri-
ter elegantiũ & copiam quam suorũ temporũ nemo sperasset, mira
arte & solertia p̃p̃ulsgũt: nõ enim Carminẽ sacrorum scripsit sed ita car-
men: vt literarũ numero dimensio et obseruato / iisdem, et per trans-
uersum, & per latera versus efformauerit: quasdamq; imagines cer-
ptẽt, in quibus literarũ collecte in dictiones, carmina p̃stituerit.

Quod ante eum nullū ne terra esse qui deus/videm tanta exhibeas
fortitate animaduerto: Quin & præceptor eius Beda perq̄ carmine
concinuus & graciosus fuerat, id quod psalmi duo indicant, quos
armis superioribus, cū in vetustissima Cornobā-S. Galli Bibliotheca
reperissem, in lucē dedi: Rabani quoq̄ discipulū Strabō monachi,
carminē coluisse, cultūq̄ scripsisse, libellus eius de hororum cultura
comprobat, cuius mihi anno ab hinc quinto ex eadem Bibliotheca
copia facta est, Eius plerūq̄ epigrammata/ ad Rabanum præceptorē
rem aliosq̄ permultos conscripta/publica lectione dignissima erant
nisi ad eosuorum temporum iadurā redolerēt: Quod idem animadu-
uertī in Nodgeri Monachi monumentis/eius / qui sequentias quas
vocant multa eruditione & gratia exposuit: Cuius perq̄ manibus sunt
aliquot Hexametris conscripti libri/ de Disi Galli vita/ gestisq̄ & mi-
raculis que defunctum secuta sunt / quibus adeo tempus obicit / vt
exponere eos. Dodissimus Pater Nodgerus / supremūq̄ manum ad-
hibere nequiverit: Idem contigit/ Aldelmo Episcopo/ cuius epigrā-
mata & Enigmata/ que tamēti doctōribus rudia videri pos-
sunt/ quia tamē in his quedam frugis commōditas apparat, paulo
causigatiora facta in lucem propediem dabo: Præterea: quis non mi-
retur Resūthū in ea re monumenta/ super a Corrado Celsi edita/
que tūcū barbarā sint/ si vinctibus consideras/ quod ex ipso me Celsi
audisse memoriam tenet: tamē si quis sexum locum/ tempūq̄ animo
colligat/ mirari certe poterit/ vnde hoc muliebri animo solertia tam
impertinēto tempore contigerit/ maxime q̄ rerum linguę Latine florē
te statu/ matronarum eruditiō & infusa illa eloquentia ratio / sum-
mam cognoscētibz admiratiōē pepererit/ q̄q̄ si tam scribēdi car-
minis. frequentū religio recens per seclū Barbarū, hoc est Germa-
niā solis fere cornobis p̄pagata, incipere imo cōtinuare et abire
debere videbat, quū tūcū & dilectā his amplissimis testimonijs co-
gnoscimus: eo t̄pore quo in sua nativā mansionē, literis latinis/ mel-
la profusus aut incolūmitatis, aut quous occasio erat. Scribe hęc hoc
in loco Frater: eo libentius, vt illud tibi firmitus persuadeas, quod a
me paulo ante asserū est. Poeticā natura pronocite, a mortaliū ani-
mis nō tam alienam esse/ quin se semper necessarijs occupationibus
coniungat/ summissq̄ speculos græcis nobis quasi solaminis auctor
comes esse soleat. Testatur hoc dicata rudinatis & Barbarici castis
ingenia, que per hęc que disi t̄pora, rerū fere & verborū ad ornatum
pertinentū obliuā numeros obleruare in leuissimis signumēis suis co-
nata sunt: & habere saltem quod vel aliquis ex parte si non carminis
conficiū saltem Rythmi foret. Præterea grāmaticos canones, & ad
loquendū apte pertinētes regulas/ numerosq̄ præcipuū explicare. Qua
mentum

mentū Poeticam amantū fragilitate factam est, ut in tam iniquo &
aduerso elegantū & ornati seculo ea placere & ornata videri inco-
perent, i quibus legēdis vix emilīus lector rīto abstineat. Quale hoc ē,

Anglia: Flandria: florida Francia nefcīa fraudis,

Posidet hęc tria prēmīa pēgīta, pēpīta, laudis:

In quibus compendīs & ipsīs labor fuit qui se ex his cōsecutores
laudē & eruditionis glīmationē putarūt: quale & hoc est epigrāma
quod adolefcens ego anno ab hinc septimo cū Viennam pēscē lectem
tē reliquīsem / Villaci pēreclēbri Carnithas oppido ludum literarū
intērus / in q̄de primaria. Dīmī Jacobi iuxta rerum sacrarum Pēne-
trale in parietem Barbaris fueris signū legi / in hęc verba.

Sub. M.C. triplo, quadraginta octo tibi dico /

Tunc fuit terrę motus conuersio Pauli /

Subuertit vrbes Basileam, castraq; Villaci.

Vide mi Frater: q̄ inepi ad verum animi ipsius versus studiosi fuer-
int: Voluit hic Cheritas quīq̄s fuit significare Anno a Christi na-
tūitate. M.CCC. XL.VIII. p̄gratīq; regiones terrēmotū vīq; adeo a-
gitasse, ut die Conuersionis Pauli Basilea & Villacum ruina commant
laborauerint, quali autē versu, quantaq; syllabarum obseruatione id
expēsserit: non sine rīto cognosces. Et his tamen interim ages gra-
tias, quod extremū spīritū trahentī Poeticam, nō deseruerint: q̄q; se
videri Poetas voluerint eo seculo, quo fere nulli erant qui Poeta no-
mine digni essent: Esi nō negarim, eo ipso sp̄ore & proximis fuisse
P̄tosep qui laudē meruerūt non nulli in quorū numero Gualtherus
fuit qui Alexandri gesta cōscripsit, & Cretō: n̄ us Corippus Porta, qui
de Libyis bellis historīā texat: p̄terea Anglus ille quem plarīq;
Darethem vt audio nomināt, qui ex adūsimo carmine Bella Troia-
na libris octo attētauit. Eius exemplū, mihi anno superiori pēp̄
tremēdatū monstrauit Philippus Gundebus meus, homo & literarū
& vīq; que ad literas amēt cum primis studiosus, mihiq; ob id cha-
rus, q̄ amore suo nō nisi studiosos dignatur, qui singulis argumētis in
singulos libros cōscripsit, editionē p̄fers parturibat: hęc abēntē
vltimo iam nūc ea in re, nō parturire sed parere. Erit em̄ hic Dares
quīq̄s fuerit in illo ordine scriptorū vt cum omniū sui sp̄oris Poe-
tarum abēctūssimū abserutores posterorū, nō ambigā. P̄tosep de in-
dustria p̄tereo, nam nō sine fastidio quodā & merore, p̄hū tempo-
rum remissior. Videre em̄ videor ita tacuisse studia politiora, vt
Vrbs elegantis & studiosa parens irruētibus atq; eia dirrīpenti-
bus olim Semonibus Gallis tacuit / Verū vt hęc alīorta & a calamī-
tate suprema, dīs ita volentibus, duce Camillo redempta est, ac dēi-
cōps in manus decus, tota impetij res cōscendit. Ita seculo superiori

Deo optimo Maximo sic influente/paulatim Camilli nati sunt, qui
cōmūnis rei publicę literarum miserii, nisi sunt arma contra terre,
eunq; hoste Barbaro de nitore vindicando constantissime pugnare:
quā constanti secura est omnium maxime optabilis victoria lastisq;
vt mirrissima rerum longis retro seculis gestarū memoria, in nobis
instaurata & refecta sit: Namq; nisi tu diuina linguę candor, pulis
ab Camillis Barbaris tādē rodiles, adūm erat de magna parte
doctrinę & eru:tionis, maxima vero elegantię urbanitatis & morū
quos reuocatis ab extremo senio Poetis corrupti & in p̄cis decli-
nare nōnulli hodie contendūt, paucos exemplis moti, quos nihil mo-
ror dīmodo cōtrarium senectuti mihi nō nocere: Nam autorē habeo
qui me plus mouet, asserere rem literariā a Claudiani Poete t̄pori-
bus ad vsq; Dīem Florentinū, nostros Philosophos & Theologos
negligētia, qui hęc minime curauerūt, interpolatū fuisse. Dantes autē
annū dñi circiter. M.CCCC. quū maxime valuit floruitq; poema or-
fus Latine est, versū nō succedite ad verum v̄na ad vernaculū sermo-
nū delatit, quo maxime princeps inter suos emicuit. Quē secutus
Franciscus Petrarca, serē primus fuit, qui Barbaris castris bellum
indixit post eum vero Pierius Colutus Florentinorū scriba, cuius in-
genium in viroq; scribēdi genere adeo p̄p̄tū fuit, vt Ioannes Galea-
tus, qui tūm Florentinorū hostis erat: Plus sibi Coluti ep̄ibolas offe-
dere dixerit, q̄ Florentinorum equites mille. Camerū cum impari ad-
modum numero contra tot hostiū milia progressi, essent Petrarca
& Colutus: fieri nō potuit quin, ppugnatores, labem ex includē-
te vndiq; Barbarie hauri cōtraxerint: difficillimū enī erat ne dicam
impossibile contra tot errorū veteranos nullis acceptis vulneribus
dimicare. Audaciores tamē plūsq; victoriosi, qui sunt secuti. Leonar-
dus Arretinus. Guarinus Veronēsis, & Valla ille, qui nō inopte, ob tā
vigilanter asserū eloquētię rīcorū Camillus alter, dici potest. Duo-
bus enī sibi latine linguę luminibus Cicero & Quimiliano propo-
sitis, ad professę m̄s̄ie sollicitudinē adeo animū applicuit, vt nō tam
Barbaros strinxerit, q̄ eloquētię quod ī principatu illustres, idē obse
vt reor rei latine iuuanda gratia potius quā aut obtemandi aut teme-
re cuiq; detestādi cuius acrem & liberā censurā, nec Philēphus nec
Poggius cōtemporari, e quo animo ferētes, adeo venerationibus inue-
ditus sunt persecuti, vt per animi perturbationē, longe ambo a p̄u-
dētibus & humanorū virosq; officio secessisse ea in re videant, tantū
loei petulantię concessū est. Poete vero qui tūm succrescēte iterum re
latina florere, fuerūt Philēphus quē iam noīuinus: Ioannes Ep̄i-
copus Quinquagesimū, qui ab cōdiscipulis in Guarini schola, quā
frequentauit Vngheretus dicitur est: Gręce & Latine doctus, cuius

Poemata & si permultū nitoris & elegiæ præferat, plus tamē mul-
to eruditionis habet. Maſſus Vucgius: qui Maronis Aeneidi librum
xii. adiecit. Gregorius Tiferus. Angelus Politianus cuius Epigrā-
mata etiā Graeco ſcripta extant. Reſtorores vero Marrullus cuius ele-
gantiffima & cum maioribus certitia epigrāmata extant. Iouianus,
Pontanus: Augurelius Petrus Valerianus. Baptiſta Manuanus in-
ter Epicoſ vere referendus. Antonius Sabellicus, qui vt Philoſophus in
viroſq; ſcribendi genere potens fuit at in verſu quidē me iudice com-
pitior Philoſopho & maturior, Elius Callentius, qui amores & epigrā-
mata, præterea tres de Murū & Ranay bello libros per elegites ſcrip-
ſit. Scroq; pater & filius. Fauſtus Forſimienſis, inſignis ſane Poeta,
& multo in carmine enērgie: quē Ladeutus dux Auſturiſis, Gallo-
rum rex, Iauera domavit: chariſq; habuit. E Germanis vero, Rodol-
phus Agricola Phriſius: quē vt primo nominē uulgiſſimę cauſe poſtu-
lant primus enī fuit, qui Meſas ingenius animi ſui candore, vitra ſi-
peſ illas vt irent, prouocauit quę Germanie antea ſus nullum literas
agnofcēdi præſtiterūt: partim ob altitudinē & locorū difficultatē, quę
vt Romano imperio ſaluberrimę ſuit auto. Ph. lib. 5. ita certe noſtia
nobis viſa, q̄ per eam doctrinarū ſeſtina occaſio intercepta eſt: Par-
tim vt id quod verū eſt dici, ob armore apud Germāos uictriſq; poſe-
ſtam qua factum eſt vt exterarū gentiū rariffimū cōmertiū ſuſtinuer-
it, antonibus Cęſ. & Tacito: unde contigit vt neq; linguę lantę eſſe
facilitas poterit: nū eius que per Comobia paſſim, per religionis
acceptū blandimēta irrepſerat (in his enī ſola maioribus noſtris do-
ctrinas & eruditioſis Gymnaſia fuerūt) q̄ ſi tot Colonias Germania
viſta ſurrogaret Romanorū armis quot Hiſpania aut Gallia ſeu trāſ
alpinam intelligamus ſeu Caſalpina: certe cum Latij moribus linguę
quoq; nō ſolū accepſerim: uerū etiam miſſimorū Romā, qui ſibi ſu-
am linguę locupletiorē fecerint. Quādmōdū Caſalpina Gallia Litu-
nię, Marorū miſit, Carūli miſit, & cum Flacco Stellā, vt inoriam mi-
nere prætereamus: Hiſpania, Senecā, Quintilianū: Luc. anū, Martia-
nem: Silium: alioſq; qui certe Romę, vt ſummorū ſtudiorū nutrici orna-
mento ſuere. Itaq; affirmare cōſtanter poſſumus, in propagatis armore
uictibus, nō imperij ſolū honorē, uictriſq; Romā tribuit uictigalibusq;
adſeſit ſibi adauſiſe: uerū etiā prouocans ad ſe ingentiſ veram ſo-
lidamq; gloriā cōparatiſe: quę reliquis collapſis in hęc uſq; diem il-
leſa durat. Sabellicus imē igitur Agricola, qui ex Latino in Germaniā du-
cere Meſas uoluit: tanq̄ & ex his quoſq; ſempiterna claritas ponder-
ret: & vt lingua aliquādo certarēt de gloria: quæmadmodū & armis
certauerūt, poſitūſq; elegiſſe & nitore Colonias ſignarēt, q̄ ſeruatū
Hic Haydbergiſ ſchola, Graecas & Latinas literas proſeſſus id qd

Ferturq; ante eam summa gloria fecerat feliciter profecti, Vir olim
honestarū artium studiosissimus: E cuius schola, viri prodire, & crue-
ditū & famigerati permulti: inter quos Alexander Hegius, qui Eras-
mo Roderodamo Germano preceptor fuit, viro (vt & hunc nominē)
ois Germani: cōmuni plausu diuissimo: qui in hūc vsq; diem propter
summū ingenij acutū, in cōscriptisq; editorūq; operū sollicitate pri-
mas habet, facitq; vt efficacissima sine doctrinæ obliuione adagio
Martiali celebrato, quo Aurem Batavū pro agrēsi ac integri vīru-
pauit tota fides donata sit. Nam Batavū Erasimone Bilibis quidem
maiores promissæ videntur. Cui hodie Ioannē Caproniē Phorensē
addo, virū vt absolutū vice integritate, ita per Herculeum multifarū
erudito: qui Latinis & Græcis Hebræas quoq; literarum cōstitū
a cumulauit: quibus quid possit, & institutiones ab eo concipit de
literis Hebræis docuit, & opus illud pleni doctrinæ & degariū quod
de verbo ministrico inscripsit, abunde monstrat: Nec indecorus fuit, A-
gricolæ præceptori Conradus Celtis Francus, primus inter Germanos
Poetas qui laurea donatus est, mihi aliq; adulescētū nō sine honoris
pæfatione nominādas præceptor, cuius hoc in loco mentionē vberiorē
facerem, nisi mihi cōstaret, virū eius nuper editū esse: qui Cæsaris
Augusti FRIDERICO & MAXIMILIANO filio, ob tacta rei La-
tinæ in eorū imperiis apud nos incrementa fidelissimus principibus, ad
modum charus: publici Poetæ & Oratoris in Viennensi Gymnasio
ducaū stipendio accedente lectionē instituit: camp ipse orsus est, Lite-
ras inibi aliquot annis, summa laude professus: Namq; in docendā
nescio an maioris gratiæ an diligentiæ fuerit, Lectis & compositis in
emarando / in locis ad verūtatem pertinensibus extricandis / diligē-
tissimus: vtriq; summam vultus autoritatem adiciens: nec modice
nec arrogans: neq; ex Grammaticis erratis / castigando & restituendo
maximū sibi, vt hodie solent pleriq; vendicabat, sed summam gloriæ
in auditorum incrementū, vtriq; iudicio reponēbat: liberatū studiosū
Astronomi & Philisæ cum primis studiosus: & vt vno omnia ver-
bo terminem) ad virgum factus homo: Cui vniū tanta in Celeba-
beretæ annū, quod detestarent: Geographicis & vetustatis noscēdū
ad eo studiosus fuit, vt post multam lectionem, Andrea Suborio phi-
losopho, & Theologo cōmuni itineris loco assumpto: iustam partē
Europæ peragraret: post de Germaniæ situ libros orsus quos lato
interceptante affectos quidē, sed in aures reliquit: Huius aliquando
Cæsarem aut Reipublicę literarumq; graviora negotia gerentis, in
profundo vices gessit, Thomas Roscius Panno, vir doctissimus,
& liber alū studiosū ac ipsius Poetæ scientissimus: & ob id donatus

a MAXIMILIANO Laurea Cuius estat laude & memoria digni/
in eius busta scriptum Epigramma hoc modo.

Quas leuis ira ferax metuit contingere lauros
Fulminis/prochimum mors iraculenta rapisti
Atq; tamen excelsi fergent de siccis frondes
Dulcius ac solito Cithica Musa canet.
Dum nisi corporeos potuisti solvere nexus
Aeternum vivit carmine parvis honos.

Ioannes Pierius Gracchus equitris ordinis vir / ac Caesaribus
Friderico & Maximiliano ob industriam morumque integritatem / &
singularem prudentiam multos annos in hac usq; horam qua haec
scripti familiaris / hoc loco mihi ob summam variarum rerum eru-
ditionem / nominandus est. praeter enim Philosophicis studiis / & civitatis
negotiorum peritiam / quibus se ab ineunte aetate / summo cu honoris
non nisi in negotiis arduis / & ad principum suorum curas atten-
tibus exercere tibi subestitis horis Poetica ad quae cum natura pro-
vocasset ope impedit, ut & Poeta censerit, dignusq; sit vatis nomi-
ne / Extant libri Elegiarum eius tres, elegantis & doctrinae multatariq;
quae ipse propediem in lucem dabit, ex quibus / an sincerum meum
iudicium fuerit, cum legent posterum iudicabunt: ne plus capiam fam-
ulariani / qui mihi cum hoc ingenio viro aliquotiam annis fuit: q;
veritas tribuisse videtur, Nec Ioannem Scabiam taceri fas est / qui si
tantu carmini vacasset / quantum MAXIMILIANO Cui Hortis,
histori; deditus est / nomen certe in Poetica sua illustre & venerandū
fecisset: Praetero multos / quorum mihi eruditio & facilitas in versu-
bus cum gratia effingendis perspecta est, Et de industria quidem prae-
terea: nam ut multorum appellatio copiam pareret / breuiter omnia
complexi infinuata paucorum habita meo / inuidiam si non
omnes nominare: ex quibus tamen / ut tibi frater iudicium nostrū
postulanti facultat, spem multi suscitant, Laurentius Corotius No-
uorotensis, vir doctus & summe in scribendo diligenti; Petrus Aper
baecanus: Munus Rufus Turingus, Caspar Vilius Nilsensis graecus
& latine eruditus: Valtricus Hutmus Eques: & qui sola mihi im-
morum conducturae haec seruis familiaris fuit, Eobanus Hessus / qui
mihi me meos Genus fallit, posterorum diligentis / sine laudis vberem
matricem relinquunt: addo his & Gundelium meum Boium cuius
electa indolis / nescio quid futurum in literis munus praesagit, & Ru-
dolphum Agricolaem Rhetū conterraneū meū, cuius in omnibus his
studis quae ad nostrū ordinis professionē pertinet, indefessa diligentia
posita, quos omnes nominati in apud posteros ex patris ingenio mo-
nueris / non dubito. Alij alijs nuncupabunt / ut quisq; plurimos

noberit mihi certe horum quos iam nunc recitū exploratissima eru-
ditio est. Atq; hęc quidem Hæcenas.

QVANTVM HONORIS GRÆCIS ET

Latinis poetis impensum fuerit.

TITVLVS. VII.

Post artis originē comonstratū, & latinorū Poetarum
enarrationē factam, imperios Vauibus honores si-
gnate nunc eronē ignotus, quā difficile sit hoc modo
laudem molli, / huius professioni quę, quancp vt fere
reliq; omnes, / semper Zoylos & malignas habuit
hodie tamen plus ꝑ quo læsatur, / absq; his maxime
in quorum animis adhuc Barbaræ conspirationis inuidia seruēit,
quę diu / a nobis pꝑteritū, / in lacum lucras vnde vmerant, / abigere
conata, / lauantibus optimis principibus, / quorum extat caput mag-
nanimus MAXIMILIANVS Carl. inuēctus, / multis clarissimis vrbī
bus suscepta, publicisq; stipendijs ornata est, / vt quacuncp plēbis sedi-
tione amoneri, / inq; exitum miti facile non possit. Homo um igitur
quem Lucianus resonantissimam Poetarū appellauit, extorq; Indorū
gentes eius fama permoti adito concupiunt, / vt in corp linguā tralata
cotidie delectentur, nec mirū quum in eo tantus leper, / tanta doctrina
sit, a qua (vt Plutarchus autor est) omnes philosophiæ scēte principia
sumpserunt, Anaxagoras Clazomēnus, / dicere solius fuit, Totam
Homeri possim nil aliud esse nisi laudem virtutis / Id idem ex magni
iudicij Poetarum estimatore, / se audijisse / noster Basilus memorat:
Omnia scilicet illius Poete ad virtutem tendere / nisi quid interdum
incidens sit: Aercilas Academię princeps tantum Homero tribuit
vt nunq; se in lectum receperit, / quin aliquid legerit ex eo: cumq; ires
lectum, / in luxum se ire dicebat ad Amasium. Eundem amplissimo &
memorando honore dignatus est Alexander Macedo, / Qui / Autore
Plinio inter spolia Darij regis Persarum serino vnguentorum capto
quod erat auro gemmisq; ac margaritis pꝑciosum, / varios eius vltis
amicis demonstrantibus, / qū tedeat vnguenti bollatorum & militiā
sordidum, / timo Hercule inquit librorum Homeri custodie detur / vt
pꝑciosissimam humani animi opus, q̄ maxime diuine opere seruē.
Idem Alexander in Thebas moturus exercitum, / in dari vatis fami-
liæ penatibusq; parci iussit: Cuius gratia & Lacedæmonij in reliquā
græciam sequentes Thebis parcēdum esse, duxerunt. Virgilio Maro
ni, / preter ea quę paulo supra reuulimus / illud quoq; ex Alexandre
Rom. imperatore decorum accessit, / quod / autore Actio Lampridio

Simulacrum suum in larario maximo: Heroi in agnibus iunxit: eiusque
poema non minus quam ille Homeri coluit: Euripides Tragicus Poeta Ar-
chelaus Macedonum regi charissimus fuit: Caelius est autor Atheni-
ensis ad Macedonas legatos misisse: qui peterent: ut ossa in terram
illius patriam permitterent transferri: eos autem maximo officio ca-
vere deneganda permississe: quod videtur eam terram celeberrimam fore:
quistanti Poeta ossa tegeret. Nescio an maior laus: maiusque autorita-
tis testimonium: vixit sibi vixit contingere poterit: qui tanto in ho-
nore mortuus est habitus. Ex quo inculcata non nullis viribus fidu-
cia accessit: ut tam dignos se publico honore indicarent: quam digni
alijs videbant. Hic illud Accij referre Valerioque Iulio Casari Colle-
gium poetarum ingredienti nonquam assurrexit non quidem: aut animi
insentia: aut dignitatis oblivione: sed ob id magis: quod talis loco fuit
traditionis autoritas: maximis Cesaris gestis ponitur foret: Apollo
Delphicus tantum Archilochum fecit: ut eius interfectores arguerit: So-
phodem Tragicum quem ille de Doinat. Cicero diuinam poetam
appellat: Liber pater obsidentibus moenia Lacedemonijs sepeliri
iussit Lysandro eorum duce in quiete sepulchrum admoitit: ut delicias suas
humani pateret: inquirentem deum duce quis Athenis supernum
diem obisset: non difficile ex his quae deus significasset: intellexit:
paucis sanctorum dedit: Autor est Plinius. Meminerit a Regibus Aegypti
& Macedonij classe per legatos petitis: regis fortunae litterarum disti-
cedim praeiit: Melomedes Poeta Hadriano imper. charissimus &
amplissimis honoribus exornatus dicitur: Theodosius iunior Cy-
rum Poetam ob ingenij praestantiam: & praefectum fecit praetorij: & in
Patriae auctoritatis altitudinem prouexit: quemadmodum antea
Aegypti praefectum Cornelium Gallum Augustus creauerat: Melan-
thus Vates Elegiarum scriptor: Cimonis Atheniensis maximus ducis
& in re militari summus fortunae per ingenij praestantiam: famularita-
tem obtinuit. Quis de Parthianum omisit: qui Bello Myrtilidico à
Sylla captus: cum ingenium oculis: manusus est: & summo in
honore ad vesp. Tiberij Cps. ipse in vrbe versatus: cui confirmat & de
Terentio scribit: qui cum captum fuisse existimare: Claudianus
adeo dilectus. Pop. R. & principibus fuit: ut in Eulogio eius sepulchro
publico consensu apposito: praeter ceteras ingentes artes: perglorio-
sissimum Poetarum agnouerint: hisque maximis laudibus staturam ad-
iungi voluerit: quae in foro Dni Traiani collocata est: Alexander
Seuerus qui Homerum poetarum Platonem appellare coeuit: in
Cycnos vates Serenae Ammoniacum entis coluit: Praeterea est: opus
nonnulla quae ad rei praepositi declarationem efficacius factura

essent, nam me ad alia decurreris sili parimenti promoveat, in quibus tibi, cetera ad hanc se pertinet, ubi res permitter, explicabunt. Quid inquis Frater: quo mihi animo ferendi sunt: qui adeo Poeticos persequuntur, ut totam eius praestantiam a operari disciplinae cultura, et solis fecundis immixta segetibus, tradicare ostendunt: Certe tibi reliquique rem totam iusta estimatione ppendentibus, ut defendendum est, ita non acerbo omnino animo ferendū: plerumque libera hominum iudicia, non semper rationis bene discernentis / sed aut affectu turbationeque animi potius, aut certe naturae inclinantis studioque & propositio opinionis, auribus sequuntur. Nulli enim unquam quāvis vtilium & decorum artem adeo tibi probatū fuisse videre est, ut eam penitus adoriri & obsecrare non tentarint: quibus eis obsecrationis ansa, aut ex doctrinae qua impugnant abusu, aut ex eo qui ea profecti sunt vitii crasis, tribuitur: quae neutrum tamen in probi iudicis animo debet firmari, ut propterea illustribus doctrinis infectus esse pergat: quid enim tam sanctum, quid tam sincerum & solidum est, quod obsecratis animi levitate contumaciter & propheteri non possit: Quae doctrina tam caelestis unquam fuit, ut in humani pectusculi vacillantes tenebras demissa non aliquando nostrae conditionis fragilitate, deflecta in abusum fuerit: Praesto tibi est efficacissimum exemplum fidei nostrae traditio, qua iustissimis preceptis & scriptura sacrosancta firmata, multae seculorum heresim auctores, per nefarium & pernicium abusum, in pertinaciter quosdam Crispos, & sententias longe a vero alienas induxerunt. Absit autem ut religio nostra per tam laevi ingenioque abusum vel culper, vel minus credamus. Quocirca mihi parcendo, rerum quae bonae sunt abusu ita captus, ut subinde eas continas & abscidat, sui libidinis quae veritati consulit esse malant: nec facile quod eis bonum sit deprehendent. Quod itaque ad Poeticam attinet Frater: quo minus tam defenderes, possit sollicitum impetuosis aliquis Zoylus efficere: certe quo minus ames, cogi non potes, quando ego boni viri esse existimam consuetudine tutari & exollere, omnium honestarum artium commercia, & essam quādoque amarulum horum sanctibus ingerere: qui plus quo rebelles, reprehendendo se doctores videri volent, quae precipiendo, quos hodie per Herculem tantus numerus effudit ad confessa delendo. HOMERVS ille poeta sapientissimus (ita enim Gellio vocatur) perit art adeo in sui laudis magnitudine non potuit, quin fuerit qui fronte perfricta, reprehendere atque denare eius ablatissima poemata non erubuerint. Xenophanes cum Colophoniis phaliscis per animi insolentiam contra Hesiodum & Homerum scripta edidit, autore Laertio, ex quibus tamen discere sibi comedius fuisse quod desirare. Eundem & Zoylus Sophista quidam libris editis lacessere ausus est eumque eos Ptolemaeo Aegyptio Tyranno spe dectus penitus correptos obtulisset.

misisset, nihilq; cōsequutus esset, non nullos misit qui suo nomine pe-
terent, quibus Ptolemæus mirari se respondit, Zoylum egere, / Ione
ro-doctorem, qui tamen tot annos defunctus, / tot hominum milia
palestra ac deinde per occasionem hominū supplicio affecit, & mēti-
to quidem, nam omnem temeritatē imprudens hęc audacia superat,
quæ vel invidia vel cōsuetudine quis motus, communi cōsensū inge-
niorum gloriam labefactare conatur. DE ÆMNICIVS quidē fuit
picti inter opera probra obicit, quod ceteris admodum infamatis esset,
quam maledicentiam paulo post, eum cum Euripidi verberandum
Archelaus tradidisset, / virgatum aconitate & plagarum molitia,
iustissimo ratione rependit, ut libro Politicorū quinto Aristō indicat.
VIRGILIVM in arcem, C. Calpula per temerose immanitatis Impē-
ro, corpore auisus est, ut nullus ingenti mīnimaq; doctrinæ Pœtæ
partimq; ablatæ, inquit, Suetonius, quā eius & Titi Livij scripta &
imagines exquirētib; Bibliothecis amoverit, Cogitavit etiam de Ho-
meri carminibus abolendis, idem sibi licere afferens, / quod Placēt
placuisse, / qui eam civitatem, quam constituerat eiecerat. Contra illi
& Peto scriptæ Virgib; malitix, & Carbilus Grammaticus, / libro de
vitiis Virgib; cōscripsit, cui titulus Æneidomachix fuit. Præterea
nonnulli tantum Varem partim furam imperitiam, partim compta-
torum procorum dixerūt, quos omnia sceleratissima partim. Fortuna
ipsa q̄ Varam vindicæ posteritatis dono minime dignata est, / Pœ-
clari interim istis Vantibus omnium seculorum gratiam pollicita.
Videte ut tam existimo Melchior, ut agitari Musarū Antiquitates male
volę invidia, non ceteri ex parte secuti esse poterint, idq; non nisi
summa laude. Abiectissima enim habemur, quibus tantum aut spū-
deris aut vilitatis magnitudinē datū non est, ut invidiæ meritis
victoriam rabi; prosecrare queat. Summa potit licet periant alti-
sima ventit. Cūq; tria fere sint, quæ invidia caret, paupertas, infir-
mitas, & mors, quicquid extra horū ordinē vel minime bonitatis cō-
scitans sese paulo altius effert, hęc aduſtate potest, quę id aggreferat
invidia. Quam tu in animis restitētū temporū licet arum in cōmēta
triquis ferentibus, / suisq; deop feres, nec coges quęq; cōtenderit
dei, ut totum sentiat, nunq; enim proficit in re quaptam coacta & in
alud proclivis voluntas. Nec invidiam exultūq; lingue amorē facile
possent, qui invidiam teneris annis scabredinē & illam tenuū Bā-
boricū mordicus tenens, toto corpore, (ut aiunt) & omnibus vngu-
culis implent. Sed si hacten; aq; nobis obicit, qui Homerum e ci-
vitate eiecit, ut ex Suetonii auctoritate mihi paulo ante proposuisti.
Patre tibi frater, & Platonē obicit, & illud Persianū in finibus
Non si quid turpida Roma docet accedas, / exanimēq; improbum in

illa castiges tritina: nec te quæsieris extra. Constat quid Platonem
h. de republica secundo non tam Homerū q̄ Hesiodū vates ab ea ci-
uitate quem formans/efficiendos existimasse. q̄ Clemens de Dijs q̄
doceat fabulant esse: id quod Augustinus & Eusebius annotarunt,
Verum cū Academicū Princeps de rebus fore omnibus ita disputari/
vt inter multa nil asserunt temere sed indistinctum probabilibus ratio-
nibus. leuoris iudicio affectandū more sedis sup̄ reliquerit, multi q̄si
professantis eis insens / a Platone constanter asserunt esse agrammari/
quod quandoq̄ sibi perconferri de rebus agendis tractandisq̄. vltimū
est. Quis est nequit Academicus ea probare solere q̄nt: recto vtroq̄
maxime accedere videntur / nunq̄ tamē adeo pertinaciter quicq̄ cre-
dere aut asserere de cuius opposito aut alijs cognoscendi occasione
intenciunt, aut ipsi alter quiddam non iudicant, quod in Poetice iu-
dicio facti ipse Plato ostendit: Quis in libro de summo bono Omnes
artes, siue diuinae siue humane sint in vltimū Horgeri poema: vltimū
in propriam receptaculum confluxisse affirmat: Ecce tui frater: Dicū
ne mōdācem Platonem male memorescās qui sibi adeo dissentiat. cōst
Hercules Academicū dicant / nihil tenere affirmant / qui alius in
Phedro de furoris Poetici presentia grauisimē disputans ait inter
cetera furorem Poeticum animū exagitare per catenā ad genus
hominum instruendū: Et in Repu. nihil inquit moris imma vchomē-
tius intrare q̄ Poetū - Quis & M. Cato (vt Latinos Graecis iungit) q̄
Marco nobilitati succensuit q̄ Ennium in prouinciam duceret: adeo
tandem mutato cōsilio hominē amplexus est: vt ex eo Græcas literas
gentium senex didicerit: Cæcilius igitur tū deinceps / qui puerū quo
dam studio iudicij deferentes / ideo maledicere & dānare vident
q̄ alij maledicisse & dānasse idem sibi videantur: nam multē pru-
dentia est / excipere diligenter quo quisq̄ animo & tempore hoc vel
illud fererit: Non me peperit: scriptores nonnullos hanc Platonis de
sensuendos ex ciuitate Poetis sententia ita interpretatos esse / vt pre-
cipue summouendos censuerit eos qui more Tragico perturbatos
animos imitantur / aut Histronica mollicie / corruptos lascitijs moros
representant: Quis ego vt olim in magno Theatrali ludorū via fuit,
ita hodie in vniuersam extincta est. Comicos nam & Tragicos, tri-
clinjs priuatis legere & frugis gratia perspicere ac docere malum,
q̄ publicis Theatris personarum agentū illecebris prouocari: Vbi
hodie theatra sunt: vbi Mæni: vbi Histricos Braccant: nisi quisq̄ /
eos ludos simulare superioribus vellet, qui ad adolescentiū i lingua La-
tina exercitiū instituit: & rarissime aguntur, & cum summa modestia
adeo decenter & pudice instituantur vt & Catoēs & Lucretias oble-
tent: illam vero Poetū / quę laudes canas Decorum: patriā insitūā

describitur et edocet, probos viros extollat, improbos deprimat/
acceptam a Platone videri, qui a deo multis locis Poetam ut divinam
extollit, sibi non nullos Poetas vituperare visus fuerit. Quod si qui
sunt qui hæc interpretamenta ut curiosa & imbecilla irridere & pro-
bare malunt: nihil cœcæ pertinaciæ moror: quin illud Persianum
adiungo, Pinge duos angues, pueri sacer est locus, extra mœste dice
deus & hoc Horatiani. Ne me Crispini serinia læpi compilasse putes,
verbum non amplius addid. Interim tamen in animo meo colligam,
adeo Platonis serina oraculi loco habenda esse, ut ei paræ autoritate
multos sentientes aliud obicere non audeamus, in quorum numero
Basilius noster est, cuius de Homero sententiâ paulo antea retulimus.
De Hieronymo & Augustino qui Poetas multis in locis incohere vi-
demur, suo loco scribemus. Extant autem præterea contra Poetas
ad Bartholomæi quendam Lendenarum orationes duæ plerumque indigna
ad & vehementer / quibus quisquis ille fuit qui edidit (nec enim
Hermolaus Barbarum fuisse ex his quæ subnotauimus intelligemus) nul-
lum penitus aut eruditionis aut gratiæ aut autoritatis locum Poetis
in honestarum artium numero relinquere velle visus est. De quibus
quod meum sit iudicium promitti tibi haud quantùm difficile erit bre-
uibus explicare. Primum omnium frater declamationes istas culuisse
velim potius quàm Hermolaus Barbari fuisse castitates. Quippe qui vir
doctissimus & propter frequentem in omnibus honestis artibus operam
omnis humanioris eruditionis ac præcipue Pliniam thesaurus veris-
sime existimatus, ac præterea in minus candidos Latinosq; scripto-
res tam vehementer adeoq; impacati animi fuerit, ut quadam ad IO-
annem Picum Mirandaletanum epistola earum lectionem tanq; barba-
ram & inspidam plenamq; sensibus absterendam censuerit. Non eo
quidem ut eruditionem doctrinæq; illorum aspernaretur, sed quod
delicantissimi stomachi vir, in linguæ mundicia exigenda semper soc-
erit, qui Poetæ quidem sensibus magna ex parte haustam, induerit,
profecto non possim ut in eos ab illo tam seuerè districtam existi-
mam, Quod ut constantius credam accedunt & alia, nam orationum
illarum titulus, si quis penitus paulo introspiciat, reliquis a Barbaro
conscriptis leuibus acionibus tantùm abest ut respondeat, ut si quis illum
quæ cum his collatione pensaret, reuera citius barbarum dixerit, quàm
ex Barbari officina depresumum, ut obstruam quæ in his oratione-
bus permixta sint, quæ adhibito astutiori iudicio, partim seipsa con-
fodiant, partim consulti & improbari sine difficultate possint, cum
que ab ipso edita leguntur, tam sine sui vbiq; similia tam polita tam
magnifica, ut citius clauam Herculi, quàm vbi ingenti vires incedit, Bar-
baro victoriam præcipias. Ceterum etiam alterius farinæ est illas ora-
f ij

tiones nonq̄ dubitanti. Eam tamen opinionem loannes Camerū sum-
 me doctrine vir & qui illarum rerum ob italicam originem sciat a-
 q̄ sibi multis annis felicissime diuinarū humanarūq̄ litterarum stu-
 dia peritor sit, mihi confirmauit. Ia Hermolaum quondā Veronenē
 Episcopum illarum autorum nominauit. Quem equidem nec ipsarū
 iudicio, rectaq̄ animi sententia ductum crederem, sed aut declama-
 torio in hanc possimū arenam excurso hoc sibi certantē exeroti
 gratia desumpisse, aut quod est uerisimilius Lendenariens. illius in-
 modesta epistola provocatū esse puto. Qua ut ex ipsis orationibus
 est colligere, ad Episcopum missa inmodicis uanū laudibus homini-
 bilem mouit: ac ad scribendum calore quodam inuicili redhibendi
 tamē potius q̄ persuadendi gratia concitauit, cum ille Poetas adeo
 exulterit, ut cum ipsa pere diuinitate mutua quadam quasi sangui-
 nis communiōne coniungere, & autoritate ac doctrina, principibus
 nostrę religionis uiris anteponeere uideretur. Quod qui facit non solum
 ignorantia accusandus est sed & impudentia. Poeticū certe ipse tam
 laudandam tamq̄ gratiosam esse, in prima sermonis fronte facetur,
 ut ei ab adulescentia confirmandis / natura & uoluntate adeo adhe-
 rit, ut non nisi cum morore animiq̄ molestia ab huiusmodi delicio-
 sis inas quasi parentis uerbis, quibus priorem illam gratem sitam
 educuerat, diuelli poterit, a qua tū re esse diuops in grate prome-
 dioni penitus abstinuisse credi uelit, nescio p̄fecto an id magis uerū
 q̄ odiosum sit, ut plane aut dari prorsus ac misicali sit ad raris, que
 honesta olim uulq̄ oblectatio fuerit, nunq̄ saltem subestis uerbis
 polhimitio reuerti aut inefficaci asp̄ ingratū dissimulare, quasi uero
 pulchriū atq̄ magnificū uire sepe n̄ putetur. In ista quoq̄ quoadmo-
 dum in moribus p̄ceptū est, nullū prorsus oblectatiōis delictiq̄ locū
 dare, Quid quod maiorē orationū inarū partem Hermolaus ille in
 iurgatione Poetarū quā reprehensione eius studij absumpsit, dem-
 illos ob artis sere abufum, aut uirū lenitatē ac fortunę molestiā con-
 demnare nititur. In qua oppugnādi ratione, quareli uirū inle quisq̄
 refutari facile possit paulo ante ostendimus. Et multa plane sublima
 Barbari in inuidia oppugnādi sui tela uel ex proprio pectulo nobis
 homo importune dicacitatis suppeditaret. Verū Poeticos qui citius
 reprehenditur q̄ apprehenditur ipsa dignitas receptus canit, subterq̄
 candoris potius concitios solida uictoria frui, q̄ pro uulgi opinione
 simili cum aduersarijs contentione uelari.

DE MULTIPlici GENERE PoETARVM

& specibus Poematis uarijs.

TITVLVS. VIII.

Poetica, ut una est / unoq; mulari favore / & diuini furoris
 impetu / a reliquis disciplinis discreta, ita & ad formā sere
 aliarum artium, ita didacta, membris partibusq; diuocis
 Poemati enim quarū hęc artifex est multa genera sunt / a
 quibus singulis, singula Poetarū sunt nomina : inter quę diuersitas
 facit partim / diuersis varietas / & alia atq; alia decori obseruatio
 Partim rerum scribendarum diuersitas, aliusq; atq; alius metri usus
 per quę omnia isti non vno officij genere vagari solent: ut paulo infer-
 rius attingemus. Hęc Poematis species varias percursoro / a dnotari
 cum primis placuit / vnūuersum poematis corpus, ex Diomedis auto-
 ritate ita considerari posse, ut, vel Dramaticum sit, vel Exigiticum, vel
 Commune, Dramaticum autē quod & actū dicitur, id dicit in eius
 nulla parte. Poetę verbis locus datur, sed solum personę introducę lo-
 quuntur ut in Comœdia, Tragedia, & id genus alijs, ut secundus &
 tertius Aeneidos Maronis si seorsum spectentur: Exigiticū vero est,
 quod alias enarratiū dicitur, in quo Poeta loquitur, nulla alia per-
 sona introducta, ut in prioribus libris Georgicorum, in Lucretio: &
 cōsimilibus alijs: Cōmune vero in quos Poeta & Personę introducę
 loquuntur: Vt in Iliade & Odyssæa Homeri, & tota Maronis Aeneidę,
 Inq; Lyricis, alijsq; huiusmodi: quę ratio considerandis sere omnib;
 speciebus comunis est, Comœdię tñ & Tragediæ & Heroicę graui-
 tati plus propria. In prima ergo specie Heroicę numerat / hexame-
 tro compositū, vocabulis electis, & dictione graui: Cuius apud Grę-
 cos Homerus / apud latinos Virgilius, ut dicitur Principes fuerunt, ab
 hoc Poete Heroici sive ut Aristoteles eos nominat: Epicę dicuntur: est
 enim Epos, sicut Diomedes. Carmen hexametrum in quo diuinarū
 heroicarum humanarūq; rerum comprehensio est, quod ipsum car-
 mini hexametro præcipue conuenit: quancū etiā Epos, autore Actone
 sineum priorē versū maiori minor sequē accret, cōtinuo tenore pri-
 mi versū seruum terminans: Vt illud Horatii. Ibis liburnis inter alia
 nauibus Arice profugracula, licet hoc ab eodē nō semper seruetur
 Terentian quoq; tale est exemplum.

Tibia docta precor tandem mihi dicere verius

Desine Mornalos:

Hunc doctum Archilochum tradunt genuisse magistrū,

Tu mihi Flacce sat es.

Diffugere nives redeunt iam gramina campis /

Arboribusq; comæ.

Gellius l. decimo septimo, scribit Epos ab ΕΠΟΣ & V. dicitur, sequi, Arctius
 fortunatissimus, Elegiacum ob eam rem quoq; Epodicum dici posse
 indicat, apud quę multa de huius carminis ratione scripta sunt, Iodā

remeraturq; digna HEROCIVM aut ab Heroibus præcipua carmi-
nis sui materia nomen accepisse non dubium est: heros aut nomen ab
amore sortitus voluit nonnulli: q; Semidei omnes / ex amore deorum
in mulieres humanas: vel amore virorum erga deas sint geniti: ut ex
Anchise & Venere Aeneas, Ex Ioue & Alcmena Hercules: non me fugit
alios alium nominis Erymon probare solere, quem de industria prætereo:
Et hæc quidem species: maxima dignitatis: artis: & gratiæ
præstantia ceteras præcellit: nec gloriolius alicubi poetiæ versari datū
est. SECVNDÆ species Lyricū est, natum ad laudem & voluptatē
Poema / cuius decem apud Græcos principes nominantur, Latini solū
habent Horatiū quem quis ubi sequatur / numeroꝝ in cœtus perq;
varius est: nec alia in parte maior diuersi carminis, aut iunctim, aut
corsum insitum, gratia: id quod Dionædes quoq; indicat / Decorū
autem eius ex materie proprietate Horatius ostendit his versibus
in Arte Poetica.

Musa dedit sibus, Divos, pærosq; deorum,

Et pugilem victorem, & equam certamine priam.

Et lumen curas, & libera vina referre.

Namq; ab armorū impetu & Heroū gestis bellicis abstinet, nec rem
quampū gravem, quo modo / quoꝝ ordine gesta sit profecutur, sed
vt gestam miratur potius & laudat: amorq; curis, & leuibus mor-
talium studijs addicta, Quod idem libro carminū primo ad A gri-
pum ostendit, quum res ab hoc gestas maiores esse q; vt lyrica leui-
tate recte scribi possit sic ait inter cetera.

Quis Martem tunica teſtam Adamantina

Digne scripserit: aut puluere Troico

Nigrum Mælionem: aut ope Palladis

Thiden superis parem?

Nos continua nos prælia virginum

Sætis in lætes vnguibus ærium,

Cantamus vacui: siue quid vimur

Non peper solium leues.

Cantemus dixit Horatius q; musico concentui lyricorum carmina
maxime idonea sint: hincq; sortita nomen q; ad lyram cani possint /
Sunt hodie Harmoniæ lyricæ per celebres, neq; vnq; antea vt credo /
tam festiuo cantu pronuntiatæ, quod Musicos nostri temporis soler-
tia contigit: LYRICIS, Hymnographi & Melici iunguntur / qui deoꝝ
laudes maiori quodam spiritu moluntur: quales apud Græcos Or-
pheus & Hæsiodes maxime: Apud nos Catullus qui Diane hymnum
ecinit, & recentior Michael Marullus Constantinopolitanus libris
quatuor: mira eruditione / summaq; elegantiæ & gratiæ felicissime

editis, ut iam sine dubio, de hoc iudicio, ut nullis opponi possit, Quis enim, aut elegit, aut ut recte dicam, plus Poetice ornatus & de entius nature maiestatem exprimere: & fabularum physicis histori- cisq; mytherijs inuolucris potius posset Videre est (ut dicam quod sentio) Marullii poemate, diligenter indicantibus, que Poetice vis, q; lepor, quod officium, que gratia, quita varietas & quam dulces verit involuerunt, & quã grata rerum nature studiosa obsecratis / atq; ut in summa dici, q; excellens Poetice spiritus dignitas existat: qui rebus lucidissimis ac prope divinis, id lumen adijcet, quo lucidiora pluraq; diuina videri non nisi sapientibus possint, id quod & Prudens Clemens in religionis tractatione & veri dei nostri laude, multa gratia consecutus est, In cuius tamen vniuersa Poetice, non sua quidem culpe: sed temporum, eruditionis magnitudo, Latinitatis nitore, quasi excus- sum loco suo, longè relinquit: nec est quod ea quis, ut prope statua ob- ferat, Severinus certe Boetius cuius præter alia Philosophicæ extat ob- solutus, si animi dicato hymnorum operi applicare maluisset q; soluto formositas admiscere, laudem suã (ut mihi videtur) amplius in se vel hoc scribendi genere facere potuisset, nisi in eo & solertius studium / & gratias quidã maturi carminis odor emicat, GRECI Dithyrambi eos lyricis altius incenduntibus adnumerasse ferunt: quoq; carmina in Dionysij laudem scribebantur: a quo & ipsi non danti est. Nam Bacchum Dithyrambũ discernunt q; Λιξ φοῦσῶν. i. per geminas por- tas, hoc est Semides vtero immanatos & Iouis formore plus tempesti- uo parto egripus fuerit: quemadmodum Poetice fabularum sunt, Horu- vus latinis non est. TERTIA SPECIES. Elegiacum habet, quod hex ametro & pentametro admixto constat, nomine a miseria que grece ΕΛΕΙΣ dicitur, oborto, Hinc illud Saphus apud Ovidium, Flendus amor meus est. Elegia flebile carmen, ubi. i. per synaliphen in. et. reso- lutu est primus cum huius carminis in iustu & miseris deplorandis vus fuit ille scilicet quem hodie quoq; seruamus: paulatim deinde in Amores & aliarum rerum argumenta collapsum est. Quod satis Ho- ratius ostendit his versibus in Arte.

Veribus impariter iunctis que prima primam

Post etiam inclusa est voti sententia compos.

Hinc illud Ouidij, blida phæstratos Elegia canit amores. ab hoc Elegiaci nominati, Principes apud Græcos Callymachus & Philetas apud Latinos Tibullus, Propertius, Ouidius: SATYRA quartæ spe- ciei tota nostra est inquit l. 10. Quintil. hexametro versa ductu car- tum, maledicq; & ad vicia mortaliu carpenda insipientu / Censurã enim agit moru, cum virtutis laude & vitiuq; reprobis: nomen a reru- que tractantur cepta sortium. Indignatione enim in vate ad carpen-

dum concepta, res quæq; ut primo incidit, describi, exponiq; videntur,
sententiæ aëris & leuata, verborum negligentior / & principis per in-
dignatione exordij Eius principes post Varroni & Lucili quorum
opera intercedit sit. Iulianus Aquinas: qui sic orditur. Nampe ego au-
ditor tui nunq; ne reponam, vexatus toties ranci Thalesi Codræ
quibus verbis concepta quæ intra præcordia indignationis vehemē-
tia offenditur. Persius, qui sic. O curas hominū, e quantum est in rebus
inane, quo unico veris iam tota satyra texta videbatur. Horatius / q;
callidus victorum irrisor, mitius sic cepit. Qui sit Mæcenas, ut nemo
qui sibi sortem seu ratio dederit / seu fors obicerit, illa, contentus vi-
uat: &c. Constatibus materi; præca gra corū comedia fuit aliquibus
Græca satyra dicta / in qua nulla hominū reuerentia seruata / nomi-
natum omnū errata reprehensa sunt, autore Donato a qua q nostræ
origina; duxisse aiunt, doctis peccare videtur, Qui enim Græcis anti-
bunt omnia & auferunt mandati Latine, Inuicem profecto Romarq;
linguæ putandi sunt, inquit Curtus Ferraricens, Id enim omnium genti-
um, quibus nota est virtutis præstantia, peculiare esse potest, ut sine ad-
iutorio aliunde petito, in victorū enormitas libere rapitur, Nam &
nostræ linguæ .i. Germanæ, rhythmis Satiræ scribuntur, quales illæ sunt
quas annis superioribus Sebastianus Brant Argentinenis scriba /
in omne victorū genus multa vehemētia, arte vero & decore nō sane
proculcatis, expoluit, quas deinde latinas fecit Iacobus Philomachus,
prescripto titulo Nauticulae stultorū, vsq; enim fluctuat remigū vici-
osum Ithacensis Ulyssæi. COMŒDIA, speciei quinque, cuius fortunæ
materiâ sine vitæ periculo complectitur, a quo Comici Poetæ, & Cœce-
di histriones / Donatus ait Comediâ esse fabulâ contentâ affectû
ciuilium ac priuatorum qua discitur quid sit in vita vile quid contra-
uitandū, Quam Cicero eodem autore dixit imitatione esse vitæ, spe-
culum consuetudinis & imaginem veritatis. Ut obiter res resudam
qui Comediarū lectione a deo respiciunt, ut in eis præter mera verba
nihil reliqui esse asserant, Ab hac / TRAGŒDIA, quâ sextæ speciei
tribuimus differt non tam materia q; figura dictionis in hac omi ver-
borum sublimitas & sententiæ grauitas spectari solent, in illa vero
omnia popularia & media hominū consuetudine deprompta esse
oportet, Idcirco bene Horatius dixit, veribus exponi Tragicis res
Comica non vult, Tragediâ aut ita definiunt, ut sit Heroicæ fortunæ
in aduersis cōprehensio, In hac ergo sublimes personæ & exacta officia,
in illa ciuiles et populi opinione dact; preporuntur, Cūq; in Cœ-
cedia principia iniqua & perturbata esse soleat, in Tragedia emi-
nis contrario modo se habent. Principiū enim breuē & iucundum est,
sint; semper horrendo aliquo exitu amari ultimas, Tragediam apud

Græcos illatrem facile præ opteris Enripides-ut Comedii Menander
 ex latinis Tragediâ Accius & Pacuvius, clarissimi gravitate senten-
 tiarum verborumq; pondere ut inquit Quintilianus, Comediâ Teren-
 tius & Plautus locupletarunt, hic ut comica maior, ille verbosè propet
 tate clarior, aucto. Donato & Servio. Vterq; Græcos frequenter imi-
 tatus: Reliquis ad horum poemati rationè pertinètia, apud Diome-
 dem & Donatū copiose exposita leges hoc non præterire, ut amq;
 fabulam lamba frequenter constare. BVCOLICVM poema septemq;
 speciei humili caractere & sententiâ simplicitate constat, nisi exqui-
 siti, aut paulo abstractius retinens, per hoc enim a decoro suo recede-
 ret, Nec servaret Rusticæ simplicitatis officium: Nomen acceptè a bo-
 bus p̄cipuis in Agris animalibus, aucto. Servio qui de hoc permulta,
 Diodorus est autor, Daphnion quendam Bucolico intulit scisse, quod
 ego, cum alij aliter sentiant, invidiam relinquo. Theocritus Græcis
 hoc carmine laudè peperit: què Virgilius imitatus est magna cū lau-
 de, p̄terq; enim transferendo meliora scisse creditur. Cōmendatur
 & Calphurnij & Nemesiani Eglogæ, & e rectoribus aliorum, quos
 hic p̄tereo, OCTAVO in loco Epigramata, referendi duxi, a quo Epi-
 grammatarij, & Epigrammatarij Poetæ dicuntur, quod tameti carmi-
 nis communione multum cum ceteris speciebus comertij habet, de-
 corum tamen habet reliquis minime cōmune, cōmendatq; in eo bre-
 vitas, si modo nō habeat nimis intricatū, versutas festiva, & proprie-
 tas, que verbis, p̄p̄ris & signatis paritur, p̄p̄terea locis liberioribus
 ornari possunt, & sale atq; urbanitate aspergi, & p̄terq; per Ironicū
 oportuni oculari: Quo in genere valentius Catullus Martialis, Au-
 ferius: & nostra tempestate Marullus, Pontanus, & Angurellus: qui
 lambicis frequenter vitur sicut & Catullus & Martialis: in latinis est
 lambicos non cōmode ab Epigrammatariis separare quis potest: cū
 sumissim utantur. Græci ut innotio scissæ sunt: Marullus cōstituit
 Epigrammatum culturâ non dum adeo in latinis exactam esse ut Græcis
 opponi possit, Gellius certe, Licinij & Catuli antiquorum Poetarum
 epigrammata ut politissima & exactissima cōmendat, Id adverten-
 dum est Epigrammata quasi liberi argumnti, circa res levissimas sum-
 mo decore versari possit, ut fontis, horti, vallis, arbuti, stantq; colofai,
 Bellus, & id genus alia: rerum descriptioni hæc maxima erit parè
 de gloria & fragis in hoc genere ratio, si elegit, facilitatis, vitioris/
 aliorumq; quæ tam numerantur cū primis studiosi fuerimus. ET
 HÆ Frater p̄cipue Formatum species sunt: Quibus non ignoro
 alia directi, que si rectè perphodimus cū superioribus vel sunt vicinæ
 vel cōmertiū habent. Eæ vero sunt Epithalamij: quo nuptiarū festiva-
 tas indicij votiq; boni auspicij iunctis, describitur. Monodia que

veritas laudem amplectitur, *Georgica* quae terrae cultus præcepta tra-
 duntur, & *Sylva*, quo vocabulo carmen effusum repentino calore sig-
 nificatur, quod relegere & castigare per intervalla solemus, quæ rem
 quæ *Quintilianus* lib. x. dare vicio videatur, quæ sic scribendo / stili ve-
 locitas, & caloris impetus iudicium diligentiusq; intercipere videantur
 meliorem tamen vere laudis hoc scribendi genere *Statius* meruit, nec
 dubito diligentissime scripta & perpensa fuisse, quæ in hoc repentini
 suadè opere edidit. Et *Quintilianus* probo subitè in scribendo celerita-
 tem damnantem, nec dissonantem hæc res parit: Adverso enim *Sylvam*
 vetustis, carmen appellatè argumentis varijs, stilicq; exuberante libe-
 ritia deductum, quo miscellanea quasi materia tractaretur, hoc, nisi ob-
 esset longitudo certe in Epigramatis partes secederet: verumq; esset
 Epigramma. Ita & de Epithalamio iudico, *Georgica* vero & monodia,
 quia ad genus exiguè pertinet: sicut & *Lucretij* de natura disputa-
 tio, quoniam materia non sit par ad Heroicè: tamen Carminis & ver-
 borum dispositione proxime accedere videtur.

NATURA NE AN ARS POETAM
 FACIAT: TITVLVS. VIII.

NON quæsitum est a multis natura ne an arte Poeta fieret
 id quod non temere quæri & dubitari potuit, propter vtri-
 usq; ab altero seu cuius efficaciam, in multis enim perspectum
 est quædam animi proclia: quæcumq; agilem, & industri-
 reddat: non adiecta doctrina naturæ potentia, Ereptione vero multi adeo
 se arctum vestigijs consisti, *Minerva* quæ inuita præptos secrete laborum
 abscondit: ut naturæ suæ non emendasse diligentia: sed velle indu-
 stria vili fuerit. Quid enim exercitij frequentia, studiorum anxietas &
 sollicitudo non obtineat & consequat: Exemplum est *Demosthenes* ille
 princeps orator, in quo (auto. h. c. de oratore *Cicerone*) ritum studij
 fuisse tantusq; labor dicitur: ut primum impedimeta naturæ dilige-
 tia industriaq; superasset, quæ ita *Balbus* esset: ut eius ipsius artis cui
 studeret, penam horum non posset dicere: perfectè meditando: ut nemo
 planius eo locus putaretur. &c. & parum infra. *Quintus* inquit: (ut
 memorij produm est) contempsit in os calculus summa voce versus mul-
 tos: vno spiritu pronosci are confudebat, neq; is consistens in loco sed
 inambulans atq; ascensu ingrediens arduo. hæc *Cicero*. Quæ quantu
 frugis ex arte possiderant, & de qua infra scribimus, exercitiam de cõmuni
 hæc manifestè esse potest. Fuit igitur qui nasci Poetæ dixerit *Demo-
 crito* alieni, qui (ut *Acron* inquit) nasci dixit non fieri Poetas: & artem
 miserabilem esse quæ ingenij benignitate non esset suffulta. Unde

est illud Horatij. Ingenium misera quia fortunatus arte Credit: & excludit miseros Helicone portas Democritus. &c. Cicero præteritis nature permittit tribuit. In oratione enim pro Archia dicit verba sunt hæc. Atq; sic a summis eruditissimiq; accepimus, operaq; res; studia & doctrina & arte ac præceptis consistere. Poeta vero ipsa natura valere & mentis viribus excitari. Idem in primo de Oratore dicitur Crassus sic scribit. Sento naturam primam atq; ingenium, ad dicendum vim afferre maximam. &c. & paulo post. Nam animi atq; ingenij ceditatis quidam motus esse debet, qui ad excogitandum acuti, & ad explicandum ornandum sine vberibus, & ad memoriæ firmi atq; disturni: Si quis est qui hæc putet arte accipi posse id putat quod falsum est, psychare enim res se habet, si hæc accendi atq; commoveri arte possunt: infert quidem & donari ab arte non possunt omnia sunt enim illa dona nature. &c. Quæ tamen Cicero ad dicendum rationem applicuit, eque tamen ad id quod hic nobis propositum est comprobandum, efficacia sunt, Memini ego me aliquando peripatetice hoc est obambulando, disseruisse de hac questione, multa cum Rudolpho Agricola Rhetor / homine mihi per se familiari & ob ingenij excellentiam cum primis commutato / qui enim accepisset in qua ego hæreticissem asserens, hoc ad me non multa mora scripserim carmen dedit.

Carmina de cælo veniunt, sacraque Poetis

Sensus ab astriferi mittitur arce poli.

Respuat humanas fordes veneranda Poetæ

Mantelias, mentem spiritus intrus agit.

Flammata divini coalescit sacra furoris,

Afflatuq; ciet Ætherea corda graviter.

Hanc propter miranda carum & grandia Vates,

Terræ immemores corporeq; statas.

Orpheæ sic cecidisse ferunt, a semine visum

Quæ sine Moseo vespibus esse deum.

Hinc ego crediderim factum nec ab arte Poetam,

Hæc licet exacte non nihil addat opis.

Astra loquantur potius mentis clementia vitæ,

Natura in Carmen ducimur & rapimur.

Ergo Poetarum genus hoc celeste vocemus,

Carmina sunt cæli munera / Vatis opus.

Hos Plato divinus medium terræq; poli

Inter coelicolas, terrigenasq; locat.

Vt sint perfectam duo signatura Poetam,

Sydera, & humanæ (si datur) artis opus.

Semper enim hæc mihi paræ hæc veritas locum habere visa est, quæ

doctrinam naturę comitem faceret sine qua nec studij nec sudoribus
impensis locus haberi, quatenus arte quis glorij querat, Quocirca
illud Horatianū de re pposita, recte idcirco admodū pbari debet.

Natura fuerit laudabile carmen, an arte?

Quisquam est, ego nec studium sine dimittit, vana,

Nec tude quid proficit videri ingenium, Alterius sic

Altera potest operi res, & conatur amice.

Meticulis vix atq; animo colligentibus, nihil Poeticę pulchritus
accidere posse q̄ vt quicq; quę scribentur sponte nasci & profluere
videantur non potest arti tribui hoc, vt scorum satis potens esse
videatur/ ad ea prestanda quous magna verustatis & degitij pars
sita est: quous originē naturę tribuere debemus, consumationē autem
arti, ita vt ex vniuersę copulatione absoluta & sibi consans Poeticę
effigies efformetur. Quod tibi, vt intelligas, maximorum scriptorū
auctoritatem secus distinctius proponam:

QUANTA NATURAE IN OMNIUM

artium consumatione manifestas sit &

Potentia. TITVLVS, X.

Non expetis dis artibus, & doctrinis prestantiorebus addi-
cendis, cum multa sint, quę spectari, dignę debent, primū
cennium est vt summo studio experiamur, quę nostrę vires
sint quous prouocans intellectum & voluntatē natura nos
deducat: In tanto enim studio numero quous mortaliū dignitas
sequitur, videre est hos solos veris laudibus & honoribus accometa-
ri, qui virium suarū rationem habentes, id tandē agunt, quod se a gere
posse animaduertunt, nec iniquis per audaciū pōderibus prelii, id
admitunt vt vinci & decumbere sumus ingruentis sit: Ducti autē
huius sibi naturā constitunt cuius orsa facile frater deprēhēdi pos-
sunt ex oblectatōe, quę mihi crede, sola animū irritat, voluntatemq;
inducit, Nec alter mihi persuasō, quis amplius inum quēpiā ex ea
doctrina vel arte fructum si perperescit accepturus sit ad quam se, ob-
lectatione animū titillante, natura prouocari sonit. Ea in m est que
delectationem instituit: conamen accēdit, ingenium acuit, & quod ad
p̄sens atinet furorem in carmine facile haurit, cuncta signate cer-
quitor, paruisq; artis aut imitationis opibus adiuta, ita se aliquando
effrenat, ita ingerit, vt autem abscōre velle videatur, sine qua tamē/
vt dicemus, non satis efflax esse potest, Hanc solū Charites sequitur
/ Eligit hanc uotis proles Cyllenia solam: nec facile Musarum
facet chorus, atq; ille Vatum tuor eritans Apollo / in eius animo
sedem

sedem capient, qui præcurrentis nature beneficio nõ sit ita insinuatus
vt tancorum numinũ dignus hospicio videatur. Quis ergo in omni
exercitatioe, qua aut utilitas cupitur aut gloria, priores nature locũ
non tribuat, qui in singularũ artium amore singula ingenia gignere
& prouocare solet, imperq; frivgam modicã, quatenus ei uniuersũ
molestia tẽpora frustant: Cuius indulgentia id quod discensũ animis
datur, vt & celeriter & sepe sine multo labore, que addidit a sume
psere intelligant, intellecta vero sumã eũ voluptate versent: præcep
tũ per imitationẽ meliora faciant. Nam nullũ hodie ex iunioribus,
qui in suo doctrinẽ genere vetustis nitore atq; artificio opponi posse
videatur, non dicemus a natura aduersũ, quẽ artem fidi necans edocetio
tũ iuuet, nisi omnet, & abiciat. Quĩ Quintilianũ sine doctrina nullũ
valere ait. Cuius verba, quia insituto nostro apprim: quadrant, pla
cuit hoc loco repeti: vt tibi eo commodius ad manus essent. Ea sunt.
Scio quẽ etiam, natura ne plus ad eloquentiã conferat, an doctrina,
quod ad propositum quiddã nostri operis non pertinet, nec enim con
sumatus Orator, nisi ex utroq; fieri potest, plurimũ tamen referre ar
bitror quam esse questionem hoc in loco velimus, nam si parti vtili
bet omnino alteram detrahas, natura etiam sine doctrina multũ vale
bit. Doctrina esse sine natura nõ poterit. Sin ex pari cocant, in medio
tribus quidem maior adhuc nature credit esse momentũ: Consuma
tos aut plus doctrinẽ debere q̃ nature putabo. Sicut terra nullũ fer
tilit atq; habent, nihil optimus Agricola profuerit, Et terra vbi eri vult
aliquid, eũ nullo eolente nascens. Et in solo fecundo plus cultor q̃
ipsa bonitas soli efficiet. Et si Praxiteles lignũ aliquod ex molari lapi
de conatus esset exsculpere Parium marmor mallem rude. At si illud
arsifex expolisset plus in manibus fuisset q̃ in marmore. Deniq; na
tura materis, ars doctrinẽ est: hæc fingit, illa fingit, nihil ars sine ma
teria, materis eũ sine arte proctum est. Ars summa materia optima
melior est. Hęc diuinus & summi iudicij Rhetor Quintilianus in qui
bus signate admodũ (ut horũ tibi sim interpres) inpenitẽ cui docet na
ture ad doctrinã aliquã amplexandã procliuas scerit aruo compe
rat, quod nihil vtiq; cultũ gignat, si vero quid gignat, nõ nisi inspi
dum, immaturũq; esse posse, quemadmodũ & rudi atq; ignobili saxo
formatũ opus, nunq; tantum aut versutatis aut gratiã habebit, quin
Parium marmor vt e mœre deperceptũ est, nulla formatũ effigie, gra
tia & nobilitate præcellat, quod tamen si manus artificiosa exsculpsit
plus multo per huiusmodi artificii decoreis adipsẽitur, quod totam
arti tribuendũ est, per quod Quintilia illud asserit, in excellentibus &
consumatis adeo mereri artem vt naturam superet, in mediocribus
vero non, q̃ hi aut desidia aut studij intermissione per artis exercitiũ

ad fastigiū non perueniret: nam si parū marmor non Praxitides, i. summi artificij formator, sed ignobilis aliquis sculpor, enormi & aut studiose minus effigiet, certe nature marmoris plus tribueretur q̄ op̄i, Itaq; significat Rhetor ille, in ingenijs quædam dierodū in alijs naturā materiæ administrare solere, in qua artū maiestas magno decore id assequi potest, ad quod in singulis ordinata est, doctrinā autē artis in strumentū esse, per quod materia idonea mentis efformetur, ipsaq; ars reddatur auctior. Nec ars vllū sine materia esse posse, cū omnes doctrinæ sicut ad artū culturū pertineant, siue ad operis utilitatem vt scopon quendā, semper materiā sibi præfigant, ad quā cōmū cogitationū aut operationū excursus tendat: ita scilicet vt materia esse sine arte possit, ars sine materia minime. Summū tamē ars, quia ex artū emendabili industria proficiscitur, magisq; semper estimatiōis exhibet cōmoda eam tandē viseri debere quā nulla materiæ suæ nobilitas vincat, vt si ex auro Minerū Phidias formasset artis scilicet facilitate, hanc auri fulgore maioris estimaremus, nisi quid avaris alter visum ferret, quorū vbiq; cecū est iudiciū. Ceterum de artis præstantia mihi paulo amplius discernendū est.

QUANTA SIT ARTIS PRAESTANTIA ET
firmitas quæp̄ facile sit labi naturę confiden-
tibus, arte neglecta TITVLVS. XI.

Ra vera cuiusq; rei tum demū dici meretur, auctore Cic. li. de Orato. primo: cum cognitis penitusq; perspectis & in vnum exitū spectantibus & nunq; fallentibus rebus continetur. Quæ quidē pro rerum magnitudine aut paruitate copia aut penuria, obscuritate aut facilitate, natura semper mortali vni animos primū illicente, difficiliter aut facilius, abundantius aut parcius, tardius aut celerius absolvitur, multis adhuc ob reij amplitudinē & obscuritatē ad fastigiū nondū perductis: Arrecto igitur animo frater primū cōtemplare, intellectū humani gradus qui scilicet Aristotelem nudus a cuiusq; hominis principio est, & ad sciendū naturaliter ob sui perfectionē inclinatus, excellentiæ & diuinitatis suæ potentia ad meditandū cogitandūq; pronectum fuisse: Omnes enim (inquit Cicero) trahimur & docemur ad cognitionis & scientiæ cupi datū in qua excellere pulchrū putamus, labi autē & errare & nescire & decipi malū & turpe docemur / Conantibus igitur passim his artibus, quibus maior in fragili corpore, cogitandi & inueniendi data sunt perspicacia (nam non omnibus vna & conformis veritas inquirenda vis est) summi paulatim conatus & indagatiōis per multiplices ob-

seruationes studia/præterea sibi concordæ experientiâ, in veri paulo
maiores euidentiâ perueniunt: unde præcepta postea sunt formata/
& a singulari conformi natura ars abstracta, que tradi & præcepti
posset: quæ intellectus sine cogitaturus quicquid sine acturus quæ fir-
mo quoddam tramite in eius materiæ tractatione de qua ars concepta
esset, incederet: Quicquid & viæ breuitas, & mentis nostræ utpote caligi-
noso carcere conceptæ vires non omnem rerum impetum sustinentes non
pateretur institutis aut potius inchoatis iam artibus supremam manum
adhiberi, ab solutione earum itas ætati, speculæque seculo præbeat, prioribus
semper ingenti quæ optime de posterioris meritis, cum eis labore
possibili/aut viam inueniendi, aut occasione addendi inuentis relin-
queret: hæc (vt quoddam in cursu) qui vita iam abeunte sensus erat fe-
quenti Lampada tradidit: Igitur cum artes nonnullas nostræ ætate ex-
ortas/ hoc modo vires sumpsisse & ad nitorem peruenisse videamus,
quid mi credamus (id quod res habet) reliquarum omnium initia hoc
modo pulsulasse, præter eas quæ summi dei gratia speciali infusæ atque
inspiratæ sunt, quas a mortalium contamine par est excipere: Ars excu-
dendos libros hodie tam celebres tamque consummata quæ quis ver-
vulsum eruditionis & doctrinæ ministrum esse dixerit, ante annos sep-
tuaginta nulla fuit, tam repente diuina credo providentia volente vt
imortalitati ætatis, consuleretur ad inenarrabilem frugem perueniret/
Primo tamen ab Germano quodam Magunciaci reperta rudis su-
it, primæque codices incomptioribus characteribus impressi, mox omni-
bus exactius institutis mira celeritas in literis fundendis castigatis
& componendis adiecta est, quæ omnia adeo accrevit vt addi quicquid
non posse videretur: Operarum autem tardior successio fuit: nam & in
arte formidanda scientiam quoddam esse, Cicero vult/ apud quem li. de Ora-
tore primo Crassus sic ait. Nihil est enim quod ad artem redigi possit, nisi
ille prius qui illa tenet quorum artem institueret vult habeat illam scientiam,
vt ex his rebus quæ ars nondum sit, artem efficere possit. &c. Quibus
de artium origine & conglutinatione disputationem sane pulchram, nec ab
istâ nostrâ tractatione alienam subiunxit: quam quæ ille de tota artis con-
gerie per omnes veritates collecta intelligat: cum alio qui cum in membris &
partibus, ars sine scientia sit eo modo esorta quo dixi: Scientiam autem
hoc in loco ab arte non fecerim: POETICE ergo prætractatio per prin-
cipia diffusa nec statim absoluta fuit/ Cuius præcepta, rationes, & regulas
non tam vates ipsi/ quasi alicuius dediti, quæ Grammatici in perlandis
& interpretandis Poematis ex quaesiverunt/ horum enim diligenter factum
est, vt ex Poetæ arcanis/ quasi ex delubro quoddam numinis pleno/ situ
diotis deprompta proponeretur/ quæ ipsi vt mystica quædam & secretâ,
non omnibus vulgauerint: Illius ergo ope, vt dominæ scribam, quasi

per rarioreſ quāſdā nec omnibꝫ proſtritaſ ſemitaſ in Portꝫ altitudinibꝫ verticeſ traductimꝫ, ad ep̄ iſta Pamaſi iuga plena numera & amplitudinē ex quibꝫ tanqꝫ ex præcellā aliqꝫ ſpecula in ſublimitate tūqꝫ ꝑſeſſiōi arteſ ut in paſſive late cūpoſ proſpicere datur: Quę quidē priuſ a Grammaticiſ indicantur quorꝫ cura Poetę ſunt: mox etiam eum latius iucrimus ab aliarꝫ doctrināqꝫ autoribꝫ traduntur ut viaticꝫ / quo expedite in tantꝫ molibꝫ altitudinē conſcendere poſſimus: Quapropter arteſ prima nobiſ cura eſſe debet, ne naturam ſua verecundia & audēdi ſeueritate labefactari velle videamur: Vt enim titubantibꝫ in iuuenili corpore membris graſ gradū miniſtrati: ſic omniſ naturę firmitas, omniſ cōſtitutio ab arteſ maturitate accedit cuiuſ viſ tūta eſt, ut Cicerone ſep̄ autore ea imare & ornare poſſit / quę ſuoꝫ ingenio & natura abiecta & ſordida videntur, Neqꝫ ignoro (idē inquit) & que bona ſunt fieri meliora poſſe doctrina & que non optima / aliquo modo acui tamē & corrigi poſſe. Conandū ergo vbiqꝫ tibi eſt mi frater, ut naturę pigmento minus ſidēſ, quicqꝫ ſoꝫ ſum facilitate ſua mortalibꝫ oculoſ non nunqꝫ ꝑſtringeſ) arteſ ſemp̄ ſeruaſſimo animo amplectariſ, ſine qua errare & labi & neſcite / in promptu eſt: Vt autē hoꝫ cōſiderentia probari non poſſet, qui naturam arteſ nudam negligere magiſ qꝫ extollere vident: ita certe ritur perandū ſunt qui aliquid inuata, ut aiunt / Minerva vrgent potius qꝫ agant: eſt enim Horatꝫ quum inquit. Tu nihil inſta diceſ faciliſ Minerva: nihil enī inuſ decere poſſet ut Cicero primo de officiſ libro ſcriptū reliquit, qꝫ quod naturę aduerſari videtur noſtrꝫ / Nihil vero decorū magiſ eo qꝫ naturę noſtrꝫ maxime ꝑꝑriū & argū eſt. Propterea ex autoritate Quintilianꝫ l. 1. hi qui beneficio ingenij ꝑſtate naturę confidenteſ, & arteſ negligunt / habituri ſunt negligentie ſue multoſ perſimileſ: paucos autē ingeniꝫ. At quoniā vtrꝫqꝫ artem dico & naturā / exercitium ꝑꝑerit ſine cuiuſ adminiculo / vix ſtare poſſet vtrꝫqꝫ ratio, de hoc ipſo poſtulare materia / anteqꝫ ad alia digreſſiamꝫ paucaſ mihi agendum eſt.

QUANTA SIT EXERCITII VIS IN OMNI RE
TITVLVS. XII.

Exercitium / quęcunqꝫ aut a natura ſuſceptimꝫ / aut nobiſ ipſi per aruꝫ ſtudia ꝑꝑerimus ita reſicit / firmat / & abſoluit / ut marceſcentē frigore terrā / ſpiranteſ ſauoreſ / & verna ipſa temperieſ ſolet / quā in noſtra ſigna conſcēdenteſ Phœboſ ſuo calore eunſta ꝑꝑeriat. Et Venerem inducit ipſi & decuſ ad dieſ a gelis. Niſi enim nature quantuſ bonꝫ viſ / & exercitatio que

artis ratione gubernetur accedat, haud magnum ex alterutro fructū expectabimus: Natura enim pulsilla & subinde ad id quod incedit cohortans, vñ caris collabalcit inortia: vt sicutulus quod terra gignit obardicit, si aut loci molestia, aut aeris glutinulo nutritiōe fluore deseritur. Ars vero, quam, Telle Maritio per vñam experientia genuit: nulli eius aduēto seruetur & exoptat cuius dono instituta est: perinde se habebit, vt affecta ex rudi aliquo robore status in qua prima quod i inambrosq; lineamenta sine gratia & decore spectentur. Vt igitur naturi ars firmat & illuminat, artē autē ordinar & gratiosam facit naturalia vñsq; exercitiū illustrissimū & efficacissimū statuit: Quid enim naturę facilitas, vñ non deprompta: quid artis certitudo exercitio non exoptata, & in apertū posita? Sterilem artē dixeris, quę nec se vñ perficit nec alijs sua prestans frugē participē facit: Naturam autē effectam eius indicia per oculū nemo discernat: Quid nō igitur dicamus, hos q; illudatū oculū, per execrabile quandā defectū deperit magna iniuria, & se publicęp vñleas negligere: & naturę artiq; suscipere collata in se ornamenta non solum negligere, verumentiā contemnere: q; vñas vñsq; non faciunt copulā, sine quo tamen neutri adeo potestatem dixerimus, ut suasie opera in illustrem aliquē suę estimandis gradū confendere queat. TOTAM autē exercitandi rationē, vñib; practiq; partibus absoluti, video placere passim Quintiliano: Lectio ne scilicet, scriptio & cogitatione, hęc priores duas ita completit vt lectio & scriptio sine cogitatione recte institui nequeant: cogitatio autē quamq; ex his emanet, sepe tamen seorsum & lecta quasi repaist mare animo, & scribenda ordine dicto digerere solet, Neq; vero rerū ordinē modo (inquit Quintil.) quod ipsum satis erat, intra se ipsam disponit sed verba etiā copulat: totiq; ita cōtinet orationē, vt ei nihil præter manum desit: quod autē de oratione Quintil. meminit, idem de carmine inteligi potest: De lectiōe & scribēdi ratione suo loco dicemus: Cogitatio & loci & temporis plurimū habet: nō legere aut scribere nec semper nec vñiq; possumus, Hęc (inquit Quintilianus) paucis admodū horis magnas etiā causas amplectitur. Hęc quoties intermissus nō somnus, ipsi noctis tenebris adiunatur: Hęc inter medicorum actus aliquid inuenit vacuū: oculū non patitur. Itaq; bene studiā nostra collocantibus, nullum tempus elabi potest, quo nobis aliq; exercitij genere fructus non accedat: In quā rem & illud cōdit Quintiliani, Studendū vero semper & vñiq; neq; enim fore tam nullus est dies occupatus, vt nihil lucratiq; (vt Cicero ad Brutū facere tradit) operę ad scribendū aut legendū, aut dicendū napt aliquo momento temporis possit: Noctū est a perpetua Apella pñoris diligentia profectū Adagii, Lūnel dicere, quo omnū artū profectores monent, vt nullū

adeo occupatū tempus esse finant, quo vel exigui sue artis partē non attingant: Exemplo principis pictoris Apellis Cui autore Plu.ca. 10. li. 33. alioqui perpetuo cōsuetudo fuit, p̄ncip tam occupatū diem a gēdū vt non lineā ducēdo exeret et artē non ignarus quantū exercitio ars absolutior debeat, CICERO certe libro Epistolaz. familiarium nono quantū exercitatione profecit, his ad Papt. Perum verbis indicat: Deinde illa ipsa siqua fuit facultas in me orationis nisi me ad has exercitationes retulissē exaruisset. &c. Eiusdē alibi sententia est Artē sine exercitatione assiduitate non multum iuuare: ID est in omnibus mortalū negotijs compertū, vt repetit per interualla actiones subinde facilitat̄ maiorē conantibus offerant, quantoq. vehementius opa nauat, tanto celerius & expeditius obtineri, & donari posse quod sua magnitudine animi nostri imbecillitatē vincere velle relaxando videbatur. Aristo. vñs potentū animo colligens, non solum credidit verū etiam prodidit, p̄ctius & euidentius operari posse eum qui sine arte experientiā quę solo vñs constat, haberet, q̄ qui artem sine experientia: Quid igitur exercitiū est: Mater cōsuetudinis, pabulū naturę difficultatum lenitudo artū lima: cęti venientū splendor animi, euidētisq. regula, celeritatis parens, verę laudis prima occasio, trepidę formidinis vntea medicina & (vt in summa diei) primū omnis recte actio nis vestibulū, Ex quo solo tibi frater in omniū honestat. disciplinartū cupiditate p̄stari potest, quod desideras: citissime quidē si fuerit natura: atq. inserit, tardius vero si natura te deseruerit, quantū tibi hoc vclim esse in animo quod paulo ante referēbā, nihil cuiq. inuita Minerva conandū, rarissimū enim hoc est vt exercitiū iis nature moleculā vincat & excutiat: Malo vnumquēq. id sequi ad quod se natura eluce videt institui, q̄ operā & oleū perdere: Sicut enim naturā & artē vt diximus, vñs p̄curia diligitere culpabile est, Ita nemo his maius tēporis dispendiū facit qui ingenia sua per fiduciam quandā temere sibi nescio quid pollicentē ad id assurgendū aut p̄sthandū agunt/ vrgent, & cōstimulū: quod aut remat natura, aut artis intercipit inopia: quorum hodie non sunt pauci, simillimes his qui contra flumen natare solent: Videre est cotidie frater admodū multos, qui primis nondū liber artum rudimentis recte imbui, neq. ordinem nec modum suis laboribus adhibentes sub ala (vt Horatiano vtat) fasciculū portant librorū vt Rusticus agnū, hincq. & inde cursitant, nullum p̄ntes qui aliquid doceat negligenti, Cūq. ad nullā rem minus q̄ ad ea studia que moluntur eos natura genuerit: se vt nec hūm p̄stolant: & saxum illud Sisyphiū perpetuo conamine & frustrabū opera circum uolant, & tamen omnū primi sunt, qui interim censere p̄fessores, & fastidio sequi doctos si paulo diligentiores sint, audent: omnia vno

in haustu & momento uno, sibi infundi desiderantes: Cui ad preter
 crassam ignorantiam nullam causam dederis: nam noscentibus aut, hęc
 non edimuntur: Quomodo aut dices ille artem habeat, qui nondum
 didicit, aut ut adificat primū intendit In discendis artibus hercle &
 arte quādā qua ducaris est opus, quod vult in hoc libro nostro conamur
 ut ea tibi in addiscenda Poetica sit ad manū. Vtinam multis iactura
 temporis adeo cordi esset, ut id sequi mallet quod possent, quod vrgere
 & conari quod nequeat, rectius enim & ingenijs & artibus consule-
 ret. Id aut ut ante dixi fiet si Heroicopū secuti fueris, quod certe opti-
 mum factū est, si modo quis bene est natus. Nam grauius a natura
 vitari, ut Epilepsiam quinquaagenariū nemo medicus vicinū erudi-
 tus & diligens resistit. In his aut omnibus gratiam Dei nostri, opt-
 Max. tamē efficacem sapientię & doctrinę, qua prestanti insonibus
 lumen intellectus potest, eum honorifica mentione & summa venera-
 tione (ut par est) excipimus.

DE EXTEMPORALITATE QVAM PARIT
 VSVS TITVLVS. XIII.

ic, quoniam de exercitiij vtilitate facta est ratio, Extempo-
 ralitas decorem subtrahere est opus, ne Partem suo locu
 contra pietatis officium priuare videamur: Hęc autē quę
 in Poetica nullā habet necessitatem, quę omnia summa ma-
 turitate pensanda castiganda quę videntur: tamen si in quopiam impera-
 ta emicat, non tū edimenda debet quę venerari, Est enim cuius lectio
 nis, sili, & cogitationis testis, & per hęc summa diligentię & laboris
 indefecti argumentū: quod in omnium artium studijs cum primis proba-
 ri debet: Eam ob rem non incassum Quinilianus. li. 10. suę institu-
 tionū Oratorū formans, Maximū studiorū fructum & vobis amplius
 quoddam premiū dixit longi laboris, ex tempore dicendi facultatem,
 quod eo modo quo dixi ad Poetas quoque referri potest: quoque dilige-
 tia et edentatis peruenire solet, ut quamuis non coacta, possit tū
 prestare etiā subito quod placeat, id quod Cicero teste Antipater
 Sicionis & Licinius Archias pregliterunt, Nec alicui id graue nimis
 exercitijs parare debet, nec ut incredibile (quod simplices solent) abij-
 cere: Nam Eobani Hęsi (ut de his loquar qui mihi sunt non) in car-
 mine extemporalitas exploratissima est: Virius Hūsenus Eques etiā
 ex diuturna sua peregrinatione, quā insinerat e Moravia Viennam
 ad me & Aperiachum meū venisset, Philippe Gundelio Boto, cum
 vniuersę discipulo, versus per quos elegantes & materię institutę aptis-
 simos obambulans sine omni difficultate pronuntiavit: nec id quod

in vno carminis genere, Elegiaco tamen celerius. Tectis mihi est Col-
limitius Mathematicus & medicus, veriusq; summus amicus, cui des-
deranti, jam recessurus seip. succingens, carmina permulta in eam
quam peterat sententiâ sine mora dictaui: Quod certe minus mira-
tus fuissim nisi me prouocasset adolescentia, nam vix tñ vigesimum
annu agebat. Q; si hoc in alieno linguae usu Germani possunt, quid
non queant in sua Italiae quibus latine scribere, loquiq; non tam pro-
priu est q; generu. Hec vero extemporalitas, quibus ab omnibus ex-
ercitationis partibus profectitur cogitationi tamen debet plurimū
q; & ipsa sine memoria perspicacia nullū est: Extemporali enim faci-
litate praeditū dicitur: qui sine dissimulatione & mora, concinne & orna-
te intra seipsum cogitudo, id colligit & componit quod ad loquatur
vel scribat subito, aut si hoc non fiat, integrum tantū memoria quasi
frequenti aliqua lectione adeptū retinet: Qualem Thomā neuitus
Slesii Musicum & Cantorē, in quo tanta cogitatio vis & celeritas
est, vt non solum intra se concinnatos numeros longe cantilena illico
exeribat, verū etiā ab alio cōpositos si bis iterum eam audiat, ita om-
nium vocum excursus animo concepit, vt abiens digestim exeribat,
quod aliquando in integris (vt aiunt) offests, paucis mutatis, egit, in
Caspere. Vrsino, quoq; Slesio doctissimo literarū homine, & summo
amico meo, ea est animi cogitantis diligentia, vt multa inter obambu-
landū animo concepta carmina pensatis diligentissime omnibus, ū-
dem domū rediens sine labore quasi ex plures quodsi exeribat: Quā
rem, & si ego quoq; praesentim non semel, & probare possem adhuc
non tamen adeo celeriter (quod ille solet) adeoq; saepe vt mihi ex ea/
laudem parare queam. Id certe dignū est notatu, non perinde ex Poe-
ta, ut Oratore postulari extemporaltatē debere: Nam huic (autore
Quintiliano) adeo est necessaria ut eam non confectus ciuilibus offi-
cijs prudēter renūciat, seip. ad scribēdi facultatē, aut alia opera potius
conuertat. Periculose enim sibi impetus rerūq; in R.P. uarietas, &
euentus imperari, solum cum Oratorē admittent, qui in horas parare
possit de quavis tractatione sine difficultate disserere, ut in summa
etiam festinatione Patria salutē mari & propugnare videatur. At in
Poeta, vt laudari debet ita parcus desiderari / ne quis subito e celeri
plus q; exacto iudicio tribuere videat. Nequa q; nim. adeo est per-
naturā & exercitatioē parate facilitati considerendam aut indulgen-
diū potius: vt nobis blanditudo id eripiat & in publicū sistat, quod in
iudicio adhibito, indubie pulcherris meliusq; dari poterit: Inuare
igitur diligentū debet extemporaltas non intercipere, Cumq; audi-
torum aut spectatorū frequentia maxime gaudet, danda est opera ne
licentius se q; deceat ostendat, nec longius q; sit satis excurrat, semp
quod

Lans the
vni
stogy.

quod edidit iudicij censura offerat: Nisi necessitas quæpi, aliud mor-
hamur: quæ tamen Poetæ non facile stimulos inficit, Nā parui maturo
Nouem annos Horatius si aruit, propterea cõstat Maronẽ in versu scri-
bendo adeo attentũ & diligentẽ fuisse, vt multis vno die scriptis pau-
cissimos deceptos probarit, nec huic quidẽ diligentẽ tantũ tribuit,
vt seruandos æneidos libros testamento iusserit, cum vt imaturos ete
mari voluisset, quæ admodũ antea diximus. VITAE & longeuitatis,
capax est omne maturũ & sua natum mediocritate: Fragile vero &
caducum quicquid pycoc & festinũ exuberat: Quæ de re. Suripi-
des (sunt. Valerio) non inficit, corli quo cũ Alcestides Tragicus glo-
riamus esset, p̄ die vno versus centũ p̄ facile scribere posset, ipse vno
maximo imperio labore non ultra tres versus ducere potuisset, hec
inquirit: nec est q̄ cui in tridũ tantũ modo, mei vero in omne tempus
sufficere: Alterius enim (inquit Valerius) hoc cuncti cursus scripta in
primas memorię metas conuertunt: Alterius eundẽ itilo elucubra-
tum opus per omne aut tempus plenis glorię velis feretur. OVIDIUS
suũ de se exspiratitacẽ testatus est, hoc versu. Quicquid conabar di-
cere versus erat: Verum Quintiliano p̄r hanc ingenio nimis indul-
sisse videtur. li. 10. Interim tũ frater, omni conato ad hęc cõtendendũ
esse existimo: hoc enim modo, si per eũ partũ ruminãdo recoquimus,
continget, vt dupli splendoris ornamento nostra carmina, non mag-
no labore donemus.

DE FVRORE POETICO: ET QVOD PER EVM
INTELLIGENDVM. TITVLVS. XIII.

Acerum, quia ha dẽno de artis/exercitiũ, & naturę postũ
tia adeo constanter asseris/ aliquis contrarietate eo ipso
posset, quod apud Platonem est in lone vbi Socrates ex-
stimat non arte aliqua / sed afflatu potius diuino poetã
emna præclara Poemata canere. Cuius nobis ad alia festinantibus
de hoc ipso afflatu/ quẽ & furorẽ nominat Plato/ aliquid ediferendũ
est, ne aut artem abicere furoris diuinitas, aut furorem elidere artis
euidentiũ vi deatur, quod quidẽ necessãrĩo contingeret si hęc parata
diuersitas boni sensus interpretationẽ non acciperet. PRIMUM aut
tibi frater Platonis sententiã exponã, deinde vero reliqua propo-
sire rei congrua subiungam. Plato veritatis magnus inquisitor, in eo Dia-
logo qui Phædrus seu de amore inficibitur, furorem Poeticũ ait esse
nil aliud q̄ occupacionẽ a Musis emanantẽ que teneri & incõstantem
animam suscipiens illam suscitet atq; afflet, vnde per sacrus allamq;
Poetũ, infinita antiquo p̄ gesta exornãta possides illustrat. Occupatio

autem auto. Marfilio eius interprete rapti animi & conuersionem
 in Musarū nomina significat. Qui igitur (inquit Plato) abſq; furore
 Musarū Poeticas ad fores accedit cōfidens arte quadā ſe bonū eu-
 ſurum, inanis ipſe quidē atq; eius Poēſis, pre illa, quę ex furore proce-
 dit, qua quidē hęc quę ex prudentia procedit euandēto. Iſo aut opus
 eſt in primis vt per Muſicos tonos, quę corpore ſufciet, per Harmoni-
 cam ſuſuitatē, quę turbantur mulecat, per diuerſosq; deniq; conſonā-
 tiam diſſonantē pellat diſcordiā, variatq; animi partes temperet vt
 illuſtrata & correpta rationalis animę pars a ſuperis delapſa ad in-
 fera, ab inferis ad ſuperna retrahat. Hoc furere, vt in lone ait Soer.
 primum Poętr cum ſcribunt aſſiātur ex horum aut lectiōne dōnde
 alij corripitur diuini furoris. mediante Poętr lectiōne participet.
 Cum autem dupliē alternatiōē poſuiſet Plato, vnā ſcilicet quę ab
 humanis morbis & vicio corporis conſurgit, quę quidē animo ad-
 uenire ſolet ex eorū fragilitate quibus coniuſta eſt. Aliam aut quę
 a deo aſſante ſos infundente preuenit, quę animo vt cœleſtis eſt ad-
 ecedit. Hinc in quatuor ſpecies diuiſit, vt ſi videlicet alienatio, ſiue
 furor Poętricus, Furor miſerij, furor vaticinj, & furor amoris. Qui
 licet ſeorſum animis humanis aduenire queant, in Poętra tamen ſolō
 poſſunt coincidere ob quādi in multis, vltra Poętrā vni vaticinj
 & miſerij participationē. Hinc illud eſt, quod Socrates in eodē lone/
 Poętras nihil aliud eſſe dicit q̄ deorū interpretes, & diuina vt moueri
 omnes, quę conſimilis ſit huic quę eſt in lapide Magnete atrahit tan-
 ta omnij admiratione ferrum, & raptim ad ſe & in ſe prouocet; q̄
 quam furorē intelligit Poętriciſi. Haſtenus Plato: Democritus ſuper
 nominat. Negavit enim (auto. Cicero. li. de diuina. primo) ſine ſu-
 pore magnos eſſe poetas, Strabo li. Geographij primo. Inter omnes
 artes quę ab humani ingentū excellētia proficiūt ſolam Poętrici
 diuini furoris ope illuſtrē eſſe autumat: Naſo Pedigius libro de arte
 amandi tertio, diuinum offendit, his verſibus.

Vatibus Aonijs faciles eſſote pedes/
 Numen inſt illis Pierideſq; ſauent.

Eſt deus in nobis ſunt & commercia cœli,
 Sedibus ætheris ſpiritus ille venit.
 Idem li. Faſtorum ſexto ſic.

Facta canam ſed erunt, qui me ſuſciſſe loquentur

Nullaq; mortali nomina vſa putent.
 Eſt deus in nobis, agitante caleſcimus illo,

Impetus hic ſacrę ſemina mentis habet.

Fas mihi præcipue vultus vidſſe decorum.

Vel quia ſum Vates: vel quia ſacræ canam.

Ab hoc igitur furore, qui Vates in grauissimam & pulcherrimarum rerum penetralia ducit, Poetæ diuini dicti sunt ut in illo Virgil. Tale tuum carmen nobis diuine Poeta, Et ab Entio sancti, ut in oratione pro Archia Cicero testans est, ubi de hoc perperâra. Hinc & insani Vates, hoc est diuino furore correpti, nec memet latius nuda sapientes ut plerique omnes mortales solent, appellantur: vñ vocabuli dehinc in eos quoq; tralato, qui vehemens & perspicacia ac eruditi animi sunt, ut illud. Insano multū laudā a magistro: Que res autē, Horatio a Democrito profecta est, q; Poetas peculiarit' insanes dicit. Cicero Tulliana prima. Nullum vatem graue plerūq; carmen sine coelesti aliquo mentis instinctu effundere putat: Nostri, hoc est reuolutores, inter quos Maphæus Vuegius; q; de perseverantia in reliquis libris edidit: diuinū mentis Poetay concitacionē esse asserunt qua succensū magnūq; quasi præcipites impetu rapiunt. Sane enim, ut hic inquit eorum ingenia diuina magis mouerit, q̄ humanarū viriū, qui cū tot ligati contrictiq; sint vocum ac mensuray legibus, a tot vocati disse rendis rebus & disciplinis, haud facile illis esset omnia perpetuo se licetq; silio complecti, nisi adiuuante instiganteq; dei miro assensu ac spiritali atq; domestico contubernio, calefacteq; diuini spiritus igne quodam, ac deflagrante magis incendio: eos idcirco etiā furore repleti & debacchite quasi quopli prosumo spiritus circumados su nara sepius predicare manifestū est, Nam postq; dulcis illa flamma exaluit, mox viloscere humana propria vero fieri & sapere diuina inel pium, cum rapitur mens corporis sui quasi ergastuli obliuā & agitur tanq; cæco vaga & libera, fruuntq; deliciis eius profano vulgo incog nitis, quas si nō gustu certas at imagine saltem, & odore quodā cuius suauitudo facile nunq; explicari potest attingit. Hæcemos vegius Poe ta & Theologus, qui quantum huic furori tribuendū sit satis indicat. Quædā quino illi in errore sint, qui iuudi & inq̄ti, nec ad aliud ap tius q̄ ad maledicendū geniti, furorem Poetay insaniū demonū esse aiunt, maximi Philosophi Platonis autoritate cōprobatur. Desinane illi deinceps & illud agnoscat Ciceronis li. de Orat. 2. Nemine posse de ea re quā non nouit non turpissime dicere. Verus n. prouerbiali in censes inq̄tos emanatū, quo dicit. Sutor nō vltra crepidas: vñū hoc illos terreret, qui per se ignorantiū crassissimā caliginem nō deprehendere lucis possunt. Platonis quidē tota de furore tractatio, dā ligenter iudicantibus ad istam naturę vim & diuinitatē? quā ingenia Vatum ab geniturę exordio fortissimē delectū potest, quā coelestem esse maxime conuenit, cum e cœlis nobis veritas, quicq; enim coelestium corporum influxu animis nostris boni tribuit id a deo esse credi par est cum & ipsa hęc in nos agerentia astra a deo sint. Naturę autem ad

quamplurimam artem consequendam data inclinatio perspicacia q̄ cum
animi motu tali corpusculo septū e oculis consequit̄, corpusculū ip̄m ita
dilatant/ vt animi subtilibus operationibus ea suę complexionis har
monia obediens sit / Consimili se modo ad artes habet quas dicitur
vt aridus quispi & idoneus sones ad ignem suscipiendū / cui si pro
pius flammam admoueris eam & existime suscipit & retinet fideliter /
microscop augmento cunctis intendit & extollit. Idcirco quāti bene
nata ingenia breui tempore in susceptis artibus proficere soleant, vi
demus: que quanto se magis studio dediti doctrinis applicant tanto
plus accedunt & in diuinas rerum penetralia quędā rapi inductiq̄
videntur. Simile est in gentis ad Poeticam animis qui subito & sine
multo labore/naturę oblectatione prouocati & cœlicis suscepto nu
mine ducti in varijs artū vberem cognitionē perueniūt, & numeris
suauibus gesticantes/ fingere profunde/ & graciōse scribere incipiunt/
admiratorē alijs vt p̄ce diuina quādā vi aduū inficere solūt. Et quia
plerumq̄ quod exiguo tempore parati & oculū tandē in lucē daf
& apparēt, subito esse iudicatur. Poetę quoq̄ subito prodire furore
prouocante per exigua tempora existimantur quē fieri indices maiorē
arte tractata indubium est. Nam naturę perspicacia post q̄ focū sibi
datam artem intelligit in omnī artū tractatu mirāda est sc̄pue tū
in Poetica, ea q̄ inuenit, quę & maiorib; aliquādo industrię palmam
eripiant, & artem facit̄ mire locupletem. Ex morarum igitur/vt vult
Plato dulcedine furor proficitur/ per quas ipse alias in Timeo spe
rarum cœlestiū vim & concentū intelligit, de quo nos alibi copiosius
SED DICES. Cur ergo alijs disciplinay imperus qui animos sepe
cum summa laude corripuit, cum h̄dem sit a natura perfecti non
furoris nomine, vt in Poetis appellatur? Respondeo, Q. Plato vidē
trēs furoris esse species. Miseriū sc̄licet vanitū & amorē, que sine
euidenti diuinitatis presentia non constarēt. Adijcere his tertij Poe
ticum quasi coactus est, cum tot artū peritiū ac fere omnium rerum
scientiū sibi Vates tam breui tempore sine aliquis diuinitatis adiu
uamento obtinere & intelligere nō posse viderent. Quod in alijs artibus
non contingit, fere enim intra suos se limites cōtinere solent: vt Medi
cina, Architectura, Jurisperitia. &c. Poetā autē opus est esse quod imo
do omnia, vt omnī artium si non exacte cogniciones fidelia saltem
principia in eo appareant/ Vt enim turpe est pictori / in ceruis tantū
picturę generibus promptum esse nec omnia sibi proposita effingere
posse, ita Poetę indecorę, nescire quod fur artis confirmatio possidat
Propter ea hoc in Poetis peritatis & animaduerts Plato per Socra
tem suam querentē locum poetay incerp̄ etem, in toto illo dialogo si
attente legatur, nihil agit aliud q̄ vt ostendat Poetis tot tantarūmp

artium congeriem sine diuino aliquo impetu tam breui huiusmodi vi-
tempore accedere nō posse: tametsi & hoc pro causa habeat q̄ multa
fuentes carunt & illa quiddē mirabilia, quę paulo post defensuscente
furore ipsi met non satis intelligant, quasi non ipsi pronunciauerint
sed deus per eos eorum tubas clamauerit. hē, q̄ non prudētissimi quęq̄
& ab incurse grate eruditissimi, optimi caasere Poętr. VERVM quia
Plato non nulos sine arte subito in rebus Poęticis mirēdos prodidisse
aliter, & Ionem, & Calcidem quendā Tymicū huiusmodi indicat/
per quos alioq̄ simplices subito Poętas factos, Diuina prouidentia
hominū generi declarare voluit: non hominū esse inuenta p̄clara
poemata sed eccelsa munera: id, vt dicitur ad efficacissimę naturę vim
referēdam intelligerem, qua sit, vt obseruam saltem sibi artem, mens
nata deglariat & absorbeat continuo: clariora faciens quęcumq̄ di-
dicerit: & eo quiddē modo accipiendū qđ de Hesiodo gręco, & Latino
Ennio apud scriptores est, quos alterum cum patria gręgę ad He-
liconem obseruaret, a Musis ductum ad anona toga rēp̄te Poętam
prodidisse aiunt, in alterum translatae Homeri animam esse, cum in
blepiti ōnem aliter Parmasto. Constat enim hos multū vigilante in sua
dis, rerumq̄ cognitione posuisse, Quod si ad solo furoris impetu He-
siodo paucisq̄ alijs cōtigisset (id quod a vera non omnino abhorret)
non erit ars omnis propterea reiciēda. respectandaq̄ ista miraculi
fides quę in paucissimis locum habet. Sed arti interim per summam
exeritationē adhibenda opera: vt naturā etiam qua exhumilari nos
sentimus ad illius furoris rapem idoneā reddamus. Id quod Prinet
pes vates fecisse constat, Eam ob rem Horatius perq̄ arguit in arte
sua eos carpit, qui pertinacia male interpretationis Democriti senē-
tiam (qui multo aliū furorē intellexit) imitati / (post ōes quādā negli-
gentia & deinde sibi a se tra illaudabili infamia discurrēt, ex-
stimantes se vidēri debere & esse posse bonos Poętas: magno, & risu
digno errore. Vnde inquit ipse docbo, vnde paritur opes, quid aliat
formetq̄ Poętrū: Quid decrat: quid non: quo virtus: quo serat error.
Scribendi recte sapere est & principium & fons: Rem tibi Socraticę
potorunt obendere Chartę. &c. quo in loco aperte indicat multigriet
lectōne, in philosophia p̄sertim ad vię ratiōis pertinēte opus esse,
eq̄ ea solidas opes Vanibus parari posse. Vnde tandem furor veniat
qui rēp̄te venisse exerts videatur. HABE ATQVE ALIA, confē-
derami tibi fiducia faciunt vt cōiectura abserere audtam. Furorem
istum etiam a Platone intelcū, quo ingenia mortaliū repente illu-
strari in suo quodq̄ doctrinę genere, possint grāā esse spiritus para-
clati, & sine patris in hominum corda proficācentem datorem lumē-
nis intellectus & scitū, cuius p̄sentia radia Apostolorum p̄clara:

credita sunt doctrina, & fidei veritate. Qui & ipse gentium animos
pigrūp non est dedignatus, Deus enim autore Augustino religiosos
quoq; in falsa religione miseratus est, vt cap. 21. li. de Ciuitate dei de
eiuſmodi de Sybilla obſidit que ppter alia teſte etiam li. 1. Laſtino
de Chriſti Saluatoris natiuitate paſſione: de cenſu ad inferos aliſq;
huiuſmodi euidentisſimis carminibus vaticinatꝝ ſunt: quod per ſpi-
ritum ſanctum corrigat, aſſentem & rapientē gentiū muliercularū
animos in quibus indignis virginitas fuerat, cuius donū (auto. dino
Hieronymo. ca. 24. cōtra Iouinianū) diuinitio eſt. furor aut vaticiniꝝ
teſte etiam Platone ſine diuino lumine conſtare. vt dixi: nequit, ſicut
nec myſteriꝝ/ nec amoris: & tamen hanc in Sybilla quocq; porticum
non inepte dixerimus: per hoc & Poetis nomen vatis accēſit. Poete
runt veiq; & Orpheus cum diuina perſcripſit, & Aratus aliq; ſinceri
Vates a ſancto ſpiritu innari, qui ſe, teſte Auguſtino ca. de celoſeptimo
quarto de trinitate/ animis gentiū immerſit eſq; vaticinatus/ per
necōites id agens, vt veritas vniq; reſonaret, fidelibus in aduertiū
impulſis in teſtimonium, vbi teſte doctiſſimo Theologo Francisco de
Mayronis Auguſtini autoritas eorum opiniones reuoluit, qui carmi-
na Sybillarum & philoſophoꝝ dicta quibus ea explicauerunt que ſunt
fidei chriſtiane, a demonibus reuelata fuiſſe dixerunt: Iſt Francis
veritate cōſua, docimoſtati de ciuitate Aug. ad ſinum/ de Sybilla
locutus hęc verba habet. Et ſic patet q; falſa eſt i loꝝ opinio q; dicunt
q; omnes prophetiꝝ Sybillarum fuerint a ſpiritu malo: ſicut con-
derunt coram me duo magni doctores ſemel. Si igitur his cōtrigē ſpi-
ritu ſancto moueri qui a ſidei ſemita longe alieni fuerunt, quis negent
in omniū honēſtāꝝ doctrināꝝ: ſtudijs idē nobis fidei dono ſtanti atis
contingere: Q; ſi qui ſunt qui data gratis abuntur gratia, in ſua
perniciem laborant: idē ipſum quod ipſis cum bonis comune eſt, ita
uſurpāt vt a bonis maxime diſent. Cayphas propheta erat / & male
erat/ per quod inquit Auguſtinus in queſtionibus veteris teſtamenti,
obſanditur ſpiritum ſanctum gratiaꝝ: daret non perſonā ſeqꝝ digni
aut indigni: quod repetitū eſt. i. q. 1. ca. dictum eſt - q; Hoc aut libeſſ
eſt propoſito noſtro aptū admodū caput. Prophetam Saul. Dignū
ſciri & ob id hoc adſcripſum. Prophetam inquit Auguſtinus Saul
rex malus cum etiam ſanctū David perſequeretur. Nō ergo ſciti ſūt
qui forte ſine charitate habent ſanctum manus dei, ſed vidēt qualē
rationem ſine habitui cum deo, qui ſanctis non ſanctē veniē: Ex his
erunt qui diſturi ſunt in Iudicio. Et nomine tuo prophetamini, q; bō
non dicitur, mentimini, ſed non noui vos. & c. Spiritum ergo prophē-
tiꝝ dicendi ſunt habuiſſe/ ſed non meritiuſ. Hęc Auguſtinus. Cuius
autoritas paſſacere mihi videtur quantum peccent quei rem bonū in

abulum per animi malevolentiam delictam vilipendere & culpare au-
 dent/ quasi bona esse nequeant. id quod in Poetis iudicio plerique ho-
 die nimis temere se dicere sulte agunt. Videant isti ne blasphemant, &
 sancto spiritui per quem nobis omne bonum desuper est/ imponant.
 Hoc spiritus Poetę simul & Prophetę nomen David adeptus est. Hoc
 spiritum Moyses raptus coecinit, hoc Hieronimus/ hoc alij vetustissimi Theo-
 logi, qui vna Poetę fuerunt vt inferius ostendemas. Hoc furore iuua-
 mur quotiescumq; extra humanę fragilitatis debilitatē deuari, ea cō-
 templamur, & scribimus quę vel diuina sunt, vel rebus diuinis prox-
 ma. Hoc, vt mali Poetę abutuntur/ ita perfruant boni. Qui si aliquid
 sub numeris suis mysteria & vaticinia coelant, nō est quod miremur
 cum diuini spiritus beneficio participes esse queant. Hinc & vates &
 prophetę quoq; dicunt. Paulus Epimenidem Poetā prophetā dicit ad
 Titum. Vates autē a vi mentis dicitur/ quod vocabulum & Poetis &
 Prophetis cōmune est/ vt quarto sententiarū scribitur distinctione. xx.
 ad finem. Hęc eo libentius huc affero/ vt multos pertinacitē suorum
 autorum testimonio confringā. His igitur numine lecti/ quibus multi
 sine labore repente illustrati, multi vero per laborē/ eo ipso in artibus
 sine multa difficultate discendis adiuti fuerint, vt in logicis sine præ-
 ceptore Augustino/ in Graecis Ruffino sapte ingenio intellectis. Id quod
 & gentilibus cernit/ Diligentiā tñ indefensa nostrę vires semper ita
 preparandę sunt/ vt dulcissimū illud veri furoris nomen / in agilis &
 parati animi penetralia promouere videamur. Talem furorē ex sine-
 dei proficisci, quę neget Hermolans Londinartensi nimis in oppug-
 nando infelix/ & in vocabulo (simus) interpretando nimis morosus eis
 tamen totus illic excurfus quid velit aut quas vires habeat, ex supra
 adductis iudicari potest.

Q. SOLITVDO POETARVM STVDIIS MAXIME
 OPORTVNA SIT. TITVLVS. XV.

Scriptis habemus: frater/ his partibus quę primę fore cū
 in omnium ingeniorum tum maxime Poetice probatione
 locum sibi primū vendicant faciendus est mihi gradus ad
 Solitudinis commoda, vt ostendam. Vatum animos nullū
 commodius in rerum inuicem prouidi posse, q̄ in seorsū a Tartaro
 mortalū cunctis diuerticulo: Quod ipsum & si multi a se tracta-
 runt/ nihil tamen quod in Poetice aut amorem aut cognitionē te am-
 plius illucere posset/ hoc tibi dicato libello intermiscēdū statui. Priuū
 omnium ea solitudo quę Poetę facit/ro quicq; solatio esse possit/ non
 in Agris tantū & cornallibus sed & in medijs vbi be potest institui etc.

maxime cum circa ea que sunt eterna/etiusq; animus nō occupatō
neq; sollicitus,liberū sibi a perturbatiōibus quicūq; astruit: quod nisi
fiat solū esse non dabitur etiā amoenissimos rursus & mentū serenus
potenti.Nam suspensum molestis cogitationibus animam,nūq; seorsū
redimat,nulla vnq; amoenitas tonabit molestū aūt intelligo / non tū
quod timens utroq; scias/q; quod nimis concupiscas: in utroq; enī
anxietas incit que paratē mentis acumen plus q; dici potest/obtin-
dere & auertere solentiam vero si quis vrbē deferere non potest & est
vt suis horis sit solus desiderat/ si animo se liberū facit/si trichitium/
quod paulo sit a plebeo strepitu remotū ingreditur,si bonoq; codicē,
& scriptorum multa lectūe familiarū/copia sibi poterit: optabilem
tū sibi solitudinem apparare potest/ qua non minus q; rursus cogitet,
& effingat inq; stud dulestissimū Metarū & Apollinis colloquiū qd
proletarijs & vrbū rerū sequentibus negotiatoribus maxime fami-
liare est,nec ignobilibus conedendum, summa voluptate fruēdas, in
qua studij ratione illud oculū locū habet, quod nō laudatū solum sed
prope diuinis rebus idoneū, si animi prestantiā contuemur / omniū
negociorum amplitudinē exuperat: in eo enī liberq; mētis sunt locata
diuercicula. VERVM,quia perq; difficile est vrbem inhabitantē non
comitari, distrahit: occupari & destinari aliquando cogitationē la-
bores, non paruum quietis oclq; tempus postulare maxime cū aut
scribis quid inueniendū aut attentius scribendū est / plus idoneam
Pocnis esse eam solitudinem video fere omnibus placere, que ab le-
uoribus mortaliū studijs seuncta, ab vrbe in agrū se conuertit qui vt
Menander dixit virtutis ac viq; liberę optimus magister est & impro-
bos odienti/perq; dulcis sedes. Vbi cum sint multa que membris &
corporis viribus melius comodēt vt est autq; integritas exercitij occa-
sio/a quantum copia memorū oblectatio: sicutentq; nō nimis exq̄ita
luxuria, somnus securior/ silentium altius: Animo quoq; ipsi melius
esse necesse est, qui per amplex & amicos armorū prospectus percip
illam vegetabilis nascunt sedulitas: statū comploria demurari incipit
eclumq; ipsum suspiciens/ respēdo & inambulando per virtutum ar-
bustorum gratū caliginem meditari incipiat, sensibusq; intra se col-
lectū/ animum potissimū intēdere, illiq; nūc haurire furorē quem
Hesiodus i patentiis aruis a Masis in vicina memora doctus haurisse
putatur. Bū igitur Horatius, cum li. epistolę prime inquit. Mihi illi
nō regia Roma Sed vacuum Tybur placet aut imbelles Tarētum: &
alibi in eodem libro ad Mecenatem scribens sic. Nec somnum plebeis
laudo satur alestū nec Octa diuitijs Arabū liberrima mato: Quo in
loco/ quid vati studiosum deceat pulchre indicant. Vt enim ab illi-
berali & plebeio ocio/ quo minus torpere solet abstinentum esse, tra-

priori illi, de quo diximus ita inheredū putat, ut vel amplissimam
dignitatem splendorem illi non preferamus. Idem libro Epistoliarum
secundo ad Florum / Urbanos strepitus ut importunos incensibus
studijs excorans, sic infat.

Scriptorum chorus omnis amat nimis & fugit urbem,

Rurē citius Bacchi somno gaudens & umbra.

Tum me inter strepitus nocturnos atq; diurnos,

Vis canere, & contacta sequi vestigia Vatum

Ingenium sibi quod vacuus desensit in Athenas

Et studijs annos septem dedit inermibus

Libris, & curis, flamma taciturnus exit,

Plerumq; & nisi populum quatit: Hic ego rerum

Fuisti, in medijs & tempestatibus urbis

Verba Lyre motura fossam connedere digner

Et paulo supra docerat.

Præter cetera Romæ me ne Poemata censes

Scribere posse inter tot curas, totq; labores

Eam obrem verissime est, Vates tū græcos q̄ latinos, ob illas opor-
tuit ingenijs solitudinis præstanti, ubertus ruris dona suis carminibus
celebra se nec aliunde, nec fontibus, nec amantissimis Tempore: tot
montium in Cæcæ præsertim iugis / malis & poeticiis numeribus con-
secratis famam accessisse q̄ q̄ in his drambulites Poetæ profundæ
contemplationū delectationū se obtinere solent / intra hæc ab homi-
num furorē remota loca cognouerūt. Hinc illa Orphici ser̄ sylvæstria
domata & prærupta vericium saxa, tam fixatis & surdis etiam robo-
ribus exaudis cantus. Hinc Euripidis in antro poemata medicata
durantia seculis erudito & græcitas. Nec dixerit quisq; nisi is teme-
ritatis vellet accusari, aliquid esse ingenij monumentū qd̄ animi soli
tarij non sapient acumen. Q̄ si hoc reliquis studijs tribuimus, quanto
magis dabimus Poetæ q̄ quæ prægrandibus quæstas a monachis, maio-
rem indubie sibi libertatis & quietis occasionem vindicant. Apud Ci-
ceronem ab his qui de præstantissimis rebus disputaturi sunt, velle sibi
guntur / consistantur frondosæ quercus, Jene strepentes aquæ, dolens
volucrum cantus, amæni agros seculus, ut his tū qui tum stabant
arboribus, & qui tum fluctant amibus / vna quædam & præteritas
parata sit per eos maxime, qui omni ingenio suorum vim in solitu-
dine efficiat vbi sicut Platonem quidem inter densa arbusta, & spa-
tiosos agros salus de his tū rebus tractasse, quas in usum hominū
reducitur / certum est ut legi bo, ut R. P. instituitis, & huiusmodi com-
pluribus. Ex solitudine enim rediensibus quibuscūq; diuinitas quædam
comes esse videtur / nullisq; prætor fides est q̄ quæ solus & iustus q̄

si cum dijs locutus protuleris. Non frustra est Aegeria in fetibus col-
locatum simulavit Numa, Nō petiti importune Iouis antra. Cuius
Mines nec Xamolxis quidem ex specu egrediens suis ingratus fuit/
cum illi non q̄ dijs propiores crederentur/ q̄ cum eisem soli. Adeo li-
berum diuini mētis nostriq̄ cum se ipso cōmerciū/ Solitudinis securi-
tas tollit. In eo enim sola sjs vnica perspicaci & fides est. De his autē
mihi sermonem esse frater putato: qui sunt boni & generosi spiritus/
quiq̄ mentis ad lucem non ad tenebras prone. Vt enim illis scriptu-
ris aliquid/ aut quod scribant cogitaturi/ nihil est solitudine potius
ita lubricis in vicū/ & ignaris literarum nihil hęc ipsa molestius cō-
tingere potest: Solendo enim sine literis exiliū est: carere est, & cūlus
est, q̄ si literas adhibueris/ patria est, libertas est, & vnica mētis de-
lectatio: Vt Petrarca scripsit, cū sitans & ardens solitarij vitj preco-
cuius esse quoq̄ versiculus est/ citatus in eius de solitudine li. x. Sylua
placet Muis vrbe est/ inimica Poetis. Et quomā in Petrarche menti-
onem incidimus/ non alteram erit propositę materie si amos sum
in Solitudine tibi apertis descriperimus. EST in alpū radicibus pro-
uinciam Narbonensem spectantibus/ loco qui vulgo Vallis clausa di-
citur, fors illius atq̄ nomine Sorgia/ qui miro sūq̄ nature dicere/ e
specu quodam remotioris precipitiū tanta vndarum copia redundat,
vt statim plenus & iam sui potens animis esse / optimeq̄ pisci ferax
incipiat in Rodanem tandem post multos repitiū ambages lapsus:
Ad huius originem Petrarca aetate adhuc iuueni, casam statuit, q̄
sibi ab omni perturbationū castris exaudorato, tanq̄ militi vetera
no tranquilli oclj sedem faceret, vbi multis annis paruo prelio qd̄
cōmerat contentus, & Agricolę sui laborū & mōij participes viri
egit non frugalem tñ sed & sanctā, Scripsitq̄/ cum ab orando & con-
templando ceterum esset. Scipionis gesta poemate quod Africa nominat:
Bucolicū item carmen & epūclas complures, multo vero opus
pulcherrimū ad Philippū Cavaleriensem Episcopū de vite solitaria:
in quo adeo que mundi, quoq̄ studij sunt fragilitatis & ignorantie,
contra adeo verum rectumq̄ tuetur / vt dubites hominē te agnos-
cas, an quē homine maiore: tanta constantia est, tantus ardor, copia
tantav̄ inuicem argumentorum & rationum fidem precereamus.
Frequens vero accisus inclarum est/ in eum locum quo sanctissime
vite puritatem sceleris faso, terminavit, nec dubii quin procedentib̄
fretulis hęc sūq̄ solitudinis sedes plus indies religiois & estimationis
sit habitura. Scripsit in hanc de Petrarca sermōi Ioannes Bocaci-
us, quasi iusta maxime merenti precepisset solaturus. Videte te iam
exilium frater: quid ecclesies animi debeant monentem seruis: nec
quancumq̄ fomentis ingens studiosq̄, ex illo tranquillo vitj ocio acce

dat (Nolim tamen quasi Pythagorici silentij severitate preferberent
eū qui Poeta esse velit, semper detestare, & ab hominum cœtu sicut
Mylantropon quēpiā aut Timona abstinere, esto illud cōplices ege-
runt: Nam in mortalium cōmercio nō tam est pulchrū discere q̄ docere,
ideq̄ cōtinē facere multis, quod privata excuderit dīlgētia: q̄ modo
(ut Cicero li. officioꝝ primo scripsit) multi ex philesepthis, eū eī vitæ
partem delegissent, qui in contemplatione & inquisitione veri versas/
suum octium quasi ad mortaliū negotia conuerterunt, ut in Platone
cuius Academia q̄q̄ ab vrbe Atheniensī aberat magni tū rerū gest
darum fructus, ex illa in R.P. atticū serchantur, Non quęitur q̄ in
vrbe sit Horatius, sed q̄ cum ad scribendū in vrbe pro uocet Florus:
Ennio scripturo solitudo in Auentino fuit, ex rebus vero gestis quicq̄
cognituro, nihil fuit maximoꝝ ciuū cōcreto & familiaritate potius.
Q̄ si qui fuerit, aut fuit hodie/ quibus in summis negotijs aut animi
affectu perturbandis/ carmina excidant laudē merentia: id ipsi in-
genij tribuunt beatia/ cuius vehemētia tanta sit, ut vrgentibus im-
pedimentis non suspendat, tanta constantia & securitas ut in media
etiam Negotiorum molesta sola p̄se videatur. Id ipsum non possunt
non fateri/ melius habere quibus ocio scribere datum sit/ q̄ quibus
negotio. Plī. Cæcilius tanti fecit ruris secessus, ut venantibus etiam/
ad cogitandū multum loci p̄sio esse crediderit, Nostri hanc ex primo
li. Epistolę/ verba dicit ad Tacitū. Non est q̄ contentus hoc studi
di genus: mirum est ut animus agitatione motusq̄ corporis exciteur
lum vndiq̄ sylvę & solitudo ipsūq̄ illud silentiū quod veratū dā ē
magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cum venerabere, lice-
bit auctore me, ut panastū & lagunellū sic enā pupillares seras: Expe-
rientis non Otianū magis mētibꝫ q̄ Minervā errare. Hęc Tacitus.
A cuius tū sentētia preceptor suus Fabiꝫ Quintilianus longe abdiit
Hic enim lib. iiii. in finem suarum docimo inter alia q̄ de modo & scribēdi
ratione doctissime disputat hęc verba habet. Dentip, ut semel quod
est possissimū dicam/ secretū quod distando p̄nt/ atq̄ liberū arbi-
trio locū & q̄ altissimū silentiū scribētibꝫ maxime consumere nemo
dubitauerit. Non tū proinus auditi sunt: qui credunt aptissima in
hoc nemora sylvę q̄q̄ illa cœli libertas locorumq̄ amoenitas/ suble-
uem animū & beatorem spiritum parere: Mihi certe iucundus hic
magis q̄ studioꝝ hortator videtur esse secessus. Namq̄ illa ipsa que
delectant, necesse est aduocet ab intentione operis desinat. Neq̄ enī
se bona fide in muka simul intendere animus cœli potest, & quocūq̄
respexit desinit intueri quod propositū fuerat. Quare sylvę amœ-
nitas: p̄terlabentia flumina & inspirantes ramis arborū aurt/ volu-
crūq̄ cantus, & ipsa late circūspiciendī libertas ad scribēdas: vt

nihil remittere potius voluptas ista videatur cogitationi? Quod insidere
Hactenus Quintilianus cuius sententia & Horatio refragari & nos-
tris paulo ante absentis ederauenire videtur. Sed memoris Quintili-
anum Oratorem instituire/nō Poetam, dicimus vna Oratorem, qui
terū vrbamarū administrationi semp esse proximus debet, meditari
& scribere, maxime vero ediscere in solitudine vrbana cōmodius pos-
set, q̄ fortassis vllis in agris, tum q̄ cum ciuilibus negocijs interdis ne
ediscere tum etiam: q̄ memorię in clauso aliquo priuatis parietibus
silento, ad id hauriendum: quod statim presente contione effundat,
rectius consultatur. Impedit enim ediscendi studium/quequid pulchrit
aut amoeni sensibus offertur. Demosthenē igitur isti potius imitabū-
tur, qui eod. Quintil. autore) se in locum ex quo nulla exaudiri vox
poterat, & ex quo nihil prospici posset, recumbebat: ne aliud agere,
mentem coherere oculi. Imo etiam, vt equū bellicis vrbibus apū cum
tonat est, ad tubarū clangorem exercitus, vt videlicet absens factus pro-
uocente potius Martio canone/q̄ noui sonitus horrore absterreatur
tra sele suari orationes ad summum populi strepitum absens factus/
in gratium contentionū certamina preparabunt: Cui simile & De-
mosthenē fecisse constat/qui litore quidop in quod se maximo est
sono fractus illideret, meditans: confuscebat: conueni fremitus non
expaurescere. Sed alia multo poetę fors est/alta studij suorum ratio
quem quidem non ea gratia in rus delinamus, vt sele libertate & a-
menitate locosq̄ oblectet, sed vt in naturę quasi quodā diuersorio in-
ambulans, meditationū altiorum quiete/sonibus etiam intra se cole-
lectis/oportune delinere queat illic bona mora/ & libero a foren-
sibus causis animo partū qui vndeq̄ polatur ematur etc. Deniq̄ or-
ratoris cogitatio vbiq̄ est sibi in media contione & frequēti hoim
confessu laborare videt, cernitq̄ etiam absens, quos aut accuset aut
torat, laudet aut vituperet, nec unq̄ si quō bonus est, Orator sine rei-
publicę memoria esse potest. Poetę conatus esse de hominum etiam
rebus gestis tractet, & calamo corū effigat studia, qui sibi ex rebus
ad R. P. inco limitant aninereibus supremū glorij peperere nunq̄ tū
hoc pulchritus agit q̄ cum solus est, nec a deo anxie vt magnū in mul-
titudine sue paltrę glorij statuat: non ore/ non gestu/ nō sagigatione
laicorum conspicuus: sed sui ipsius per ingenij monumenta fidus con-
solator/gratus virtutis p̄ce, vehementerq̄ vicloq̄ expolori: & solitu-
dine nemorum dignus artifex/vbi moueri animos nostros in res di-
uinas vehementer, nostrę quoq̄ religionis magni viri docuerunt: vt
Paulus & Anthonis: Hieronymus & Chriostonus: aliq̄ innumer).
Ambrosius in libello quō de bono mortis inscribit / Sept: ait: solitu-
dines captamus, ne cuius sermo nobis auribus insurreret, & quasi
scimita

quandam insipienti cogitationi animi abducat a vero atq; ab intentione reflectat. Refertur sunt Hieronymi Epistolę solitudinis laudibus. Bernardus inter amicos solitus fuit dicere intellectui sacras scripturas, se in sylvis & agris meditando & orando accepisse: nec vlos alios habuisse preceptores præter quercus & fagos. Cyprianus in Epistola ad Donatū de Conversione sua, solitudinis cōmoda perpulchre cōsidat. Cornel. Taciti verba coronidis loco subiungū: que in eius libro de genere eloquitię non corruptę leguntur. Memorabit & luci & secreti ipsum quod. Aper increpabat, tantam mihi offer sit voluptatem, vt inter præcipuos e arminū fructus numerem: q; nec strepitu nec sordē ante hostiū litigatori, nec inter sordes & roę lachrymas componatur sed secedit animus in loca pura atq; innocentia fructusq; salubris sacris hæc eloquitię primordia, hæc penetrata theoprimum habita cultusq; cōmoda mortalibus, Sin illa casta & in culis cōtacta vicis pectora influxit. &c. Nō ignoro frater in huiusmodi rerum tractatione non semper cōmittre posse inter arbitros: cū suum cuiq; caput sit & sua sentia, idcirco aliter se ego estimē, sentitibus, illud Persiciū adducam. Mille hominū species & regē discolor vultu/ Velle suum cuiq; est nec voto viciū vno: mihi certe solitudo suis horis pēta, adeo probatur in studiois: vt nihil magis.

DE GENERIBVS FABVLARVM ET ORIGINE

atq; inibi quantum fabule prosint.

TITVLVS. XVI.

Fabularum usus, cū frequē variis & peredebris existat, nec vltis alijs doctrinarum professoribus ea libertate qua Poete luxuriare solent concessus, hoc loco mihi tractandus est: frater: vt & in ea parte, a qua Poetas prima laus proficitur, & in qua potissima ignaris. Verumq; hostibus amuloteris laecendi ansa pōita est: nihil te, quod ad grans tuę institutionem gerere visum fuerit lateat. Initium autē ex Macrobię sentia, faciemus qui indignis sane scriptor & de clarissimas rerum veritate non parū meritis, libro somnij primo, cum Fabulam a falsi profusione ductū dixisset forte q; per eam res aliter narratur: q; vel gesta est, vel geri potuit, vel naturę veritas admittere videbat. Omnem eam bipartit, vt videlicet, aut voluptatis auribus conciliandę gratia, aut adhortationis in bonū frugę reperta sit, prioris generis Comœdiam facit & cōsimilis argumenti fabulas quarum in numero amatorię sunt, ab Apuleio quoq; fręquenter tractata. Hoc totum fabulę genus e sarario suo: inquit: in nutricum cunas sapientię tractatus eliminat.

Genus autem harum fabularum quae legis intellectum ad quandam virtutis speciem hortantur, secundaria discretionem duplex facit. In quibusdam enim argumentum ex ficto locatur, & per mendacia ipse relationis ordo contortitur: ut ille sunt Elopi fabulae elegantiae fictionis illustres. At in alijs argumentum quidem fundatur veri soliditate, sed haec ipsa veritas per composita quaedam & ficta profertur, hanc non iam fabulam sed fabulosam potius narrationem vult vocari: ut Hesiodi & Orphi caeremoniarum sacraeque de deorum progenie/ asu ve narrantur. Huius divisionis partem alteram, quae scilicet de falso concepta per fallum narratur, a philosophiae libris alienam esse existimata. Alteram partem rursus subdividit. In quibusdam enim id genus/veritas argumento subest, solaque sit narratio fabulosa, quae quidem aut per turpia & indigna nimirum ac monstro similis exponitur: ut in Saturni fabula pudenda Cecelo patri rescindenti: quod genus totum inquit philosophi nescire malunt. Aut saecularum rerum notio sub pio figmentorum velamine/ honestis & recta rebus, & vestra nominibus enunciantur: hocque solum figmenti genus est, quod cantio de divinis rebus philosophantis admittit. Pulchre admodum & scite Macrobius in hoc proferum proposuim ut ostenderet quae fabulandi ratio cum Poetis, etiam philosophis communis esset: ne aut temere Plato & aude eius Cicero in Republicae praecipuis fidem rerum sibi ex fabulis vendicare viderentur. Nos tamen totum tibi earum rationem proponentes, ita discerni in fabularum iudicio debere existimamus. Ut Fabulae omnes quae sincera descriptione/ nec lascivae mollicie, aut rerum indignarum lectione levitate conspurcata, qualiscumque lusu a Poetis traditur/ non iucunde solum & graeque auribus verum etiam frugiferae estimantur, siue argumenti sint falli & sibi relictis, siue verisimilis. Nam si quae sunt quibus inesse solius oblectationis linimenta videntur haec certe & viles erunt, ex eo quod iucundae sunt, sepe enim per quae frugifera ea est animi exultatio atque hilaritas, quae ex rerum cum lepore scriptarum iucunditate percipitur. Omnes autem fabulae/ quae animi levitate & libidine in obscenos lusus nimis patri per eum nonnullorum abusu/ quae supra culpamimus, in carmine turresunt, nec viles nec iucundae poterunt, iucundi praesertim grati, cuius est/ ea statim honestatis & morum iustitia sequi/ quibus ut iactis fundamentis/ magnasque virtutum magnitudo tuto superimponi queat. Quae circa malum mihi delirare videntur/ qui latinitatis in his, elegantiaeque fructum exquiri posse, qui pro fit pueris arbitratur: cum haec aliunde honestissimis & locupletissimis argumentis suffarcinata perfulgeat: nec eget quidem corrupti testis patrocinio, quae tot maximis & candidissimis numeribus vindicata alicui iuuatur & defenditur. Rudiculum est gemere iucundis cito rem male

in arte quopis rudi, q̄ in auro spectare: cum illic sola splendat hinc tunc
luce materiq̄ iuuetur. Properea: mi frater Melchior, nec de Priapo lo
eos lufusq̄ leges: nec Palisphaes mōstrofum amorē, & alia huiusmodi
vt sunt nimis quandoq̄ spurca, obtrantis apud Apuleiū Afrii farta
demonstraberis: ob eī maxime causam q̄ ingenitis adulescentibus hanc
fugienda ex his quę dico intelligis/ q̄ q̄ bonis tener animus imbuen
dus est, ne coalescentibus in iuuentute quę sunt leuis: prouectus ad ma
tuitatē imperus co-ereri, frenariq̄ nequeat. FRVCTVS AVTEM
fabularum decetū non idem, nec vnus gradus existit, vt enim non
acut aut exquilitē aut prestantes sunt fabulę, ita nec profunt equi.
Nam in his quę argumento ficto non verisimili consistit, vt Elopi Apo
logis factus sunt, ad morū & omnino vię nostrę institutiōem mirē cō
ferentes: huius generis fabella est de Calista, pullos transferente, qua
significatur ne quid amicos expectemus quod per nos ipsos facere
possimus: perq̄ testuiter a Gellio libro suaq̄ notūm ficto relata.
In verisimilibus autē & ex medijs mortalū studijs depromps argu
mentis, quibus Comedię Tragedięq̄ consistant: ex his quę supra dixi
mus parē fructum esse intelligi potest. Nam autore Donato quid se
quendū quid fugendū sit addiscimus. His accedunt quę rem veram
narratione ficta cōtinent, vt ex morte suscitati hominis apud Plato
in lib. P. de rebus ad sollicitatem pertinentibus fabula, & ea quę
de virtutum premijs deq̄ bonorū celesti vita a Cicerone per Somni
antem Scipionem, explicata sunt. Viriusq̄ generis fabulis Lactianus
clarissimus philosophus adeo frequēter vtitur: vt dubiū an Apologo
rum vsus a philosophorum libris alienus sit, vt Macrobius putauit.
ID CERTVM EST aliud esse generis, & ad verū fabularū originem
propius accedere, quę verborū & elegantie inuolutio, res continēt &
sensūs habent ad hīstoriā, phisicā ut, aut Diuinā: rerum intellec
tum pertinentes cuiusmodi sunt fere omnes quibus vsus est Varū ver
tutas. Vt fabula Phætonis historica est: i eo enim tempore quo ipse
in Aethiopia rex fuit, sole inuicem exfluante/ magna terris incoem
moda accensere. Autoribus Orozio & Eusebio: Fabule item Herculis
vt superatq̄ Hydra. Gertoris deiciēti Caci opprēssi: & alię huiusmodi
historice sunt. Phisice autem claudi Vulcani fabula in Lemnon de
iectū/ Iouis fabri, & Martis in Venere amor. Tota de Cupidine &
Venere tractatio. Horatij ad celi fores excubitiū descriptio vt apud
Homerum libro Iliados quinto. Mentio de Chao. Nympharū omniū
explicatio phisica est. Diuināq̄ vero rerum fabulę Orphico & Helio
do peculiare sunt, deinde autē & antiquis reliquis quos theologos
fuisse cōstat vt in sequētibz aperiemus. Accidit autē per sepe vt sensūs
allegorice cōmodis/ fabularū nō nullis figuris ita accedat, vt eū de

in haec tria intelligendum Poetæ disposuisse videntur, quod si quidam
contingit/ opera impendenda est, ut hic sensus qui per se verba ferunt/
priorum locum habeat, secundo vero loco Allegoria ita nunc que pō-
ter vilitatem, si magis gratia est, cum ex verbis ad id alludendum
emanare videtur: ne extorta potius aut interpretantis libidine indu-
tam tenere quis existimet, quae res multum fidei & auctoritatis huius
sensui admittit. Ut obiter istos infensam taxem: qui nescio quo cōmo-
ditatis studio, omnes Ovidij fabulas/ ut ipsi dicunt) moraliant/ sen-
susq; adducunt mirum alios, quos nec verba admittunt, nec ratio
fabulae patitur, qui sibi maiorem malo sanam parentem, si seorsum/
quid agendum quidve fugiendum foret pericribere ad inuitam sensu
tiam fabulis non coactis, ne sibi nimium placere, potius q̄ prodesset
alij viderentur. Videat isti Fulgentij videant ceterorumque Hec-
catis, & cognoscant non esse in liberos sensum egrissus, idoneas
fabulas. Idem Macrobius ostendit. Idem Lactantius Platonicus Alle-
gorijs Maronians summa eruditione & gratia, in dialogis Camala-
dulensium disputationū de promptis Allegorijs pertinens admittit/
exempli gratia, Euridices fabula. Accollit in ventos imperij Sybillę ad
inferos cum Aenea descendit. Amens rarus, apud Virg. idq; genus
apud alios quoq; innumera in quibus omnibus interpretationis tem-
eritas admodum est odiosa. Ac nescio an solis philosophis/ aut his qui
omnium doctrinarum peritij habent concessa sit, melius his erit aut
evidentius potest nemo. Quis eni aut pulchrius unq; aut doctius rem
de Parcis veram que Poetay fabulis adeo exornata est, explicare po-
tuisset q̄ eam dicitur Plato in lib. de R. P. decimo explicare in quo
quidem aliqui permulta rerum Poeticarum obscuritates modeste
passim eius opera perstramentibus obtuli sunt. Ioannes Picus Miran-
dula dominus mythicę fabulay & veram interpretationem, si mors
immanura tanti ingenij conatus non interceptisset scripturus erat, in
qua via re quantum studiosis literay calamitatis accesserit indicare
possunt quibus rei insuper difficultas cognoscitur: potuisset ille q̄-
dem omnium optime cum nullum doctrinay esset genus quod ipse nō
intellexerit solum, sed & exornauerit: quod paucissimos esse enī isti
qui sunt multi asserunt. Nunc ad consilia redeo. SCIO, quosdam Poe-
tarum studia culpate solere, quod rerum illustrium cognoscere q̄ si
inuidia correpti planis verbis & aperta sententiay expositione tra-
dere possent, noluerint sed ambagibus ea que reliquos scire nolent/
de industria occultarint, id quod ipsi minus crederent si de fabularū
origine paulo alius erudirentur: quas consistat veritatem verborum &
figurarū/ amoto involacro, non Vatam delidia aut animi leuitate
luxuriare cupientis sed honore potius & rerum reuerentia atq; cōsi-

in auctore insinuisse, ne id quod scripte natura, aut diuina, aut alio qui
fidele, longisq; laboribus ex naturę maiestate per hominum animi ser-
uiditatem exprostratum esset, in rudes animos sine simplicitatis p̄ceptis
demissum, profano potius errore coinquinaretur q̄ prodesset. qd̄
plam/pausi essent sunt mortalium quibus scripta a sensibus veritas
grata esse queat: eū fere omnes sensibus imitamur utpote his, quos
aditorio moda nostri intellectus ratio vel a vitę primordio imbutis.
Hinc in illo/ fabulis non solum grati am sed & honorē accessisse potū-
dum est: quod res cogniti & percepti admodū difficiles ea ratione
plebeis animis proponunt, ut hi quasi per picturā quandam id reti-
neant, quod alioqui dicere non poterant: quod idem & in rebus re-
ligionis nostrę picturę partes habet, in quibus artifices mire luxuria-
te, & per colos; varietatē multa aliter q̄ ipsa habeat veritas aspectū
proponere solent, ut vestitos in codis decobarbatū in diem patri-
inauratis vestibus apostoles indutos: qui ab auri nitore longissime
abstinerent. Virgines item & matronas, plūsq; dici possit moliter orna-
tas: & huiusmodi compluria quę tū casibus tendunt, ut vulgi oculos,
quibus veram terrefrū climatio gratiā facit, in rei veritatē & eu-
demum deducant: amorēq; iustissime diuinis debitum pronocent:
& ex reliquijs, auro, argento, gemisq; & odoribus, exornatas sanc-
titate, suam mentem in fidei & virtutis p̄mulationē corripit. Quod si
pictorum & scriptorū incredibilia & ad viciū culpā luxurians libertas
nostris templis admittitur, habent immunitatem quacūq; licentiā
quis pinxerit/ dummodo imago bona salte parte rei respondeat: quā-
to magis. Dī boni: in recte iudicantium animis honestus & frugifer
bonarum fabularum vsus, locum libertatēq; obtinere debet: & quarū
finis erat, rebus sacris ne omnino nudę spargerentur honorem sacre
exornatis sensuum velamentis, simplicibus aut animis inferibilia q̄
ea quę sunt sensus prouisi pacifacere aut si diuinitas vel difficultas
postulasset omnino occultare: cuius causa iam a me refertur. Noctē
hoc fratris doctrina sua fecit Saluator nobiscum: nō omnia allego-
rijs parabolis & exemplis a ceteris mortalium negocijs deprom-
ptis plena sunt: Cernamus diuinissime sanctę traditionem Ioannis
in libro qui Apocalypsis hoc est reuelatio dicitur: quid est quod ex
eodem ipso deriuatū imaginibus ornis acceptū & expressum non sit.
Legamus matorum prophetarū oracula, an quisq; est qui nō figuris
& imaginibus doceat: Deniq; totum vetus testamentū, typis & aliud
fere significandis imaginibus refertum est: allegorijs aut & trans-
lationibus omnia in eodem plena. ID TANDEM, introspiciant scri-
uoli cauillatores & agnoscant an decemtisq; fictionem & fabulę
origini detrectandū sit: quę licet p̄ leuē abasem in oblectana, frivolaq;

non nulla collapsa videatur in multis, non tñ est q̄ propterea fabula
 rum rationem quis vt dumbem & diabolicam (vt abozq; verbis vtar)
 eliminat. Improbandi sunt qui bonis male videntur, Bonũ quod vltimũ
 sui semper optimũ vellet, in crudisq; animis perpetuo laudis fignozq;
 particeps esse debet. Postremo non frustra Porty (autore Macrobio)
 nec vt oblectũ tantũ se ad fabulosa eduertunt. Sed q̄ a feturi inimicũ
 esse naturę adpẽtũ rudiq; expolitionẽ sui, q̄ sicut vulgaribus homi-
 num sensibus, intellectũ sui vario rezq; tegmine operis, itozq; subtraxit
 ita a prudentibus arcana sua voluit fabulose tractari/ sic ipsa mythe-
 ria figurarum curiculis operantur ne vel hęc adpẽis nudam rerum
 talium se natura p̄beat: sed summatibus tñ viris sapientia inter-
 prete/ veri arcani confijs, edomũ sint reliqui, ad venerationẽ fignozq;
 defenditibus a vilitate secretũ. Plato ente de diuinis rebus aut a scri-
 bendo superedit aut si quid scribendũ instituit per enigmata scripsit.
 Pythagorę morem imitatus qui magna sine dubio ratione motus, in
 secretarę rerum traditione adeo diligeũs fuit, vt suos etiam per quin-
 quaginta silentium probavit ant tacere possent nec nisi tñ laboriosi st-
 portis difficultate cognitos admiserit. hõem comertaria quẽdã pauca
 quibus res quãdã secretior es diuinioreq; literis mandauit. Damsẽ
 filij ea lege concessit mortuus, vt nõ nisi hęc discipulis secretitate
 probatis patefaceret. Scripsit hęc Bessarion libro resuscitationẽ primo
 contra Platonis calumnias atoz es quem pius nosset tunc alit nostrum
 dixero, cuius lectioẽ adeo oblecter) consecutus. Veterum sapien-
 tium celebrẽ institutum fuisse ait, vt res diuinas aut plane non scri-
 bere, aut scriberem dissimularer. Eamq; ob rem Plato ita inuo-
 lucris enigmata, fabularum velamine/mathematicis imaginibus, &
 subobscuris recedentũ sensũ iudicij sua dogmata occultauit, vt &
 ipse dicit in epistolis nemini ex his qui scripserit suam sententiã de
 diuinis aperte intelletus. Leges eius ad Dionysium Epistoli & intel-
 liges quanti rerum diuinarę mysteria fecerit: in ea etiam circa medi-
 um Ad Dionysium de diuinis quæstionẽ, hæc verba sunt, Marfilio in-
 terprete. Diebdum est igitur tibi nõc per enigmata quẽdã, vt si quid
 huic tabellæ vel mani vel terra contingat/ qui eam legerit intelligere
 nõ valeat. Proinde vt ad nostrã necem perueniamus / cõstat Moysen
 eius legis quam sibi dominus tribuit, sensum literalem solum ex dei
 p̄cepto populo edimicasse, Spirituali alit ex dei p̄cepto nõ scri-
 psisse, sed sapiẽtibus solum qui erant, hæc edimicasse quibus itell
 p̄ceptũ fuit ne ea scriberent, sed sacerdotibus suis vna voce trade-
 rent: nõ & illi alijs, sic eodem ordine. Ex quo sciencia Cabala, recep-
 tionis dicta est, quę de ore in os non literarum monumentis sed veris
 erudientis doctrina mitebatur. Solus Esdras (vt ipse de se testatur)

Insuper
 P. 10.

abala

gentis Iudaicae captiuitate motus ne ordine intercepto hęc diuina tra-
ditio periret, literis mandata decreuit, quę tñ deinde nõ nisi sapien-
tibus communicaretur. Quorsum hæc frater? Nisi vt intelligas adeo
uocatus diuinoq; masculant occultatã quocũq; modo fuisse, vt ex me-
morie thesuro depreßi in volumina traduci noluerit. Leges aliqui
Picum nostrũ de hac re questione quinta Apologie, & intelliges fabu-
larum verũ originẽ nõ comẽdabile modo & rationis plenã fuisse, sed
etiam maioribus nostrę religionis patribus adeo in tradẽdo victorũ
vt nihil magis. Audi Crisostophori Landini sententiã, quam ipse de fa-
bularum ratione scripsit reliquit h. Camaldu. disputacionũ tertio in
hęc verba. Egregiũ omnino (inquit) iusentũ & cõtinuata deinceps se-
rie semper retentũ vt non modo poete verũ ceteri quoq; scriptores/
quicũq; rem aliquã maiorẽ literis mĩdaret, eam varijs figuris/
varijs figuris integritatis obscurarent. Putabant enim fore si nego-
cium difficiliss redderet: vt & que scripsissent, maiorem esse digni-
tatem auctoritatq; habitura, & qui percipissent, quoniam non sine
labore atq; industria id asequerentur, ea plaris esse facturos, maio-
remq; inde voluptatẽ percipientes, si, que ipsi teneret, minime sibi cũ
indocilis cõmunita essent. Hac igitur ratione, a sanctis sacrifq; rebus
profanos arebit, non inuidia moti sed vt aliquid inter solertẽ atq;
incertũ discretũ appareret, cũ nõ idem octulos quod studeus aseq-
ueretur. Sic eni p̄mia que doctũ debetũ solis illis proponeban-
tur, & ceteri quĩdã artibus si quĩdo reliquis nõ proficeret niterentur/
summo opere accõdõbãtur. Difficultate eni & inopta rei / mortalium
ingenta acũtur. Vincitq; omnia labor improbus & duris virgẽs in
rebus egestas. Hactenus Landini. Qũ licet supra adductis nõ nihil
diuersa esse videtur: cõsona tñ, in magnay; re; per figuras occulta-
tione, & maiorẽ solidi delectationẽ, & re; ne nodũ vulgaribus honorẽ
& dignitatẽ obseruatã fuisse indicet. Absẽt illi igit in malã partẽ qui
Poetas mĩdaciõq; infamãt, qui p̄ter re; corticẽ nihil vltra intel-
ligentes ex his que sensibus nõ obuia sunt iudiciũ faciũt. Cũ ad cog-
noscedũ magnas arduasq; res iquit. Vni gustoperteat lactes cor-
lataq; eoz; que dicunt rãtides intro speculari p̄sarẽq; vim omniũ
cãstigato lãge ac perp̄sõ exãmie iudicij, ad quod penetrãdũ malla
hebetis & crassi vulgi vis q̄ntilibet magna & acris sufficere potẽt.
Hęc de fabularum vilitate & origine tibi frater satis factus iussit,
in quibus rectiorum testimonio eo libentius vñs sum quo mihi cui
deuotior esse videtur: multis fortassis id meũ consiliũ improbatu-
ris. Sed delicati mihi nimis, ne diũ morosi ingenij viderer, qui scrip-
tores quos legant annis potius quibus premuntur q̄ eraditione &
dãstina quibus perfulgent: estimare soleat. Plũ certe nõ cogitãtum

testimonijs iuuit, qui paulo ante se fuerit, sed etiam horum quibus
fischerus fere fuit. Nunc ad reliqua transibamus.

PRIMOS POETAS THEOLOGOS FUISSE

reuerſe ad naturam pertinentium ſtudioſos.

TITVLVS. XVII.

Oeter vetuſti in nulla re magis verſati ſunt / quam diuina
& naturæ arcana cõmuni cum philoſophis labore ſerua-
tati, ex utroq; carminibus ſuis vberem materiam, & quali
theſauros quosdã precioſiſſimos, qui numeroy & pichung
venuſtati miro artificio ſubſerent / cõquiſuerunt. Quæ res ſuperiori
tulo indicata, hoc loco per exẽpla digna fide, & grauib; probata
ſcripſeribus latius cõmonſtrãda eſt. Primum omnũ Aſioides eũ
ranta recentioribus noſtre religionis autoritas eſt. Heſiodum alioſq;
Poetas qui deos cecinere, circa Theologiã verſatos ait li. Methoroſy
ſecũdo. Idem in præſantẽ Methaphaſicoſy, ſicue illa potius Theophrã
ſi eſt; Philomirã. i. fabularum amatorem aliquatiter philoſophum
eſſe, q; fabula ex miris conſtituatur, nihil aut plus mirum eſt, eo qđ
vel ad deos vel naturæ arcanum pertinet. Idem li. primo, vetuſtorum
de rerum principijs varias ſentẽnas relatione complexus / fabularũ
ſentẽnas cum antiqua Theologia quadrare oſtẽdit, de Oceano & The-
tide, ſcribens quos generationis parentes multi eſſe voluerint. Prete-
rea & Heſiodum primũ de Chaos ediſſeruiſſe, cuius hos citat ver-
ſus: Ante Chaos poſt hoc facta eſt latĩſſima telos, Quicq; alijs decus
eſt diuis: deus ipſe Cupido. Quem tandem carminibus ſuis Anaxa-
goras imitatus dixerit amorẽ ex deo genitum / hoc verſu. Cunctoꝝ
ille deum primum produxit amorem. Alijs quoq; in eodem libro He-
ſiodum / antiquũ & popularem cõmationẽ ſecũtũ, terram ait primũ
corporum factũ eſſe. Quo in loco licet Auerois Ariſto. interpres He-
ſiodum potius in legibus ſerendis virum famigeratum q̃ in philoſo-
phijs præſantẽ ſtudijs fuiſſe dicat, Bene tñ interpretãtib; & huma-
nius q̃ ille fortaiſe fecerat inroſpiciẽtib; videre licet, philoſophic
hos ſanctiſſimos vates cũ primis fuiſſe ſtudioſos, ea q; calluſer que
nec proſtrita nec ſane vulgaria fuerũt. EVSEBIVS, illuſtris ſcriptor
& a deo noſtris acceptus / vt vbi ipſe bene ſentiat ſibi nemo ſenſiſſe me-
llus videatur: in lib. Euangelicæ preparationis tertio: multa ſecre-
ta & vere myſtica poetas ſuis fabulis comprehendẽſe ſcripſi reliq;.
Apud quem cap. ſeptimo libri decimi quarti, magna Orphi & Ariſt
preconia ſunt. Carminibus vtriuſq; de deo optimo max. cunctq; ipũ-
nũs potentia / citatis & adſcriptis. IOANNES Gerſon, clarĩſſimus
Theologus

Theologus, in Poetica vero & bonarum literarum studijs summa cum
 oblectatione versatus, in lectione super Marcum secundo, Apud Gen-
 ules inquit Poeta pro Prophetis & variis atq; Theologis habenda-
 tur & Poetes eorū, sicut met aphoricas locutiones, veritate continētes,
 oculos tamē auerant. &c. Constat enim Orpheum prorsus ea que
 de naturā sacris suis numeris inscriuit, multa de Deo, multa de An-
 gelis, multa de incorporeis membris, multa de animis humanis des-
 cripsisse, Præterea & unum deum esse, ut supra docimus: eundemq;
 ubiq; nec vltis locis aut temporibus describiti, Omnia agere, & ser-
 uare omnia: in omnibus operari / idq; omne quod agit, per id quod,
 ipse est agere, ac seipsum primū deinde cetera intelligere. Quis neget
 hunc Vatum diuino munere veq;, Perseuisse animo, iudicij interna
 securū, Nouisse æternū: frater summa arce Tonantē. Qui solido rerū
 dispersat lata timore (ut obiter etiā numeris utar) Nam si secundum
 Apostolum, Omne veq; a quocūq; dicitur a spiritu sancto est & quan-
 to magis a spiritu sancto illud erit verum / quod sui investigationis
 acuminē ad vltimū veritatem que est circa diuina conserendū: Quicūq;
 sunt multi, qui hunc continendū continent, in quos numero Lactans
 est: Orpheus tamen plures fuisse cōstat, ut omnino iudicio inter ipsos
 & discernere opus esse videatur, anteq; aut conueniat quispiam aut
 culpet. Strabo li. Geographiæ primo Poeticā primū quandī philoso-
 phiam fuisse testatur, que nos ab inuente arte ad viuendi rationem
 adducit, que mores, que affectiones edoceat, que res gerendas cum
 inuendit arte præcipiat. &c. Quod Horat. li. Epistolarū primo in Homē-
 ro indicauit, cum dicit, ad Lolliū. Qui quid sit pulchrum / quod tunc
 quid vtile, quid non, Plinius ac melius Chrylippo & Crantore dicit.
 Et car hoc credat multis versibus præsequitur. Duo nostrorum tem-
 porum græce & latine eruditissimi scriptores, Angelus Politianus:
 & Antonius Codrus, cōtāmissimē tuerentur, iustam philosphiæ partē
 esse que Homero cognita nō fuerit, idq; ostendūt multipliciter, apud
 utrumq; enim huius Diuini Vatis memoria dignæ laudes extant. Bes-
 sarion Cardinalis h. confutationi tertio. Homerum ait, siue benefe-
 cio naturę, siue a Mose propheta edochum sapientum iussenti, qui Athē-
 appellabat suo poemate manifeste complexū fuisse. Qu. si primū esse
 codrus / diuino muneri tribuendū est. Et secundum, Theologū fuisse
 nemo negauerit, quem Aegyptiorū disciplinā in carmine orculasse
 suo, multa fidei scriptores indicauerunt. Quis verō nescit Latinū Thee-
 banūm Solis & Lunę carius, animatūq; ac fructum generationes
 poematis suis tractasse, ac prima statim carminū serie, cuncta sunt
 nata dixisse. Habeo etiorē fratrem qui asserit versutissimos Poetas,
 quos & philosophos nominat de prima rege materia idem quædam

*fabulae
involuntariae*

genū Molem sensisse. Q. si concepta materiae breuitas pateret / nec
ineptam Echasin me videri posse dicerent amant. Osienderem tibi / adeo
inter antiquos philosophos & antiquos Poetas studiorum societate
quoad eduenisse, vt & Poetae philosophi vñ fuerint, qđ hactenus mon
stram, & philosophi ipsi Poetae hoc solo discrimine, qđ illi, vt dicebat /
rem intellectū fabulae inuolueris plus occultarunt. Hi adē philoso
phie precepta versutradentes veri inquisitionē apertius tractarunt
Quin & de deo, quē scripserunt, planiora apertioraq; voluerūt: qđ vñ
ostendit Parmenidis versus / quos de Deo, ante primo, sinito, & tota
naturę principio, scriptos: Belsarion latines fecit hoc modo.

Ingenitum quando est sit & immortale necesse,
Vnigenam: immortam: immensum: sine fine: perennet
Quod nec erat: nec erit: totum nunc esse fatendum est:
Vnum: continuum: nam quem eius: dixeris ortum:
Aut quo tandem: aut vnde: non ex non ente putandum est:
Nec diel ore potest nostra nec mentē reuolui
Quod nihil est: Nam quid possit, ipsum fecit oriri
Aut prius: entis: enim non sunt primordia primi,
Nunc ergo, aut semper: de quo nunc dicimus ens est.
Ex nihilo: qđ nihil fieri forsenta perstat,
Ergo ortus nullus, nec erit post breuita finis.

Quos ego Parmenidis esse dubitallem, nisi a tam prestanti tanq; eru
diti vnaq; lingua; viro, testimoniū sui autoris sortiri essent. Sicut eq;
dem plena intellectus & veritatis & Christiani hominis sententia: qđ
ethnice; ambiguitati similiora. Quemadmodū & eisdem illi ab eo
dem Bels. tralati versiculi.

Immortum, validis iniecta in finibus arcet
Vincula, principisq; expers, finisq; funari,
Hinc etenim longe finis, ortusq; recessit:
Vera fides hęc est, nec hoc qui credit aberrat.

Huius pulchri & verissimū sententiā de primi entis natura quod om
nia in se complecteretur, Aristoteles reprehendit in Phisicis dubiū
quidem an iuste, nam longe aliter ac ipse voluit, primū illud ens / qđ
Molius insitutum, Parme. insitū aliquid, frequētius tamē finitū
posuit, conceptari sunt. Disting. videlicet altitudini animis suis propio
res, qđ Phisicis opinionibus Aristoteles. Cuius est autoritas in nostro
rum Theologos disceptationes adeo irrepit / vt singula eius verba
singulorū oraculo; loco habeantur: cum teste Belsarione / doctores
edidit. Le digionis nostre propugnacula, Aristoteles autoritate, aut
nunc, aut raro admodū vñ sit. Verum vt eo reuocet, vnde digres
sus sum. Nullum placulam comiserit, qui verissimos philosophos

Poetas fuisse defendere, ut & cregitse Poetę omnes philosophi fuerint. Hęc de Deo, & de diuinis rebus, & ad naturę maiestatem pertinentibus questionibus cęmunt fuisse ingenij, exercitij & doctrinę arcam.

POETICAM SACRARVM LITTERARVM

seueritati nõ obesse, & inibi, qđ temere isti agere videamur, qui eam, ut casam, & religionis discorsiam contemnant.

TITVLVS. XVIII.

REVELANDA mihi hoc in loco quorundã pertinacia est, sacrarum literarũ studijs nihil Poetice magis vehemētiusq; obesse existimantiũ: quod quidem & si bona parte prius fecerim, hic tamen id agam ut non solum retundã pro viris quę obesse videntur, sed etiã inuidiã ipsa & stomachum moueam, repouendo qui hęc sunt scđq; scriptores longe aliter sensisse, ut hoc modo par pari referatur, quod eos mordet. Primum omnĩ Augustinum nobis obijciunt: qui passim hanc artẽ improbis eam modo spectaculum turpitudinis / modo vanitatũ licentiam nominat. Post hęc alit Hieronymum: cuius in Epistola quadam de oratione & lectiõne, hęc verba sunt. Demonũ itaq; obus est carmina Poetarũ: scđularũ sapientia, rhetoricorũ pompa verborũ: Hęc sua homines suauitate deleant & dum aures dulci modulatione eurrentia capiunt, animum quoq; penetrant & peccatoris interna deuincunt. Hęc enim Hieronymus. Pręterea nihil atque plus a religionis incoheritate alienum esse debere / qđ Deorũ multoq; assertione quibus tot vana, totq; p̄ma lasciuie & spurcicie attribuantur. Ha ego propono Aurdij Prudentij Poema: & Honorij Fortunati Hymnos: preterea in his (quod maximum puto) eorum ecclesie Christiane consensum qui apud me plaris est, qđ vel Augustini vel Hieronymi autoritas, cum illi coproferretur / his vero minime nisi inquam illa voluerit. Videtis ne aduersarij an de industria cęmuntis & apertis oculis estis lasciuosi? Ecclesie grauissimam estimacionẽ ita Prudentiũ ita Honorij alioq; amplectum esse ut in publicis ad deũ nostrũ precibus incę ritu tempore ceremoniarumq; seruando, nihil habeat eorũ dulcissimis versibus potius: eorum plis alijs non est opus, suare enim ante me viri doctissimi / qui obliuionem vestram castigantes id cęmderunt: quod ego alastro. Pręterea cum Nonus Vates gręcus euangelium iõannis versũ exámetro descripsisset, putauit idem doctissimẽ apud Latinos fieri, Isaacus Hispanus: cuius poema Christi doctrinam ambijre: quid Sedulium memoram: qui deĩ miracula: quid Aratorẽ qui Apostolorũ historij

causam tenuit: adeo Christianissimis viris grato, adeo accepto, ut
Romæ in Fano Dni Petri iubente Pontifice, pronuntiati ab illis or-
dine diebus, summo applausu ab multitudinis audientibus fuerint.
At inquis fortassis, hos Poetas fuisse longe a fabulosa leuitate &
obscenitate miferi alimur, hoc est plane Christianos: quod si mihi
datis habeo vos conceditis enim Poeticæ sacrae litterarum & reli-
gionis puritatem aduersari, id quod ego hoc in loco molior. Si vero
hos falsæ Poetas negatis, nescitis quid sit Poetica, sedem vestram
in hac contentione manetis. Cui enim minus credi debet, quod id per-
fenti & iudicanti quod male ignorat cauere igitur ne in alieno, quod
alium, fore litigare uideamini, ne ut hoc Citatorum adagium terque-
tur i temeritatem uestram. Quam quicquid nouit artem in hac se con-
erat, quam secutus Horatius ad Villiæ suam inquit Quis scit uterq;
hæc concedo exerceat artem. Notum est istud Apellis ex ca. 10 libe-
ri. 35. Plinij quod in prouerbijs vnum docēdit. Sumus non vltra expe-
das, quo mouemur ne falsè in messem alienam siminamus, ne ut quod
ignoramus, probemus audacius, aut improberimus. Iuxta enim mihi
videtur se habere, an quis quod ignorat, laudet, an vituperet. AT
GENTILIUM dicitis: Poeticæ retundimus ut viciosam res: in hoc
tamen me non vicissim, nam secunda vos non sequitur. Poetica genti-
lium mala est, igitur Poetica est mala. Scire tamen vellem cur retun-
deretis: an quod nugis & verborum illecebris secat: Si nugæ sunt ad
vitæ institutionem facientes. Dico non seclari religioni sed maxime
conuenire, si turpes & obscenæ, quales abusus peperit. Aio, ne genti-
libus quidem, aut decoras aut commodas fuisse. Verum prospera
Poetam rejiciendū situlatum est dicere. Si vero aut haborem occultū,
aut Mysticum aliquid quod ad Diuina pertinet, quis neget, velles
esse nugas: quibus Eusebius: L. 4. tran. Hierony. Augustinus: alijp no-
stri tam frequenter vtantur. Tuetur me Eusebii autoritas: qui multa
secræta & mystica in Gentiliū fabulis comprehensa fuisse ait. Quod
ad verborum lenocinū & degantiliū atinet. Legite Baptilæ Mantuanæ
Christiana (ut dicitis) poemata & perpendite an nō fabulosa venusta
rum vnam frequentissimū habeat: an non de Maria virgine de Cata-
rina: Apollonia, Agatha: deq; alijs Heroidibus nostris cōpse & poe-
tice scripserit. legite Strozzæ ferrariensis ad Dnū virginem eoramina
legite Francisci Pæi Hymnos / quid non fabulis aspersum est: quid
non historeis asertum: proinde si non elegantes, & nitidos fatemini,
quid sit elegantia, ignoratis. Fulgentius episcopus fuit hoc est in opu-
bica Christiana magistratus: & tamen mythologiam scripsit: quo
fabularum vetularum interioris sensus eruit: in quibus ingens esse
doctrinæ & veritatis fructū mihi plū adeo. CAETERUM (ait vestra

aliquis indignū Christiani hominis est conditio,de, veritate ex gentiō
hinc dētere male, q̄ ex deo, cui nobis Evangelica doctrina ad manū
est. Quid enim (inquit Hieronymus) cū Valerio Horatius e cū Eua-
gelis. Maro, cum Apostolo Cicero e Si ita vultis, repono ego in hæc
verba. Quid vobis vsp̄ ad canes cum Aristotele cuius logics phi-
sophiq̄ omnem partē sentis: parte enī nobiliorū oporū suarū neglecta?
nam Animalū historia paucissimis ad manū est q̄ launissimē & de-
gannissime eam Graza transibit. Ethica & Politica eo negligentis a
vobis legunt, q̄ omnia Poetiarū testimonijs cōferentissima sunt. Verū
quia hæc quoq̄ legitis cur non ex Evangelio potius q̄ ex Aristotele
Audite quid de Aristotele Hieronymus sentiat. In eo ipso loco e quō
prior contra me locus deprehensus est. Secularē insipientiam cō-
tenuens. Mihi autē (inquit) cur non quid Aristoteles sed quid Paulus
doceret, Ornat enim doctrinā dei qui ea que conditioni suę apta sunt
facit & eorum confundit illam cui conditio sua displicet hæc Hie-
ronymus: que tam cōtra auerit his videtur, qui nihil aut fidei aut
studij impendunt Aristoteli, q̄ mihi ea que contra Poetas supra ad-
dūta sunt ex eodē. Bene (inquit) Hierony. scribit, verum nos artibus
ab Aristotele consumatis, an eū sine viciis, vi que nostra sunt, cōser-
uare poterimus & explicare facilius euidētisq̄ possumus. Bene est/
si ita est, nec opera mihi illa male locari videtur, que tanti viri moni-
mentis cognoscendis impendunt. Repono tñ quod pro me quoq̄ fa-
ciat, Christianū hominē Poetiarū studiosum, eorum hoc conari, et ex-
ternarum opinionū indicijs factus locupletior, eo vberius que nostra
sunt amari, admittatq̄, potūq̄ id quod inde transferre tanq̄ ex miris
diligenter plantato agro poterit, in nostrę religionis ornamentum &
incrementum adducere. Quod fecisse tam circa Poetas q̄ philoso-
phorū lectionē Doctores nostros enī si negarent ipsi, educere possunt.
Quid ergo in quo eduerimus aut quod eandē dīctionis remediū
erit. Namque hoc q̄ cōmendari debet omnis ista studiosorū sedulitas
qua pascim per fideles & infideles, veritatis & rectiores varia lectio-
ne proficētes, vndiq̄ sibi colligunt & coagminant / quod ad finaliter
insensu religionis & fidei decorē / & incrementum facere potest /
sedulitas apum imitati quā nulla arboricola concupta fuerit vndiq̄
pro suo in tra alucaria cōstitūendo cōglomerans. Si vero a primor-
dīo cognitay artū Poetica diuinis rebus cūprimis idonea sint, nō
apud Gentes modo quare meminimus: sed & apud Hebręos q̄ veri-
dei habuere noticiam. Cur non & hec eam agnoscamus que sacre
scripturę minime aduersetur. De Davide & Mose diximus. De Job
archetypo patientis Hieronymus in prologo primo super Job scribit,
q̄ Hexametris versibus, spondeis & dactilo constantibus, maiori pte

sal operis vltus sit / ad quod constantius confirmandū subeongit in hęc
 verba. Q. si cui videatur incredulū metra scilicet esse apud Hebreos
 & in morem nostri Flacci, Gręciq; Pindari & Alopj & Sappho, vel
 Pſalterium: vel lamentationes Hieronimę vel omnia forme scripturayę
 canica cōprehendi: Legat Philonem Iosephū: Origenē: Cęsaricens
 Eusebium, & eayę testimonio me verum dicere cōprobabit, haec sunt
 Hieronymus. Audite aduersarij & intelligite / qđ studiose ostendat
 Hieronymus Hebreos Poetas fuisse, qui carmini varietate gręcis &
 latinis opposi queant: & erubescite paulisper / qđ adeo temere ne dicā
 inepte, a sacrayę literayę severitate poeticam rescitis / cuius facilius
 & gratia ab his electa fuit, per quos spiritus sanctus erat locutus
 Qđ si mihi ob ea que scribo & assero molesti esse pergitis Hieronymū
 appello. Si cōtrariū sentire vultis Hierony. in his locis quos cōtra me
 paulo ante proposuistis: videtis mihi tantum rerum nostrę religionis
 Hieron accusare velle aut inconſistēti / aut quod peius est invidiasse
 quod a viro bono tam debet abenti esse, vt nihil magis. Cur nō inter
 pretrari mature / repugnantia scriptorum loca qđ temere incidere
 malim: Quid vero aliud Augustinus & Hieronymus: cum poetice in
 festi esse videtur, p̄ferunt: nisi vt in huius doctrinę illecebris, ad
 trahi obturariq; desiderio nemini decrat / quin semper animum ad
 ea redhibeat: que & fructū vberiorē & quietē beatiorē pollicent:
 qualia sunt que fides nostra amplectitur. Inq; eo non tam Poetis qđ
 philoſophis molestū sunt si nimū his aurē prebeamus vacuam, cum
 multo nobis euidentiora per Apostolum perq; Euangelistas / ad verū
 felicitatis obeundū finem vident. Quod si qui essent, qui p̄ſalterio
 renunciantes Horatio fiderēt, & cum Euangelij veritas excolenda
 esset Maronē maribus voluerent, aut si fidei Ciceroni tribuerent /
 quātū Paulo, hi nō iniuria nequē essent sacrilegi & prophanatores,
 p̄ter ea ne illi quidē probari possunt, qui fabulayę scripturayę lectio
 voluptatis potius gratia capuntur, qđ vtilitatis que in studijs quę
 da p̄cipue videtur: cum voluptatis gratia lecta Poetarū figmenta
 prohibita sint, vt in cap. Ideo. dif. 37. decreti annotatum est, Patribus
 nostris alioqui poetayę lectioem ne in sacerdotē quidem rescībō:
 vt in ea. Turbat acumen, ex Beda: & ea. Qui de mensa, ex Hierony.
 dif. 37. clare ostenditur. Ad do his qđ ex Clementis pape sententia, se
 cularium pericū consecrari vt necessariū existimātū est: dummodo ad
 asserionem veri dogmatis consecratur / vt vbi vera didicerit, falsa &
 simulata declinet. Fatemini ne vos vidēs amulcerit: an vberius imo
 bili pertinacia perſistat: Date operā, per deum immortalē, vt pug
 saltem gratia que vobis cū Poetis agenda est, gentiliū literas igno
 rare nō videamini / vt quibus ipsi rationibus iustant & quo tandē

vultus
 p̄ſalterio
 voluptatis
 quę
 da p̄cipue
 videtur
 cum
 voluptatis
 gratia
 lecta
 Poetarū
 figmenta
 prohibita
 sint
 vt in cap. Ideo. dif. 37. decreti
 annotatum est
 Patribus
 nostris
 alioqui
 poetayę
 lectioem
 ne in
 sacerdotē
 quidem
 rescībō
 vt in ea.
 Turbat
 acumen,
 ex Beda:
 & ea. Qui
 de mensa,
 ex Hierony.
 dif. 37.
 clare
 ostenditur.
 Ad do
 his qđ
 ex
 Clementis
 pape
 sententia,
 se
 cularium
 pericū
 consecrari
 vt
 necessariū
 existimātū
 est:
 dummodo
 ad
 asserionem
 veri
 dogmatis
 consecratur
 vt vbi
 vera
 didicerit,
 falsa &
 simulata
 declinet.
 Fatemini
 ne vos
 vidēs
 amulcerit:
 an
 vberius
 imo
 bili
 pertinacia
 perſistat:
 Date
 operā,
 per
 deum
 immortalē,
 vt
 pug
 saltem
 gratia
 que
 vobis
 cū
 Poetis
 agenda
 est,
 gentiliū
 literas
 igno
 rare
 nō
 videamini
 vt
 quibus
 ipsi
 rationibus
 iustant
 &

illa pertinere possint que asserunt/in abeatis in promptu. Raro cum
hoste prospere dimicamus si quo armorum genere utatur, nescimus.
Nec vestro clamori vlla potest autoritas esse, nisi rem agere non ter-
mere/non inturia / sed intelligentia & iudicio alij de vobis sciant. Sit
vobis exemplum Dignus Augustinus, qui gentium superstitionem/ &
viciatam religionis errores innumeros oppugnaturus, Primū omnium/
quid Poeta; quid Historici & philosophi gentes sentirent / & quibus
tandem fundamentis inisterentur, laboriosissima lectione comperit:
tūc deam illam Diaboli ciuitas/machinis ad huiusmodi obfidio-
nem prudenter paratis/inquare solo/ & opprimere funditus/asserita
christiane fidei victoria incepit: Cuius inestimatū opus / cū in bonos
virosque presentia/dum in Patriam Vienna venissem sine literarū fre-
quenti lectione intelligi nequaquā posse dixissem. Quidam sacerdos
Barbaeculus/qui sibi tū scire aliquid per experia videbatur / subridens
alio inquit sine Poeta non intelligatur/minus tū ad religionē pertinēt
que in isto libro perscriptū: cumq; ego aliud sibi multis verbis per se-
dere conatus essem Nil inquit: accepto nisi syllogistice probaueris
tūc ego hominis obstinacia correptus, provocāte me iuvenū calore
cepit formare Axiomata & Syllogismos: vbi ille animaduerit, me
logicis quocq; impendisse operam: ut sese pugne subtraheret / nescio
inquit in quo modo aut qua figura tui sint Syllogismi, atq; castigio
abest. Idem alio in loco cum de lingua latina incidisset mentio, Haud
dubito inquit: quin Aristotelis libri postericos/ translatis sine grauiore
latinitate quā vltus Poeta latinus scripseris. Admitto hoc (si eam) sed
non dubitū esse quin in elegantia, ea aut emendari nequaquā posse / q̄
ex obducta eis Barbarie grauitate fortiterentur / semperq; salebrosū &
obscurū locutioni planū & facile pręferri / tūc ille fractionem quasi mala-
bile commēdā: mali sunt inquit: qui cum parum in Poena sciunt/
videri volens esse boni magistri/ & tū vix sciunt in quo predicamēto
sit magister: ego me lacessi animaduertens, qui paulo ante Viennę
Pannonię in liberalibus studijs insignia (vt aiunt) magistrerij suscep-
eram. Pape dico q̄ difficile est hoc & summa discernerē an nō in quali-
tate ceteris deserquetur ille, in qua specie. Respondi in prima esse q̄
esse habens vel dispositio: his aut verbis vti me tū maxie opus erat
vt Balbus Balban intelligeret / vep me aliquid in suis studijs operę
localis audiret: bene dictis inquit: tū demū vt fieri solet, verbis verba
prouocantibus deamimus in diuersitatē habitū & discrimen quicq;
habituū intellectuā, quomq; aliquid de scēdis institutionibus casu
interrogassem / vnde cōurgerēt aut quale haberēt in intellectu esse:
aut ille sibi ex frequēti doctis. Subitis lectisq; de multo difficultioribus
quanta & prorita & vulgaria esse: statim reponēs quid de cōmuni

meis ediscipuli Viennenses tenebat. Respondi ego nil aliud q̄ vniuocasse
esse ad subitū & accidit, rationē aut Analogi qua Thomā per
frustrari abijci, & cū nomi abbas carerit, & Scoto nobis peribelle q̄
venire, nec alii frequētis Viāna publice super eare legi, q̄ Anton
nom Andree cuius hęc prima esset quęstio print Metaphisicę
Nescio (inquit) quis ille sit Andree, puto esse recentē gloriatorē, ego
vnum habeo ex antiquis scritis, quo nemo in scribitur magistra hęc
edemum fecit, Cum qua sūsem nomē, Serphānū nominat Brulio
rum, qui mihi plus auctoris facit, quā aliquis recēt. Nunq̄ putatis
vos tam bonū artū am esse, & me amice apprehēdens tandem tanq̄
seruicij hominē penetrat, nūq̄ inquit in vobis ista quęstissem, tūc
delinēps semper veneratus, q̄ nō solū hūarista, sed etiā artū esse
Sed o miser idam multos cecidit, eos artū liberaliū exactū peritū
habere etiam nū, qui vix prima legē rudimenta, aut liminares ali
quot philoſophię quęstiuiculas attingerit. REDEO ad edētes, Christopho
rus meus Crasus, homo per factus, & in p̄p̄tē respondēdo tenū
admodum & fallis, p̄ contemptū sui scilicet me audiente per pulchre re
pondit. Reprehēdebat cum acerbe sacerdos iuuenis, ut arguus q̄ fa
bulis nimis additus esset, interq̄ alia Christophor. erat: vide ne va
pules quod tantopere Poetas legis: an non vidisti cap. leg. m. dist.
37. decreti: quod Hieronymū ab angelo castigatū verberibus
q̄ Ciceronem legisset, legi inquit Christophor. sed scire vellem an le
gissetis vos tregione cap. P̄pter hoc. dist. 12. Decret. Cum ille sibi
dubiam esse diceret an legerit, salū inquit cap. Episc. p̄. nō nescitis
de clerico venatore / aut cap. An puratis dist. 2. decreti. nam ille vos
narrantis studiosissimus rubore suffusus frustra inquit me taxas: nō
ego dum Rome ha, Pontificet aliquando Maximū extra venatū uidi
Et ego (inquit Christoph.) nō uidi quidem sed legi, De masum Papā,
quem a deo ueneratus est Hierony. clarissimū poetā fuisse. Post hęc
ad me eduerfus nescio inquit. ut om ma us p̄tūū sit: Cares alere
ut volupteris: ante Poetas legere ut proficias: cum hoc egerint clarif
simi ecclēsię doctores. Illud ex maioribus nemo. Virūp̄: aie suo uir
patum tempore hīs quibus bene pereportūū est, Homiūp̄ paulo
in uerba p̄uocet: hōrē tūc tacere. Multos animos in rei literarię
iudicio, per similes esse asserit P̄tūis antiquis, qm ferula etiā ser
rea percussit nostra uerba conari negligit. CAETERVM ut ad inſi
ritam rom propius deſcēdam, me, ut propositum defendere, nō cog
tantum exēpla prouocant qui sacrarum literarūm aliquando p̄
missi fuerit: sed illorum etiam incitā studia, qui sunt in humanis,
& exoptabili mihi familiaritate nūcti, Theolōgi clari, nec literarū
periti m̄quis. Inter quos omnium est primus Iuuenis ille CAMERS

Picinius

Picentinus, vir certe multè eruditioris, & præter sacrarum literarum summam peritiam, lectissimè in omnibus bonis scriptoribus indefessus. Primus omnium qui exactissimi iudicij sectam loannis Seci in Vienti Gymnasio cui ludù quendam, in quo multi eum fruge decertarent, aperuit. Cuius opera & diligentissima tradidit, quod ad manuum suarum literarum & philosophiæ rationè attinet, nisi me profectò dicerem plane ingratis essem. Is mihi aliquando quærenti quod solum esset de Poetis iudicium, non aliud respondit, quam homines fuisse, & esse hodie, si qui essent, multissimos, in quibus, artis, naturæ, & excercitationis, mira quædam vestigia apparerent. AMBROSIVS Salver Panno, doctissimus & veterum rerum inquisitione diligentissimus Theologus, & per hoc, summa mihi quamvis alius professionis homini, familiaritate cõiunctus, ita literarum & Poeticæ studiosus est, ut in perpetuis illis studiis suis, Ethicæ externæque nostris, quæ sacra merito dicuntur, diligentissima indies ratione coniungat, hoc nimirum & eos episcopi animadvertens, quos traditionibus nostra fides illustrata est. MAURICIUS HYBERNICVS (ut & hunc nominè in Gymnasio Patavino Venetiæ, philosophiæ & sacrarum literarum publicus professor, mihi Venetijs anno ab hinc octavo Patavini, doctusq; hominum visendos gratia profecto, cum in eius tandem, quod maxime optaueram, humanitatis plenè cõuberniū inductus essem, seretq; inter nos longior de rebus varijs sermo, quando literarum & Poeticæ studio incidit, adeo copiose disertusq; cum literarum omnium, tum Poeticarum in primis, studia cõmẽdabat, ut ex eo tempore nunquàm huius me amor deseruerit, est is, ut audio, in Hybernia episcopus nõ tam summa eruditione, quàm viq; integritate conspicuus. Verum quid hos enomero, si ERASMI mihi ROTHODAMI testimonium tam locuples ad manum esse potest: Cuius opera, cum literis, diu literarumq; cõsulturn esset, lithue solius gradu perueniit est, ut pro summa sua i sacris literis eruditione, ea indefatigatus emittat, quæ religiosorum moribus eruditioni & omnino probitati profutura sint. Tum & eos nobis diuinarum rerum scriptores, mille erroribus demptis, demum in lucem & nitorem restituit, qui sine Poetarum, grecorum & latinorum, tum & Historiarum & posteriorum artium cognitione, suavitè sanè nequaquam poterant. Imo, qui per eorum imperitiã quos sermo admittit & aduersa barbaries fuit, in mendarum, errorum & suppositioq; operum capicitatem, siue potius seruitutem incidere coacti sunt, dubium an vnus alius melius valuerint, ac hodie valebunt, Erasimicæ virgula percerat, & cuius munificentissimo ingenio, nescio quid vitæ spirantem emanare solet. Adde his IACOBVM VIMPHELINGVM, virum religionis amatorem, qui nostris externa semper multa cum laude iunxit

Adde IOANNEM CAPTIONEM Phocensē, cum multis re-
 tum maxime sacrae literarum peritum, & tanq̄ h̄ habeat tria corda,
 trium linguarū gratia prae dicitur. Mihi certe prouide circūspiciendi,
 & confertenti non nulla, dum Poetiq̄ originem, vsum, finēq̄ cōsidero,
 hoc afferendū probandumq̄ mihi omnino videtur, Sine Theo-
 logiq̄ hoc est rerum diuinarū diligenti inquisitione, non multum ipse-
 doris habiturū Poeticā, eam p̄ferunt quam vir Chriſtianus, imo/
 eruditus, cum laude infumat. Tantū abest, vt his aeternam p̄becam
 neq̄ terijs neq̄ quaris (vt aiunt) Negarentibus, qui Poeticū vt in-
 micam religioſi abſciunt, in horum eorum animis, adeo plena inui-
 diq̄ pertinacia, veri iudicij intercipit, vt nec quid noſtri ſcribant, de
 dijs, nec quid vetuſti, quae origine crediderint eſſe deos, aut ſcrip-
 ferint, ſane fideſiter conſpiciant.

DE DIEBVS GENTILIVM NON NIHIL, ET INBI

quid de dijs Poetae uerba in dicitur

TITVLVS. XVIII.

VOD ſi eorum, vt uolunt non inſta reſciſſa dēent, quō
 decorum p̄corū numera aſſerunt, aut multa de dijs Echi-
 nicis mentionē faciunt, quod Poetae p̄cipuan ſtudij
 eſſe illi obijciunt, Nunq̄ aut Ciceroſi Hieronymus, aut
 M. Varronem Auguſtinus, tam diligenter legiſſent. De Dijs enim
 illi inter Latinos copioſiſſime ſcripſerunt. At Auguſtinus omnem ve-
 tuſtq̄ religioſis, apud Romanos, rationē adeo uigilanter excuſa, vt
 illos antiquitarum ſcriptores nulla in parte diligentiſſe legiſſe uide-
 atur. Verum eo (dicunt illi) ſine, vt quantum illi, a veri dei cognitione
 deſtauerint oſtenderet, reſutarēq̄ quicquid a noſtre, hoc eſt ueræ
 fidei pietate abhorret. Cur non dijs boni, & uos eius gratia poetae
 libris animum impenditis, ut ea ſceptiores in Dijs damnandis.
 Auguſtino/Lactantio/Tertulliano/Prudentio/reliquisq̄ qui in hoc
 ſudarunt choro, ſeſes eſſe, imo vt intelligere eos & hoſiū uerborum
 arma/caſtraq̄ in uictoriq̄ gloriā explorare poſſetis. Porro Lactan-
 tius, cum Poetae legi, p̄loſq̄ ait ſummo ingenio viros, arriſſe ue-
 ritatem, ac p̄ne tenuiſſe, hoc tamen lapſos eſſe / q̄ in ſucata p̄amis
 opinionibus cōſuetudine rapi, deos alios eſſe opinati ſunt, & ea quōq̄
 in vſum hominū Deus fecit / tanq̄ ſenſu p̄p̄ſura eſſent pro dijs ha-
 benda colendaq̄ crediderunt. Mihi certe, vt referam quod ſentio,
 eō miſeratione potius q̄ aut odio aut maledicentia proſequendi illi
 uidentur, qui arte gratiq̄ tempora, atq̄ illū diuinae lucis exortū / per
 quam uera mundo ſalutis yta indicata eſt / in errore uoluntadina

Deorum voluntati sunt. Gentibus enim quibus per naturę admira-
 ta, sine gratię dono, ad rerum diuinę cognitionē gradus fuit nihil
 erat promptius q̄ cadere & errare. Id enim efficiebant, & animi in
 diuina obruti caligo, & insumpti studij magnitudo. Deum enim eti-
 am his qui cum verum solumq̄ esse sciunt, animo concipere & con-
 templari difficile est, ne dicam impossibile, vt Plautus aiebat. Quin po-
 tius illud mirū esse debet, ex antiquis philosophis & Poetis, plebsq̄
 ad veri dei cognitionē tam prope accessisse, vt inde argumentū esse
 queat, animum humanū in dei noticiā procliuem semper fuisse, tunc
 autem primum profecisse, cum id quod sapere natura non admodū
 potuit, uolante gratię dono consecutus est. Quocirca mihi nimis te-
 mere (vt in plerisq̄) Lactantius firmiter, optinā illā vetustorum
 scriptorum, & vt tempora ferrebant, veri studiosissimā multitudinē/
 verbius potius q̄ rationibus lacessere atq̄ insediari videtur, tanq̄ aut
 nolueris plane illi, aut salē potuerint de deo vno & vero q̄ optime
 sentire, de quo se ipse quidem videns, credensq̄ bene vbiq̄ sensit.
 Mihi haud omnino mirabile videtur, Deorum multoq̄ existimatio-
 nem, vulgaribus et imperitis animis inhefisse. Consecimur animo
 tempora conferamus historias, & ipsam mortalium diuina statibus
 tam multiforme studiū. Aegyptij qui tamē per ceteris sapere debe-
 bant, adeo a dei natura defecerūt, vt felis Crocodilos, ibides atq̄
 id genus animalia diuino honore dignarentur. Quis, tua sententiā/
 Lactanti crederet esse Aegyptus ne qui seras, an Creues aut Latras
 qui Saturnū aut Iouem colit/ etiā vt hominē? In homine enim diuini
 tantis altior gradus & ecclesse quoddam/ quod venerari quis merito
 potest, quid istud? Animus inquam/ quem a deo proficiscentem cō-
 munit sapientia constititur. In ferts prater vltim quod ames, non in-
 teligo. Ideoq̄ ex his aliquid Deorum permittant misceri summa in
 sania est. Nisi totam quis naturā Deum esse asserit, quod mihi hoc
 in loco/ ne tentandū quidem est, nedū disputandum. Referamus de
 Mose dei ministro, & vniū vocis eius Pracone, Hic cum solus ascen-
 disset ad dominum, pauloq̄ longius in monte moratus esset, plebs
 filiorum Israhel / in Viruli conuulsiū adorationem intermis / duce
 Aaron reperit, cantusq̄ & Choros asperit. Q̄ si hoc populo qui dei
 mandata respiciant, cōtingere potuit, quid non his contigisset/ qui
 nullo duce, nullo magistro/ paucissimos veri studiosos quos potuis-
 sent sequi habuerūt, sedq̄ ipsos ad eo in plerisq̄ diuersos / vt iudicio
 opus esset, cui quis possisimū accederet. Multi enim Philosophorū
 cum Deos stantissent, audire eos cōsi sunt qui eos negarēt. Quid Dia-
 goras senserit, constat. Epicurus autē deos statuens, hac eos sollicitu-
 dine quasi pius carere dixit, qua mortalia cur arēt. Moses in veris

religionis præceptione cum ea ad populi Israël deferret, quæ ubi ore
Dei demandabantur / esset quæ alioquin vir sanctissimus & conuincis-
sissimus tantum à plebis superuacua, ne quid erroris molir eury/
abhorruat, vt curuatus promissus in terram, deum orauerit et secum
ad intrandū populū proficisceretur. Verba eius Exodi tricesimo
quarto cap. hæc sunt. Si inuasi gratiā in conspectu tuo domine, obse-
ro vt gradiaris nobiscum / populus enim durus ceruicis est / vt aufer-
ras iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. &c. E quibus
patet veri perceptionē cum in ceteris rebus difficultem esse, tum ma-
xime in religione quæ diuinitate rerum explicationē sibi vendicat, et
alī, vt longe omnium difficilissima est tractata, ita omnium maxime a
vulgarium animorum capacitate aliena. Vt haud inepte ob eam rem
venerabilissimi Theologi, quæ secreta & supra vulgi captum sublimia
erant, figuris celatæ & simplici scriptura communiatæ videantur
Quod ex Pici alteriūq; sententiā, superius adnotauimus. Paucā igitur
hoc loco de dijs & quid de eis iudicatæ Poter videantur scripturæ
sædem vestigijs insitam quibus ex Senecæ & Varronis traditione
lib. quarto & sexto de ciuitate Augustinus. Constat enim hos Deos
naturales / fabulosos, & ciuiles ex toto illo Deorum numero statuisse
de quorum origine perhibenter testis mi frater, comicos / nō quod quicquid
comperi habeans / aut id verissimū abserere possim, sed quod legenti
mibi de Dijs vetustatis varia, copiosa in animū venit, quæ tamen nō
inper accedit his quæ scripsere plerique, coniecturā tamen ponas quæ
vlla euidente ratione dicitur. PRIMVM OMNIVM: Cum consistet
varias gentes in locis varijs vero ignorato Deo / religionē sibi & que
montas olim statuisse / quarum causam nemo in vniuersam Pœtie
tribuet, cum apud plurimos Pœtie nomen ignotum fuerit, persuas-
deo mihi nil aliud, quod nature nostre, quæ quæsi ad animam atti-
net & celestis est, imasū ad colendū superius se desiderū ab hominū
santū constitutione accesserit, Nam & Cicero libro de natura Deo-
rum secundo Omnibus ait re imasū esse & in animo quasi in sculptu-
tum, esse deos. Nec mirum id quidē si vt quæ ad originis suæ natu-
ram tendunt, ita & humanus animus enī ex natura sua quicquid ha-
beat quod eum ad rerum celestium & diuinarū cognitionē prouocet.
Si igitur primis constituti mundi sæculis, in lege nature quæ omnibus
cōmuni est, optima vitæ ratio posita fuit & de Deo aut his quæ ad
cultum dei attinerent, nondum lex data fuit, a dulci temporā Moysi
facile erat humanam animū, solius nature diuinitate ductam in his
bonis quæ sensibus obseruabant, statim diuinitatis rationem locare,
vt in celestis, elementis, alijsque huiusmodi, quibus vis ingens & ab ho-
minis arbitrio longe amota, in eis videretur / simul aut ea præterire

& negligere, quæ Hebræis non nisi per legem, nobis aut per gratiam
& dei presentiam manifestata sunt, quo tempore / auto-Hieronymo (si
modo Hieronymus est) in Epistola ad Demetriadem, Ab Adam usque
ad Moysen fuerunt / quos sancte visisse & placuisse Deo scriptura est
memorat, qui erroribus & superstitionibus tenebris, non dediti, nisi verita-
tis per naturæ rectius obsequium propius accesserunt. Post legem autem
datam, si ea solis Iudeis patefacta est, quid esset Gentilibus poterat
tam peculiare quæ labi nam prolixo errata in multis (ut sepe fit) accum-
mulabat posteritatis curiositas. Legem autem Iudeis datam solis quæ
non ausim affirmare / legi tamen eos qui & accepti sunt ecclesiæ &
illustribus Theologis probant, qui quod dico aperte asserunt, quo-
rum quod equidem sciam, potissimum est Nicolaus de Lyra, prestan-
tissimus ingenii interpres, qui super decimo septimo capite Mathæi scribit
primum Gentiles legem & prophetas ignorasse, & alibi super quin-
to cap. quarti Regum inquit. Naamâ fuisse cõuersum ad Iudaismum
quia non fuerit circumcissus, nec ex consequenti ad legem Mosaicam
obligatus Sed creditur Deum qui colebatur a filiis Irahel, esse verum
Deum & ab omnibus colendum. Quod & multi gentes fecerunt, &
sine legis Mosaicæ obseruantiâ saluati fuerunt, quia ad ipsam non ten-
debantur. Hæc sere Lyræ verba sunt, quibus non gentiles sed circum-
cissos ad legem Mosaicam obligatos fuisse ait. Ad quod & Pauli ver-
ba ad Romanos secundo cap. accedere videtur cum inquit. Cum
enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea que legis sunt fa-
ciunt, eiusmodi legem non habentibus ipsi sibi sunt lex, qui cõmendat
opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscien-
tia ipsorum. Tali igitur lege naturæ esse apud Gentiles multi fuerunt, qui
poterunt saluari ut & Iob saluus factus est / cum Iudeus non dicit Eu-
schio autore li. 7. Euangel. præpar. & hodie saluari non nulli eos au-
tumant, qui fidem nostram tamen non sua negligentia ignorantes, secun-
dum naturam præscriptam degunt, aut alio absque fidei euidentiâ, credu-
litatis dono a deo confirmantur, tamen per mortalem multitudinem
quæ semp. ad malum pronit est, multi interim errores in Deum colendis
emerferunt. Ita tamen ut non omnino quis abesse statim queat. Nam
cum id quod reuera summum erat / diligenti serutinio indagare non
potuissent / proximo gradu ad ea quæ / sensus obuia fuerunt cõuer-
si / hinc primæ bonitatis rationem tribuerunt, quod suis visibus esse pri-
mis cõmodum esset, aut in sua natura prestantissimum videbatur.
Itaque contigit, ut qui creatorem cõprehendere per vitæ conditioni non
potuerunt, in creatura quid Diuinum putarint per quod ne se ipsos qui
dem plane cognouisse videntur, cum Iudeis errore quod longe a gra-
dus sui nobilitate aberat: tamquam sublimius & diuinus sunt venerant.

Quid ergo ais: applaudis ne his hominū rursus & comuni mortaliū cecitati accedis. Absit. Sed video tamen hominē suapte ingenio ad Deum cognoscendū provocari sine vero gratia non plane ut cognoscatur: consequi. PRAETEREA deorū originem/ quę ex naturę maiestate deducta est/ his potius / qui per admirationē (ut humanū est ingenii) profecti animo res ceperunt q̄ his qui quod alijs tradiderant subitaxere nūcris tribuens. Nihil enī tunc hij qui sapientes videbant. gratiō habebūt. quā res diuinas carminibus subdere. Q̄ si simul & Poetę fuerunt & philosophi qui in illam Deorū alicam incidere: ut naturę studiosi bona parte excogitasse / ut minorę amites descripsisse vident: ita ut matūs erratū philosophorū/ minus vero Poetę tribuas. ADDO quod minus mihi licet amiquissimos homines qui veritatis studiosi fuerunt/ aberrasse vident qui deos plures fecere q̄ qui nullos / quales Diagoram. Theodorū. Eumelū Egiatam. & Callimachū. paucosq̄ alios fuisse nominus. Nihil enim Deorum asserere/ & his enī illudere quę sollicita & nefcia sui mortalitas sibi utcumq̄ quasi spectanda/ colim colenda prescribit/ damno matūs quis nesciat quod presertido veneretur. certe sumunt impietatis eras. Eamq̄ ob rem. non soleo mirari. q̄ Diagoras/ Philosophus & Poeta ab Atheniensibus amore Suida pulsus est & interfectori talentum promissam. Suspendus enim & sacrilagus videri potuit/ qui cōmuni gentium consensū deos negando/ retragabatur. Prothagoras quoq̄ cum librū suum de oribus esset. De dijs: neq̄ ut sint neq̄ ut non sint habeo dicere. & ab Atheniē. ut be pallus. atq̄ agro est exterminatus/ autore Cicrone hęc natura deorū primo. librū eius in concione combusti/ quamobrem Contra apud Cicronē ibidem omnes eas gentes inhumanitate effertatas colimant. apud quas nulla deorū suspitio fuerit. Illi autē qui deos fecerunt. qui venerari sunt. qui iura/ qui leges. q̄ fas & nefas quasi Dijs iudiciis tractarunt/ qui peccantes timuerunt/ bene agentes sperarunt/ enī casu affectu & in summo errore/ magna mihi colendi dei indicta presbuisse videntur. Quę nobis Christus deus verus & verus homo/ cum de se / tam Patre suo & spiritu sancto tandem exhibuit. Q̄ si ante nos nemo religionem tractasset. nemo diuos fecisset. posset multis verę fidei nostrę ratio non tam temerarie tradita/ q̄ admittā leuiter videri/ propterea q̄ nullis aī nos in deo colendo / non bene sentire dico/ sed ne errare quidem cōtingit/ quasi nunc nouam penitas & manditū Christiani molirentur. Legem igitur. ais illa vetustas & religionē nostram errando confirmat & Non confirmat/ sed eam facit quę scorsim enī considerata nequa. q̄ temere admittā videri debeat. Cur non potius legem antiquitas secuta est & Quid & si

ignorant. Cur non & gentibus eam Deus participè fecit; ut discul-
 sis tenebris ratio veritatis in promptus fuisset? Quid si fecit? Verum
 nihil ego in hac re, utpote quæ alijs sit iudicij affirmatio: eam sen-
 tentiam quærenti relinquo, quæ Divus Ambrosius libro de omnium
 gentium vocatione primo/capite quinto reddidit; ubi exponens: Cur
 precibus seculi dimiserit sint omnes gentes ingredi vias suas: vno
 tibi sit ad excepto & ad cognitionem veritatis electo: & quare deus
 vni homini det gratiam; alteri aut non, inter cetera sic scribit. Horum
 mysteriorum iudiciorumque causas pius & doctus magister (Paulum in
 telligens) maluit ad altitudinem divitiarum sapientie dei scientieque
 suspendere quæ iustissime veritatis & misericordissime bonitatis sub-
 tractum ab humana cognitione secreti: temeraria inquisitione dis-
 cutere: nihil omittens de his que non oportet ignorari, nihil contræ-
 tans de his que non licet sciri. Multa enim sunt in dispositione operum
 quorum causis latentibus solum monstratur effectus, ut cum patet
 quid gerit non patet cur geratur, negotio in modum deducto, & in oc-
 cultum ratione subdacta ut in eadem re & de inscrutabilibus præ-
 sumptio comprimat, & de manifestis fallitas refutetur. Hæc enim
 sanctissimus ecclesie præses Ambrosius: NATVRÆ autem ut eo re-
 vertar vnde digressus sum) per partes suas manifestas in nullo credo
 primos mortales plus movit, quæ cælo, & hæc enim stellæ in progre-
 su regressuque oriendi & occidendi vicissitudine, cum & præcipua illa
 luce solis, qui vitam quandam terris indere, præterea totum illud quod
 oculi nostri capere illustrare / annuque accessu & recessu suo varia
 re omnibus videbatur. Luce vero per has mirabiles redditæ & sub-
 tractæ luminis mutatiões: per hos status ad Solem quem enim Plin-
 ius mundi æquetis armenum esse ac plinius mentem ait: accessus & ab eo
 recessus cum iam plena lucret, iam media: sæpe nusquam visa: ac de-
 mum iterum quasi renovata apparens, quis non mirari? & omnium
 maxime suspicere poterit: non scribo hæc tenere lege Eusebii cap-
 suto primi preparatiōis Evangelicæ & multa inuenies ad hanc meam
 sententiam accedentia. Hinc illud est quod probatissimi scriptores, in-
 ter quos est Iosephus: Astrologia studia: & illam monum cælestium scien-
 tiam acutissimam esse, & a primis statim mortalibus tractatam affir-
 mant. Quandoquidem nihil erat quod natura ductu humanum ingeni-
 um magis admirari sensus fidelitate potuisset. Inde factos esse deos
 & creditos mihi facile persuasit. Saturnum Iovem: Martem: Mer-
 curium: Apollinem: Venerem: Proserpinam: tunc maxime cum per illi
 us incrementa: stellis nomina data essent: & tanta siderum in
 nos potestas per eos qui longa ea observacione didicerant: morta-
 libus patefacta est: & quia cælestium nomenclatura, reges Principesque

alij admodum gaudent, factū esse puto, vt vniuersitates apud Cę-
cos præsertim non pauci his nominibus quę stellę deorum pri-
us fuerant, aut propter potentiam aut naturę morumque assimilatio-
nem, sine assentationis potissimum gratia, quę talis arguta iuuentrix
est, appellari apud illos coeperint. Pręterea & meruissē multos syde-
rum nomina Plinyus aperte cap. 7. lib. 2. naturalis historię indicat
eum ait. Nomina deorū & quę supra syderum remā ex hominū na-
ta sunt meritis louem quiddē aut Mercuriū aliter vt alios inter se vo-
cari & esse cęlestis nomenclaturę quis non interpretatione naturę
fasciat? Nos certe hodie Martis nomine donamus, qui paulo vobis
mentiores sunt & in vulnere cęlestis plus æquo proclius. Sicut &
Mercurij qui vatri versuti, & instabilis propōiti tam illud ordiunt,
tam aliud louis iudices. Veneres plus gratiosos: Saturnos iuueni
qui tardū sunt rigidisq; / dicimus. Hinc & illa tam multiplex Deorum
genealogia inuoluit. Quod vero de cęlestibus iudico id ipsum &
de Elementis existimari posse puto / quę vis ampla & lati imperiū
cum in nulla parte nostrę potestatis esse videret, magnitudinē quoq;
& secreta quadā vi / qua a deo citius, mortaliū animos cōmouere
in Deorum numerum recepta sunt / vt ignis Vesper: cęlus Cybeles
in Neptunū: aer Ianonis nomine vt numen cętus sit. Quid q;
& fulgur & aeris crepitus multa q; huiusmodi quę natura proue-
niture ea esse putarunt, quib; autā louis quem cęlo cuius vetustas
statuit, aut futurū aliqui cœtus qui ad pacem bellamq; pertinerent,
interpretari possent. Imo & ex animalū quę aera essent plūq; vici-
na cęlo quasi Deorū consilijs quiddo q; euolantes interese possent,
cœtu: volatusq; pastuq; futura inuestigare. **IN TERRA** certe, que
sedes erat errantium ex varia natura rerū, quasum occultis quędam
essent rationes, variatū nimirū rocerentia profuit, nec hoc quiddē
mirum. Quid enim est aliud quicquid in natura illustre est, q; arti fi-
cis illius qui mundū statuit: vastigilli: cui illi insidentes cū vtra nō
possent: errore circumuenti, in creatura eum statuerūt qui creante-
rat: in opere eum qui operatus erat. Quod ipsum vt ante dicebam,
ab his primū emanasse putauerim, qui primus philosopho deo-
rum naturam rimati sunt. Philosophos enim atq; eos etiā recentiores in
Deorū inuestigatiōe discessisse, libro de natura deorū primo multis
indicat Cicero: & quorū numero esse poterunt qui Poetę dixerunt.
Illud non laboro, vt Poetę mihi in Deorū superstitione ab omni erro-
re eripiantur, sed vt ostendam quę fuerit non tam ipsis q; omni vetu-
stati occasio, quę in istam eam caliginē inieperit, præterea vt verissi-
mū fiat, quę ad Deos pertinet: magnam partem ad Phisicam
gereri etiā a nobis rectissime posse: multa q; ydri in his & naturę

& p̄fect̄ sapient̄ī mysteria: si quis modo non insolens nec peritax
omnia boni consult. At Plato; ais/p̄fect̄ de D̄ijs fabulas & mytha
cas earum interpretationes contemp̄it. Eto. Nam & hoc Eusebius
in fine Secundi Euangeli. preparationis memorię prodidit. Vatum
tamen v̄s̄t̄s̄ in locis de hac re Platonem esse quis nescit? Nam Hes-
iodi Cōmenta, nonnullaq; Homeri signata resc̄nda putant / q̄
turp̄scula videant̄ narrati, q̄q; bella D̄eoȳ imp̄a cōnect̄. Quid
si aliud Hesiodus intelligens veritatē obscurioribus figuris imagi-
nibus oc. n̄uit, quā non facile sit, a quocūq; erit, quem admodū Py-
thagorā quē Plato est diligenter secutus, multa adeo enigmatica cō-
plexum esse constat, vt ne hodie quidem factis cognita sint, n̄ā diui-
nator q̄s̄ esse manifest̄ q̄ interpret. Nam & d̄ijs̄ p̄igma d̄icunt, q̄
huiusmodi sunt. D̄ic̄s̄ duabus figuris adijcere terciū his diuersam
quē alteri equalis sit, alteri similis. Quod; auctore Plutarcho in Thi-
mo Plato explicuit per hoc, quod tria mundi p̄cepta fecit. Deum,
materiam, & idram; Materī confusam & incompōsitam. Idēam ex
emplarim pulcherrimā. Deum optimā causam, qui cōditio mundo
semper eum ita seruat, vt materī sit equalis: vt pote in quā totam se
diffundat. Idēq; aut̄ similis / vt pote in quo omnis creaturę species re-
splendescit, hoc explicuit, quod problematē Pythagoras intellexit.
Hoc itaq; obscure scribendi genere, in his p̄sertim que ad diuina
perueniūt, si frequētissime v̄i sunt veteres, eū idem Hesiodo nō
relinquimus. Adde his, q̄ libro de natura D̄eoȳ primo Cicero Ze-
nonem ait, cū Hesiodi Theogoniā idest, geniturā D̄eoȳ interpretat̄
tollere omnino v̄s̄t̄as̄ p̄cepta, q̄q; cognitib; d̄eoȳ: nec enim lo-
uem; nec heronem; nec V̄st̄am; neq; quemq; qui ita appellatur, in
deorum habet numero; sed rebus inanimatis atq; inuis, per quam-
dam significationē; hęc docet tributa nomia. Quib; Zeno admodū
multa vel ex Hesiodo ad naturę partes referri debere: que de d̄ijs̄
perscript̄; sit, admonuit. Quin & Plato hęc obscura non reijcit, sicut
superioribus indicauimus: vbi de Mōsica scriptura, cuius tot non
idē sentientes interpretes sunt, mentiōē faciēmus. QUID PL V-
RA: Quis v̄s̄t̄as̄ d̄ijs̄ colendis addidit, causam indob̄e cor cole-
ret; habitūse videtur, difficile enim est credidit illos animos, pot̄ ante-
um tot monumentorum illustrum alioqui auctores, temere ad colendum
adorandumse aliquid correptos fuisse. Alioqui ratio non erit, cur
non celest̄s̄ et epidaur̄e suas, quas humi terchare: posuit q̄ quod a
priuato v̄i longius aberat; d̄eoȳ nomine dignati fuerint. Bene ergo
D̄eas colerunt. Absit vt auseram; nam err̄ alse quis non videt; Hoc
vellem videri tibi, non temere & quāsi Coruus fecuti, in D̄eoȳ illos
obseruantiā incidisse: VENERIS quidē nomine illā yim terrę insitā

quæ omnia propagat humi nascens: & quod ad arborum herbarumque
attinet naturam: ita mensibus nascitur, a veteribus significatam: non
dubito: & aliam ob eam rem dictam: quæ aliat cuncta. Quam Lucre-
tius de natura rerum scripturus inuocauit eam dicit. *Aeneadam ge-
nitricem* hominum *Diuumque potestas Alma Venus*. Horatius in uersu
descriptione huius *Veneris* repote communis genitricis memor est:
eum inquit. iam *Cytherea Venus* ducit choros: immemor *lona-lan-
dæque nymphis* *Gratiæ decemtes*. *Redde gratias & nymphas* *Veneri*
tingit: quid enim amoenius est uerna serenitate: quid ceteri oculi
terreque quasi renouatione plus gratiosum? Hanc *Aphroditem* & ut
nos dicimus *Spumigenam* ex phœcis intelligimus: quæ præterea multam
hanc est humore vegetari nihil recte potest, & venire omnia cum pul-
sulant per humores cerninas: ut ueris naturam humidam esse ea gratia
maxime ille indiget: naturam *Plastes* uoluerit: Hanc *Venus* in oia
quæ erant, quæque gignunt dispersa, aliorum naminum nomina in par-
tibus admittit: ut in uini cultura *Bacchantem* in frumenti germinatione
Ceresem. In arboribus frugiferis *Pomonam*: *Sylaribus* *Fœnum* &
Pana. quem *Seruiana* interpretatio: ad totius naturæ typum retulit.
Nymphas nomine *Veneris* comitantium, omneid accipimus: quod
terre immiscuum eius inuat comant in propagando fertilitate, qua-
lia sunt humores amari fontium: *Fontem* quidem *fluminum*
quæ *Nape*: *Montium* *Oreades*. Nam & in montibus frequens humo-
ris copia est. *Arborum* *Dryades* quæque una perstant & una intereunt
Hamadryades dicitur. *Præ* ceteris alie adiutus celo: aere sunt & forma
loca munera est primis fertilitatis sortitur a *Veneris* matris comi-
te intimo qui *Gæus* dicitur. Multa similia supra, ut *Veneris* cum *Mary-
te* adulterium. Est enim ut dicit *Venus* procreationis vis: quæ *Nym-
phus* comitata: eum *Martem* hoc est calorem temperationis immixta
plus uoluptatur & *Vulcanum* hoc est ignem: unde ois caloris uidentur
origo esse minus amat: immodicus enim calor aut absumit uchemen-
tius aut resoluat quod ad genitricem amabat: obsequium id ipsum uolupta-
tioni non commodat. Nec aliud eius in Solem odium est: quæ quæ hic ubi
feruor est *Sol*, fertilitatem inducit *Martem* uinculis nexum *Vulcani*
no. *Igni* capiti reddidit quod his locis maxime contingit ubi *Solis*
uia est: hoc est sub tropicis & circa ubi a stus ardentissimi sunt. Hanc
inquit *frater*: ex his aperius cognoscere est, qui naturalis philoso-
phiæ nobis præcipere documenta, ut opus non sit auribus quasi *Gry-
phibus* eripere, adeo obscura & enigmatica ut uideat, insoluta a dis-
soluto. Bene dicit. Nam ex alijs hęc discere te ut *Pomas* intelligas
conuenit, ut deinde ex ceteris maiora eo maiori cum uoluptate dicas

que non sunt cōmuniū sophoz sermonibus exposita. Nec illa qui
dem aliter a Variis scribi debēt. Tolle a Poeta picturā & Sche
mata: & vel Theologū cernes: vel Phisicum/ historici/ aut si ad vo
luptatem aliquid scripsit: omnino nomine posty prius. Nam vt Mo
sicum matrem reddidi si fittuli Cytharam demis: aut fanees quo
minus canat ocellidis: ita non esse poeta poterit: cuiuscūq; illa inanis/
amena & a scolorū origine donata: rerum per involuera circum
scriptio denegabitur. Ad Deos redeo. Vulcanum venustas elam
dum exprimere voluit: qui a flamma circa seipsum ventulū facit ars
semper claudicant: hoc obiecta est: vt & Seruus apud Maronē lib.
Aeneidos octavo docuit. Ex loze autē .i. ab æthere conceptū / & a lu
none .i. aere delectum in Lemnos phisicū est. Nam exhalationes ut
siderum in aërem atra sūt: dum circumstante frigore stringantur / &
compressi incedunt ita deproperat contrariōz impulsio lascitatus
impetus, vt circū incendat plerūq; & adurat quod tactū est. Id quod
in Lemno frequiter accidere apud fide dignos scriptores citat. Ve
nus autē cum gratias habet ian. tas comitis nitoris & pulchritudinis
fit dea: habetq; Natū Cupidinem: eo q; omnem venustatē / natura /
desiderium & oblectatio sequitur: quę duo amorē faciunt, tam ho
minaliter q; cum qui lascitis est: & quia perse iudicij fallax decepti
moraliter de re aliqua opinando q; veritas habeat: recte opus cu
pido a Poetis pingit. Quō autē, autore Porphiride: omnū delectat
mater Venus creditā est: doctissimū cum Horatius ode. 3. libri pri
mi carminū Mercurio facundie deo attribuit: vt parum comis elo
quentia futura sit nisi Venere: hoc est elegantiam & venustatem fa
piat. Idem in arte Venere aperte pro gratia & venustate posuit cum
dixit. Or dinis hęc virtus erit & Venus. Transeo similia compluria/
quorum interpretatio longe est operę maioris q; vt hoc in loco exhiberi
debeat. Illa vt fere confessa adducere volui, quibus intelligeres
Deorū nomina non penitus apud p̄icos inania / aut a veritate aie
na fuisse. Non sum autē nescius Eusebii in cap. tertio quinti li. hęc qui
decorum noia / aut ad vires hominis / aut natura propria: aut referre
non nihil refragari: cui equidē in sua sententia esse permisso dummodo
aliud nihil peruaferim: nam legens videt q; in Latinis negare non
possum. Ite quomō Gregos accepit: nescio. Nec in re peccasse nihil
vetusti videtur: sed in modo potius atq; abusu rei ex naturę arcano
tralatę, nam nihil oberat: imo proderat: naturę & partes eius cœlū
& elementa dico: ea q; ex his procedunt: suspicere atq; admira
ri. In Deorū autē numerū referre que tam illustria: tam potentia: &
sempterna stabilitate mansura videbant: error erat: & talis quidē
vt ante vult: quoniam incauti difficulter cauere. Nos rectius qui per

Handwritten marginal notes in a cursive script, including the word 'venustas' at the bottom.

creatore artificii creatorem, & per ea que visibilia sunt, ad invisibilem perferat rationem animo concidimus, ad quod apud Græcos latinisq; multi incharibus astris nati, aut veritatis plus studiosi, consecuti sunt. Propterea Aristoteles eum tam insignem fabricam inuitus elicit, & plane contingere non posse animaduertit, quin oia hæc ab aliquo immenso artifice penderit, eoque obstinacii & exultatione miratus est, qui Deos esse non admittit (intulit autem alios Deos ab his quos cõmunis superstitio aserebat.) Si enim essent inquit, qui sub terra semper habitauissent, bonis & illustribus domiciliis, que essent ornata signis & pueris instructisq; rebus his oibus, quibus abundant hi qui beati putantur, nec tamen essent usq; super terram accipissent aut fama & auditione, quoddam nomen & vim. Deinde aliquo tempore patet factis terræ saticibus, ex illis abditiis sedibus eua-
 dere in hæc loca que nos incolimus atq; exire potuissent, cum repente terram & maria eodumq; vidissent, nubium magnitudinem ventorūq; vim cognouissent: aspexit semper solem, atq; non magnitudinem pol-
 chritudinemq; tam etiam efficiendi cognouissent, quod is deus efficeret toto celo hæc diffusa, cum autem terras nos occupasset, tam totum celum cerneret astris distinctum & ornatum, Lunæ luminis varietatem tam erelocis tam senescens, eoque ortum & occasum atq; in omni æternitate ratos innumerabilemq; cursum, que cum viderem, profectus & esse Deos, & hæc tanta opera Deos esse arbitrarentur. Hæc Aristotelem affirmasse scribit de eo libro de natura deorum secundo Cicero. DE MIRACVLIS AVTEM / que sunt multa & magna illis queq; seculis contigerunt, non puto dubitari posse: quin ea magnam Dijs colendis, adiumentum præstiterint / est enim suapte natura genus humanum in eas rerum admiratione proclive admodum, quæque causis non statim intelligunt: ut nullius iudicij vulgus sepe id miratur: ut pote causa ignorata: quod a sapientibus negligit. Eurus Syrus: auctore Lino. bello Seruili cum furore fanatico se inuadi simularet, & Syrii deo æremonias in charæ miraculū edidit, igne ore efflando quod cum prius intra buccas addita stuppa occultasset: ad quod hodie quoq; in ludicris est, Ea re consecutus tamen ut primum tria milia seruiciorum recusantium quasi in libertatem vocarit, mox fama crescente sexaginta milia in exercitu haberit, quod si his seruili versutia excogitatis præstigijs in tot hominum milia Eurus potuit, quid alia longe maiora in alios potuisse putamus / Aëtius Nauis Augur qui: ut libro primo scribit Lilius: contemnite auguria Tarquinio cum eodem Nouacula contra omnium opinionem secusset, fidem indubij fecit & dijs, & augurum collegio cui Dijs fauere viderent, Tarta Vestalis quando Deam Vestam præcitate in illis pudicitie iudicij cribro aquam ex Tyberis hausit,

Deo, esse
 legens
 propriis
 asperit in
 statum, si
 Causam
 notantur.

haesit, facile miraculo obsecuta est ut Vestā deam esse firmius crede-
 rent q̄ petrus viq̄. Ad eo olim diuino consensu mortalium animis illu-
 sit dymorum libido/adeo abduxit a veri iudicio. Quod Augustinus
 quoq̄ cap. 26. libri de ciuitate quattuor ostentat asserti: qui inquit
 Quis non videat qui sanum sapit subditos homines malignis dymo-
 nibus, e quoq̄ demanatione non liberat nisi gratia dei per IES VM
 Christum dominum nostrū, vi compulsos esse exhibere talibus Dīs
 quoq̄ recto consilio poterant turpia indicari: &c. Quid alia referantur
 quo facilius ad suspicandū illa veritas fuit, eo minus illis meta p̄ter se
 est. Inter magna tamen reperi & ea possunt, que Serabo lib. octauo
 de Aesculapio commemorat, eo qui in Peloponēo ad Epidaurū ardem
 habuit eius templo passim tabellae suspensae fuerunt, in quibus cu-
 ratorū morboꝝ genera inscripta cernebantur: idem & Coo & Tri-
 ca edebat iussit affirmat. Quid: quod idem Aesculapius scriptis
 forma Romani nauis ingressus & in Latium versus Tyberinā in-
 sulam occupauit, quis tam cupidū urinandū Dymonē nō rideat: qui
 tamen ut putatū est, ingenium Petilimiam autem a primo Valerio
 sedauit. Ingers miraculū & hoc haud sane temere vitium est, q̄ p̄
 similitudine aduersa deorum mater Cybele: ab infente erimitis virgine
 Claudia trahi voluit cum reliqua omnibus conatibus auctore Luio,
 restituit. Praeter ea iudasse simulachra: lachrymata esse / lectū mu-
 tasse: que Luuius & Iulius Obsequens: memorijs prodiderunt, haud
 dubie inter magna miracula numerabunt, ut interim ea nihil memo-
 rem: quoq̄ genū passim multitudine vidit. ADDO his oracula Ham-
 monis i Cyrenisica, Dodonei Iouis in Epiro: i Peloponēo Olympici.
 Apollinis vero i Lyria / Patari. In Phociae Pythi. In Ionia Branchi-
 da, ad Cokophorem Clarij. In Aeolide Cylici: Sminthij: Grini. In
 Treode Lycij: Tymbrij: Gergithij. Quibus omnibus diuinus honor
 per miracula tributus est, q̄q̄ vere de his dicatur quod psalmo. 85.
 scriptum est. Om̄s dñi genūi Dymonia. Adde his prestigias & fidei-
 mandū compertissimā potentū, quibus apud maiores multi non in
 infantū solam aut morboꝝ, sed & in varijs generis animalia, existima-
 uerunt permorari, tanta (ut Augustinus inquit) iudificatio Dymonū
 fuit: que quantum etiam Augustino viuente inter homines fidei ha-
 buerit, lege cap. 19. lib. de ciuitate decimo octauo. Adde & semina
 in quibus Deoꝝ quoq̄ fauor affuisse creditus est / atq̄ vitium non
 hodie tñ ipsa fidei adhiberet quantum ipsa veritas adhibuit, corū
 interpretes libet audiamus: & nobismetipsis plerumq̄ nescio quid
 boni & mali p̄cinitimus: quin & ad semina multi referimus: que qd
 eorum, quod indicatū antea per ea nobis demutibus existimamus,
 magis fortan peccato q̄ illi maiores: quod vero contempto salium

deinde uita sequimur. Quam per somnū apparuisse pleriq; san-
ctissimis religionis nostrae uiris legitimus. Id quod fieri posse de rerū
fugurariū insipientia etiam Platonici affirmant. Miraculosa tū cum
gentium opinionibus uisa esse rem salūq; deorū uocunt. Quale
illud fuit Latini rutili Romani sepe somnis admoenti, cuius memi-
nit Augu. l. cap. 20. h. quanti. & h. i. Valerius. EX QVO IGITUR
omnia plena miraculis in illa. erroris aetate fuerunt. Non improbo
horum sententiā, qui hodie non temere miraculis adhaerent, cum
pessimis possit effici quod vulgus dum causam ignorat mirari: cla-
rissimo doctore Gersono id comprimis adprobare, qui in libello de
Carthagenisū ordine, affirmat miracula a quibus solis sanctitatis
probatio sumat maleū apud nos suspecta esse, q; cum malis sint cō-
munita Nam & Iudas signa fecit, & cū epteris Apostolis petenti aetate
efficiendi. Harmonia suscepit. Muka (inquit idem) quę non Christianis
fidei sed Magice artis obtemperata fuit a simplicibus quasi mira-
cula acceptantur, nil mirum ergo p̄ricos doctores fuisse, si hoc se
duci multos & falli contingit. PRAETEREA QUID ILLVD q; q;
multi Deorū opinionem fidem licet in re bona, fraude tamē compara-
uerunt. ut apud Romanos Numa Pompilius: qui ut maius religioni
pondus adhaeret: a multitudine digressus cum Aegeria de Nymphis
loqui edocuitur est. Idem Xamolxis apud Getas. In Crota Iuppiter/
Spartę Lycurgus: in Attica Trophonius: auctore libro. 10. Strabone,
facile commemorant. POSTREMO animaduerto beneficentiam
inter mortales, in multis alit supra adductis uoluntatē aut damnum,
mortem aut salutem: decore aut turpitudine, quę inde homini acce-
dere possit: inuenerę Deorū multitudini causam prebuisse. Nostri ad-
agionem. Homo homini deus: Nostri illud Maroniani. Namq; erit
ille mihi semper Deus. Quę dicta sunt nempe eo fine, q; benefacere
& edo dare alijs proximum esse cuidam diuinitati uim est. Hinc
illud. C. Plinij cap. septimo libri secūdi. Deus est mortali iuuare mor-
talem, & hęc ad æternam glorij uia: hac proceres iere Romani: hac
nūc inquit cœlesti passu cum liberis suis uadit maximus aut rector
Vespasianus Augustus scilicet rebus subueniens, hic est uetustissimus
referēdi hūmeribus gratū mos, ut tales nūmibus ascribit. Hærens
Pli. Hoc passu Regū Romani in deorū nūmōq; edenderunt, & post/
Cæsares boni & mali. Boni quidē per uirtutē quę subditis eos com-
mendasset, sicut Augustus, cui uino diuinos honores exhibitos fuisse
constat. Mali uero q; timbantur, deorū nomenclaturā mitigati sunt
a salutantibus. sic Dominicus Teste Sueto. dominus deus appella-
tus est: cum portentorū nequitie esset, malis enī Principibus tribue-
re p̄ sepe mortalium formido eos honores cogitur, quibus se boni

quidem digni sunt. Nam ut Plinius in Panegyri ad Traianū inquit.
Ingeniosior est ad excogitandū dissimulatio veritate, seu utis liber-
tate, motus amore. Scimus nihil esse ad blandiendū promptius aia
timido: qui id etiam quod odit obfirmare solet, & quod cōvenit ne
noceret venerat. Sicut in lib. de Dignitatibus Michael Pichus de Eue-
cheus scripū reliquit. Qui patrem deum & duos eius filios esse ex-
stimantes cum patri supermundana tribuissent, ita mundana filijs
distribuerunt ut ecclesia junior / subecclesia senior occuparet. Eorū
igitur iuniorē tantū tanq̄ eum qui mello: i provincijs dominaret
colebant / seniorē vero interim non sperabant, sola illa causa ne ma-
lesceret. Hoc modo vel ex impijs Deos factos, sicut mortalitatis
consensu quis invenit, aut quis tandem veros deos esse sibi persuasit
debet, quos vacillans vulg. præconia celo inscripserūt. Hoc modo
Cretensis Iuppiter Deus factus est, nam & callidissimus fuit et dissi-
simus, quoq; utiq; ad corrūpendos mortalū animos seculum satis
efficax erat. Proinde videmus hodie: divinos, hoc est maximos ho-
nores, his hominibus multo magis a vulgo præstari, qui fortunę pha-
loris emicant q̄ qui virtutis ornamentis. Nec adeo in plebe de viro
quem colat frequens questio est / an integer & constans sit quā illa /
an dives, an largitor, unde illud est / q̄ amplissimo fortunę loco præ-
textum victum, frequentiora suffragia, q̄ sicura paupertate merita
virtus mereat. **PLUR. HAEC TAMEN latendum est, & virtutem**
apud præcos / melioribus cogniti digni divina veneratione visam
esse, maxime si multis profuisset, & talis erat quę nō hominis solum
virtus, sed deos absentū magna videret: qualis ea fuit quę in Her-
cule per tot pericula semper illustris victorijs extitit / nam sine vera
sint sine fida quæ de Hercule ferantur illic certe tendebam, ut divi
trus honos reg. tam indigniter gestarū amplitudinē merito sequeret.
Deus itaq; factus & celo donatus est Hercules: de quo tū (vt Cice-
ro scribit li. 3. de natura deorū) Aelius verusius Poeta, hanc quasi cō-
monem iudicium intelligens / dubitavit quo pacto ille cui in monte
Oethy illas lampades hærent in domū terrā Paris ex illo arde-
re perueniens / Quem & Homerus conveniri apud inferos facit ab
Vulce sicut ceteros qui exciderant vita. QVIS NESCIT vt nihil
perperam excellensibus artibus tantū venerationis tribuit, vt his q̄
cas aut transfere aut auxiliari, divini honores decernerent, sicut
Belo Nisi patri, qui & Iuppiter dictus est templū statuarum Babilo-
næ ob syderū saltū iuvencionem. Pl. autore li. 2. vbi de Babilone,
Berosi item Chaldæo Astrologo Atheniensi publico Gymnasio, ab di-
vinas predicationes statim innotata lingua posuerunt. Hippocrati
medico ob pætilentū prædictū eisdē quos Herculi honores gratia

decreuit, sicut idem lib. 7. scriptū reliquit. Strabo lib. 8. ascribit a Spar-
tanis Lycurgo sacrum extorsū fuisse & ardua sacrificia peracta.
POSTREMO quod ad eorū rationē pertinet, quæ hominibus vitia
aut damnosa esse visa sunt, multum admirari sepe soleo / quod eo luti-
tatis potuerunt homines peracire, ut bruta & inanimata: deorū ho-
noribus dignarent, quod ægyptiis translatus fuit: qui in hoc soleo
Crocodilos: ibi ides Bouesq; in deorū delubra admitterunt. Præterea
teste Plinio: alii in capris asici & raphanū, venerati: ut plane videri
debeant: omnem præcellentem utilitatē dānis honoribus coluissē.
Quod ægyptos fecisse eo soleo vehementius admirari: quo proprio
res traditione diuine legis fuerunt, & magistrū Moēsē eiusdem inter
prætēm coram audierunt, ut monstri loco habendū sit, errare eos, quod
sapere tanto ductore maluisse. Scribit Strabo Ethereus homo, libro
geographiæ sexto decimo, docuisse Moēsē / quem admodū Ægypti
non recte sentirēt, qui strage ac pecorū imagines deo tribuerunt, idē
esse deum quod eorum mundū & totā naturā cōtineret: cuius ima-
ginem effigiarē nemo posset. &c. Ille hæc dicit (inquit Strabo) bonis
sane nō paratis hoc gēnauit. Quibus verbis nimirū significat maiore
partem malorū / diuine legi rebellem fuisse: refero hæc: mi frater: ut
intelligas quod pronū in errores sit genus humanū. In Cyrenica regi-
one contra mæcarū multitudinē quæ illic pestilens esse solet. Achore
mæcarū deū inuocare cōstituerunt: cui quod primū litatū fuit, interisse
mæcas scribit Plin. cap. 27. libri decimi. Eandē permittit auertunt Pe-
loponneses in Olympiæ certaminibus, cum Myodem tauro imola-
to inuocassent, nubes mæcarū quæ illic densissime perirepāt, extra
territoriū abire sibi persuaserunt. Hæc indubie fiebant, ne mæcarū /
numina nocerent. Ut hoc loco quantum præ timore ad deos asseren-
dos veritas mota fuerit, notū esse queat: Hinc Romæ illud Febri-
facium in palatio hinc Orbos ad plem Lariū ara, & malæ fortunæ
in Exquilis de quibus Plin. hinc inter decoris & cōmoditatis cerna-
menta Deæ sunt Pudicitia, Concordia, Mens, Spes, Honor, Clemen-
tia, ac fere per singulos animorū affectus, singula numina, ut & fur-
torum & scelerū propitios sibi pleriq; deos statuerunt. HÆC EST
frater: oim Deorū Gentiliū semina: hæc illa ingens maiestas videlicet
in quā cōstitire Poetarū verborū lectores a multis credunt / quasi
vero non tota illa veritas oberrasset, & errasse eam, non vel medi-
ocriter eruditus intelligere posset. Multi (sunt) Christiani sunt Poete
quī de dijs Gentiliū eorū diē legunt. Nemo igitur peior Augustinus, qui
eorū, ut ante dixi, fallorū deorū rationē excusauit. Idem La. Iamius /
Tertullianus, Prudentius, fecerunt, quos ut male de fide deorū religi-
one meritos secundu illos, sententiam abieciemus. Fulgentius vero

peritus audendus non est, qui in libello quæ Mythologicæ inscriptæ
 veritas maxime de dijs fabulas, aut ad Phisicæ aut ad Historiam
 accuratissima interpretatione refert. Poch quanta inuenta. Hos enim
 non intelligunt nisi qui Gentiliū libros cotidie reuoluunt. Eam ob
 rem libere assero/nam quisquis est, qui in Genesū legendis libris/
 non magis fide nostra sustulens est, q̄ vt moueri se & abduci a side,
 p̄secorū erratis fateatur, non solum malum Christianum, sed Pœt
 tam etiā supidiū & insulsum esse, si modo Pœtq̄ se nomine iactarit.
 Multo mihi est suspēctior eretra in non nullis pœtæq̄ libris obscū-
 ritas: qua nequi legūt raperent magis formidant q̄ q̄ deoꝝ magis
 animos fidei gratia imbutus acquiescat. Deoꝝ suspitio in sacris
 literis, v̄pote vnum deum indicētibus namq̄ legētibus formidata
 est. At libido & in Venerem proclue desiderū, ne in iuuentibus aut
 mis ex scriptura sacra inuaderet, frugalissimi viri olim diligenter
 prouiderunt, confesq̄ & in illis esse quod immaturū quāt accenderet.
 Si dubitas: Hieronymū legito. Qui in prelogo interpretationis sup̄
 Cantecorū cantica scribit: apud Hebræos neminē ante mariorū ritū
 ad eius libri lectioē admittam fasce, ne scilicet in animo suo p̄
 ingenio ad molliciem pronō līa plus q̄ spiritus operaret. Idcirco va-
 tes Christiani recentiores, quā ad Gentilitatis imitatioē Numina
 illa exotica inuocant, nil p̄osbas me offendū nam si modo facti sunt
 amonēis verborū inuolucris semper quō abditū est indicant. Quando
 autē lasciuant, & lubricę verborū molliciem vel p̄pter iocos & v̄nerec
 inest tibi multo ego magis suspicari soles venenū q̄ si, vel louem pri-
 scum vel Apollinē aut Musas inuocasset/ his etenim occulta veritas/
 illis autē ad lasciuendū p̄gens fomentum inest, Mallem ergo puero
 Maruū donare hymnos/ quocuncq̄ modo legeret, q̄ Pontani ende-
 castyllabos, vt de recentioribus dici. In illis hymnis v̄pote ab exae-
 tissimo iudicio p̄ofectis, multa fruges inest: si saltem eos sensus ex-
 erpimas, quos ipse sagacibus animis intelligendos reliquit. In Pon-
 tani vero Phisicis p̄ter verba et sales ip̄umq̄ lepore nihil reliquit est
 quod iuuenti cōmodet. Hoc non p̄perierim q̄ Galeotus Narnen-
 sis homo doctissimus, verum in his quæ ad religioē attinent, nihil
 nōnihil suspēctus. ca. primo eius libri quem de incognitis vulgo in-
 scripsit, & P̄nū & Augustini excitat se mirari ait, q̄ in Deoꝝ p̄isco-
 rum tam pertinaci reſutatōe non animaduenerint naturę partes/
 que ex diuina potentia profuxerint & solus dei vestigium essent/ a
 multis doctorum nomine intellectas fuisse, qua quidem sententia sua,
 quantum ad Pliniam attinet non refragor/ nam & hic innuans q̄
 vlti alij opinatus est, q̄ & nulli inſeroꝝ dijs curā permisit, & antea
 nostros mortales esse ap̄te affirmans. In Augustino autē alijsq̄ suoz

Pontani

Phisicis

vlti alij
 opinatus est
 q̄ & nulli inſeroꝝ
 dijs curā permisit
 & antea
 nostros mortales
 esse ap̄te affirmans

temporū viris id maxime quod egerunt approbo, non q̄ a deo illa
thodie que Gentilibus obsecrūt, nos iuuent: quos enim erratum nō
agnoscit, vultuante. Sed potius q̄ tempore quo fides propagari ce-
pit maior in hominibus obstinacia erat, quam ante usq̄. Exirpari
igitur noxia magno labore decebat: vt salubria fatiosis habent
lectum. Nam quos Deos maiores, ex Phisets atq̄ quos reuolūt, cau-
ūs saturant, iuniores ita deos esse absenerunt, vt nec alios et edi-
derint: nec que sitos deos origo foret cognouerint. Hoc modo, sicut
bene inuenis vulgus iners temere nōnūq̄ abunq̄ ita Deos origi-
que a primis illis non sine causa suscepta videbatur, postera multi-
tudo multiformi superstitione pessumdedit. Minime illi potius fuit
(quod Galeotus videt abserere) non errasse qui naturę opus quod
conq̄ vt deū venerati sunt, hec illis maior causa fuit colendi, quā
his qui leuius licentiaq̄ oberrarunt. Illud mihi semper maioris
pernitacie q̄ prudentię vltimū est, quod multi hic primū qui sapere
se ante alios existimant, id ipsum argerrime seruicū deos quispiani
dicat numero multitudinis vt dī te mortales in oculum velint/ aut
Dī vestrā fide. Item Si Dī ne exlestes iuerint/ hūc sūctibus: ve-
teris lingę vultuāt imitās. Cum ipsos etiā homines deos esse
permittant/ dumodo eum deū nominemus qui diuina potestate sibi
participē factū agit egimus, quod alioqui solus dei erat, quem ad
modum apostoli dūm mortuos suscitauerunt. Hinc illud Psalmo g. 1.
Dicit vobis dī estis / vbi Nicolaus de L. yra quem illi maxie probū,
Executores inquit: Diuī iustitę deos esse. Frequētius illud esse
debet vt deos immortalē potes q̄ deos dicas, quāq̄ ne alios q̄dem
obedi si ita protuleris vt sanctos & acceptos deo intelligas: id quod
ego cum scribo semper in animo habeo. DE POETIS itaq̄, vt factū
finem breuiter sic statuo: vt si aschi fuissent & a vulgi pietate alieni
impū videri haud iniuria posuerim, quod a his probata numina ipsi
cōtempserint, quod Diagorę atq̄ supra nominatis cu. nit. Ex quo
venūmle videtur, multos in animo verum tenuisse, & dissimulasse
tamen, nec vlla scriptura prodidisse. Si vero cōmunes deos vt veros
colauerunt, suntq̄ precantis proficunt, in cōmuni fuerunt error a ea/
quod ego magis conūterande prosequor q̄ vlla odio, Interim de dei
miserēcordia nihil diffido per qui & illosq̄ tempore viri iusti, qui
eam vnicū cognouerūt / esse legem non habuerint sūpari potue-
runt, aut scriptura hebreę informati, vt de Orpheo qui a deo cui-
dent de vero deo scripti Eusebius in p̄c̄af. lib. prepar. Evan. 1. 3.
Aut per Prophetiam sine oculis inspirationē adiuti, quod de vete-
ribus Philosophis bonis, in expositione Symboli Athanasii credere
se affirmat Alexander de Hales, multifarię eruditionis Monachus/

manuscript

manuscript

Algericus
de Hales

ad eos nostris acceptis, ut scriptis suis refragari placulum sit. Malos
autem graecorum legem nouisse ex eo credi par est, quod autore Eusebio lib.
propterea. Euang. 13. cap. uero septimo constat / ante Alexandrum &
peritarum imperium quinq. Moysi libros in graecam linguam: quos non
eodem modo tralatos fuisse, quod ante indicatumus. Tum & inspirati-
one gratia quos plurimum potuisse esse in Gentibus, Sibyllae indicant
quas per spiritum sanctum uocatas ex Augustino supra adduximus.
Si qui igitur sapientium animi alius in veri cognitione euecti, de deo/
deque rebus diuinis acutius uentusq. senserit, melius esse existimabit
eum ueritate libere sentire, quam uulgi errores amouendo, aliud docendo
diferentiam subire. Videbant enim periculosissimum esse religionem quam
longa firmaliter conuenero, longisq. usus pietatis preceps stabili-
tasset, noua deoq. cultura inducta dimittiare. Inter quos cum uicinis
Socrates constantis iam animi philosophus, de Atheniensium dijs
aliter sensisset quam multitudinis tolleraret opinio, Deos diuinaq. con-
templasse iudicaretur, excuram in carcere habere coactus, uel amore
uitam fatis reddidit. Postea uero Romani Pontificis hanc, & statum
sacerdotum eorum omnia religionem / si laessissent, aut quemadmo-
dam hominum malos mores profecidissent, in exitum inducere
legati aut supplicio affecti fuissent. Plato efecendos Poetas putauit
quod de dijs inuenta multa scripsissent, imo si non scripsissent, aut deos re-
spuissent citius uerba efecisset, poetas dedidisset. Scimus quos minus
habere, quae damna, si quis in re etiam iniqua / Immodestus a mil-
litudine dissentiat. Ut uideri possint multa Poetae de leui deo dijs
exeris in uulgi & principum gratiam quae uicinis non probantur, scrip-
sisse eam multos principum studium esset populo ut placerent quas se
causae fabulas. Quanta autem in diluendis religionum falsisq. erratis dif-
ficultas sit iudicio sunt apostoli nostri, & fidei Martyres / qui a ma-
gistro suo IESU Christo morum magno se odio multis futuris ob ue-
ritatis asseruonem cognouerunt, quin & spiritum ueritatis qui ipsis e cae-
lis missus est, corroborant, cum in eam expedirent se facinorosum /
ut uera fide mortales ibuerent, per tot carceres, tormeta & spua uul-
nera, tot atrocissime sumptas mortes, in rebelles animos religionem
uicinis uere per principia propagarunt. Quid multa: Scimus Sal-
uatoris nostri ab incredulis occisum. VOLVI hinc ad te fratrem pau-
lo uerbis scribere: ut intelligeres quam uerbis inuicem deoq. multitu-
do niteretur, ut eo minus uerbaliter scriptores legens deoq. gentium
uili numero: cui nullus ignarus animus accedit, premereris. Ita uero
quae scripsi uelim accipias, ut nihil asserere me, quemadmodum praes-
tas sum, sed uerissima tantum si non peritas uera, tui grana scribere
uoluisse tibi persuadear. Hoc enim modo qui fidei dono praeditus es /

tanq̄ ex p̄ralta aliqua specula, in vetustiorū errorū humi facientes
 nebulas despicies, & gratias ages Deo optimo maximo cuius arca
 na sunt consilia q̄ in hanc tentationē non induitū ecclesie Christia-
 ne militum esse & Christi vulnera profiteri te voluerit. Præsertim hæc
 meis lectis non difficile illis respondebis, qui oia de diis Poetis quasi
 errorum maximis autoribus erbuere solent. Quum enim vultus
 errasse vel ex hoc consilare possit, q̄ ne hodie quod, in illa gratia &
 euidens verū salutis omnes nobiscū sentiant, ut miserandum sit, ne
 dicam lachrimabile minus parit̄ mortaliū in vera fide mereri, & in
 medio nostrū eos esse qui ab ecclesia scientes volentesq̄ defecerunt.
 Vt tibi maiori odio dignus videat̄ hic ne qui verum ignorans spe-
 cie veri decipitur, ean qui cum verū sibi perscripsi est & mucronem
 eo relicto de industria fallum viciosumq̄ sequitur. Atrocitus certe
 plectitur qui comisit quod lege prohibitiū esse scivit, minus vero, q̄
 legem ignoris quod contra eam esset admisit. Vinam tantū contra
 Thuras & Sarracenos: contra Scythas & Tartaros illi clamarent
 quantū contra gentiles Poetas minus male mereres insurgens, me-
 lius fore: assis fidei incolumitas habitura esset. Quis Poeta Mahu-
 metum indignauerit & sectam eius quis vates carminis præconio dis-
 sperit: Si quis Cæorgi Trapezuntis clarissimi peripatetici seminū
 probatis affirmabit & Platonicæ philosophiæ Mahumeti sectā ma-
 nasse. Quis leuissimū spiritū sanctū negarit, aut Christum filium dei
 esse, aut MARIAM virginem abnuit: At illa committentes, & in-
 ter nos ambulans securi & circū nos sui perpetuis incurSIONIBUS sa-
 cro sanctam ecclesiam infestare non desinunt, nostris interim armis
 in magna viscera conuersis, ut & nos, nescio quomodo, non audiores
 esse fidei sed vastatores futuri, videri non iniuria possimus. Hic cla-
 more opus esset, amiseri, in hos hostes vestre indignationis tela
 dirigite, & publice communitati consulitis.

AN IDEO HIERONYMVS AB ANGELO PERCVS-
 sus sit q̄ Ciceronem legit. TITVLVS. XX.

N Hieronymus ab Angelo ad tribunal Dei percussus fue-
 rit, propterea q̄ Ciceronis nimis studiosus esset, hoc sane
 loco quia aliud sit de Cicerone, aliud de Poetica inestigat̄
 non mouissem, nisi eodumis insidantiū literis remeritas, ab sine
 delictumne quasi probro, tam in Ciceroniano q̄ Maroniano fre-
 quenter vteretur. Nec ignoro ante me pl̄, resq̄ & in primis Lauren-
 tum Vallam de re latina mentisissimū scripser̄, hanc rem tractatis
 Quam illi eo libere rep̄to, quo magis illi obicere idem & quasi
 Herculeam

17

Heredeam quandam clauſam ostentare, nobis qui literas amamus/
 affert. Verba sunt Rabani, reperta in eapit. legimus in distin. 17.
 Decreti Canonici legimus (inquit) de beato Hieronymo q̄ cū liberos
 legeret Ciceronis ab Angelo est correptus, eo q̄ ut Christianus Pa-
 ganorum fignentis intenderet. &c. Hęc cū legissem aliquando, expi-
 in Hieronymo vbi nam hoc scriptū esset, coquerere, & auerſi apertissi-
 me in epistola ad Eusebium de virginitate seruanda adscriptum, vbi
 multis tota somnii series refertur. Quæ quidē Hieronymi esse vel ob
 id dubitari non potest, q̄ libro inuestigatē in Hieronymū / secundo/
 ad Apringianū suū, nominatim Hieronymi esse Rufinus testatus est:
 ait enim / Libellum quendā de conseruanda virginitate Romę positus
 scripsit. &c. quo in loco nomen periturū dicitur Hieronymū, q̄ scireta
 res se liberos amplius non lecturū spondidisset, nec seruauerit pro-
 missa, ut omnino dubitari nequeat quin de scripto hoc Hieronymus
 quę ab Rabano asserita sunt, scripsit. Verū multo aliud sensisse pos-
 sibi de eo ipso somnio / ac forte dixerim remouisse Hieronymū quod
 ante scripsit, suis verbis doceri potest, quę sunt in epistola ad Pa-
 machiū & Marcellam / sententijs elegantia q̄ conseruatisima / qua se
 ab his quę obicitur Rufinus, conseruatisime purgat. In ea inter ce-
 tera sic habet. Nunc aut nouū impudentie genus obicit mihi som-
 nium meum. &c. & paulo infra a. Sed tñ qui somnium criminat audiat
 prophetarū voces, somnii non esse credendū / quia nec adulterium
 somnii ducit me ad Tartarū, nec corona martyrii me in cælii kuat
 quoties vidi me esse mortuū & in sepulchro positum, quoties volare
 super terras & montes ac maria natatu aeris transiretate. Cogat
 ergo me non vivere & pennas habere / quia vagis imaginibus mens
 sepe delusa est: Quare in somnijs diuites, apertis oculis repente men-
 dici sunt, scientes flumina bibunt / & experrectū siccis faucibus ex-
 istuant. Tu aut a me istuana somnii exgis sponſionē / hęc Hierony-
 mus, quæ indicant materia, longe post scripta esse constat. Quibus
 somniiq̄ fide omnino cleuat, sepe temere & impudice ab Rufino sug-
 illari ostendit / q̄ somno factū sponſionem non seruasse se culpabile
 ei videretur. Nec mirum nam quę somno polliceri nobis videtur
 ea haud dubie vigilantijs liber a fura, alioqui per sepe et as pendere
 & fidem seruare his qui nullū in vita essent, cogoremur sepe enim cū
 his somno agimus quos ante nunq̄ vidimus. Quis aut in eodem
 loco, & hoc ipso Rufinū retundat Hierony. q̄ memorię tenacitate/
 eorum quę iueris in Echnicis scriptoribus edidicisset bona parte
 reminisci se ait. Illud tñ interim manifestū est, q̄ somniiq̄ fidem cle-
 uat, nec esse piculū indicat, si vel senex Ciceronis sit studiosus. Hoc
 si na est, malo Hieronymū sequi somnium suum interpretantem / q̄

Hieronymus
 se agens ab
 fuisse post
 in vultu sui
 somnium post
 affert, lib
 hoc est (cum
 scriptum lego

allemo cuiquam iudicio fidem temere adhibere. Ceterum si hoc ad-
nerfarijs damus: ut percussus sit: Quo flagro tandem hos castigati
iri iusto dei iudicio putamus, qui usq; ad canos spinosis Dialecticis
gryppis & molla fere parte vtilibus atatem conerunt: qui se scire et
maxime existimant cum in sola veri caligine versati / ne veltibulum
quidem sapientie & eruditionis attingant, dum de turbulento riuo
q; de purissimo fonte bibere malant. Qui scholasticarum questionum
immemitate sepulti, se putant esse sacras peritos literarum, cum nec in
Augustino quicq; nec Hieronymo: Ambrosio: Hilario: Leone: Cypri-
ano: Chrysostomo: Tertulliano: Beda: Rabano, & peritissq; ecclesie nre
Piscibus quicq; profecerint, a quor; fulgore velut a Sole nocturne
oculi / studia ipsor; abhorret, ob hanc rem / ut puto / vnicuiq; illi fan-
ctissimi viri, & insignia religionis nostrę lumina in omni etate precio-
sas illas / (ut Valla ait) gemmas, vero argentiq; eloquiis, velierunt.
Hi sunt in quos Hieronymus ad Damascum de filio prodigo scribens
his verbis esse videtur. Non vobis videt in vanitate scribis & obse-
ritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in Dialectica arte tor-
quetur, qui phœnix persecutor oculos trans caelos leuat, & vltra
profundum terrar; & abyssi quodam mani demergit. &c. Quod si
secularium scriptor; lecto Christiano incedunt, non dubitare de-
bemus quin penas datur simus de omnino arbor; libera libris, quas
ex gentiliū traditione / quor; industria multū ipsi & ornamentis &
incrementi accessit, semper addicimus: et de Platone & de Aristo-
tele, qui et apud nostros, nescio cuius cōsuetudine, quasi cōmuni cū sacris
literis contubernio vti solent. Quod si illi: cur nō alij? Nemp; haud aliq;
in his operibus que extant adno naidemur Aristoteles, de animor;
nostror; atomitate: de virtutū in beator; sedibus premio: de falsor;
deor; confutatione disseruit ac Cicero fecit, in quo legenti fruges /
non ex elegantia solum lingua r fuit, sed & ex tempor; ratione: ex vir-
tutum laude, vicioꝝ repulsa, & bonor; morū cōmendatione, magna
cum vsura statuit. Quod vero de Cicerone dico / hoc idem de Poëta
epertissq; gentilibus intelligo, in quor; libros hi qui fidei gratia im-
buti sunt tanq; in Castra quædam hostilia non quidē ut transfuge /
sed tanq; exploratores transire, citra culpā possunt, ut hoc mō, qua
in re maxima hostiū potentia sita sit intelligant, & gloriosam victo-
riam facilius consequant. At quid huius opus est / dicis, cum sapere
& saluti esse, per dei præcepta & Christi doctrinā, cuiq; in promptu
sit, Scimus ita esse, & fatemur: imo congratulamur simplicitati, que
hoc modo salutis particeps est. Nec vobis, si ita vultis / ad salutē vel
Secro opus est vel Thoma, aut quorū alio i quo manus subleuatis
q; pietatis studiū appareat sed fidelipotius diuinor; præceptū sum

R. H. H. H.
et per hanc
et per hanc

intellecta: Verum in tutis ecclesie / in cōsilio salubriū presidentiū,
 & cōmunem omnium male de religioe nostra sententiū refutationem
 multiplici scripturay lectioe & varijs temporū historijs opus esse /
 haud dubie affirmatis: id quod paulo infra evidentius aperitur:
 Hinc e contra (inquit Rabanus) legitur q̄ Moyſes & David omni sci
 entia Aegyptoy & Chaldoy erudiū fuerint, quod inter ceteros
 Iosephus aserit. Legitur quoq̄ præcepisse dñm filijs Iſrahel vt spo
 liarent Aegyptios auro & argēto, vt si, vel aurū sapientie vel argē
 tum eloquentiꝝ apud Poetas inueniremus in vsum salutiferū erudi
 tionis vertamus. Hinc ex Rabano. Quibus cōmodissime accordant q̄
 ex venerabili Beda, repetita sunt in cap. Turbat acunt: dist. xxxvii.
 Decret. Q̄ si in Levitico etiā primitias mellis. i. dulcedinē humane
 eloquentiꝝ dñe iubemus offerre, necq̄ eam quod ad linguā latinā in
 nitent, vberius q̄ ex gentiliū scriptoy hoc est Ciceronis: Cysaris: Sa
 lūstij: Liuij: Pliniosq̄: Suetonij: Quintilianij (vt Poetas omittū) moni
 mentis haurentis: quos legere christianiſimum quocunq̄ oportune
 posse asserimus, dummodo ita legat vt gentilitatis errores debeat
 & vitia que in eis inuenit ad vsum sacre eruditionis deuote con
 uertat. Hinc referente Beda constat Dniū Gregorium Episcopum
 quendam reprehendisse non ea quidē gratia q̄ ſecularis literas di
 diderit, sed potius quod contra officij sui rationē, pro Evangelicā le
 ctione ea que Germanica erant populo exponere solitus fuerit. Qua
 les haud vllam laudē mereri, supra affirmauimus. Huius me miseret
 q̄ nostratium non sane pauci, in ea etiamnum pertinacia durant, vt
 existiment quasi de religioe suspōctū esse qui paulo diligentius veteres
 libros euoluit: & si eloquentiæ in quopū insignia apparerit, non de
 sinat eum tanq̄ infami nomine Poetam, aut (vt suo verbo vtar) hu
 manitatem appellare, dum ipsi interim longius ab humilitate abſint,
 q̄ Hypanis Veneto distat ab Eridano mēū est tanq̄ esse venustatis
 confusidat vt etiā cōsida pleriq̄ vicia placida. Hieronymus certe
 a linguę elegantia Prophetas laudat, vt Elia in Prologo Elate, Et
 Hieronimū prophetā stili rusticitate notatū diligentissimē purgat, tanq̄
 & in illo solum sit ex quo bona pars gratiꝝ Prophetis accedat. Pau
 lum etiam cum alijs omnibus preſtare, cum maxie eloquentia Valla
 vere existimant, hoc addens q̄ qui eleganter loqui nesciat, & cogita
 tiones suas lris mandat in Theologia præsertim, cum impudētissimū
 esse, Præterea veteres auctōrū Theologi vident mihi, velut apes que
 dam in longinqua etiā pascua volitantes dulcissima mella / cęrasq̄
 mero artificio condidisse. Recentes vero formicis simillimi, que e pro
 ximo sublata furto grana, in latibus suis abscondūt, vt ego (quod
 ad me atinet) non modo malim apes q̄ formica esse sed etiam sub

sepe apium militare, & formicarum exercitum ducere. Quae probatum in bonae mentis iuuenibus (nam senes desperandi sum) confidimus. Haecenas ille.

ILLVSTRIVM RERVM SCRIPTORES TESTIMONIIſq; Poetarum frequenter
vſos eſſe. TIT VLVſ. XXXL

IN animo eſt, vt iſtituto meo fiat factis, Poetaſq; ſententiis
teſtimoniſq; illuſtrum rerum ſcriptores frequenter vſos
 fuiſſe oſtendere, vt, ſi aliis miras, certe hac in parte, con-
tra quosdam, dignitatem ſuam Poetica tueri queat. Damiani etiam
ſine ingui culpa non poteſt, quod adeo viris Diuinaſq; rerum & hu-
manarum ſtudioſis probatur. Nullo vero magis quod ſcriptum eſt
probas, quam ſi eius teſtimonio innitariſe hoc enim quanta eius in te
fides ſit, iudicat. Quod ſi non veteres tñ, ſed etiã iuniores & noſtros
maxime Poeticaſq; autoritati ſibi dediſſe indicauero, gratiã fortaiſe
conſequar ſtudioſos, tuamq; in primis frater, qui illud me aliquan-
do audierat frequenter es miratus. Cur Poetaſq; ſcripſa Damianum
eum eſſe Hieronymus dixerit, tanq̃ illa omnia a veraſq; ſcriptura
rum, imo a ſacraſq; literarum ſanctitate procul aliena eſſe deberent.
Quintilianus, exaltatiſimi iudicii autor, libro ſuaſq; inſtitutionũ quin-
to, vbi de exemplis / ſic ſcribit. Iam ſententiis quidam Poetaſq; non ora-
tiones modo ſunt reſerſi ſed libri etiã Philoſophoſq;, qui, quanq̃ in-
ferior a ceteris præceptis ſuis ac liberis erodunt, reperere tñ autoritatem
a plurimis verbiſq; nō ſaſtulerunt haecenas ille. Hinc, vt alios præ-
teream, apud Platonẽ & Ariſtotelem, Principes philoſophos, præter
hoc quod vtrũq; de Poetica ſcripſiſſe conſtat, creberrimus teſtimo-
niorum ex Poetis vſus eſt / nec ab re quidẽ, nam vt Beſſarion aſe-
rit li. conſutationũ tertio, Poetas nihil omnino diſoſe recte quod vel
Plato vel Ariſtoteles digne acciperẽt, nemo dixerit mente ſanus. Pla-
to quanti Poetaſq; monita ſecutiſq; teſtatur eſt haud dubie in Dialo-
go qui Lyſis ſive de amicitia inſcribitur: vbi, interprete Antonio Co-
dro hæc verba ſunt: Sed iter quod ingreſſi ſumus videt mihi oportere
ire ſcõm adminicula Poetaſq; Hi namq; nobis tanq̃ patres ſapientũ
erunt ſunt & duces. Ecce Poetas Philoſophũ tanq̃ patres appellat
Plato: tanq̃ ab eſt vt Poetas eum in vniuerſum abſciſſe q̃s affirma-
re poſſit: nam & Trapezuntius in eius operis q̃l de Platonis & Ari-
ſtoteſis comparatione ſcripſit libro ſecundo Platonem tanq̃ Poeti-
cis ſigmentis nimis immixtũ ſugillat, Valer. Max. lib. octavo ſub mor-
tui Platonis capite, Sophronis poema inuenum eſſe ſcripſit, non ea

causa puto subditū a tanto philosopho q̄ sermo eo facilis optinet,
 ut voluit multi, sed q̄ bonū etiā studioꝝ partem huius nimis impen-
 deret. DE ARISTOTELE vis artinet dicere, etenim q̄ studioꝝ
 Homeri fuerit, sex libri facis attestant quos cum de Homericis ama-
 bilitatibus scriptū constat. Illud assero, in libris decem Eschicorū,
 Homeri versus ab eo non minus sexies passim citari / ut de Hesiodo
 Euripide Alexandride & Ennio aliq̄ quos ibidem testimonis pas-
 sim inserit, nihil memori. Quod opus, quoniam cotidie in eorum ma-
 nibus est, qui poterūt se inimicos profiteretur, miror nihil proficere:
 puto causam esse q̄ minime omnium ea intelligant quos doctus ille
 Philosophus a poetis est mutuatus: in quorū nū numero est illud ex
 Metaphisicis eisdem / istis vulgatissimū. Enna male dispeni nōlle
 vults ergo princeps: quē locū ex Homero depromptū esse notissimū
 est, & Brissonius docet. Verba sunt Vlysis Iliados sedo, que Caspar
 Virinus Silesius grece & latine admodū callens, nec horū ite sic trā-
 tulit. Non bona multoꝝ ditio, rex vnus & vnus. Sic princeps, cui sum
 ma dedit Saturnia proles Sceptra: poteratq̄ vt cunctis imperet
 vnus. Adde Codrus Vreus acutissimi ingenij & plurima lectionis
 grammaticis. Aristotelis dogma / quo vnū esse monū eia & ipsam
 immobilē affirmat ex Homero sumptū esse / hic etiā Iliados libro
 octauo locū inducit, adeo fortē se p̄dicantē vt ū caetra aurea e celo
 pendente ligatus esset, ab omnibus Dīs deabusq̄ celo trahi non pos-
 set, Contra vero ipse deos dealesq̄ omnis eadē caetra ligatos facile
 in terras ac maria diraheret. Adde his principibꝝ philosophus vult
 Arcesilam, qui tantū Homero tribuit, vt mandū iuerit in lectū quin
 ex eo aliquid prius legerit, sed & in lucē ad amasium se ire dicebat.
 IVRECONSULTI Romani vetustiores, ita Poetasq̄ locos iduenerūt
 vt aliquid ex ipsa testimonij & autoritatis, decretis suis accedere vo-
 lerint: quod hodie in libris illis elegantissimis digestoꝝ apparet/
 quibus ab Homero petita testimonia frequenter interuntur. Sicut. l.
 prima. ff. de contrahenda emp̄. vbi Vlpianus asserit, Sabitū & Pro-
 culum emp̄torē in rex per mutatiōe quoq̄ esse, Homeri testimonio
 probasse. Preterea in. Laut. facta. ff. de p̄mis, quę verbis Claudij cō-
 stat vbi de tortuosis casibus apud Circeos exito punitis scribit, Ho-
 meri quem p̄ceptū poetarū appellat testimonio vtitur. Item in. l.
 prima. ff. de mortis causa donatiōibus. Marcellus Homeri exemplo
 vltus est. Marrianus alii. ff. de legatis tertio. in. l. legatis / vbi sues pe-
 corum appellations contineri ait. Homeri testimonio vltus est. Item in
 l. legata. ff. de supellestiale legata, cum Pauli verbis ostendit mensa/
 cuiuscumq̄ materij similiter & candelabra supellestialis nomine cō-
 p̄tēdi. Homeri auctoritate de mensa Vlysis pendlope donata vltus

*Enna male
 dispeni nōlle
 vults ergo
 princeps
 ab amasium
 se ire dicebat*

est. Rurfus in l. Si uxor ad. l. h. de adulteris / Scribit Vlpianus, Scru-
 tum Ceciliam iurisconsultum in lege ad oia matrimonia pertinente
 fuisse uisum Homeri auctoritate pro se. Et in l. qui uenit. ff. de verb.
 significatiōe, Catus ostendens uenentū, salubre intelligi pharmaciū
 & noxium, auctoritate Homeri quē summū Cereon Poetā appellat
 uisur. Deniq; Imperator Iustinianus, in epistola illa que prohemij
 loco libris digestorū appōita est ad finem Homerū patrē uirtutis no-
 minat. Ad legem autē Aquiliū instituit. et af. Homerus. Item de emp-
 tione & uenditione. ¶ Item p̄cipuum: diuidē uersus citatur, conformes
 his qui. ff. adducti sunt. In quibus et̄ greci uersus tricialib; co-
 dicibus desunt, hodie opera Guiljelmi Budaei & Andreae Alzani, doc-
 tissimorū hominū / reuerenti: Quin & Maronis testimonio, ad ostendē-
 dum enotaphij lectū esse religioſum, in l. in an. ff. de rerū diuis.
 Martianus inuitur. Quo in loco Acursius suo more, uipote litera: ū
 emtor, insipienter dēirat: Poetarū auctoritatē abiecit dē esse existimā,
 propterea q. l. sequente scriptū est. Sed dmi fratres contra reſcripte-
 runt. Quasi non potius Martiani sententia Vlpianus aduersus q̄
 Virgilius. Hic enim uel iustus, testis citatus est. Ille uero aliud Dicoſ
 fratres aseruisse profert, rectius igitur Martiani falli q̄ Virgilium
 Acursius dixisset: quanq̄ ne hoc quidē recte, nam quid per enota-
 phium in p̄dicta. l. intelligendū sit Acursius nesciat: homo alloquet
 magni ingenij, & minime malus, uerum quinc Poetas inq̄: ut helle
 Budaeus ait: nec oratores legitit. DE MEDICIS, uix est quod scribā
 nam hęc professio peculiaris illustribus poetis fuit, ut non minus ue-
 re q̄ eleganter dictum sit. Vastus & Medicis uisus Apollo fauet. Ea
 re contigit se mihi existimo, ut post insumpta aliquando iuris noſcen-
 di studia, quibus perpulchre proficere me sentiebā, p̄posito muta-
 to, ad Medicinē scriptores animū applicerem, non quidē q̄ minor
 apud Medicos Barbaricos esse mihi uideret, qui necessitate quadā
 per tot varias linguas uisitata in morbis uocabula barbari esse cog-
 nuntur: sed ea grata potius, q. rege ad naturā pertinētū studiū ab
 inuente p̄tate oblectatus, nesci q. uberior q̄ apud medicos eruditos
 tractari tantū animaduertit, p̄terea q. ad Poeticam, quam semper
 excolatus sum, potentis naturae peritiam plus q̄ ancipiti consi-
 derorum doctrinae rationē uaturam intelligebā, Medicus esse q̄ iuris
 peritus malui. Coestat Homerū medicinam percalluisse, Virgilius
 uero numerus. Latij princeps, autore Donato, tantū operam Medi-
 cine & Mathematicē impendit, ut alios doctrina perinatq; hanc artij
 facile superauerit. Inq; malus est, clarissimos uates, optimos Medi-
 cos fuisse, q̄ si quis a claris medicis, clarorū poetarū testimonij pe-
 tita fuisse dicat. Sunt autē & herbarū uires & multarū rerum naturae

perquisitiones verbis tam graecis q̄ latinis perferipti. Nec in legi-
bus scribendis a poetis numeris legilatores abstinuerunt. Nam
quas leges Atheniensibus Solon dedit, eas Hexametro versu scrip-
tas fuisse constat. AD THEOLOGOS transeo, non veteres illos q̄
poetis sacrum, sed nostros, qui gentiliū portarū sententijs oblectati/
frequentis ex poematis locos in rerum ad religionē pertinentiū tra-
slatione citant: non ea gratia, vt existimo q̄ viriū minus, aut dei,
aut Ecclesij precepta seorsum posita habere viderent, quis enim hoc
animi compos diserit? Sed quod ethnicorū consensus ad veritatem
nobis prescriptū accedens, locupletiorē tam facere hoc quidē modo
soleat, vt in vulgariū maxime animis firmiter hēreat: vt si, Colendos
esse parentes cupiū ex dei precepto proposuero, & subitico a deo es-
sonum naturali hominis mansuetudini hoc preceptū esse, vt geni-
les etiā & increduli ab eo haud quāq̄ discesserint Pythagora docē-
te seōm deos, parentes honorandos esse: & Aeneas post ista nomen
in se ea potissimū causa translulisse q̄ e medijs flammis parentem
Anchisem humeris suis portauit: ex Maronis sententia h. tnci. se-
cundo, Consequor certe, vt maior fides precepto detur, exterarum
scripturāq̄ accedente consensu, q̄ si imperito homini seorsum exhi-
buero, Preterea si hoc Maronis cito in primis venerare deos, iudico
id in ordine omnium seruandū esse a nostris, vt Deum verum in primis
amare & omnia presierant. Turpe enim est hominē Christianum
cui gratia data, & indubia prescripta fecerit, ei, id, sibi preceptum
negligere, quod ante gratiā tempora, homo Ethnicus & in media er-
rorum caligine sepultus, obseruandum esse cognouerit. Hoc modo
Hieronym. multa in Moysi & prophetarū voluminibz, quaedā de genti-
liū libris assumpta fuisse scribit: Hoc modo potuit Paulus gentiliū
portarū vericulos suis inserere, vt in plūrip. ostēderet nō nouū nec
itaū ditū esse quod iuberet, sed ab his etiā similia prescripta fuisse/
quos maxime sequerentur. Preterea animaduerto Hieronym. & Au-
gustinum adeo studiosos aliquando portarum fuisse, vt scribendo/
in poetarum carmina vitā causa habita, nec sententia aliqua iuuan-
te/ peripse incidit. Quale illud Hieronymi ad Rusticum monachū,
quem ad strenuus exercitiū & labores iuges adhortans, sic inquit
inter cetera. Aresq̄ a quo limite diuidit, in quibus cū clerū iactata
fuerint semina, vel plantę per ordinē positę aq̄q̄ ducunt irriguę, hic
pulcherrimorū versuū spectator assistas. Ecce supercilio diuosi tra-
mis vndam. Elicit illa cadens, riuellū per leuis murmur. Sava clem
scatebrisq̄ arenata temperat arua. &c. versus sunt Maronis libro ge-
orgicorū primo. Augustinus a lit. l. de ciuitate dei decimo octauo sic.
Magi sunt qui vulgo maledici ob facinorę magnitudinē incupant.

Hi sunt qui permissa Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidendum de deo, ac sine ulla veni haustu/violentia tñ intermunt, vt Lucanus. Mens hausti nulla sanie polluta veneni incantata perit. Et. versus Lucani est ex lib. vi. vbi Excantata emet dati codices habent, non incantata, videro hęc eo libentius, q̄ vtrq̄ locus a Gratiano in decret. Canoniciis reperitur. Hic. xxvi. q. vi. cap. Nec mirum. Ille autē de consecra. dist. v. cap. Numq̄. Vt hi enī qui ad riuos semper, ad fontes nunq̄ labra admouent, quod assero inelligere queant. Vere igitur, libro de doctrina Christiana secundo Augustinus Si qua: inquit: vera dixerunt Philosophi & Pagani ab eis sunt tanq̄ ab iniurijs possessorijs in vsum nostrū vendicanda: Citate enim gentiles non est (vt indocti putant) sacram scripturā adulterare, sed dei verbum confirmare & adiutare animas, vt Bernhardus de Buis ait, multa enim, illa multis odiosa venustas quę amplexerunt, cum in vicia, tum pro virtute tradidit. Quid de lingę venustate aut latine dicam aut gręce, a qua quicquid venustatis mortem sapit idolatria: voluptate errore: aut libidine, vel pecciditū vel radendū esse & toti eam in puriorē vsum veritatis transferendam Hieronymus in epistola ad magistri oratorē vrbis Romę scriptę reliquit. PRAETerea, quod supra quoq̄ strigi, alia causa est quę mouere nostros debet, ne tenere potas aut philosophorū gentiliū sententias citari a plerūq̄ essentent. Nam si persuadere quicq̄, vel aduersarijs volumus vel his qui scorsum non satis iudicij habent/videndum est in primis non quid nos tuto sequi videamur, sed quę media esse possint, per quę ille qui dissentit & reluctatur, in eam sententiam quę nostra est recti atq̄ induci queat, nam ridicula illa disserendū est ratio, in qua qui dissentit offam quasi erudam ingerit, sine modo & statim quod exultat, ratū haberi contendit, aliorū animos sup̄ peruinacis immodesta cōmiciens, quod genus fuit vt Hieronymi verbis utar/ quoq̄ verba in pugnis & syllogismi in calcibus existunt, quorum insolens contentio absterere potiusq̄ illicite morem oberrantium pernicacis per sepe solet: Est autē aliud vi obpellerē, aliud libere sua dēre. Differare solet lumenū qui paulo impetuosius verberibus adactū trahit, qui vero aut voce molcet aut manu, ingenū sepe taurum exiguo adligatum funiculo quo liberit duct. Eam ob rem M. Cicero & F. Quintilianus scribūt in genere dēberandi / primū esse, vt quibus consiliū daturū simus circūspiciamus, alia enim sapientibus, alia stultioribus fidei faciendę, media stantibus: sapientes enim, fas, iustum, & honestum concitat. Vulgaribus autē vicioq̄ consuetis animis, sepe laudanda voluptas & eorum vicioq̄ quibus maxime oblectamur spes p̄scribenda est, vt si non virtutis amore/

saltem

saltem vicij desiderio/ quod stultis pro virtute est, correpti id agant
quod maxime volumus: Quod sanctissimi aliqui viri, & religionis
nostrę primarij iudices, animaduertentes / eo conuerunt hanc alia
ratione in illa cum gentilitate pugna se victores facilius euasuros,
aut humaniter quod velent repugnantibus perinasuros citius/ quā
si ipsorum doctrinā penitus perlustratis, omnis erroris incerta, can-
salq; intelligerent, vt hoc modo meliori armatura percussū sumi &
errata firmiter his rationibus recunderent & si quę bene discissent
ea in suam viam conuertendo/ proprio (vt aiunt) illos gladio conso-
derent. Quam quidem rem ita semper tractasse videntur, vt per in-
itia multo magis conati fuerint ostēdere, quid in se mali falsa ipsos
religio q̄ quod boni nostrā fides contineret. Erat enim discutiendo
prius eradenda prauitas opinionū/ vt fidei veritas passatim emel-
lis animis eo firmius adhereret, quo quidē modo spiritu sancto
inuente scripturay suay fidelitate obsecuti sunt, quod ab initio ap̄
miraculoy magnitudinē/ doctrinam Christi genibus cōmunicado,
obtinuerunt. Hinc auctore Hieronymo in Epistola ad maḡ Crat. Cy-
prianus vir eloquētia polens & martyrio/ reprehensus est, q̄ aduer-
sus Demetriadem scribens/ testimoniū vñ sū prophetay & Apo-
stolorum quę ille ficta & cōmuniata esse dicebat, & non potius phi-
losophoy ac Poetay / quorū auctoritatē vt Ethnicus contra ire non
potuerit. Discuntur itaq; seculares literę/ non vt sequi eas sit necesse,
verum vt iudicent atq; conuincant, vt Hierony. ait super Pauli ep̄sta
ad Timon quo modo/ si quispiam aduersus mathematicos velt scri-
bere, imperios Matheseos, r̄ sui pateat, & aduersus philosophos di-
spūet, si ignorat dogma philosophoy. &c. quę omnia repetita sunt
dist. xxvii. Decreti cap. qui de mensa. Inde et̄ q̄ Methodius Euse-
bii & Apollinaris/ qui Celso & Porphirio religiō nostrę r̄ quę
tibus fortissime responderunt/ adeo gentium oīa scriptiois gene-
ra ex parte esse deprehensū sunt, vt se Hieronymus in ea reip̄o cōpa-
ratione impertinensum esse dicere nō erubescat, qui idem, Iosiphus
inquit antiquitatem approbant Iudaei populi duos libros scripsit
contra Apionē Alexandrinū gramaticū / & tanta seculariū literarū
profert testimonia vt mihi miraculū subeat quomodo vir Hebraus
& ab infamia sacris literis eruditus eundem grecos Bibliothecam
eueluerit. Lege Hieronymi ad magnū Cratorē ep̄stolā/ & intelligen-
cōnes istas accedentis ecclēie patronos adeo philoſophorum &
Poetay doctrinis atq; sententijs suos refarsisse libros vt nescias quid
in illis primū admirari debeas an eruditionē suentū an scientiā scrip-
turarum: Hoc Hierony. dixit / Cuius tū diuina illa & reuerentissima
doctrinę & pietatis in religione nostrā monumenta: adeo vniuersaria

non elegantia solum, verum etiam sententias / tam e philosophorum q̄
Poetas scholis de promptas, vbi q̄ indicant & presertim, vt legenti
mibi fidem fecerit, tum primū res sacras cōstanter tractare aliquid
posse, cū profanas ad vnguis excusserit. Tantum abest vt Demo-
num obum poetas scripta putarit. Namq̄ vt ab hoste sanctus mil-
les dicit quid sibi potissimū capendū sit / ita Deo sacratus animus
tum primū cōmuni saluti recte cōsulet, quum qua in parte maxime
gentiliū immunitas noceat / experius est. Quam ridiculus Augustinus
fuisset, si contra gentiles scripserit non prius cōs. poetas & histori-
cos cochalsertu sebens grecus Evangelicam preparationem cōsursus
cōs. gentiliū cōmunitas edidit. Ignoratum enim reprehendere,
aut plebei est ingenio diffidens, aut omnino stulti: Seneca nos-
ter / parcissimus temporis estimator / & nullū suis nisi fructuosissimam
lectionem permittens lib. ad Lucil. epistolārū primo / multa Poetas
docuisse scribit, quos Philosophis aut dicenda erant / aut dicta sunt /
quos vtiliter legi & adduci cōmode queant. Citatq̄ ex Publī mimis
hunc Senariū. Alienū est omne quicquid optando venit: quo negat
fortuna in nostro habenda esse. Quod sic Lucilius expresserat. Non
est enim fortuna quod fecit tuum: & iterū melius hoc senario. Dari
bonum quod potuit, auferri potest. Quorum cum sit e philosophia
manūta veritas: quis vltimū damabit: cū si sine mimis Nam vt boni
fructus p̄cū habent quocūq̄ in agro crescant, ita publico fauore
digna ipsa veritas est quocūq̄ eius sit autor / maxime si cōmuniter
asertis adiamto esse potest. Epicurus in multis noxijs doctrinjs phi-
losofus fuit. Ex eo tñ se profecisse ait Seneca. indies magis: dum
quasi inter spinas obambulando, salubriū herbarū flores decerpit.
Velle ego multos hodie pertinaciū emollii: & in meliora consilia
induci animos vt & illi tandem meliora fecuti, maiorū no. fierū velle-
gij inuiterem potius / q̄ errorem aserendo degenerare. Scio
multos esse qui mansuetioribus studijs ob hoc solū infeli sunt / q̄ in
eis nihil profecerunt: cumq̄ p̄grosq̄ regia via incedere & ad optias
quasq̄ artes contendere viderent, ipsi cōmuni saluti inimici, inuidia
marcescere malunt / q̄ hī videri qui bene inuolutis acquirant:
hinc summo impetu & inscientia. quasi Aristarchea virgula oīa
conferens, impudentissia fronte audere de his etiā quumq̄ didice-
runt statimere. Quibus hoc laeri est, q̄ similis farina plebeios animos
quasi oraculo quodā / pertrahunt quo volunt: Vt si quando malos
esse Christianos illi poetas dixerint / & Nacca quispiam verna / aut
pannucia Baucis id audiat / continuo credat / alijs laudat / tuatur.
His ego siaderem / quod Hierony. ait / ne vescenti in dente, ipsi edem-
tuli inuiderent, & oculos Capreaq̄ ne talis ipsi contemnerent. Nam

si nū aliud homini Christiano ex gentiliū scriptorū lectione eīmodi
 accedit/hoc certe maxime & vnicū quod petamus emerget, vt sese
 deleat conscientia, gaudeatq; mens se in veritatis luce versari quod
 est (vt Laetan. ait) animi pabuli incredibili voluptate psumum. Vnde
 qd ista refero surdis auribus, & desperatis, Veterū rariū facilius est
 frangere q̄ flectere. Tecum agam mi frater, cui persuasum esse de-
 bet, rariū apud vetustissimos, Poetarū autoritatē fuisse, vt Athenien-
 sibus & Megareis de Salamine insula. contendentibus, Solon vnicū
 versiculo pronūciato quē a se fictū Homeri esse affirmauerat, Athe-
 nienſibus, Iudicū decreto, eam restituerit, auctoribus. Quintiliano li-
 bro quinto vbi de exemplis: & in vita Solonis Plutarcho. Homeri
 versus ex secundo Ilyades hic est. His semis Salamine Atax cū nauis
 ibat. Cui hunc cōmentitiam Solon subrexit. Cecropidum quo
 castra loco posuere phalanges, ex quo Iudices cum belli cū Troiani
 tpe Salaminios athenienſium castra secutos fuisse intelligerent, fide
 ipsa/Homeri solo noīe facta. Salaminī Athenienſibus adiudicarunt.

DE MUSIS. ET EARVM NOMINIBVS QVID
 intellectum. TITVLVS. XXII.

Commodum est, vt inter cetera de Musis, quae peculiariter
 olim Vaticanis nomina fuerunt, tibi aliquid scribam, non q̄
 notitiam apud multos de his quae memoratu digna sint,
 & legenti faciant satis prodita esse plerūq; sed q̄ occurrere in hac
 quoq; parte, breui informatione subundo ingenii tui desiderio, dig-
 num duxi, ut haec tanq̄ rudimentaria traditione institutus, amplio-
 ra apud alios extra moleſtiam legeres. Musarū nomen a cantu graeci
 instituerunt, quod ars de canendi ratione tractans Musica appella-
 ta, indicat. Quantiū Plato diuinus, in Dialogo qui Cratylus, sine de
 reſta nominū ratione inscribitur. Musarū & Musarū nomē a μῦσος
 quod inquirere significat, deduci affirmat. Pharnus & Sudas a
 μῦσος quod est inquisitionis: quoniam ip̄s inquirendo sine cau-
 se totius disciplinae. Eufebius a μῦσος quod apud graecos significat
 honesta doctrina instituit. Ex quo satis patet, scriptorū diuersimode
 nomen interpretantiū, aliquos musas absq; allegoria aliqua, secun-
 dum vulgariū nominis Erymon, ad cantū sonoritatemq; non nul-
 los vero Hesiodum imitantes, ad animū potius humanū allegorico
 sensu, aut celestis orbis rationē cōmodiore interpretatione retulisse
 Hinc Varro alterā secutus opinione, tres Musas fecit, auctore Seruio
 unam quē ex aquae motu nascitur, nam & hoc corpus, licet non sine
 aere hydraulico organo sonoritatem efficit. Alteram quae iſo aere

sonum efficit: Tertia quoque voce mera consistit. Quam sententiæ Augustinus secutus lib. de doctri. Christiana. cap. 17. facit: inquit: erat animaduertere omnem sonum qui materies cantilenarum est, prorsim formam esse naturam. Aut enim editur voce, sicut est corpus qui faucebus sine instrumento canit. Aut si non, sicut tabas & tibiae, aut pulsu sicut in Cytharis & Tympanis, & quibuslibet alijs que percussio sonora sunt. Quibus verbis indicat, quod verum est, omnem sonorositatem, quæ cuiusque corpore fiat, sine aere effici non posse: in quod ipsum fere Varro nis verba incidunt. Cæcilius quoque in libello de die Natali ad eandem sententiæ Musas ait omnem tres ideo existimatas fuisse, quod organum Musicum quoddam tres inuentiones habuerit, gratiam videlicet, modum & acritatem: quarum plenior harmonia consistit. Multi autem eodem respectu septem Musas ad Heptacordi rationem fecerunt: alijque alio numero, prout quisque rem animo concepit, statuerunt. Nulli est, ut in plerisque veterum scriptis remotiores sensus acceptissimi sunt, ita magis illis accedo, qui Musas illas ratum, & illustrum ingeniorum Deas, aut ad animi aut coeli naturam retulerunt. Inde enim omnium artium insignita dependit, & quicquid ubique amoenitatis in bonis & extra vulgi concepit positus iudicis accedit, ex illis est. QUOD si qui essent, qui Deas esse & pro Deabus coli more stultæ gentilitatis existimarent, eos prorsus abscerem, & cum Augustino sentirem, qui lib. de doct. Christiana seculido, noui Musas ex loue & memoria natas, ob errores gentilium superstitionum reiecit. Mihi non est dubium Hesiodum doctissimum & venerandæ vetustatis Vatem, de Musis nouem non sensisse aliud quod fecerunt hodie multi, nec ad naturam sonorum tantum, ut Varro, sed ad animi etiam humani vim earum retulisse, quod versus sui in Genealogia Deorum multis in locis indicant, velut hi sunt, quos ipse de se protulit.

Ille utique Hesiodum sub dio Helicone capellas
 Pastorem, pulchra docuerunt Carmina voce
 Atque mihi tali Diuæ sunt voce profatæ.
 Musæ Olympiades, natæ locis argida habentis/
 Pastores in agris qui pernoctare solentis,
 Scimus memini, mentitaque vera docere,
 Cum volumus vera in nugas conseruere scimus:
 Hæc doctæ a magno Natæ loue, uerba a, sereres.
 Inde mihi ramo lauri frondente dedere
 Sceptra, & diuinam fidere in pectora vocem
 Ut que olim fuerint, que sine futura referem,
 Iusserantque genus diuum laudare perenne/
 Necque uolui primam sepe iterum sibi dicere uersum. &c.

Haecimus Heliodorus, metaphrasit Richardo Bartholomeo, de Chisimo
 Poeta, cuius emulsiſſimo carmine latina nuper facta tota Genealogia
 genus me est. Quid igit Heliodorus: an solos seros intelligit, & non
 magis animi ad canendum ea que gesta sunt quaeq; geri possint, & ordo
 datam perspicacitate quid enim aliud intellexit, nō video, eū inquit,
 Diuitiū sudore in pectora vocem. Proinde nemo credat ab vitis pu-
 ellis correptū Heliodorum, & ad Hippocrenē ductum Portam factū
 esse, cum ne hoc ipse quidem de se Heliodorus indicet. Quod ergo ex
 verborū amantis inuolacris longe vero viciniorē sensam dicendum
 esse existimo. Nam & Aristoteles, auctore Codro, ubi nō Musae essent
 interrogatus, nō in Parnaso, nec in Helicone, sed ubi nunc τῆ Τῆ Τῆ
 φιλῶπιον αὐτὸν φῶρον δ. i. in laborū studioſis arantibus versari affir-
 mant. Unde illud Statij Poetę, Pietus menti calor incidit Calorem
 vehementer imp mentis & quasi raptum quendam ad scribendū nu-
 merose, Musis tribuentis, sine quas prompto favore, furor ponticus
 de quo diximus ante, accipi nix potest. Pausanias illustris sane scrip-
 tor in animū humanū intensus, temario totam studioſę & scripēdis
 rationē haud male cōplexus, tres Musas fecit, primā μεμνησῆναι
 quod nos meditationē dicimus. Secundā μετῶναι ἀμνησίαν.
 Tertīα μεμνησῆναι hoc est cantilenā. In Poetica enim prima cogitatio
 desideratur, quę inuentionē & dispositionē rei de qua scripētur sit,
 complectatur. Memoria uero, ut inuentionē & dispositionē series, quasi
 idra quędam in animo reſidens non dilabatur, & Carilongē submit-
 titur, quicquid illud est quod cogitatio peperit, quod ergo in Or-
 ratore profectatio dicit, hoc in Poeta cantilenā aptius dixeris, hęc enim
 in publicū prodit, statim que in animo sunt docentur, hęc etiā
 sibi cant, carminis lege & numerorum angustia magis aſtrictus.
 FVLGENTIUS in libro mythologię quę ad Carū Carthaginēſem
 scripſit, cum ostēdiſſet, Anaximādrum Lampſacensē, alioſq; rōnū-
 los, Musarū nouem originem, ad nouem organa: quibus vox huma-
 na formā, penulſe. Nos uero (inquit) nouem Musas doctriņę & sci-
 entię dicimus modos. Per Clio autem primā cogitationē querendę
 scientię intelligit nunc μνησῆσ gloria est, cuius amore pleriq; omnes
 correpti, cogitare nō desistimus quo modo ad eam perueniamus: &
 nullus scientiā querit nisi in qua sanę proleat dignitatem. Hanc hē-
 storis, p̄p̄terea p̄p̄ferunt, q̄ rerum insigniter gestari vnicui finis
 gloria aliquid eredita est. Unde etiā illud Valerij Flaccib. Argo-
 nasticō primo. Tu sola animos mentemq; peraris, Gloria. &c.
 Enterpe id significat, quod nos latine bene delectis dicimus, q̄ primā
 sit scientiam querere / scēdum sit in eo delectari quod querat, τῆ
 Τῆ Τῆ εἰ ἀπὸν Γῆρον ἰακονδῆ δειγναι, propter voluptatē que

ab audientibus ex honesti eruditione percipiunt, ut Lilius ait Ziral-
dus, qui & ipse de Musis non incoincunū libellum cōscripsit. Hinc dis-
ciplinarum inuentionē plētiq̄ tribuerūt. Nam sine continenti animi
oblectatione, nihil alium vix subtile excogitatur, Melpomene vero
quasi ἡδύτης ἰσχυρῆς, i. meditationem faciens permansere, vt
primū sit velle, secundū desiderare quod uelis, tertū insitare meditan-
do ad id quod desideras: hinc Tragediā tribuunt, vt alijs alia poe-
tica decora. Ad primas enim duas inuentionē refertur, reliquis vero
(ita sentio) res inuentione ac primo cognite tribuuntur, horum etiam
qui ad Tragedias scribendas animū applicant singularis eruditio
& ingenii summū esse debet: quibus Melpomenē vt suum nomen
tribui sane intelligētibz non potest non probari. Thalia vero idē est
quod capacitas ἡλίου enim vires omne germinans dicitur, flux
ἡλιῶ τῶν ἡλίου, i. a virefcendo. Vt enim uires germina sunt
capacia, ita animus ad accipiendū promptus & intelligendū facilis,
proximo gradu ad ubertem memoriā tendit. Polymniao fulgencius
quasi ἡδύτης ἰσχυρῆς interpretatur, hoc est multā memoriā facien-
tem: quia hæc post capacitatem necessaria sit, ea etenim quæ excogita-
tas discernis, tum primum recte florescunt, cum rectam memoriā
teneat, sicut arborē & mori uidemus, quæcumq̄ ex animo nobis
nulla sollicitudine cogitationis firmata, desuunt. Erato quasi ἡδύτης
ἰσχυρῆς hoc est simile inuentionis, quia post scientiā & memoriā iustū
est vt aliquid simile & de suo inueniat: multi uero ab ἡδύτης quod est
amo ducunt, quod a priori interpretatione non descendit. Nam licet
oblectatio ab amore non multum absit, tamen rectus amor quædā
rerum quas didicimus tum nobis oboritur, quæ eisdem multiplici
vū & certa scientia in memoriā, tanq̄ thesaurū aliquē recondimus.
Vnde obtingere potest q̄ ad eorū cognitionem, quæ nobis euidens
scientia est, similia deponere frequenter possimus: Terpsichore in-
terpretatur. Instruentionē delectans, est enim ἡδύτης tripodum: cho-
ra aut sine dispositione esse nequit, ἡδύτης aut delectio. Nam post
instruentionē oportet se etiam (inquit Placidas) discernere ac diudi-
care quid inuenis: quibus uerbis Fulgencius indicat. Iudicij aliud
ab inuentione esse, & inuentioni recte subdungi, in qua seruetia fue-
runt non nulli, quos libro tertio Quintilianus, ubi de partibus Rho-
reticæ scribit, reprehendit his uerbis. Ego porro ne inuenisse quædē
credo eum, qui non iudicauit, nec enim contraria comuta: multa:
inuenisse dicitur quisq̄: sed non iudicasse. Volei hoc annotare ut in q̄
sententiā Quintil. dicit intelligeres. Vt ariā ἡδύτης ἰσχυρῆς hoc
est a celo. Post diiudicationē enim est eligendum quid sequaris. Eli-
gere aut velle, ad ducuntq̄ desuere, ecclesie ingenii est, cui Astrono-

nia datur, quæ e caelo est nata / hoc animi veteres mirati primū circa
ipm scientiū fecerūt. *Vicina Calliope* αἴτω τῆς καλλιόπης σπινος
hoc est a bona voce deflexitur / hac iuuante quæ intus fideliter conse-
cepta sunt, depromi atq̄ profertur cum gratia & suavitate possunt.
Id quod in oratore absoluit actio cui primas scelas & tertias dare
Demosthenes solebat. In poetica vero rerum & verborū vberissima
copia & continuus scribēdi usus de quo locis suis dicam. Inter mu-
sas igitur hic ordo erit, ut prima profertur, doctrinā uelle. Secunda in
eo quod uelis oblectari. Tertia instare huic quod doctas. Quarta
capere posse id cui insiteris. Quinta memorari quod capis. Sexta
Inuenire uocis ingenio huic simile quod memineris. Septima, iudi-
care quod inuenis. Octava, digere de quo iudicaris. Nona bene
profertur quod elegeris. Hæc sere ex Fulgentij episcopi sententiā eo ad-
duximus libentius quo ut ille Christianarum rerum præfex & pro-
pugnator / sincerus de Musis oia interpretatus est / longe illoꝝ per-
tinaciū incusans / qui non satis esse estimantes q̄ Musas penitus sint
ignari / & ut proverbio dicitur καὶ οὐδὲ τις etiam quas castas esse
gentilitas confessā est, meretriculas nominat quasi lupas uoraces /
cum ipsi potius lupi sint uoraces / & errorem quidē suum Boetij au-
toritate tuentur, qui philosophiam introducit, Musas lyricas mere-
triculas adpellantem / quasi musarū dignitatē hoc tanq̄ amaro pro-
bro deuit. Non intelligentes Boetij in eoto illo opere suo / nulla par-
te cruditionē degitior emper esse / q̄ in numeris & illo musarū dono,
carmine. Q̄ si de Musis adeo desperam sensit / ut illi uolent, mirum
est ne dicā ridiculū, cur ita uersus suis laboribus inferuerit, ut demt
omnino sine totius operis iactura nequeant. Sic estimo / si amittere
in Boetio alterutrū, carmen dico aut profam orationē impetu quo
piam cogere uerū idq̄ in arbitriū incidere meum. Mallem certe pro-
fiam aboleri q̄ carmen, in hoc enim fortasse multos uenerit / in illa autē
pares cōpares sine multo labore habere cum posse / quis nō uideat
Quid ergo cur Musæ meretricule? Nempe q̄ ab Elegis exortus es-
set / quibus amores a latinis poetis frequentissime perscripti sunt /
Musas alio se proposito inuolens, meretriculas Socraticas philosophia
dixit, quod quæ in Scenam à theatrum uenirent poemata, esse enim
amore cum frequenter complederentur, & quia hæc uulgares animos
maxime mouent, ab illis dicit ut quæ prope omnibus numeris inest /
meretriculas uocauit Boetius: quibus quanto plūs gratiæ ueneritq̄
inest, tanto prouocant intentos uolentius. Pretere a q̄ senectutis
ingrauiditatis grammas queri cepit, cum oia in hoc scribēdi genere
doloris / & perturbationū plena sint, tales Musas intractabilis affec-
tum spiritus / rationis fructum exicare recte dicit, non q̄ nihil solent

rebus aduersis fractum animum cum ipse dicat Gloria felicitis olim
 uisiditq; iuuenes Solascor mecum nunc mea fata senis. Verum po-
 tius q; ubi solandi officii philosophia inuampserit, multis leuiores
 cum pudore, quo roueren se animi reginā indicat, abeundi sit-qui-
 bus maior studii est parandae voluptatis, q̄ ueritate restigande/
 eamq; obrem Syrenas eas usq; in exitū dulces dicit. Quod multi,
 qui propter voluptatē uerborū / & figurarū lenocinia, nihil studio suo
 reliqui consequentes, uera periclitamur. Quidq; ait philosophia.
 Māq; cum multis curandū sanandūq; relinquit. An alia Philoso-
 phiq; aliq; poetices multū sunt. Ridiculum est erodere, cum hoc quod
 philosophia praecipit Poetica bona parte infusus sibi, non frustra
 Horatius dixit Rem tibi Socrates poterit ostendere chartae. Quid
 ergo quod deinceps indicabimus / sedm diuersas poemati species
 maiorem in animis scribentū minorq; imperiū uideri. Musasq; non
 omnibus oia prestare, nec in cibus parit aut perspicaciq; aut laboris
 Quisq; igitur naturā ambiunt, res diuinas depromūt, salubria mortali-
 bus praepia p̄scribūt, uirtutē cōmendāt, uicia excoerant, ualla lenita-
 te, nec leuissimis toctis contaminat / haec tandem exiliandū sunt,
 quas meritis suas philosophia dicere possit, cum ab eius laere nūq;
 recedant, & quae uicula praecipit, uisidissimis auribus haurientes
 omnia numeris suis gratiora acceptioraq; faciant: has callidissimas
 & nulla uatum laetissimū libidine profinitas p̄cellat. Fulgentius
 alibi amoenissimo uerborū inuolucro, hoc quidē modo inuitauit.

Thespiades, Hippocrate	Hinc semis & recursu
Qua spumanti gurgite	Quam produxit uigula.
Irrorat loquacis nimbi	Quicquid Aferens uocera
Tinctas haustu Musico.	Bupe pastor cocināt
Feste gradum properantes	Quicquid ex Atlantis Gazis
De uicinis collibus,	Uetra promunt horrea.
Vbi gustas scurulentae	Quod cocināt pastorali
Mancorant purpurae.	Mare lyba manūz
Hannor algens quem serentis	Quod Moxonius ranarum
Astra sudant noctibus,	Cachinauit prelio.
Verborum canistra plentis	Parrhasio candicansi
Referat solentis.	Dumclyra concrepet,
Quicquid per uicta, Tempe	Ad motum uetusta carmen
Rapaz unda profuans /	Sicla nuper consuunt.
Dulce laeis & concinnum carmen / dignum p̄ sane memoria / quod	
nemo recte intelligit nisi q; Musas eo modo agnoscat quo dixi / quoq;	
Fulgentius inuolucro, apud quem non nulla praeter ea quae allata sunt	
digna scita, in operis sui principio continentur / utinam tam aperte	
& latine	

& laudat. *¶* fideliter & docte scripto. Sed quis temporibus oblecti
TRANSEO mane ad eos / qui musas nomina per caelestis orbis di
stribuerunt, si ad quas, ut mihi videret, vana ratione. Nam ex ve
ratoribus Philosophis multi quibus summa eruditio & singularis
inquirenda veritate diligentia fuit, caelestium orbium circumagita
tionem, & illis sphaerarum ambagibus, Musas Pithongas & distantissime
proportione factas harmonias, quae omni mundani musicam con
perarent, attribuerunt. Quod fuerit Aristot. lib. 2. de Caelo & mundo
ratioes id licet quocumque iprobet, quod ibi sonus suavis esse nequeat ubi aer
non sit, in caelo vero aer non esse, cui sit consequens / ut ne sonus quidem
vhan ille esse queat / tamen ut de numeris harmoniosorum animam solum
Platonice constituantibus aliter intelligimus, qui de his sonis qui
sensui obuij sunt, ita de caelestium orbibus de quibus musica factus etiam
his quae scribit Plato, multo aliter intelligere quis potest, *¶* ut in sen
sus prout, intellectum statim rei deserat. Nam in orbium illorum colu
matione ab arte compositionis artificium esse & in temperata illa vici
situdine oia suo tempore / sive tempore fieri / nemo haecenus non vidit
ut in tali tempore stabili contrarietate eorum motu concordia & infimo
eum superius a deo pulchro moderamine, musicam quippe inesse
non canere quae dicere possit: sic enim & in Musica ex magis et minus
quod distantibus, unum quoddam quod numeris inclusum, vox in har
moniam sensui percipibilem educit: Macrobius Musas esse (ait)
quasi mundi cantum etiam rustici sciunt, qui eas canenas quasi canen
nas a canendo dixerunt. Hinc Hesiodus (inquit) octavam Musam
vraniam vocat, quia post septem vagas quae subiectae sunt, octava
stetissima sphaera superposita / proprio nomine caelum vocatur.
Mantuanus certe lib. 2. ubi accinens Philologus musas inducit. Vran
iam primam facit. Octava enim sphaera, ob stellarum fixarum multitudi
nem, quae circum circa fixae sese obvolvunt, ferens noctibus exuberant / ani
mos nostros plus admovent & in caelestium rerum admirationem magis
compellit. Eam ob rem idem Capella lib. primo Vraniam introducit
Musas praecipuam Psyche praeterea speculum offerens enim, quod inter
donata, eius ad ipsam Sophia delinquit, quo se recognoscens etiam
originem velle exquirere Psyche enim nil est aliud quam anima, cui vran
ia hoc est caelum, & in primis stelligerum / speculum offert stellis im
cambissimum in quo pariter astrorum & motuum ratio intellectu com
prehensa continetur, quod Sophia merito acceptam referunt. Hinc
enim ut in cypris namque paribus studio suo ac sollicita perquisitio
illud videretur / ita longe in caelo de illo orbium discurrerent arcu
no nescendo occupatissima est, quae hinc vraniam partem, originem nostrarum
animarum proxima diuinitate quae ac cui pariterque in ignis, meret

nostram omnium maxime, in rerum diuinae amorem, sui q̄ origi-
 nis cognitionem allicere potest. Hoc igitur speculum vranie dedit/
 quo se h̄yche recognoscens, et si originē quandocp̄ vellet exquirere:
 Nam & alias, oculum inuencibus originis suę memoria facit, ut in-
 eide. Ad quod illud Quidij accedit. Os homini sublimē dedit, ecce
 tamq̄ videre iussit & erectos ad sidera tollere vultus. Volo hanc obi-
 ter minus serasse instituo accedētia, ideo referre q̄ in omnibz̄ fere
 Martiani codicibus non Vranie legitur, sed Anie refragantibus ver-
 tētis exemplaribus. Si quibus tñ Anie placet possunt illi se defen-
 dere, Ioaneta Dubrauij sententia, viri sane docti, qui in cōment aris
 illis eruditione plenis quos nuper in Philologicę respicias scriptos edi-
 dit/Anie legi posse existimat. MVLTII Platonicoq̄, musasq̄ nomi-
 na ita Sphęris tribuunt / vt non tam adferam de quo diximus q̄ ad
 vim erritiam in ususq̄ respexerint. Aiuunt enim furorē poeticum/
 cui ex summo loue per cęlos descensus sit in vasti pectora / non nū
 his gradibus descendere, vt Iuppiter intelligatur Apollinem rapere:
 hunc autē illuminaſe Musas: ita vt Musę lenes tandem & insuperas-
 biles Vanum animas exagitat. Vates autē inspirati, interpretes suos
 inspirare creduntur: hī vero auditor ex suos. Ab alijs autē Musis aliq̄
 atq̄ alie animę rapiuntur, eo q̄ autore ipso in Timæo Platone, alijs
 spheris sideribusq̄ aliq̄ attribuitur sunt animę, Caliope igitur Musa
 vox est, ex oibus relictans spherasq̄ vocibus. Vrania eadē belliferi/
 nomen ab excellentia nacta: Polymnia Saturni propter memoriam
 rerum antiquarū quā Saturnus exhibet / & siccam frigidamq̄ eō-
 plecōdem Terpsicore Iuppiter, saluifer enim est Choro hominum.
 Cho Martis / propter glorię cupiditatem: Melpomene solis nam is
 totius mundi temperatio est, Erato Venus, propter amorem, Euterpe
 Mercurij, propter honestam in grauioribus rebus delectationem. Thalia
 Lunę, propter viriditatē, eius humore rebus exultantem. Postremo
 Apollinē Solis esse animā: Lyram vero eius/ Solis corpus, Nervos
 quatuor significare quatuor motus eius, qui sunt: Annus: Mensis
 us Diurnus: Obliquus: Quatuor vero voces sunt quatuor signorū
 Zodiaci per quę Sol meatur tripliciter: Ex quibz̄ quatuor inde tem-
 pora producuntur. He Musę / si Aristotele quoq̄ teste, ita mundo
 circumferunt, vt totam virtutē suam in eum eiusq̄ partes diffundit,
 quis in humanos animos ex eorūq̄ saltem dispositione quibus in-
 cluduntur, imperiū habere negare audeat: cum insuper potissimū no-
 stro Theologorū non abnuant, isq̄ cum primis quē ego sagacissi-
 mi ingenij fuisse iudico. Ioannes Securus in. q. 3. distinctionis decime
 quartę Secundi sententię. Nec facile vnicus mihi obiterit Augu-
 stinus qui cap. 7. Ab. 2. super Genesim eodem constanter refragat.
 Hanc ergo de Musis sententiā nō grauante aduicno. Primū enī quod

Scilicet
 Iohannes Securus
 in Genesim Theologorū.

in poeta spectat, ut ante idem aut legitū est, cui si Musi fuerit, haud
 magno labore doctrina gratiaq; obediēs esse poterit. Si minus, aut
 labore vincēda est animi tarditas, quā vit, utcumq; proficiat, gratia
 sequat, aut ab incepto desistendū est. VETUSTIORES igitur grande
 aliqd scripturū cū viribus diffiderent / utpote mortales & nil supra
 capū humanū inbecillitatis timere aggressibiles / Musas invocabūt,
 ut aut animū amone rei memoria facerēt alacriorem / aut celi vim
 illā, q̄ ostendit e caelo manare, seibo desisterēt, q̄ quā furor pro-
 ximo gradu inspiratur / siue / quod magis credo / ut a vetustissimis
 Vatribus optum morem invocanday Musarum nequaq; mysteria
 intellectūis properarent: Ego vero vir Christianus, cum Musas in loco
 verq; Poeticy colores & pigmenta sequor, quib; dampis quam gra-
 tiam poetica sit habitura in religione nostra nō videt. Ita vero invo-
 cantes nulli damnū / nisi quā ignavissimi sunt & obtuso animo: Lu-
 dunt enim hodie & vetuste poetices ornamenta servant qui hoc fa-
 ciunt, incertū h. ē. intelligentes omnem gratiam a Deo vero esse, &
 intellectionē pro nobis apud eandem sanctos merita facere. Alle-
 rantes tamen meriti in malignam animam quasi nullis nullis expo-
 litam scientiam ex dei gratia non intrare, quod haud longe ab simi-
 le est ab eo qd Plato dicit, furorē sine musis haud facile locum habere.
 Socras res sanctissimus Philosophus apud Platonem in Phaedro lo-
 cuturus de re luteola, quasi humaniter locans musas invocat. Quin
 & latini scriptores Ethnici tanq; intelligerent Musas deas, aut vera
 numina non esse, sepe neglectis ipis de industria invocationem alio
 conuertunt. Nam Lucanus Neronem sibi nimis loco in primo
 Pharsalidos statuit: & Valer. Flaccus h. Argonauticon primo: Do-
 mitiam implorato Phaebo subiuicū Musay loco invocavit. Vir-
 gilius aliquando modestius cū in ope Georgico liberum & ceterum
 hoc est (sane et Macrobio) Solem & Lunam multum in re proposita
 vultura nomina invocasset, Augustū de quo ante scriperat. Namq;
 erit ille mihi semper deus / suo honore tanq; verē dicitur ingenioy. Apol-
 linem dignatus est. Haebnus de Musis, quas Poetas esse praecipue
 existit / apparet qd nōro hi cantuq; vnt, pauloq; aio libertiores
 per res natur; ferūt, hōtamq; studia, edūta, & res gest as, calamo nu-
 meros ducte, exulant. Non sum nefcius multa h. q. a Diōd. multa ab
 alijs de Musis p̄cipua esse, q̄q; de industria p̄ eo satis mi me ha-
 bent super ep̄ satis rei amplitudo morata est. Q; si cognominū eay
 varietatē scire, aut certe, q̄ si didiceris rememorari cupis, Zyraldū
 lege qui oīa ex Syppontini ope de lingua latina sustulit. Cur vero fon-
 tibus, montib; recessib; Musi oblectent, supra satis a nobis in titu-
 lo quem de solitudine inscripimus, expōita sunt.

*Inuocatio
Musarum*

DE APOLLINE ET BACCHO: ATQVE INBI

cur in eorum turba Poete esse credantur.

TITVLVS. XXIII.

Simili modo quod de Apolline & Baccho refertur a scripte
toribus, ut principia sint Poetarum numina, ut eos ipsos
sola aut Lauro aut hedera coronentur, mysterio & secre-
tore tenui carere haud quaquam possumus. De Apolline qui idem Sol
& Phoebus est ante indicauimus: hic de vtroq paulo vberius aliquid
in medium proferemus. In tunciam Apollinis venisse poetas ex grae-
ta putandum est. Quod in Deo vniuersissimis/divinacionis & sapie-
entiae autor est credimus. Praeterea & Musarum decem, & Musarum prae-
cipuum autor esse dixerunt. hinc illud est ad eundem Horatii libro
carmin. quarto. Doctor argutus fidicem Thaly Phoebae. &c. Quod si Mus-
sacrum vis Apollinis parer cuiusq. nunt. Vatum animi diuerso quidem
modo corripuntur. Quis miretur huius pontifici se subdidisse Poe-
tas, in cuius manu sint coelestes illi puelli, quibus duabus quatuor
ad naturam attinet. tam humani animi, q. influentis coeli, omnium
artium humanarum insentiarum dignitas pendet. Nullum enim ponere me-
dici dubium est, quin ingenia illa corpora quae singula singulis orbe
bus affixa septentrari numeri mysticis absolute, ab illius artificis,
qui coelo terraeq. praesidet, aeterno ingenio non parum virtutis / non
in ea solum quae in natura cotidie proueniunt sed in animis quoq.
notros, obtinuerit. Hallucinari uultu quoq. illi videntur, & velut no-
cturnarum oculi excoctam non sustinere, qui has moles, toties terrae mag-
nitudo inem excedites, propter lucem nihil habere reliqua quod ex crea-
tore suo, infinita largitans providentia suscipere: existimant. Si igitur
ad coelos respicimus musarum concentus Phoebae. Sole regitur: Nam
clarissimis astronomis autoribus / reliquosq. Planetarum motus & vi-
cissitudines ad Solem tantum motuum omnium regulam referuntur.
Ad quem etiam ois temporum varietas, ut praecipuum dispensatorem
actinet. Hinc non tam deganiter q. vere a Plinio. Siderum ipsorum, ecce
liq. rector / regimenq. ac nuntius naturae / dictus est. Quod Ianus Hun-
gherens Quinque ecclesiarum in Paruobria Episcopus, in Panegyri ad
Guarimum Veronensem his uerbis deganissime protulit.

Inuentus nil Sole gerit praestantius orbis,
Sol leuis est oculus, mens mundi, lucis origo
Rerum temperies, cor coeli, spiritus aethrae,
Astrorum decanus, mentor reuolubilis aui,
Senilium senatus, viuorumq. vita, propago
Nascorum, largitor opum, largitor honorum,

Telluris pariter continet secundus. &c.

Ex quibus omnibus id quod superiori titulo ex Platonicis sententiis
 retulimus, evidentiam accipit Phœbum autem a Iove rapti, hoc ipsum
 est a quo nosse in religione quidem nostra didicimus, concedere ea
 vim eodem tributam Iovis. I. Dei nomine rapti & durare, quia vero
 Sol & Iovine præsit & ut Phœbum ante alios raptum cum & reli-
 quorum siderum moderatores statuisse credi par est, bene igitur Maro
 In medio radiens complectitur omnia Phœbus. Hinc Horatius Iove
 uenit ut principem Musarum agnoscens, vim omnem Poetices ei tribuit/
 Ille carum, quarto his verbis. Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
 Carminis, nomdep dedit Poetæ. &c. Venisti autem cum rerum munda-
 narum administrationem e celo potissimum proficisci animo duce-
 rent, viderunt animos nostros non tam ad Poeticam quàm alias illustris
 artem studia cœli inclinatione corripit, Poetis tamen & Apollinis impe-
 tum & Musarum favorem præcipere, ea causa tribuunt, quod hunc autem
 semper quasi prærogativa quadam, & furor datus est (ut supra doc-
 emus) & divinitas, atque hinc frequenter acclamatione Poetæ & da-
 mini & Vates nominati sunt. Nam & Sibyllarum vaticinia, & venustis-
 sima genitum oracula, numeris ab his qui reddiderunt sunt edita:
 Socrates certe apud Platonem in Iove Poetas maxime omnium di-
 vino afflatum utari, ex eo existimant, quod omnibus artibus & scien-
 tiis ita se insistent, ut omnes didicisse videantur, didicisse autem hu-
 mano studio impossibile quodammodo sit, cum vel vnicui bona parte
 percipere, ipsi difficillimum videatur. Non ergo arte humana sed di-
 vina quadam infusione præferre existimant. Apollinē igitur: autore
 Macrobio, ΠΕΥΘΥΓΕΤΟΥ quasi decem & principem orbium æthero-
 rum nominant, cui quædam sacra est laurea in Parnasso (ut libro
 decimo quinto Plinius ait) spectatissima, quam profanis viribus pos-
 sit apud venustos fas non erat, laurea corona Vates insignis esse vo-
 luerunt, quam Horatius ode secunda quarti libri. Coronam Apol-
 linarem nominat, quæ olim carmine decertantibus in victoria præ-
 mium dabatur. Quæ mos Romanis principibus multis retro sæculis
 hæc celebris fuit. Nero enim hæc in re dignus laude Cæsar, non alios
 tantum in huius illustres coronandos esse duxit, sed se etiam ipsam
 exercuit, orationemque & carminis lacini coronam consensu omnium &
 quidem honoris sanctorum qui secum de ea re ostenderunt, accepit. De
 re consimili in Halesio Frontonorum epistolo reperitur est aliquando
 sacro inscriptum veteris & elegans epigramma his verbis. L. Valerius
 Pudens. L. F. hic cum esset annos. centi. Romæ certamine sacro Iovis
 Capitolii, in tro sexto, clavis arte igitur coronatus est inter poetas la-
 thos, omnibus sententijs ludicum. Hinc plebs vincta munusculum

Hiscensensiam fratru^m / vire collato. &c. Hic mos hodie quoque durat /
quem Franciscus Philolophus vir doctissimus / & Musis quoque duri
in vita fuit, charus libro de liberorum educatione tertio, vna cum om-
nibus omnium professionu^m insignibus / quibus hodie per literas in
Gymnasia prope summa auctoritas dignitasque tribuitur / constanti-
sime rejicit & condemnat / rem esse nouam ac pessimam existimans /
vixisse qua sepe multis perfectis in aliqua doctrina eruditionis testi-
monium accedat, qui tam ne summis quidem digitis attingerunt
qua re, non arte solum quas ostentant, sed viris etiam eruditis qui
peritigli studio & summis laboribus in eis defudarunt, inturia fieri
non negarim. Interim tamen gloria & honore, suisque muneribus dig-
nos esse qui merentur, quis moleste ferat? Me quoque Anno Christi.
M.D.XIII. quarto Idus Martias / cum animum agerem atatis vice-
simum octauu^m / vt nobis Imp. Cæs. MAXIMILIANVS. P.P. in oppido
Linzio superioris Austrie / cum me illic vocasset Laurentius Saurer /
suo maiestatis per inferiorum Austriam profectus, vir de me plurimu^m
meritus: Corona e huius testa (nam laurus non suppetebat) qua &
ipsa montes amat, & vi Pl. scribitur nec carum nec veritatem sentit:
in magna procerum ois generis presentia adornauit, cum Ioannem
Philippum Serenoru^m Maximensem insignem hominu^m, ante aureo dextris
dextro munit aurati fecisset. Hic me illa augustissima facies principis
& mitis atque intonsa orationis meae animas, adeo edmouit, vt inter
dicendum quasi ab Apolline quodam et Musis raptus mihi viderer
nec vero neceitiam, nil animo tribuere oblata munera, nec doctiori
melioris facere: si quis bonus eruditusq; alioqui ad esset / est siquidem
ea premios natura vt virtutem indicent tibi / non present. Vix tamē
dixerim que me spes omnium bonarum artium ex ea hora inuaserit, qua
tanti principis sacratissimas totque victorias concitans manus tem-
poribus meis sustinet, quando me in genua proouolutum illud terra
numen / quod tot Principes, tot populi vnerantur, manu comprehen-
sum, a terra leuauit, amolocoq; micidae gemma insigni, sinistrā me prius
excernans, Poetam vniuersa adstantiu^m multitudi^m acclamante mun-
eupauit. Cuius nominis amplitudine & si mihi nūq; aut fiducia, aut
vana obtentione tribuerim, admisi tamen, & Poeta me vocari pas-
sus sum / non quod is essem, ad quod pertinere tot illustriu^m reg. peritiam,
hoc tibi decreto libello testes testabor. Verum vt post studia mea
quantulacumq; & istud in Poetica bonasque artibus Tyrocinu^m, quo
me exercui. Poderis etiā testatu^m esse voluerim, quantum iamq; meq; &
honori tantus princeps accedere voluerit, si modo ipse mihi non es-
sem defuturus. Quod si hodie adeo multi sunt qui, post vnam aut
alteram grecam aut latinam, lectam historiam, post Poetas latinorum

Linzio
superioris
Austrie
quarto
Idus Martias

ea potissimū parte qua lenissimī & salacissimī sunt Jescos & memo-
 rie mandatos, Apolline ea se dignos laurea indicit, imo bona parte
 adeo/ quasi ex integro sapiant, superbiunt, ut Cæsareū autoritatem
 tanq̄ similem rejiciant, & ex Mercurio Iyram Apolline cytharam a-
 Musis vero in Parnasso textam Corollam expedient, Quis in me sal-
 tem modestus & sincerus eliminatō Poetę nomen aggre admittet?
 Nam præter hoc quod nulla unq̄ me alicuius artis cōstratio tenuit/
 nulla φιλαρμουζία instans / neglecto omnī qui rectius de Poetica
 & carmine scripserunt, more hoc libello tibi imprimis frater, & per-
 te ceteris pro virili mea/ quantum se potius professio expanderet
 quibus limitibus clauderetur/ vicumq̄ breui manu dactione ostē-
 dere proposui, quo meo consilio spero, & Poeticam apud nostros ha-
 bituram melius, & maioris modestiq̄ futuros eos, qui dum texen dā
 e arminis legem & syllabaz rationem distulerunt, kura & incompo-
 siti de industria vita & moribus, quasi fur ore astanti videri debeant,
 Poetę nomen instant: Coronamq̄ illam Apollinarem, vbi ubi euen-
 rit certatim excipiant: de quibus aliq̄ id genus solo lingz fœco ob-
 uolatis agendis, alio in loco quantum sese decipiant fideliter perferi
 bant: Nunc ad id qđ paulo ante deserēbā, redeundū est. BACCHIO
 Poetę patrociniū tributū esse existimo, quod vnus & idem est cū
 Apolline, quod Macrobius primo lib. Saturnalium Aristotelis, alio-
 rumq̄ euidētibz testimonijs comprobat, sive qđ vis quydā boni
 furoris vino inest, cuius inuentionē & culturā venusti Baccho tribu-
 erunt vt Diodoros scripsit lib. bibliothecę quinto. Porphirio quoq̄
 Horatians interpres ait: Gręcos asseruisse vim sapientię mortali-
 bus vino adhiberi. Ego asserere ausim vini vsum modestum, ingentiū
 acutę cum alijs omnibus tum maxime Musicis: inest enim explora-
 ta huic liquoris in numeros potentia, & sicut qui sine vino nihil a cute
 nihil cum gratia possint: tantum abest vt omnibus id conducat, qđ
 olim Censori, qui postridie habiturus orationē, adeo se a vino absti-
 nuit. Non ego vinum moribus eruditione & vitę integritate sanctifi-
 simum, & in rebus ad religionem pertinētibz, sine gratia orato-
 rem, vt dubitem an unq̄ præcellentiō auderim: is quoties de rebe
 acutioribus ad populum locutus esset, defecati vini modestū sibi
 potionem adferri iussit/ asserens hæc ratione, & animū sibi intendi
 & linguam laxari, deniq̄ omni laterum laborē in hac tam dura pro-
 uincia ablutari. Pli. certe decimiquarti libri ca. vltimo quod contra
 ebrietatem scripsit. Duos liquores esse asserit humanis corporibus
 gratissimos, iurem vini: foris elici qđ aut corpus laxat, & qđ in corpe
 sunt, spiritus subtiliat, ad animo cōmodare quis neget: Hinc illa nō
 abiicienda prorsus Cratini opinio / vini vsum Poetis ita tribuentis

Apolline
 Plauto

Plauto

Apolline

Baccho
 Plauto
 Plauto
 Plauto

Plauto

ut abſq; eo poemata æternitatem mereri poſſe negauerit: Eius ad
Mecenatē libro epistolę poſe sic Horat. inuenit: Præſeo ſi credis
Mecenatē doctē Cratino, Nulla durare diu nec vincere carmina poſ-
ſunt, Quę ſentuntur a quę poteribus. &c. Et paulo infra. Landibus
arguitur vini vinofus Homerus: Finis ipſe pater nunq; mihi potus
ad arma Proſtat dicenda. &c. Quo in loco tamroſi ebrietatē viti-
dian: ſam ſibi de tan. is viris, vino ſing; vagi fuiſſe indicat, vt cummo
veri ſimile ſit: vini ſaltem illos modico vti amantes fuiſſe: Ebrietas
enim non ſolū non poeſi, ſed ne hominē qui dī eſſe quæſq; ſunt. Idem
Horatius ode. xxx. tertij carminū Kapū animi Baccho tribuit. his
verſibus Quo me Bacche rapis, cui pleniſq; quę memora & quę agar
in ſpecus Vidox mente nouas: quibus Amoris egregij Cepſas is uictiar
Aerēnū meditant doces Stellas inferre & conſilio leuis. Hinc Ma-
crobius lib. i. Satur. apud Lygros in Thracia ad vti fuiſſe libero
conſecratū ſcribit, vnde non ſati mero ſumpto oracula reddēbitur.
Fregione vero ad Clarū Apollinē in Aſia aqua e quaſi lacuna hau-
ſta, vates faciebatur: cod? auctore quod & Pl. 2. libro / & Pomponius
lib. primo adnotarūt: vt obiter eoꝝ animos qui ab ſemē ſunt, a ſpe
non deſecti: inter quos eſt Adrianus meus wolf hardus Tranſylua-
nus: magis ingeni & multę lectis homo: quē a Baccho nectio quo
parentū demerito deſerui. Muſq; fontū amantes pari & doctrina
& animi vehementia donarunt. ADDO his q; Bacchus & ipſe deus
Musikus eſt: nam auctore Diodoro lib. i. di. ſus eſt ſecum in Caſtris
ſatyros habuiſſe ad cantū & animi remiſionē aptos. Idem libro
quinto ſcribit tradidiſſe veterę phyroſq; Muſas virginis cum eo pro-
ſectas fuiſſe apprimē eruditas / quibus eū propter carnis ſuauitatē
num quia doctę ſalare boniſq; artibus eruditę erant, deus ille obler-
ſatus fuerit. Hoc idē alibi & de Oſyride narrat Horat. quoq; dei
manona ode ſecundi carminū / canent? & Muſas eruditionē facit his
verſibus. Bacchū in ſententis carmina rupit. Vidi docentē credite
poſeri Nympheſq; diſcētis, & aures Capripedū ſatyroꝝ acutas.
Quę verba nec plano ſenſu, nec omnino ſabu ſero accipi debēt ab
eruditę preſertim: quoꝝ eſt ſabulę abieſo cortice penitenti intel-
lectum truerē. Magna enī poeſis pars, allegoricis Myſticisq; imo
hucis circūſcripta ſi deſcuntur, aut nauꝝ ambit malebat, aut e reꝝ
humanarū varietate aliquid inſinuat quod aut vicia infeſtorū / aut
virtutē excolat. Quod eū ſemel in doctōꝝ hōiū preſentia / eū forte
ſermo de Pyæus ortus eſſet, meo more reuulſim. Centimo eraiſi ſi
ridens Vulpeminus vrus / quē notare nolo, q; centū vates curto em-
tiſſe licent: Nectis inquit Vadiane quanto ea in re: quę unę ſa-
bulas amplectimini, error ſus obnoxij. Nam præter hoc quod ego

modo facile fidem do, illis allegoricis expositionibus. Augustinus
 noster libro secundo de doctrina Christiana, iuber ab his/ quæ unq
 ex poetis ad sensus naturales aut Theologicos referantur, Cui ego
 tunc, diebũ, qu; referi & legi aliquando. At qui in eadem pagina
 nisi fallor, duo rescribuntur ab Augustino, quæ vos sacras literas in-
 terpretes mirum videritis: Cum quædam essent ille interrogasset.
 Primum est, inquit, Quid sophisticali argumentationes in sacra scriptu-
 ra canendi sunt: Alterum quod loquens propriis deditque conclusiones/
 non solum in veris sed etiam in falsis sententijs ratiocinant. Cur ita/
 utiq; animos vestros immergatis, si utramq; ita Augustinus impro-
 bat: qui quantum allegorij tribuerit in multis eius creditissimis
 operibus, videre licet. Atqui longe alias sacra licetq; personant: in-
 quit. Bene est ergo: ito: fat habeo si quis mihi permiserit, allegoria-
 rum, & mysteriosa tantũ esse loci in sacris literis, ut ea relecta magis
 na pars religionis tollatur, ut saltem hac parte id acutum & subtile
 nec omnibus ingentis ebantũ, quo Poete sapient, non omnino laude
 careat. Simile hic de Musis, Phœbo: Baccho, alijq; innumeris asserto
 quosq; signata, qui in universam fabulosa esse audeat dicere me lu-
 dice causam amitteret. Nam quod ad Musas attinet, si ad eorum, ce-
 leberrimũ carum referamus, quæ referri possẽ, prioribus dicti. Haud
 obcurum erit vel ex Plinio, vetustis in summo etũ cœli silentio, ras-
 tione compositionis, inter mundi partes concertum statuisse, Pythæ-
 goras enim, ut ille licet. nat. histo. scribit: distantiã a terra ad Lu-
 nam eorum dicit, sicq; ascendẽdo usq; ad signiferum colligit ex ere-
 bium distantis Diapason, hoc est huius divini concertus universita-
 tem. Hic minus attinentia, ut hoc loco retulerim, gainacia fecit mul-
 torum qui nisi quod sibi videt nihil putant recte dici. Redeo ad Bacchũ
 cui hederam autore Die dono, græci consecrarunt. Hinc & ex ea, var-
 tibus coronæ date sunt: ea causa inquit Probus grammaticus: quod
 existimabatur liber esse cum Musis. Cur vero sacra Baccho sit hede-
 ra/ Follis Pompeius, & li. Falto. q. Quidius retulerunt.

DE GRAMMATICAE PRAESTANTIA ET EIVS
 discendi ratione. TITVLVS. XXIII.

Atis superq; ac prope dicim abinde nimis / tui gratia
 frater: ea superioribus delibasse videri volumus, quæ ce-
 nures frequenter circa Poeticũ quæstiones studiosis mo-
 tuere solent. Nunc ad ea properandum est, quæ Poeticæ
 quæ corpus effigiat & vitæ reddere vident. Prioribus enim ad-
 docere animum hi quoq; possunt, qui Poetas non amant: his que

dicendi furtus nemo incumbet felicitas, quae qui amat. Est enim amor
omnium studiorum fons, qui ex ingenio profectus, oblationem, hoc
vero eis studiorum omnium vigilans incredibili tolerantia parit: per
quam acutus (modo Mox non desit) quo voluerit peruenit. Annus
igitur hanc amplissimam professionem sequitur cum prima gram-
matica sit, ne aut ordinem neglexit, aut quo monenda sunt etiam
precepta nobis viderentur, primum de ea paucula in medium afferre
placeat. GRAMMATICAE (ut lib. primo Quintilianus docet) duae
partes sunt: una, quae altera loquendi rationem, altera enarrationem
auctorum complectitur. Nam Methodicam / hanc historicam vocat
Methodice in Latina lingua preceptis regulisque & delectatissimis scrip-
torum auctoritate definita, cum ceterarum disciplinarum omnium fundam-
enta facit, tum adeo est in his quae ad Poeticam attinent efficax ut
dum diligenter seruitur, litterarum, syllabarum, vocum, & ipsius orationis
vim propriatamque considerat: ad carmen scribendum progredi ausa,
reliquitque artium vim magnitudinemque sepe simulet, idque maxime, cum
da laudis, haec se imitationis sustinet. Hinc propterea ut in
nimis multos, hodie poeticam iactare, & ostentare carminis gratiam
videmus, qui sola Methodice, neque hac tota quidem fulti, dum quae
legerunt alibi poetarum more ut locum imitantes, omnium aliarum
litterarum vacuam existunt. Huius igitur ut quae minima sunt & rudimen-
tis proxima ita primis addisci debent ut firmiter haerent, mox
dictionum origines, formulae, usus, significatio inquirantur & una eae-
rundem structura & compositio summo exercitio infundenda, ut non
solum, cum libuerit, aut delectatissimis vocabulis uti, aut ad mediocria
desiderent, aut cotidiano sermone proxima in promptu habere pos-
simus, sed iudicium etiam facere sonoritatis & elegitque & quae lenitas
quae asperitas: quae hinc: quae apte eorumque & hinc quae sonantia dicitur
peregrina: inuitata: noua: perita: oblectata: primisque omnium quae Poe-
tica magis sunt, non diffidenter percipere quis possit. His itaque Schae-
mata, hoc est figurae & dictionum seruitur, & contextus orationis, in-
gredere sunt: ut utrumque dici potest, quantum in his intellectus per om-
nem Poetarum lectionem studiose emergat. Hae vero omnia, quantum per-
uenit ita addisci haud quaquam possunt, ut per omnem reliquam gratiam
bonam studiorum partem non occupent, a bonis tamen auctoribus hinc non
multis accipi velle: nam & fastidium parit multitudo, & fons quae-
dam mihi esse videtur Grammaticae, quae hancus citius meliusque
faciat, quam si e riuo bibas: Praeterea cum seruitur & a formidine alie-
num exercitium sit, quod delectatione scriptorumque preceptis nescitur: Post facta
igitur illa in te fundamenta frater, per quae ad grammaticos etiam
grudiores teneris inueniunt viam facimus, Priscianus in manus su-

mendas est, quem ut Principem grammaticum video hinc ois sequit.
 Iugendus hinc Valla: Diomedes: Donatus: Asper: Probus: Quinti-
 lianus: Sergius: Et quæ doctrinæ merito inter præcos quis recte no-
 meret/ Erasmus Roterodamus, in his libris quos de verborum & rerum
 copia adeo perscriptis continere, ut nihil defuit: nihil redunder, ut pla-
 re illud copio cornu omnis nitentis & elegantis flouentis plerum inde
 effulgeat. Interim multum referre existimo, quibus rudimentis ad hos
 pellegendos iuvenes educantur. Sunt qui a perditissimis idiotis imi-
 tia sumunt, statim nostræ sollicitatem non agnoscentes, casualibus
 (ut ipsi nominant) & temporalibus mera barbarie ipsorum animos
 aggrauantes, ut obegrent & priuant acumine. Quos ego molestissi-
 mos pedagogos ea poena dignos iudico, qua pederatæ plebsuntum
 nam multo illi vitiose qui animorum sint corruptores, plus nocet
 æstuant: Libere hoc loco desiere me pueritiam: meæ sub tam infusile
 hominum genere tot grammas, set in fustias ob reiectâ barbaris pla-
 ges, quam didicisse vix in decimum septimum statim meum auium
 summi doctrinæ loco fuit. Verum hoc in loco, male quod alij se quan-
 tur prescribere, quam legendo detegere quid ego preceptos imper-
 rita fuerim secutus. Inter magnos latinæ linguæ auctores Perceus est
 quem probemus Sulpium inter recentiores & Mancinellum addo.
 Quod ad scribendi carminis rationem attinet, alios suo loco nomi-
 nabo: in illis fideliter haurienda principia sunt: & tempore, ut mihi
 videtur, non nimis breui: ramentis sciam apud externos & Itales cum
 primis statim post tentata grammatice fundamenta iacta ad Ciceronis
 & Maronis interpretationem contendere, qua quidam re non parum
 proficiunt, quæ genuina ipsius latina lingua e matris statim verberibus
 sagatur. Nostra tamen ingenua hæc est Cisalpina, ab eo loco nata, & me-
 dia educata barbarie, longioræ operæ in tradendis sibi linguarum ru-
 dimentis expolulant: Tantum enim abest, ut sine armis doctiles sint
 ut pessimi cum iudicij esse videatur si preceptis quis ingenuæ a tatem
 traditura vineat: hæc igitur longius pueros esse nobis / quibus do-
 ctus exolum est, cum apud alios quoque nimis festine accelerata perita,
 raro daret. Neui multos e nostris qui dum alioque more statim quasi
 ab iactati puerum, & primas vix regulas edoctum in illustri scripto-
 rum lectioem magna spe preceptis eruditissimis, inpegissent, primo
 statim studiorum vestibulo diffidentes animos in desperationem & per-
 petuum iuræque edili abiecerunt. Nam nec parentum eloquentia pueris
 (ut oli Græcis Cornelia mater) apud nos vilo modo subuenit/
 nec a matribus nostris ineptissime garrulisibus, quæquam spe-
 rari potest, quod linguæ edmodet Latine. In quibus tamen Quintilianus
 magna morum & eloquentiæ momenta sita esse scribit. Multi vero

Erasmus
 Diomedes
 Donatus
 Asper
 Probus
 Quintilianus
 Sergius

Perceus
 Sulpium
 Mancinellum
 Italiam
 linguam
 Dyonisius

Iugendus
 Valla
 Diomedes
 Donatus
 Asper
 Probus
 Quintilianus
 Sergius

12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

dum vſu pertinaciori latine loqui, quod docuerunt, quaſi hoc vno
oia ſine complexi, præcepta deſerunt, quos ego puberes factos / cum
paulo ſe alius atollente animo, amplioribus ſe ſtudijs addicerent/
marum immoſi omni labore vixit, qui ſolè loqui aſſeruiſſent im-
patientes fieri, non ſemel anima duerti. Quocirca quantum ad noſtros
aſinet, nullum addeſcentè per inna ſtudioſe, inſanè, quæ am linguæ
conſilium, longè ſine præceptis eſſe, illo enim quod manſurè ſe
paritur, hoc præter temporariè quædam faciem quid habeat, non
video: ſiquidè ſic exiſtimo / ſi latina lingua ſolo vſu (vt multi putant)
conſumata eſſe poſſet, nunç adeo præceptoſe grammaſe rationem/
viri doquiſſimi inq ipſa elegantè parente Roma educati huiusſ-
ſent, quos in numero Cæſar: Papius: & Quinctilianus, vt alios præ-
teream, deprehendunt. NEC VERO illi mihi non poſſunt vel ma-
ximè probari, qui grammaſe paulo fidelius ſtututes iuvenes, ſimilè
latris hiſq bonis ſcriptoribus adhibent vt Vergilio Terentio Cice-
ronicoſq poſſiſimè parte qua percipiſſos elegantè / nec obſeri-
tas offendit, nec abſciet obſequitas: quod qui ſe in Vergilio diligèſ
præceptor ſine multo labore obſequi poſſet, dummodo naſq rimè
ſcipiat, & altiores ſenſus diſſimulat. In Terentio vero & Ciceroneſ
plane in illo enim præcipè obſcena, in hoc obſcena multa funtoſe
iudicio eius qui doſurus eſt cauſat. Quod autè de his ſcribis idem
de alijs diſtributis ſcriptoribus accipi cupio. Quoniam vellem vegeſ
animo & firmatè præſi uacnes Poetis eſt præſi inſiti, hiſq maxime
quoſ optimi & cum græte tam doſtina: probati interpretes ſunt in
his enim magne frugis lectio eſt, q ſimilè & præcepta continent: eaſ
ipſa præſentibus exemplis adu igitèſ vocum vires proprietateſq
rimatè, oratiſ eſt inſitorè, & ſchemata ſolent quaſi digno indicare.
Tales ſunt apud Vergil: & Teren: Probuſ: Seruſ: & Donatuſ: illu-
ſtres grammaſe apud Horatili: Acon: & Porphorio: apud Statiuſ
Laſianuſ Placiduſ: Quibus hodie e recentioribus / addo ſanem
Parrhaſiuſ vere eruditè hominè: & Philippum Barſaldū diligèſ-
tiſimè interpretè: nam & Antoniuſ Fannèſem illū qui in Ouidi
faſtoſ præſi, & Danièſ Galetanuſ Cremonenſem / qui Senecæ Tra-
gœdiæ expoſuit. Ex Germanis vero Schulhanuſ Murrhonem
Colmarienſem, & animè meè diſtidiſi Iacobuſ Spægel Seleſſenſem/
quæ in hoc ſcriptionis genere præcipèſ ali, quando minime eſſoſy: eſe
mihi perſuadeo. Mancinellum ſi quis addendum ſuperioribus exi-
ſtimat haud magno opere eſtenderim, eſt enim diligèſ: & fidei plenus.
Multo hic referret doſtiſſimos viros, nūſi adeo de Indulgentia vd obſ-
ſciet eſſent vt quod maxime interpretis obſciet officio / inſelligi nol-
lent vel adeo ad falſidium vberes, vt præ parergis quibus margines
bonorum

bonorum nec semper difficultum scriptorū aggrastant, vix ipse atque
 respicit: qui non tam scribis reddere conatur q̄ minutissima quęq̄
 vocabula ita excutere, vt nūq̄ quicq̄ sit reperire quod illic non sit
 allatum, indignissima; quoq̄ lectu schedarum nonnūq̄ excussoribus
 Hos qui a frivole cuiusdam ostentationis potius, q̄ auctoris quę ex-
 ponunt habere rationem videntur, minus officio suo satisfacere ex-
 istimō. Nam quę cōmunia sunt, nisi ad sensum faciant auctoris, brevit-
 ter indicari potius debebant q̄ iterari tanto tedio: præsertim quod
 Feibum hodie Pomp. Nonianum Marcellum: Marcum Varionem: &
 delicias latinę linguę Nicol. Perottum in tanta optimoq̄ librorū cop-
 ia, nulla molestia legere possimus. PRAETEREA ea quoq̄ studia
 inter grāmaticā refero, q̄ miscellaneis scriptoribus & Cyclicis quan-
 dam exhibentibus impendunt quos tu frater post tam fidelia facta
 fundamenta, & parte etiā Poenice delibata, ita leges vt quibus de-
 rebus scripserit nulla te in parte lateat. Hi sunt inter venustiores Gel-
 lius & Macrobius e recentioribus Angelus Politianus summi iudi-
 cii & exquisitę diligentię scriptor: Philippus Beroaldus: Dominicus
 Calderius: Petrus Crinitus: Baptista Aegnatius: Anto. Codrus: Geor-
 gius Merula, & q̄ cōtra cum scripserit, Cornelio Vitellio & Galeo-
 tus Narrinellus Laurentium Abstemius, longęq̄ oīm doctissimos Her-
 molanus Barbarus q̄ locorū ad grāmaticos attingētiū rationē multis
 in locis diligentissime observavit. Hoc stans Lau. Vallę in Poggia,
 Raudensē alicęq̄ hęcūtuas, nam & in his est quod legi cū primis
 debeat. Adde & Gulielmum Bodeum Parisiensem, qui nuper in Pan-
 dectas annotationes, deę partibus aliis plena ingenij & diligentię
 opera edidit, Andreā Adzani Bononiensem: Baptista Pius Bononi-
 ensis ita a te legatur, vt sensum potius q̄ verba haurias. Est equidē
 multa lectiois & haud quāq̄ vulgaris doctrinę interpret, verum
 (quod tamen viri pace discerim) toto stilo suo horridus & asper nec
 vli imitandus. Dum hęc scribebam alij non succurrerunt. Hęc vero
 numero si premeris, hoc te cōsole, q̄ nec simul nec breui legi omnes
 necesse est, vixote quorū alij etij prætermitti possunt: talibus vix
 Grāmaticis, non a dulcissimis solum sed oīs vitę nostrę subiectis ho-
 ras impariū possumus. Vt quisq̄ nō citius eos legent, ita maior sibi
 ad ampliora progredienda statuet occasio, nam & multarū artū su-
 dia Poetica sibi, nanq̄ ppria vindicat de quibus paulo inferius pro-
 virili differemus. Illud hoc loco non præterit Grāmaticę gręcę la-
 tinęq̄ fidelia saltem rudimēta omio amittendū esse, qđ si Doctore
 penuria primis annis, latinis tam lās iungere non possumus certe
 alio sempe eruditū est, ne penitus eius ignari esse videamur. Verum
 de Gręcis mihi alio in loco sermo erit.

Grāmaticę
 gręcę, latinę
 amittendū
 p̄prietatē.

Am Rhetoricę cognitionem Poetę prope magis necessariã
esse q̄ oratori, ex eo conitare debet, q̄ & prima doqum-
tę exordia Poeticę debentur, vt de Homero Quintilianus
indicat: & oratorẽ non vnq̄ ita ponere, opus habet Poeta, vt dum
legit qualisq̄am / coram loq̄ntem cernere atq̄ audire videat, Verba
enim a fatione dempta, quã in verbis indit, vt in vs aut maius stant
arius vultũ solet, nihil est artis quod eruditi Vates, dum loq̄ntes
personas inducunt pepercire soleant, quod si quis lector personã effi-
git, vocemq̄ & vultum cum corporis motu debito verbis adhibeat
Oratorem ager ab illo qui in forum aut senatũ intrare est nihil differ-
rentiã nisi quod numeris strictior, verborũq̄ illo & figurarũ vsu liber-
rior paulo videri potuit. Tales eminet apud Homera Nestor & Vlysses
apud Maronem Aeneas: Elicius: Latius: Turnus: apud Lucanum
qui in orationũ edectu sup̄ a modũ eruditus est. Cęsar. Pompeius.
Cicero: atq̄ apud alios innumerã. Quo videmus arte loqui
& decore pro loco: tempore: re: personã: propositio: affectu: quocunq̄
hominũ decorum: apud poetas loquitur: quibus tanta eius artis
amplitudo est, vt vtra communes & prescriptos Oratoribus terminos
necesse habeant de omni re aut personã arte scribere posse. Et in re-
rum quidem descripiõ: naturã obseruare q̄ maxime, illamq̄ nullã
magis q̄ Poetę propriã Hipotyposim & graphicam expõsitionem,
quã cum in corpore aliquo inuamentorũ / vbiq̄ custodire, q̄ tacen-
tem eam pictorẽ efficiat, sicut Poetam Plutar. nominauit: In persona
atq̄ siue veri siue facti / obseruata. ἡγεμονία / ἡγεμονία / ἡγεμονία /
generis / originis / sexus / officij / affectu / desideriorũ / cuiusq̄ negotij
cum primis cui personam iterum facimus, rationẽ habere: Ex quo
illud tandem ornamentũ Poematis emanare solet / quod Cicero lib.
de offic. primo deorũ ait, cum id quod quicq̄ persona dignum est, &
fit & dicitur. Quod quidem mihi toti hanc partẽ digestioni subscibe
videtur, quã Quintilianus & Aeron Oeconomiã nominare / virtute-
tem q̄ in decore rerum quid personę cuiq̄ conuenit obseruat, qd
in scribitus laudandũ, quid in verbis, vbi copã probablis, vbi mo-
dus: Quam Virgilius libro de Architec. primo pp̄ter equatã partiũ
dispositiõẽ similitudine quadã inter Architecturę species enu-
merauit: Quę quidẽ si theorica, quoquo mō addici sine dõdõ pre-
ceptis posset, quod impossibile est facta, Oratoriũ tũ grana, que
summa arte non vno in genere dõdõ scriptę personis passim apud

Poetas tribuntur, Rhetorice cogitatio preterita hanc quaſi poſent.
 Cum enim tria ſint dicendi genera circa quę tanq̄ materię ars dicen-
 di verſatur nullum horuꝝ eſt quod poetę excludant, quanq̄ frequen-
 tiſſime deliberationum & demonſtrationum, iudiciali rariuſ incidat,
 propterea quod conſilia mortalium reſq̄ geſtas quibę aut gloria aut
 infamia debeat, frequentius illi, q̄ iudicioruꝝ meliſſimum tradere
 ſolent. Iudicioruꝝ autē Coniecturalis & Iudicialis conſtitutione eſt
 modius locum habent, q̄ legitima quę in ſcripti interpretatione &
 deſinituſe verboruꝝ verſata, ſoro magis relinquatur. In Coniecturali
 ſentur, ſi quo loco incidere conſuetudine intenditur, quod tñ is qui
 feciſſe dicitur negat: hi loci quibę ad evidentiſ facti coniectura ex
 arte ſemper pergitur comodiffime vſurpant. Quarta ſunt argu-
 menta verſimilia, quę id quod pleriq̄ ita fiat indicant, vt aduſe
 tiam proſentent ad libidinet eſſe/ ſi quis ex arte in doceat: aut que
 Cicero in partitionibus proprię vocę appellat quę nunq̄ aliter ſunt
 certumq̄ declarant, vt fumus ignem: Ex verſimilibus autē obſeruatę
 ſuntur a perſonis in quibę ſpediunt natura robur:etas:ſexus, Ab
 animis, quem admodum affectu ſunt virtutibus: vicijs: virtutibus in er-
 titis: aut quem admodum eſt moveri poſſunt: cupiditate an metu, vo-
 luptate an moleſtia/ anq̄ hęc quidē in natura. In fortuna vero a ge-
 nere quandoq̄ conieſtute deriunt, ab amicis: liberis: propinquis
 a ſiniſibus: ab opibus: honoribus: poſſeſſionibus: alijsq̄ humanis. A
 natura locorū an maritimi/ an a mari remoti: plati: monti: culti: in
 culti: deſerti: deſerti: opaci: aprici: vaſti: obſcuri: obſcuri: profandi.
 A temporibus in quibus preterita: preſentia: & futura conieſtut
 eunturq̄ conieſtutę a partibus: vereſtitate: a numero: hinc moſteti
 die: hora: preterea tempore ſacriſicij: illa: feſti: nuptiarę: tum ab his
 quęq̄ que a facti quod intendimus veſtigijs ſumuntur, vt a telo cru-
 ento: ſanguine: clamore: intubatione: coloris permutatione: oratiōis
 inconſtantia: tremore: & ſimilibus: quę omniſ ex Rhetorice priuſ
 ceptis obſeruatōe prompti ad ſuſpicionē augendā ſcriptorem facit,
 quocunq̄ in loco ea eſt opus. Erectione vero locos quibus ſuſpitiones
 & conieſtutę infirmantur huic tribui ex arte ſolent. qui ſe purgat &
 factum negat: Huiusmodi ſunt exempla frequenter ex Poętaſ ſa-
 bulis Rhetores tranſferunt, velut hoc apud Ciceronem eſt ex Aiace
 Sophocli: Ajax in ſylua poſtq̄ reſcivit, quę per infantē cōmiſiſſe/ ex/
 pudore ſimul & deſperatide corruptus gladio incubuit: Vlyſes qui
 ex eo quod aduerſarius ſuus ſuit in poſitione armorum Achylis, in-
 micus videri poterat, caſu interuenit vbi occiſum conſpicitur, com-
 miſeratione motus corpe gladiū cruentū educit, Penet Aiactis fra-
 ter interuenit vbi occiſum fratrem & fratris inimicum cum gladio

errantate uidet, Vlysem captis arefuit. Hic quoniam Vlyses factum negat, Status coniectura est, quae a Poeta in causam educta, quod uenerit & Velut ab Ouidio libro decimo quarto metham. controversia de Achylis armis uari debeantur, Vlysi ne an Aiace, perpulchre introduita est, decoro personae dectissime obseruato, quo in loco Raphael Regius, duplicem constitutionem coniecturalem facit, propterea quod queritur uter horum praestantior sit, cum praestantissimo oraculi iussu Achylis arma debeantur. Mihi ad genus deliberatum totus excursus pertinere uidetur, nam ad Senatum rectius quam ad iudicem referitur. Principium enim graecorum erat cognoscere quis uirtute & meritis praestantissimus foret, & diuisus propositis Aiace & Vlyse utri rectius darentur arma deliberare, ut oraculo fieret satis: nec obstat controversia eorum qui petunt dum in ea reuera nec intentio sit nec depulsio quae ad constitutionem coniecturae in iudiciali materia requiruntur. Petunt enim arma Aiace & Vlyses: Aiace tamen infolentius quasi intencurus quicquam Vlysi quod industria poeae factum est Aiace plus uirium quam eloquentiae tribuimus. In Vlyse uero ex parte beneuolentiae spectatur honestaeque petitio & in ipsum ut decebat, artificiosa laus, quod genus in deliberationem incidere frequenter potest: cum & pars eius incidat / ut Scipione petente ut patri & patriuo in Hispania succedat, Senatus deliberat possit ne id fieri nec ne ueritatem in consultatione soluat ne legibus Scipionem ut eum liceat ante tempus consulere fieri. Propterea controversia iudiciali non semper statuit. Nam cum consultationis ratio per omnia dicendi genera locum habeat, ut lib. 3. Quintilianus docet, necesse est & controversiam locum habere. Omnis enim status, controversiae occasione in se continet. Ut in deliberatione consultatione. S. utrum potius Carthago tollenda an relinquenda uideatur, Cato tollendam auctoritat / Nautica relinquenda, & in hoc quidem grauem controversiam fuisse quis ignorat: Melior est ergo ut consultatione statuere Nafonem illic dicamus quam iudicium / & in illa statum esse coniecturae qui est deliberatio prope peculiaris. Coniecturae enim constitutio indicante lib. 3. Quintiliano trium temporum esse potest / praeteriti / ut cum de facto quod est, quae in iudicium cadit / praesentis / cum queritur an fiat / aut sit quicquam futuri, cuius quod est, an aliquid futurum sit aut euenire possit quae duo genera in deliberatione incidunt, ut si querat an Classe Carthago capi possit: & quis dicat non posse, multis est dubitantibus: incidit coniectura status in deliberatione. Quod si quis diceret apud Ouidium loco praedicto, coniectura esse iudicis / sic statum, ut Vlyse arma occupante Aiace dicat: hae arma iudices meae sunt / Vlyses negat: quod sitio enim an sua sint: sic coniectura est de praesenti fortasse iudicialis.

Verum tunc contentiosa potius expostulatio foret q̄ petitiō siue p̄r-
 fuasiō quod poeta non intendit. At quorū hęc tam multa: Dicam
 de Iuridici aliq̄s; cum duplex sit Ciceroni, absolūta & assumptiua.
 huius loci frequētius illius rariis oportune disparant. Sępius enim
 id contingit, ut qui ob factum arcesitur dum id non negat, extrahi se
 de defensoribus tueatur, ut si quis Horatiū reponat victorē ab Al-
 banis reduentem, coram Tullio parricidij accusatū, q̄ sororē conse-
 cerit, Horatius factum non neget, sed iure factum esse defendat, q̄
 hosti magis saluens & sui & patrię salutē contra pietatē, sororē agro-
 animo tulerit. Hic si aens Iuridicialis assumptiuus est, eius partis quę
 translationi tribuitur criminis ostendit erim se foreis peccato coac-
 tum id fecisse. Simili modo assumi de sensu potest a purgatione, est
 ali quid fecisse nos consilio negamus, quā in fortunā impudentiē
 & necessitatē Cicero diuidit, p̄terea a remotione criminis: & ex cō-
 paratiōe cum offendimus in periculo; necessitate minus nos dam-
 num consilio admisisse, cum caueri in vniuersum non potuissē, iun-
 & deprecatio quę in iudiciū venire eō modo non potest, a poemate
 minime aliena est. In qua, scđm artem eius cui ignosci volumus bene-
 ficia referuntur, referit, si qua est nobilitas, spes futuri consilij, ratio
 alioqui probare vici: & similia. IN statu vero Iuridiciali absolūto
 in quo factum seu sum ut iustum requiritur defenditur, a partibus iu-
 ris argumenta deriuantur. Hęc vero sunt Naturę lex: consuetudo: ius
 dicatum: æquitas & bonum p̄dictum, quas Cicero explicat libro ad
 Herentij scđdo. In his autē oibus & loci argumentorū & testimonia
 incident. Locivt a partū enumeratiōe: a genere: a similitudine: con-
 trario: antecedentibus: cōsequentiis: ab efficientibus causis: a cō-
 paratione: quos oēs in Topicis Cicero explicat. Testimonia dicitur:
 ut oracula apud p̄sides: auspicia: vaticinationes, & sacerdotū ar-
 spicium consētorumq̄ responsa fuerūt: Humana vero: ut scripta:
 p̄sca: promissa: iurata: quę sita: quę Oratori magis quam poete ad-
 manam sunt: quos Cicero in Partitiōib; ad filium meminit. Non
 minus argumento: tractatio ad Poetam pertinebit, nam dum Ci-
 cero eō modo non est alius lib. ad Herentij scđdo in explicatiōe par-
 tium argumentorū exempla viciorū, ab Ennio, P̄cunio, alijsq̄ mura-
 ans est, quid aliud q̄ artem dicēdi in poeta desiderat: quā qui sunt
 vī, autoritate sua læpulentissimi Rhetoribus testes fieri solent. De de
 liberatio eius finis utilitas est, & Demonstratio quod circa lau-
 dem & vituperatiōē versatur nō attinet hic dicere, nec ut oēs, itaq̄
 cum primis, titulum inuenis, q̄ frequēti ex apud Poetas locum
 habeant horum igitur oēs loci excutendi sunt, summasq̄ vīas pa-
 tandus prompte memorię, ut si scripserit nihil dicit, legere saltem

eodem modo alioque scripta, & cognoscere artem possimus: Quando quidem
dicitur, si est Grammatici omnia haec in Poeta, quae interpretari solentur & ex-
quirere, quibus ad eam pertinere idem non videatur, qui in se Poeta non
quam admittit. Illud non praeterito partes artis quae sunt, inuentio
dispositio, elocutio, memoria: pronuntiatio, non plane eo modo ad
Poetam, sicut Oratori pertinere. In oratore enim nihil haec continere
sunt aliquid arti gratiaeque detrahentur in Poeta non ita, Trium enim
partium (quod ad se attinet) principia curam habet ut videlicet com-
mode inueniat, recte disponat, cum demum & signata rebus verba,
& idoniam argumendo orationem superinducat. Reliquas quae sunt
memoria & pronuntiatio, negligit, quae in oratore ferè primas ha-
berent, naturalis enim memoriae firmitas, & illud adhaerens decore, quod
multis plerumque natura donat, dum verborum libertas aliqua in
parte loqui, praesumptio non dedit, artem supra quam credi par sit
esse ostentare a se, magis quod volunt oratione consequi, quam illi esse
doctissimi summique iudicii viri quos memoria & pronuntiatio de-
ficit. Verum poeta, qui ut sic dicam, minus orator est, intraque arti-
timum orationem statuit non esse sed calamo excurrere, prioribus tribus
contentus est, unde Horatius in arte sua, non aliud magis laborat, quam
ut aperta faciat quantum dispositionis & elocutionis Poeticae debeat,
ubi inuentio necessitatè per se indicat, quod disponere haud quaquam
agere potest, qui exquisito iudicio non prius inuenit. Superioribus autem
tribus, alio addere videtur meo iudicio, in hac arte optima, quoque ab-
terruan imitato est, nobis infra simul destinata commendanda, propter
quam ab eo dictum est. Vos exemplaria graeca, nocturna versate ma-
nu versate diurna. &c. Aliter hinc & alioque de nostris iudicium: cuius
gratia dixit. Scripseris in Menae descendat iudicis aures / & patrias
& nostras necesse prematur in animum. &c. Reliquas tamen partes
qui Poeta esse volet non contemnet, venit enim usus, ut in personae ob-
seruatione quam loqui facimus, ita actio eidem tribuatur ut gestus
vultus per (ut dixi) expressis non audire solum eam sed videre coramque
loquitur videamus. Tale est (ut & multis vultu adducam) apud Ovi-
lib. 13. Metamorph. a principio ubi Atiacem loquentem facit: his ver-
bis. Vos erat impatiens ira, Sygria torus / Littora prospexit, clas-
semque in litore vultu, intenditque manus, Agimus prohi suppiter inque
ante rates causam, & mecum conferat Vlyses: Quibus versibus, per
sensum verborum, quodam tamen actio continetur, sicut & in illis ibidem de
Vlyse, donec Laertius Heros astitit atque oculos paulum tellore mo-
ratos, sustulit ad proceres, expectat atque resoluat Ora sero, nescit o beati
facundis gratia dicitis. &c. His verbis Vlysem prudentem & animi
nullo affectu perturbati virum stertisse paulisper, & gratius locutione

ab humo cogitabundos oculos sustulisse, hincq; loquente episcopo Porti
do iussu indicat, decoro omnino actionis obferuandis. Habes pauca
eis Rhetorice rationes, quæ quidam ita consequentia si post libros Cicer.
ad Herent. quatuor / quos me proficere magna se puro si uge au-
dijisti, eos eni leges qui de inuentione & partitione inferibuntur: uo-
dici potest, quatenus omnibus his fructus inest, ad reliqua quæ in alio
ra sentiora quæ apud Ciceronem & Quintilianum eloquentie humilia ex-
tant, te acutè perducant. Nam ut legisse aliquando oia / summam uelli-
tatem habet ita repetere & sine ordine / quod multorum studium est / si-
mil oia concludere / summam dispendij affert. In primis te ad cogiti-
brary lectione adhortor quos de uerborum & res copia scriptis Eras-
mus Roterodamus, uir magnè inlinguis græca latinæq; copie nec
minus summe eruditionis, qui miram uertatè in excelsis breuitate
complexus est. RHETORICAE Dialectica ita cõditis est, ut sine hæc
illa esse nequeat. Ideo eam Aristoteles primo Rhetoricor. respondere
loq; ait & eõ ea conuenit. Zeno quoq; stoicus, ut Cic. in oratore scri-
bit manu demonstrare solebat quid inter has artes interesset. Nam
etiam comprehensit digitos, pugnamq; fecerat, Dialecticam aiebat huius
modi esse, eõ ad didicerat & manu distataserat palmis illius simi-
lem eloquenti esse dicebat. Illi qui hodie contemnunt & uelut uiculi
causamq; eo argunt, minam eõ q; sine studiisq; sue assertores, quod
quidem ostendere licet, non mea sed Ciceronis autoritate, qui in li-
bro qui Brutus, sine de claris oratoribus inferibitur / eo in loco ubi
suorum studioq; cursum Bruto recitat, sic ait. At uero ego hoc tem-
poris emul, noctes & dies in omnium doctrinæq; meditando uersabar,
gram cum stoico Diodoro / qui eõ habitauisset apud me, eõq; uisita-
stis super est domi meæ mortuus, a quo eõ in alijs rebus sum studio-
sissime in Dialectica exercebar / quæ quasi contracta & astricta elo-
quentia petanda est / sic etiam tu hinc indicauisti, te illam ius-
tam eloquentiam, quæ Dialecticam dilatata esse putant / consequi
non posse. Hæc Cicero, qui alibi in eodẽ libro ubi de Sex. uela loquitur,
de eadem sic habet. Sic enim inq; Brute existimo iuris Ciuilis mag-
num uisum, & apud Senecam & apud multos fuisse, aut in hoc uisum,
quod nunq; efficisset iuris scientia, nisi competeret a didicisset arte,
q; doceret rem uenerisam tribuere in partes / lasentẽ explicare defi-
nendo, obliuiscam explantare incepto uisum / ambigua primũ uiderẽ
dande distinguere, postremo habere regulas / qua uera & falsa indi-
carentur, & que / quibus propositis, dicitur / quæ non essent conse-
quentia. Hic enim sentit hanc arte omni maxime / quasi hanc
ad ea quæ consistit ab alijs / aut respondebant / aut agebantur. &c.
Idem in Oratore sic habet. Hæc igitur perfecte eloquentis puto non

Erasmus
Roterodamus

Zeno
stoicus

Diodoro

Seneca
magno

eam solum facultatē habere que sit eius propria / sive / lateq; didici
 sed etiā vicinā eius atq; finitimā Dialecticę scientiā assumere. &c.
 & paulo infra. Volo igit (incipit) hinc summo oīm que ad dicendum
 trahi possēt loquendi rationē esse notam, que quidē res duplicē ha-
 buit docendā viam. Nam & ipse Aristoteles tradidit præcepta pluri-
 ma dicendū, & postea qui Dialecticū dicunt spinosiora multa pe-
 pererunt. Ergo cum crisco qui eloquentiæ laude ducatur non esse eorū
 rerum omnino rudē sed vel illa antiqua, vel hæc Chryppi die-
 sciplina institutus, noscitur primū vim, naturā, genera, verborū & sim-
 plicium & cōpositōg, deinde quot modis quicq; dicatur, qua ratione
 verum salutarē sit iudicet / quid efficiatur & quocq; quod eniq; con-
 sequens sit, quod q; contrariū / cūq; ambiguit multa dicatur quo-
 modo quicq; eorū dicitū explanariq; oporteat. Hęc sententiæ sententi-
 tori, sepe enim occurrunt, sed quia sua sponte squallidiora sunt ad-
 hibendus erit in his explicandis quidam orationis ritus. Hæc enim
 Cicero, tantū Dialecticę studiis permittens, ut in spinosioribus quoq;
 scriptoribus pleracq; ignorari nolit. Nostri vero, quibus adeo tener
 stomachus est, ut nil plane nisi Saccaro aut melle illium deglutire
 barbariem / quo minus Dialecticū sine causari solent / vni lectus ni-
 mis est acutus / alij nimis remissus Thomas, pleriq; hunc totū gregē
 nascentes fugiunt. Si hos non vultis / legite saltem aut L. aut enim
 Vallam / q; publicus barbarici hostis fuit / aut Georgiū Trapezun-
 tium / sine manibus Georgiū Valli placentinū, Verum hos intelli-
 gere vel latissimos aliquanto maior labor erit / q̄ si proletarios le-
 geritis, Mallem ea vobis digna lectione viderem / quā in Dialectica
 scripsit insignis variarū doctrinarū interpretes Bohetius, hic mihi
 verbis paulo purior, tradidit: aut longe alijs fidelior semp vni est /
 quāq; necesse ē ceteris cōtemplari. Nam in ea sententiā & vni semp
 & hodie sum, Arist. ut cūq; tractatū, in his que ad Dialecticę Phi-
 losophicā, Metaphysicęq; pertinent sine digni Barbaricę interpretū lecti-
 one intellegi ab hoīne latino in vniuersam hand quāq; posse, de quo
 alibi eū de Encyclopediā mihi sermo erit copiosius ediberi. QVIA
 vero hoc Dialecticę studium, temporis esse debet præscripti, non per-
 petui adhibendus omnino modus est, nec his præsertim que recentio-
 rum temporum causa curiositas introduct. Quia sane inania
 nimis propterea q; nimis subtilia, ino nimis ardua, ut si dicas Sorō
 differre ab homine, & aliud a vero esse verum, Item Parysius & Ro-
 mæ vendens panis / que contingere dum licet non inutile est, verum
 prospiciendum ne panem illum nimis longo tempore vendamus, ut
 dum solide Dialecticę sententiā inquirere & videre volumus / in pane tam-
 diu vendendo Pastores potius quam logicos agere merito videtur
 bonamq;

Handwritten scribble

Handwritten: Jans Thomas

Handwritten scribble

Handwritten: Georgius Trapezuntius

bonamq; statem in vilibus scrupulis detere, in quibus (multorum more) sine dolore male quam alibi proficere, dummodo adeo in terra nostra vitæ meta sit, extenuat demerit est.

QUID INTER ORATOREM ET POETAM INTERSIT:

& inibi de orationis pedestris & carminis discrimine.

TIT VLVS. XXVI.

Inter Oratorem & Poetã, quid intersit, iam eni ex his que ante attulimus bona pte discerni potest, in hoc loco, quoniam res est scitu non indigna, vberius de eodem referemus Cicerois auctoritati cum primis inuici. Cuius hæc sunt in Oratore verba. Nam etiam Poetę questionē attulerunt, quo ipsi differat ab Oratoribus: Numero maxime videbatur, antea & versu, nunc apud Oratores iam ipse numerus increbuit: Quisquid est enim quod sub auriam mensuram aliquam cadit etiam si absit a versu (nam id quidem orationis est victum) numerus vocatur, qui græce *μετρον* dicitur. Itaq; video visum esse non nullis Platonis & Democriti locutionem scilicet absit a versu, tñ q; incitatus feratur, & clarissimus verborum luminibus statueretur, potius poema putandum, q̃ Comicorum Poetarum, apud quos, nisi q; verticuli sunt nihil est aliud quotidianè dissimile sermonis, nec tñ id est Poetę maximū, scilicet est eo laudabilior q; virtutes Oratoris persequatur cum versu sit astrictior. Ego autē & si quosdam grandis & ornata vox est Poetę, tñ in ea, cum leuissimam statuo maiorem esse q̃ nobis faciendos iungendorumq; verborum tum etiam non nullas voluptati vocibus magis q̃ rebus inferrent. Nec vero si quid est vnum inter eos simile (id autē est nudum, et sicq; verborum) propterea operas rerum dissimilitudo intelligi non potest. Hęc Cicero. Ex cuius verbis colligimus poetę & oratoris multa cõmunia esse, & parisi propensitudi, in multis autē distare, quod hic numero liberiores, hic strictiori & in versum redacto videntur, quodq; ad eleuationem attinet, multo maior est Poetę vocum figurarumq; libertas, q̃ Oratori, in quo tradita quędam & fluens oratio exprimit, & quamq; iudicij electioq; verborum versuq; sit, vt Cicero non tñ conformem esse omnino credere debemus. Nam in iudicio quod Quintilianus ab inuentide & dispositide non remouet alia poemam alia Oratori decet, quod idem & in Heculide est: sine verba suspicimus, sine verborum tractationem, id quod alibi in eodem libro ostendit, cum inquit. Sed in vitroq; materiam intelligens & tractationem, frequentiores sunt & liberiores Poetę, nam & transferunt verba cum crebris, tum etiã audacius & pręcis libertas videntur,

in oratore
liberiores
tractationem
orato

& liberius notis, quod idem sit in numeris, in quibus quasi necessitate parere cogunt, sed tamen hæc nec nimis esse diuersa neque vilo modo eorum in intelligi licet. Sed hinc & Antonius apud Cic. lib. de Oratore secundo, se ait in quæstis eloquenti viribus, Poetas tanquam alia quadam lingua locutos non attingere. Intelligimus igitur distare Poetam ab Oratore, non eo quidem modo, ut se nullo non amare aut amplecti possint, aut aliter minus quam aliter possint. Sed ut inter diuersæ conditionis homines, amicitiam sepe manifestam intercedere videamus, ita per multarum rerum commercium, summa his familiaritas esse potest, modo neuter sui officij sit immemor. Quin verum etiam Poetæ esse & oratoris, quid vetat? quamquam illud mihi magis, cum primis gratum esse videatur. Nam suauiter, aperte, & copiose, nec vilius aut timore alienis vocabulis, aut paulo audacius factis coram multitudinem dicere / cum res postulat. Cum vero easdem scribendam esse aut recitanda numeris historia, stilum versare & quasi aliam induere faciem, vni exercitioque tam diuerso scriptoris genere factis, id mihi sane difficilissimum esse videtur. Ceterum et hodie beatitudinis peruenimus ut Poeta statim, si dijs placeat, se Oratori nomen, & Orator si numeris saltem teneat carminis Poeta videri habereque velit, non prestant illi magnam / si ita est, quod in tantis si non, veros hercule, ne in se Hybridæ potius quam poetas risum provocent. Vtrumque mihi præstitisse mira felicitate semper visus est Antonius Sabellicus cui Angelum addo Politianum Franciscum Philellum si quis iungit res huiusmodi, verum (ut quod sentio dicam) hinc doctissimus vir, in carmine mihi per sepe nimis orator fuisse videtur. Vtque verborum paulo mollior, & copia nimis redundante, haud quamquam illud infuisse poeticum, quod animo facilius comprehendi quam verbis explicari potest. Vetus certe Poetæ & Oratores, quasi suam sortem agnoscentes, alterutrum secuti sunt, hæc Vergilij. Quisquam Tibullij. Lucanæ cælo digna Poemata extant, quid eorum lectura oratione scriptum extat, eundem nescio. Simile in oratoribus est, cum tamen poetarum lectione adducere, maximis viris visum est. adducam de hac re Quintilianij verba, lib. decimo vbi de copia verborum scribitur hæc. Plurimum dicit Oratori conferre Theophrastus lectionem Poetarum: multumque eius in illis sequuntur neque in merito. Namque ab his & in rebus spiritus: & in verbis subtilitas, & in affectibus motus eorum, & in personis decor potius præcipueque velut attrita quotidiano actu forensi ingenta optime eorum tabula blandicia reparantur. Ideoque in hac lectione Cicero requisitum putat. Meminerimus tamen non per omnia Poetas esse oratoribus sequendos, nec libertate verborum, nec licentia figurarum, genus ostentatori comparatum, & præter id, quod solam petis voluptatem, & eam fingendo non

falsa modo, sed etiam quodam incredibilia sectatur. Patrocirno quoque
aliquo iurari, et alligati ad certam pedum necessitatem non semper vel
propriis possunt, sed repelli a recta via, necessario ad eloquendi quae
dam diuerticula consurgunt, nec mutare quodam modo verba, sed ex
tendere, corrigere, conueneres diuidere cogantur. Hic Quintilianus
qui Ciceronis auctoritate sua coniunctus: nam & hic libro de Oratore
primo. Legendi, inquit, sunt Poetae, cognoscenda historia / omnium bo-
narum artium scriptores ac Doctores, & legendi, & percolandi.
Illud non praeterierim inter omnia scripturis genera, Oratoris & Poetae
extrema quodammodo tenere, medios autem esse Philosophos: Sophis-
tas: Historicos, quos nec Oratores plane quisquam dicit, nec Poe-
tae assimilant, quando quidem ut illi suam habeant propriam phrasin, ita
& his dictionis est modus, et quo tamen utrinque tanquam e medio sumi-
ne haurire licet, et transferre quod est modus: Philosophorum oratio
Oratori est propior. Historicorum vero Poetae vicinior, iuicemmodum, So-
phistarum conet, Philosophorum (ut Cicero ait in Oratore) mollis est &
vmbraeque nec sensibus nec verbis instructa popularibus nec iuncta
numeris, sed soluta liberius nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil
aeros, nihil admirabile, nihil asutum, casta, veracunda, virgo inco-
rupta quodammodo. Itaque sermo potius quam oratio dicitur. Historia Poe-
taeque finitima est in qua & narratur ornate / & regio saepe aut pugna
describitur interponuntur enim conclusiones & hortationes, ut Cicero
ait, verum quod conorta & acris oratio est, ab oratore distat. Idcirco
Quintilianus libro decimo Historia autem quaeque oratione quodam
modo iocundum siccis alere potest, est tamen proxima Poetae & quodam-
modo carmen solutum est, & scribuntur ad narrandum, non ad proban-
dum, ponuntque opus non ad iocundum rei puramque praesentem, sed ad
memoriam posteritatis & ingenii famam componitur. Ideoque & ver-
bis liberioribus & remotioribus figuris narrandi tedium curat. Haec
orationem inesse haec indicat quod auctore Cicerone libro de Oratore secundo
apud Graecos eloquentissimi homines remoti a causis forensibus esse
ad eas res illustres, tum ad scribendum historias maxime se ap-
plicauit. Septuaginta quoque dicitur, flores quidem eos quos in causa adhi-
bere Orator solet, carnes persequitur: verum in hoc sibi cum philo-
sopho conuenit, quod propositum est, placare animos potius quam per-
turbare. In hoc cum Poeta, quod apertius doleat, quod concinnas magis
quam probabiles sententias exquirat, quod fabulas intexit verbaque aperius
transfert ea quae ita disponit ut plures varietate colorum, ut scribit Ci-
cero. Ex his quae haec nos verum parat, non solum inter Poetae
& Oratorem interesse, sed in aliis quoque quod dicitur, alia atque alia
verborum ut sic dicam effigie carbo dandum esse, ut dicitur: alius enim verborum

excursus philosophum: alius Sophistam: alius historicum docebit/
quoque interim neminem aut Oratorem aut Poetam proprie dicentis
ILLVD. est quod Poetam ab omni oratione soluta euidenter forma-
git videtur esse numerus id enim inter solutam & metricam oratio-
nem interest/ quod hoc numerus constat: illa numerosque lege neglecta
latus diffuit que & pedestris dicitur non quod pedibus consistit sed quod
dignitate inferior sublimitati carminis cedere solet, nec solum nesci-
us & in Oratore numeros/ pedumque in ipsa oratione obseruandam
spectari solere non latinis tantum/ sed & grecis quibus manus in omni
suauitate expetenda studium fuit. Apud hos de syllabis & pedibus
ad orationis locos varios actinentibus: Aristoteles: Theophrastus:
Theodectes: Hieronymus Peripateticus: Iphorusque indicant Cice-
rone scripturum: Thrasimachus ante inuenit: licet arce post eum in
eo genere scientius uersatus est. Ipse Cicero numeris oratione restri-
ctam esse debere, ait, ita tamen verum faciant, cuius uel pars, uel tam si
casu incidat uiciofa est, numeros uocem Oratoris a Poetis haud
quaquam differre/ licet in oratione numerus ad inueniendum difficilis sit
quod in uersu est etenim minus angustus/ unde & uersu illi qui pedum
uicem liberiores sunt, orationi solute magis sunt affines: cuius nume-
ros uoces/ quarum est superbia nullum iudicium diiudicare solent: nec
esse satis exultat Cicero uerba delecta & ornata oratione suscipere
nulli eadem dum conueniunt/ numero expoliantur. Verum ut cere-
ris in rebus necessitatis inuenta antiquiora sunt quam uoluptatis, ita &
in hac re accidit: ut multis fremitu ante oratio nuda ac rudis ad so-
los animorum sensus exprimendos fuerit reperta, quam ratio numerorum
causa delectationis aurium/ excogitata. Scriberem de his plura nisi
non attineret nam de Poetica nulli sermo esse debet. Si legere quecumque
libet reperies pleraque discretissime disputata apud eundem in libro
qui Orator inscribitur/ quod seruus Trapezontius multa in Rheto-
rica sua ad fastidium uicique persequitur. Ipse si uocem iudicium delecta-
ras/ octam catenus ab Oratore scituro/ ut utrumque uerum bonum
dicentem, hunc dicendi/ illum scribendi peritum, quamquam hunc quoque
in scribendo non potest non esse summa sollicitudo/ sicut est sumus/ ut
Quinti, ait: in bene dicendo est. Poeta numeris angustior est, uerbis li-
berior/ que sibi licentia ob uersus difficultatem donatur. Orator ni-
miro liberior, quippe quo solam uerborum concinnitate posse ad eo a li-
centia abesse/ ut nullo proripis eam loco casari possit. Ideoque nihil
hanc nisi concessum apertum elegantique decebit, Poeta naturę est imi-
tator, ruris magis quam strepitus mortalium amans/ Orator nisi in ci-
uitate sit/ nihil habet quod agat reliquum/ nisi officium deservit: ut est
Bene ergo hunc syluestri comitem/ illum multitudinis magistrum &

propterea civitatis oraculum dixeris. In Poeta solus sepe volupta-
 tus iudicium est, nec ipso mortalibus non ingrato. Orator prae-
 citam verbis dulcedinem, rerumque dignitas saepe natura suavis
 auditu, in sermone studium suum ordinat, quibus loci saepe non
 nisi loco & tempore, denique summa modestia permittuntur. Huic in
 foro senatus & concione palma est. Illi hae quidem non ignota, longe
 est contemnuntur. Nihil orator plus contendit quam probari multitudi-
 ni que sentit. Poeta, nisi quod ad Theatrum attinet, in quo humiliter
 Poetion pars locum habet, nihil multitudine magis odit. Ille in re
 publica & consilium negotiorum administratione ingens: Hic in vultu
 sum tantus ut eam vel natura debeat admirari. Quod si quis pacto
 si humanitatem, iustitiam, aliaque id genus quibus hominum in terris
 salus consistat animo concipit, longe erit orator Poeta praestantior. Si
 vim ingenii, artis veritatem magnitudinemque perpendimus fuerit
 fortasse Orator Poetae fore par. In illo tamen divino munere, quo oia po-
 nere & effigere poeta solet Oratores longe est praestantior. IN SVMA
 in utroque rebus ferme omnium eruditio exigenda est, in utroque salu-
 bris praecipua, grauisque sententiae existunt, verum in hoc Poetae maior
 felicitas, quod qui praecipit, loci habent quasi oraculi, suntque mul-
 to gratiora, quae quasi ex penetrabili & arcano animi iudicio progre-
 diuntur, quam quae vocis vultuque constantia coram multitudine orator
 approbat, denique si se respiciant merito, poeta oratorum amabit, Ora-
 tor poetam etiam venerabitur, ex hoc enim ille nascitur. Quod si in utro
 quaestiam perfectulo horum ars gratiaque conalluerit, quod difficile
 humani esse supra rem, nihil hinc deest quo minus deorum hominumque
 favore dignus sit. Secusiam vero, cum utroque magna adsint eorum mu-
 nera. In oratore ingenium & eloquentia. In Poetae etiam divinitas
 spectari solet, qua supra humani naturam positi, medium quendam inter
 deos & homines cursum tenere crediti sunt. Deis simul & hominibus
 grati, ut non tam eleganter quam vere Codrus dixerit. Sunt homines
 Vates sunt ornamenta deorum. Sunt Vates futuris proxima cura deis.

DE IUDICIO TITVLVS. XXVII.

Iudicium autem est, quid quaeque in re ordine oratione
 deceat congruatue non gravate discernitis: de eo lo-
 qui hoc in loco possumus eo obmodum quae proximo ti-
 tulo de imitatione sumus dicturi ad quam enim nos iu-
 dictio aut nostris per alios quoque eruditio perspecta
 sit, applicaverimus, nihil discernendo: non tam quae probe perscripta
 quam quae viciosa sunt amplectimur. Quamquam ut in expertis omnibus ar-

libus, ita & in Poetica, a nulla parte, officioq; iudicii segregare quae possit. In primis tamen multum interit quomodo eligas, cui partes coniectas ducas praerogative magistri. Primum exactissimum dicendi praceptor Quintilianus libro suarum institutionum sexto iudicium exactimat, ne a sententijs quidem aut verbis saltem singulis separari posse, nec magis arte tradi quam gustum & odorem, quae solus naturae sunt: nec a consilio multum distare iudicium, nisi quod hoc ostendentibus se rebas adhibetur/consilium latentibus, aut omnino nondum repertis, aut dubijs: & iudicium frequentissime certum est, Consilium vero est ratio alte perita & plerumque plura perpendens & comparans. Hoc ipsum quaecumque est / certe praecipitis contineri aut demonstrari non potest, quod tamen enim super haec omnia, & omni traditione est acutissimum liberam plerumque, saepe vero ad hoc consiliens sibi ut audacitiam & eoque quae sunt praecipitis negligens esse videatur, verum dum hoc audent/ ita libuit, ut haud re minus quisque pro tempore, loco/persona/ aut re secundum praecipitis observationem fecerit. In hoc ois decoris sicut est ratio huius solius est quid bene, quid male admissum sit discernere, propterea, Quintilianus iudicium nulla re magis dirigi posse indicat/ quod praecipitis observatione quid sequendum extenditque sit docentium, ex his enim reuera parit/ utque haec faciliora sunt capio, utque quae tradi debentque quae, ita illud remotius, non nisi firmato omnibus praecipitis antea iugis lectione, & multisque veris inquisitione exercitio, obtuli esse solet. Primum, hoc ipsum monere solet, ne quid quod vires abnuunt aggrediamur: hoc enim modo saepe minores, in sumptum oris nuncque eo perferam quo animus tendebat: hinc illud est Horatiani. Sumite materiam vestris qui scribitis aequam Viribus & veritate diu quid ferre recusant, quid valeant humeri. &c. Nuncque enim cum laude ad efficiamus cui vires nostrae non respondent. Praeterea igitur inquit Quintilianus: ne quod effici non potest aggrediamur, ut contraria vitiosus & admodum / nequid in eloquendo corruptum oblectatque sit. &c. Equidem/ ut sentio, iudicio id primum ac prope vitium debetur, ut per ipsum quid nos possimus aut debeamus: quod alij fecerint, aut debuerint facere, & de his propositis vter melius: decentiaque, nec plures vero quis optime, docentissimique egerit, discernamus. Id ipsum cum non nisi eruditioque esse queat / cauendum est tibi mihi fraterne quid inopte ingenio statuas, quod imitari perceptoris estimatio non prius excuserit. Nam cum multa iumentis vitia sunt, tum illud omnium maxime odiosum & noxium est, in bonaque doctrinam studio, doctioque abiectione consilio, insensibili seducta praecoxitate, sibi ipsi legem statuisse/ ac per se sapere velle, quae multumplex leuitas & eruditio paulo vegetior nondum abiectione. Qui hoc faciunt/

fateantur necesse est, nescire se, discant ne an dediscant / probe vere
 agant qui ad prudentiam & eruditionem sententiâ, oia studia sua diri-
 gunt, Multi hodie grandes nati / verum hæc plane eruditi, suis in-
 silantibus ingenijs, omnia iudicant / censent omnia, vt facilius aut Ari-
 stotelem quis tulerit, aut Platonem, qui nisi quod ipsi faciunt nihil re-
 ctum putant alioꝝ eruditionis inquisitissimi estimatores : qui iudicij
 nomen in ore circumferre astricti, quid iudicij sit aut vnde emanet,
 re ipsa nesciunt, ignorantes & id est multi aliquando iudicij sinceritati,
 varietate ingenioꝝ, studioꝝ, oblectatione, temporisq; ratione de-
 trahi solet. Nam id bonum doctisq; indicare quod tibi placet inge-
 nioꝝ & genij oblectationi plus accedit, non iustitij tantum / sed
 insani est, vt enim optimi ille in causis forensibus iudicem agit, qui
 nec dono nec precibus seductus, nec affectu aliquo plus æquo flexus
 iusticij ratione constanti animo perpendit, ita quod ad studia & ar-
 tes pertinere optimi ille iudicij prelabit / qui non ingenij aut de-
 lectationem, sed doctrinâ se quitur / perquirere quid res, quid usus,
 quid præcepta velint, non quid animus: Natura enim comparatum est
 vt plerumq; in illo animi nostri conquiescant, quod boni rectiq; præ-
 se ferens imaginis, ab vtroq; tñ longe abest. Inter hos sunt multi qui
 dum vnum probant reliqua improbe omnia / pari errore insignes,
 nam vt pertinacis animi est, id digere probare te potius quod pla-
 cet q̄ quod deest, ita fugiens bonoꝝ numero vno absento, reliqua post
 habere & damnare. Quid de his dicam quos obruit Philaſtrus hæc
 quod in his iudicij esse potest: qui tñ, vt ipsi putant, omnium rectis-
 sine cum de alijs rebus, nam de suis maxime iudicant, hi seiplos ve-
 nerant, sibi sunt dñi, suæq; vt diuina excoluntur / extereq; sine im-
 patientissimi. Quid iactantij quam gloriæ parit cupiditas / iacturæ
 afferre iudicio estimamus & quid sanioris quid odium: quid deniq;
 alia pluraq; quibus profanos quoq; iudices seduci eorumq; se-
 mus. Sunt hodie vellem non nimis multos, qui cum doctrina & inge-
 nio non possunt, ostentationis & superbiæ face / eruditi nomen aucu-
 pantur, sicut sepe proteriti & vulgare esse video. Superbia ignoran-
 tiam callare, & ostentatione simulare doctrinâ: hos dum insuratos:
 dum irritatos vulgus videt, pro doctissimis habet, cumq; vultu in ru-
 gas complicato / qui di in Trophæo ante (vt aiunt) varicinati sunt,
 eliserunt iudicantq; in oracula abeant, quequid vili audiente iu-
 ditorum plebscula retulerint. His præcipuim ignorantij remedium est,
 rarius cõ his qui animos ex verbis capti: loqui aut ita loqui vel cõ
 doctissimis, vt gestu verbaleq; omnibus se superiores significent, ali-
 quando etiam multis audientibus, oburgent aut si quid manifestum
 conuulerunt, exprobrant. Inter hæc nullum aliud studij viger, nisi, vt

sunt multi
 quod vult
 ut id quod
 ipsi faciunt.
 seipsum
 solent.

Sunt
 in omni
 inferiori
 q̄si q̄si
 fessum et
 q̄si fessum
 q̄si fessum.

Inguā paulo plus valeant, utq; annulis castoreiq; aliquotulis verē
borum lepor adit/ quem si consequuntur se esse herulos existimāte
Ne vero rebus verba carcant, dant operam ut multos eliceat ex ine-
horibus/ laurat Aristot. nominare Plinium: Cleonemq; aliosq; quos
vt in promptu habeant / multosq; eodēcum titulos memorantur & si
qui sunt magis recepti, dant operā vt saltem libros: capita non igno-
rent. Ad haec doctiores mutant/ conuertunt/ amplectant, non vt pro-
ficiant, sed vt audacius sic popello obstant, cui persuasum esse vo-
lant se doctiores ideo esse quod p̄ibus suis docti obstantur. Pro-
inde pauperes qui paulo sunt loquaciores/ sibi faciunt esse/ vestie-
tasq; addiditissimos, vt dum in trisq; , compitūq; studij loco vagant
nūq; non laudat / extollatq; eos a quibus nutriunt/ quāq; hi perse-
pe, vt Terentianus ille gnato/ dum placere etiam alijs voluit, impen-
se illis maledicant quāq; sint ingenio fastidit. In illos quis neget
illud Persianū cadere. Scis comitū horridū trita donare lacernat
Q; si quis eius faring palpo de vno aut alio ea mihi referret que
soler popello adijceretq; hęc verba. Et verum inquit/ amat, dicerem
ego herede secura conscientia. Mentis, cum si be caluo pinguis aqua
licutas properisō sēquipedē extet. At quorsum hęc cūi vt ostē-
dam hoc genus hominum dubium plus ne ignominij bonis arti-
bus/ an dampni afferre, multos enim seducti corrupitq; horū ver-
satis concogit/ plures vero e doctioribus si non pari nitentur fortun-
ne cuticula, contemni atq; abijci, nam quod ad eos attinet qui faci-
unt, merito sit quicquid sit/ cum ipsi sēq; sibi stultitiae penas infligant
intra & in cute sue atq; sinit & cū Thyrsigeri quātū Bacchi videri
vellet. Quosq; iudicium cum sit fallium, ne dicam stultum abijciē-
dum est. Idq; expectandum, quod prestat qui didicit. Quandoquidē
sicut ingenio studio & sudore doctrina constat / ita iudicium verum
non auro: non serico: non fa'ru aliquo fortunę: sed illis ipsis princi-
pijs quibus consummata doctrina nititur, mortalib; prestari tibi fra-
ter persuadere debebis.

DE IMITATIONE: QUANTVM PROSIT: ET
quomodo ea vitandum. TITVLVS. XXVIII.

Imitationi/ ad quam exactissimo iudicio opus esse dixi-
mus: tantum tribuit Quintilianus: vt dicat dubitari non
posse: quin artis pars magna ea contineat: hac certe ar-
tem illustriore: quā si feceris nobis exhibet: in quibus prę-
ceptorum lineamenta perinde atq; in illis parentū: cōspicere licet.
Nam artium traditio: cum sit seorsum dura admodum & molesta:
idque

Idque in iumentis cum primis, quam vel in minutis rebus, suspicio
quædam magnitudinis defatigare conficit. Si eos discitibus præsi-
pimus, qui id quod præceptis continet cum gloria præstiterit, con-
tingere solet, ut ex alijs editis operibus, mensuræ (ut aiunt) præcepto-
ribus spem captant, fieri posse quod præcipitur, cum in studijs ad
eloquentiæ artemque, quemadmodum in picturæ opere, grandis in
primis labor sit quo aliquid abfoluitur spectandû, lucidissimum
vero & amoenissimû, quod veluti pictura, quædã se ðm arti factû est,
Fit, ut paulo maiores, dum eius quod ars præstiterit pulchritudine ca-
pantur, laborem etiam eum incognitû, vitro subest, operisq; impen-
dant, ut si non primis conatibus (quod nemo vâq; potuit) eo saltem
tempore quod sibi longissimum præscribunt, hoc similes fiant quos
imitantur, quæ prima mihi virtus esse videt in eo spectanda, qui ani-
mum ad imitandû applicuerit, iam prope nullos reperias qui se imi-
tando proficere non fateant, artis est eligere quæ optimû & studijs
quæ sequeris maxime idoneû indicaris, cumq; ita legendo relegen-
doq; amplectari, ita imprimere animo, & ut sic dici deorum, ut nul-
lum in eo verbû sit, quod te ignorare existimes, eoque modo sit ut quæ
furore illo platonico de quo supra dicimus ex autore quæ adeo vol-
untus in nos transfusa / polygenetia quadam transformari vide-
mur. Hoc modo in Enniû Homeri animû infusam fuisse crediderim,
hoc studio Cicero Terentiû. Xenophontis Scipio, inter nostros vero
Tertullianum Cyprianus, alijsq; alios fortasse non solo imitandi arto
prosequuti sunt. Quasq; sine imitatione multos eloquentes fuisse li-
z. de or. Cicero scribit, qui suæque natura, quod voluerû sine cuiusq;
similitudine consequi sunt. Verum ut ruminosum est, non habere
quos sequaris / ita certe fumig. indubiq; ne dicam felicitatis est eos
sequi quos tempore dono sis ad id quod velis, cum laude prestan-
dum in adus. De modo vero imitandi, animaduertio non plane con-
uocare inter eruditos pleriq; velut apiti morem probant, observandi
excerpendiq; ex pluribus quod iudicio adhibito optimû esse videat,
qua in sententia ipsum quoq; Quintilianû esse in libro eius decimo /
deprehendi. Quæne hoc quidã suaserim, ait, vni se alicui proprie quæ
per oia sequatur adhaere, longe otium perfectissimus grecoq; De-
mosthenes, aliquid tñ aliquo in loco melius sit, &c. & paulo infra, plu-
rium bona, inquit, ponamus ante oculos ut aliud ex alio hbeat. &c.
Quod ipsum est ipse non absciam, ex tanti præsertim doctoris tan-
to promptuario profectû, tñ (ut sæpius idem dicam) per eos tantus-
us annos quos multiplex lectio distraxere queat, vsum optimûq;
illam doctoris iudicio, tibi amplectendû esse existimo: qd; de optimis

inter omnes conueniat, si nihil simū equidē est, ad imitan dū non opti-
ma quęq; proponere, ut ad Voconii epistolę primo Pl. scribit. In
eo aut quom degeris ita cōsistendū esse duco, ut non oīsa solam, qđ
plęrip solent, oīa summis tñ labris attingentes, sed largiantur etiam
ipsum imitari uelle uidearis quod in libro qui Brutus inscribit Cicero
mouit. Pręterea oīa ea que apud aīos legis, in illam eū adu-
menti loco cōferre, & quasi plantaria in id arbutū transferre, quod
maxime tibi excōlendū insumpseris, nec magni esse piculi credide-
rim, etiam uitia sequi & specie boni in nobili autore falli: quemodo
enim in primis studijs oīa rite dispiciet cui uerum uix dum nū bre-
uio du flore cognoscere datur & qđ si imprudentia uel ignorantia, aut
eorum qui docere possent penuria, uiciosi sumus, emēdabit plęrip
uegetior atas iudiciū maturas: & illa oīm optima faculhas, quę se-
ntam legendo scribendoq; comēdie emendat, qđq; optimum foret
nunq; habi, cęterum si hoc in Homero tanti ingenij uateū in Marone
(ut principes nominē) cauēri non potuit, quis sibi errare ea in atate
turpe ducat, quę ueri uix compos est. Istito tñ scēces esse fateamur
necesse est, qui statim quid quoue modo agendū scribendū: dicem-
dum sit diiudicare possunt. Secundo uero eos loco statuamus, qui
cum sapēte ingenio minus possunt, bene monitibus parent, & quod
illis bonum uideatur multa spē sequi solent. Ipse Cicero uir in abso-
luta eloquentia tantus, ut eius nomen non iam Ciceronis sed eloquen-
tię nomen habeat, in eo ad Brutum libro qui Orator inscribit, inge-
nue falsus est, se in multis uidisse quidem quid deceret, uerū mirros
quandocq; alicuū conatū tñ ut in orationibus suis si non perfectio
eius quod fieri debuerit at conatus tñ atq; adumbratio quēdā ap-
paret. Qđ si Romę facundie princeps, atq; unicum prope mira-
culum, quod in se alij uidi cōsequi calamo non semper potuissē
se ait, quid alijs non cōcedamus quicq; atate etiamum iuueniū au-
diētib;? Verum quod dixi iudici magna habenda est ratio, dīq;
ipsi cognoscere non possuamus, ex alijs extra pudor? quę doceant, in-
quirendum est. Id non pręterierim, in imitatione bonū quidem illam
esse spē qua nos his quos imitatur similes fore confidimus
namq; hec si nō primo certe proximo nos loco statuet, nam e uicino
similē fieri ei, cui maxime esse similis uelles difficillimū est, ne dicam
impossibile, maxime si ad docutionē respectū habeamus, que pro
ingeniosę diuersitate, aliam se atq; aliam exhibet, ut sane mirari licet
ut nullo esse duco, qui stilo sic conueniant, ut frequenter legentibus
multi in locis discerni non possint: sed quemuis scriptorē, etiam si
multa habeat cum cęteris cōmunia, priuata tñ & quasi sui ingenij
natura profecta pigmēta quedam, notis alioqui & multo: rui ex-

positis verbis superinducat . Itaq; audio apud grecos Homerum & Demosthenem, apud latinos vero video Virgilium & Ciceronē secutos multos, cōsecuti neminem quod eo dico audactus quā his viris/ doctissimōq; consensu, in sua cuiq; lingua palma data est, sed demus tū hoc, ut pro ingenioq; varietate sint hodie qui illos aut vicerit, aut possint vincere/ vetustate & autoritate tantōq; viros scēlata, quā admodum homines quandoq; auditi peritissimos literarū, qui aīo in eam inclinante sententiā, ut crederēt Angelum Politianū, in sermone epistolāq; exposita & amena breuitate suā, longiusculū illum & solutiōrē Ciceronis in scribendis litteris excursū, longe antecellere, quod idem de Plinio Cecilio sed modestius asserēbāt/ facile tū est videre quantū phraſi hūj a Cicerone differat/ q̄p sit alia quasi cōtextōq; verborū facies, alius candor, alia lux, ynde vero / Difficile est ratione docere & vincere verbis, ut obiter verſum Lucretij vīrumpi Sunt hodie (in quōq; ego sensēta nūq; fui) qui, si modo auderent/ palam dicerēt, tam vero quia non audent secum mullitant, Lucianū plus artis suis indidisse carminibus q̄ Maronē, minusq; imitatum plus profectūq; ille ad apertū Homeri imitationē locum quasi cōmumē tractauerit, hic in Cuiuslibet belloq; materia tanq; priuatum propriūq; deduxerit: quod qui dicunt/ utcuq; sibi placeant fateantur necesse est aliam esse in Lucano scriptiois faciēm, aliā in Marone, ut etiam (ut illi putant) victor eius quā vincit, phraſin in manū redigere quacuq; imitationē non potuerit. Laurentius Valla magnū in lingua latina iudicij, inter oīs illustres eius lingūq; scriptores Ciceronem & Quintilianū ut duo elegiōq; lumina admiratus est, multūq; in locis a deo nutare animo videtur/ ut dubitet vtrum alteri amelezrat. At quantū quod ad elocutionē aminet, a Cicerone Quintilianus abſit, vel parum eruditus dinoscere licet, non quidē quod latine minus aut ornate Quintilianus scripserit hoc enim dicere placulū est: sed q̄ alia incedat ex ſiſdem poene p̄ceptis via Cicero, alia Quintilianus. Puto esse in literis hoc idem quod i picturis: multūq; numeris apparēt, in quibus ex eorūdē p̄ceptoq; traditione profecta imitatio aliud ſemper aliudq; prout eoz est qui didicere animi natura, exhibere ſolēt. Quo fit, ut inter tot claros muficos qui hodie edithra sunt, nullus vnus aīj adſimilis sed priuata ſemper quali nece indigēnis exiſtat, qua ab alio diſcerni queat. Eam ob rem ut Pl. h. nat. hiſt. ſeptimo: mirari ſe ostendit in tot milibus hominū nullas duas indifferetas eſſe gies exiſtere: ita ego vel maxime miror, nullos esse duos inter tot illustres latinūq; ſcriptores qui in conformi eūl argumēto a deo ſint adſimiles ut non vel plurimū diſſēt: nec vero vocabulorum ym ordinemq; aut numerū ſolum reſpicio, quē tū ipſa non

nihil ad istam docutionis de qua resertimus, veritate factum: sed filii
 sermōis qui ut in re alius est, ita & alius ex animo fuit: adeo plerūq;
 signate & proprie / ut non raris solum elegantiq; eius qui scripsit,
 sed mores etiam & prope vitæ suę rationē ex ipso caractere depre-
 hendere nos posse arbitramur. In illa igitur dissimilitudine Poetarū
 maxime optimū sequi cōueniet, aut inter illustres multos ingenium
 experiri, quo maxie oblectemur, inq; eorū q; similes esse videant, col-
 latione tanq; purpura (ut aiunt) ad purpurā adhibita acute diceret-
 nere. Quod ad ingenū attinet, certum est natura comite nos melius
 proficere. Verum vitæiq; illa se habeat desideranda mihi que cuiusq;
 labore videtur ut que optima sunt sequi mallet, q̄ que sunt optimis
 proxima fieri enim potest, ut dum illa non consequit, inter hæc que
 minus excellent locum obtineat cum laude. Quanc̄p haud ignoro in
 genia nostra in scriptorū amorem, ut in hominū amicitiam, inclinari.
 Quando quidē sicut studiorū cōseruitas, & occulta cōseruantes naturę
 ratio multis nos amicissimos efficit, ita vehementior illi nos allicere
 scriptores assolit, in quos labore, ingenia nostris similitima videtur
 agnoscere hoc aut modo nō solum voluptas que studiorū comes esse
 debet augetur, verum etiā firmatur spes quod in eum incidimus,
 qui id totū serent prestatur q̄ quod nos desiderabamus. Eam ob-
 rem nihil contemderim, si qui suos duces non primo ex ordine, sed e
 splendido tñ deperit, q̄p̄ primos mallet. Ceterum indulgere q̄
 ingenio citra culpā potest dummodo falso iudicio non seducatur, q̄
 multos puto deapere, quibus in bonis scriptoribus gratum est etiā
 victa sequi, cum tñ illud Horatii non ignorent. Decipit exemplar vi-
 etis imitabile. Id quoq; mihi in imitando apprime obesse videtur in-
 genijs ū, cum cum que exprimere velint nō statim adæquare possit,
 aut non totam consecutos se existiment, ita tñ tanq; id factu diffi-
 cillimum sit, desperet, studiumq; abiciant. Prima equidē sequentem ū
 ea consequi non potest, honestum est in secundis terijs que consistere
 ut Cicero ait in oratore, Nec vero plerūq; grecorū ita laus Home-
 ri deterruit, ut post eum nihil scriberent, & inter latinos multi Maro-
 nem secuti, etiā si non consecuti sunt, in cōmendabili se tñ doctrinæ
 laudisq; gradu statuerūt, velut inter multos Statius vates doctus &
 copiosus, qui se cōserri quidem suum poema Maroniano voluit: &
 doctus tñ se nonneq; consecutum hanc tenere sperauit, cum in vl-
 timi libri fine / Thebaiden suam alloquens, sic ait.

Vix precor, nec tu diuinam Amata tenta,
 Sed longe sequere & vestigia semper adora,
 Mox tibi si quis adhuc præcipit nubila luor,
 Occidet, & meriti post me referetur honores.

Propria ut ridiculū est, malle lippū esse q̄ videre clarius, si acrisis-
mam oculose actū conſequi non poſſis, ita certe de generis miſiſſe
animi videtur ſuam ſortem non tollere, alius vero dignitati inuide
re, cumq̄ primus eſſe nō queas, nolle inter ſecundos numerari, bene
inquit primo epuloſaſe Horatius. Non poſſis oculo quantum con-
tendere L. Incois. Non tū aliter co cōtērnas lippus inungi. Quandū in
poetica, quod & ante mona) vitiū ingentiſq̄ rationē velleū vel ſum-
mam haberi cenſus enim & plus q̄ poſſint attentantib; non per-
inde ut in pleriq̄ artibus alijs, gloria veſtat. Sed oportet aut bonam
Poetam eſſe, aut nullam, nec tam quid ipſe qui ſcribit velit / q̄ quid
ſincerū de ſe animi iudicent: obſervari, quod illi negligunt, qui ſimili-
tudinem in ſe p̄ſentiſſi conuſq̄ & corruptiſſimi conſuetudines de in-
dustria infantant. Poſtremo ſi qui ſorēt quos tot illuſtriū ſcriptoſū
edita ingentiſſi monumenta quo minus imitando ad noua; rerum ed-
tationem conſenderent, abſtinerent, meminifſe debent, nulli e recepti-
oribus adeo viam in aliorum diligentia p̄ceptam eſſe. quin magna
gloria ſpes vniuſcuſq̄ induſtrijs ſuperit. quod abunde libro deci-
mo docuit Quintilianus. Nec vero eo ſemper imitandū eſſe ſine pu-
tauerim ut repente noua inaudita q̄ promittas, quis nō hoc queat
ſed ut ſilo per exercitacionem apparato literis mandare pro poſſe
ſtare poſſimus; quicquid nobis ars, veritas, ſtudioſq̄ dignam memo-
ria ſuggerent. Inſuper videmus noua edi coctidie humani animo cū
pro ſua magiſtratione, tum rerū innumera multitudine nunq̄ a co-
gitationis acuminis deficere.

IVDICIVM IN LATINIS PŌETIS: ET QVI

primam legendi. TIT VLVS. XXVIII.

Racet quoniam de imitatione diſi p̄ſaq̄, ut de latinis Poe-
tis iudicij ſtantiam, non alioy opinio, ſed meum, quanq̄
ea in re ut doctiſſimos quoſq̄ libere accipio, ita & ab his
qui perſepterunt multa fideliter diſſentire noſim, & eſſe ea quoq̄
illuſtriorum Poetarū pyrogonia, ut ſuffragia eūſ eorum aſſequant
a quibus haud vniſſatis ſunt intellecti. Itaq̄ de Marone aliſq̄ mul-
tis indoctiſſimi & inſantiſſimi optime ſentit, q̄ doctiſſimos de eis
hinc ſentire audiſſe: licet hac maxime parte cauniſſimo mihi grāda
opus ſit, eſt enim, ut diſt; mira ingenioy varietas: incredibiles diuer-
ſitas ſtudioy / nec aliud inter tot hominū mores magis rarum q̄ idē
velle aut ſentire in multis. Hinc & principes illi apud gr̄cos latinolq̄
Poetq̄ maligni animi cenſores habuiſſe videri poſſit, nam quod ad
Homēram atinet, Dion; cum Pruliſiſis opere dicato inſeſtarius eſſe

Propono

& si restituerit eum ad mentidū fuisse dixit / quod dum fecit Dion /
quod aliud fallus est q̄ ignorare se qd̄ postq̄ partes posuisti in quibus
historia fides nō perinde expeti debet, quali ipsi a rerum gestarum
fide recedere non liceat. Eius enim nihil vnq̄ hodie quę scripsit Home-
rus euenire factūse fuerit, nihilominus tñ oibis modis doct̄issimū
Poetam Homerū facile eruditi fatent̄ & materis nati semper inge-
niū usum est / ex fictis vero facere similitud̄ q̄ rem vt est gen̄a depro-
mere illud enim vel vnus ingeniū viribus ritur / hoc ante partū est
quam edereur. Male itaq̄ nati in Homero Dion probatur, sicut &
in Maronis nostri perperno ingenio / Pero & Carbilus Vergilioma-
stiges de quibus nullo seipmo scripsimus. Et sunt hodie qui illo par-
tim vnūto partim affactato dictionis genere ita oblectantur / vt nihil
admirari reliquit ad similes Hadriano Cęsar. qui vt Spanianus autor
est / cum de Homero & Platone summa iactatione iudicaret / Catonē
quoq̄ Ciceroni Vergilio Ennium & Cęsariū Salustio pegulit. Cuius
eracm estimationē vt hodie quoq̄ in principū sit autis) ne Phalaris
quidem grauis & eruditus philosophus / reprehendere voluit.
Huius verbū quoddam cum Hadrianus reprehendisset, & illi Pha-
lorinus cōsistit, argumētibus cum amicis q̄ male ederet Hadria-
no in verba quod idonei auctores vsurpassent risum iactandissimū
enunt, dixit enī non recte suadens familiares qui non patimini illū
ab oibus credi doctores me qui habet triginta legiones. Verum hęc
similit̄q̄ indulgentia in principibus habeat locū nam raro a suis ve-
rum audiunt. In te vero vnq̄ similibus non id solū obseruū dum est /
vt sine errore studioq̄ initia itaueantur, sed etiam vt via quę re ita in
bonay artum cognitionē tendit / frequenti p̄monstretur digito.
Malum equidem inter est (vt & antea retuli) quo quis ordine suis la-
boribus quas bonis scriptoribus imponit modū constituat, quare
serie legat, namq̄ esse ordinē nimirum asserimus / quem si quis pro-
ingeniū caput sequitur, euenit, vt prior labor posteriorē magna mo-
lestia liberet / si vero negligit / nil esse sublidū quo minus in studijs
dies diem aggr̄ aueat, sintq̄ semper (vt interim temporis dispendiū nō
referam) quęcunq̄ legimus ad animi potius perturbationem, quam
sciendū seruitutē comparata, nisi forte quis idiotas excipit, qui cum
maxime scire vid̄ntur cum minime oīum intelligunt. In tanto certe
illūstrium poetay numero sciendus erit delictus, nam si malis oīnis
aggr̄edi, quid aliud est quā velle succumbere / & alioqui ratio etatis
deiderat & studiorū postular̄ ordo / vt quatenus in vno legēdo non
quiescat animus est, ab vno maxime incipiat. Ceteris ingentis (inquit
ad Luciliū Seneca) imitari & inueneri oportet / si velle aliquid tra-
here quod in animo sedet / sedet / nisiq̄ mita est qui vbiq̄ est. In

peregrinatione vitam agentibus hoc emendat ut multa hospitia habeant, nullas amicitias, idem accidat (inquit) necesse est eis qui multos se ingenio familiariter applicat, sed oia cursum & properantes transmittunt. Quae verba eius ad iusmodi iustem cum primis mihi referenda videntur, nam si (eodem autore) negavit Cicero si duplicetur sibi gratia, habiturum se tempus quo legat Lyricos: quanto magis ubi querenda ratio est, ut in omni poetarum genere eos primos qui lectissimi sunt dignissimi peripetias: ut inde tempore cui non magno ois eius luere possit: qui apud Latinos in album sunt Postarum relati / quorum oim est primus VIRGILIVS Maro qui ceteris oibus (ut de Menandro Quintilianus) umbras obducit, haecque exhibuit posteris insuperabilem, vix dici potest quod is tradant ab omni aetate esse fruge quae in primo huiusmodi verborum vestibulo mirifice oblectat, penitus ingratis nihil non exhibet, casus ubi quae in rebus ad veteres amantibus adeo modestus ut cum reverentia quadam scripsisse videat, sententia graecis & graecis latinitate adeo tersis elegantibus / ut nullum in eo verbum sit quod non plane Romanum esse videat, quae in re (quod mirabile est) ipse sibi archetypus fuit / quippe qui ois prioris carminis maiestate longo intervallo post se reliquit, eodem modo dum postulo supra cum in eius laudes incidissemus retulimus: hunc Hieronymus & Augustinus duo religionis columnas ita legunt, ut illum hominis ingenium venerati hunc etiam admirati esse antea duci possit. Ex huius lectione, ut indicat Quintilianus, ob carminis Heroici sublimitatem animus astringit, & ex magnitudine res spiritum ducit, & optime inhiunt, in eo siquidem oia ita accedunt / ita quadrant / ut res ubique verba sibi desegisse, & cum ipsas natura carmen esse spirasse videatur. In summa, nihil ornatum exilit vel verborum gravitate vel sententiarum / quo quicquid Marone sit excellentius: ut in eo prope solo perflare videat succus ille & incorruptus poetici minoris sanguis, verbis simul & rebus illustribus: quibus circuli absoluti, & ois non parvum quia miscuit et vix duci. Quod quod gemino opere divinus Homerus absoluti: hic eum duas gemas vni annulo inseruit, nam sex priores Aeneidos libri, quibus errantem Aeneam descripsit, Odyssaeos libros evasunt: quibus Homeo argumento similis Ulysses errantem fecit, reliqui sex quod habent aliud quod virtutis militaris commendationis qui in illa de decantant Homerus. Illum ego tam divinum & praecedentem Vatum ab studiis Poeticae imo humanitatis tyronibus insinuari volo / & ita vobis ut nihil in eo penitus latere eos videatur. Nec curiam / si virtutes eius firmiores ob iudicium postarum primis statim laboribus non accipiuntur, namque huic rei tempus superest nec semel legetur, ut Fabius ait, QVIDIVS Maroni, non doctrinae quidem acumine (nam doctus

opem eo Horatiū fuisse iudico) sed ingentis magnitudine & leuente
respectu adiungo: in eo enim opere, quod Methamorphosin inscrip-
sit, poetici quondā prope peculiarē, non tam res q̄ verborū incredi-
bilē copia, eaq̄ ad solos sere Poetas pertinente posteris reliquit, mi-
rump illud & glorię suę magnū precorsū, quod nullus ante se lati-
nos Poetas, quod equidē sciam) nec post se quisq̄ similt operū pre-
stitit, quā tot illustriū fabulay: inuoluerat tot receptissima gręcos la-
tinq̄, tamq̄ necessaria scitu signenta, simili cū illo ingenio resplen-
disset. Quod opus (quod gręcos enī ex latina lingua quam toties
rebus suis donarunt, quali numeris loco acceptare et alati non po-
dūt) legi vellem inter cętera vel maxime si modo id in iuuentibus ci-
tra morū dispēditū quoquo modo fieri posset / nam cum incidit in
lactia adeo pro natura sua propius est / vt nullare & ceterē pruritiū
videat / qđ vini amplior ingenij sui maturitas aliqua parte censet,
nisi hęc infigne musay decus ingenio indulit / nisi ille vates
fuit in Heroicis lactius, nam in Elegis cōmunit cum argumētū ratio
excusasset quāq̄ ne in his quidē satis sibi temperarit prope extij
impus autor, & quem tranuersum operit lubrica nimis & lactia
mollicies. Vt tñ addidit sine labe queat maturi prestabatū preceptos
res, quoy est quoties leuis Oui. esse cepit, occulare pro virili quę
venera oblectamq̄ sunt / inq̄ parē honestū quantū sensus penitus
detorque, quod si res aperit facum verē dicit non recipit, dam-
nanda leuitas est, postq̄ ingenti cū modestia taxidū. Tu vero fra-
ter, cum legis simili cōsilio tibi ip̄i p̄ceptor esse debes, nec admi-
tere vt lectio que virtutis doctrinq̄ gratia insūpta est, in alium te
finem quā proposueris deducat tibi enim cito & proocari lectis la-
sciuit scitis amari herde nō generōū sed patris & dumis est. Quod
in Quidiana Metamorphosi desidero, idē in Fastoy libris fieri vellē.
Sunt enī & hī eruditi, & matura digni lectide: cetera eius vanis mo-
nimta prosectū gratē sine dispēditū illius qui per iuuentū negligit,
opperiri possit / quāq̄ Tristia & de Ponto libros, vt iuuenti permi-
serim: in his enī tanq̄ prioy cum penituerit modestior maturiorq̄
sunt. Vates alloqui teritus & qui inter Elegoy principes merito sta-
tuat, eruditus & varius nec ab vilo verborū vbertate & illa factici in-
minimis enī rebus copia superabilis: atq̄ vt in summa qđ fertio de-
cam) verno adsimilis prato, in quo oia ridēt vigēscit eeu) sponte na-
ta, ac sine labore quasi ex naturę fecūditate prosecta, quam si paulo
ampliori cultura. Niso enī dasset, nec adeo per fertiles herbas leu-
em amonū quidē vīū verū iuente / postulare permisisset, aliū habu-
isset Quidū Romany lingue dignitas, ac hodie apparet / quāq̄ ne
hoc quidē modo docēse sibi quicq̄ videatur. HORATIUS p̄kua

luxuriantis & gratiæ, & varijs verbis ac figuris fechtissime audax,
vt inquit Fabius: mihi præ ceteris eruditus grauiſq; fuiſſe videtur/
tameñ nullus veneris cuius lyricum carmẽ capax ſit, expers fuerit,
leuius & iocundis graui ſalubriaq; ita permicta, vt legitis annũ
de induſtria in modo & mediocritate retineat vbiq; lubricus ad
indecora lapſus fuiſſet, ad mores alioqui rariſſos & vite rationẽ in-
ſtituendam natus, atq; in multis magis philoſopho q̃ Poetæ admi-
lis: quẽ iuuentus amplecti tute poteſt: quanq̃ quẽdã in eo ſint que
teneris animis Quintilianus interpretari nolu, qualia in odiſ fatyr-
riſq; phraſq; exiſtant: Ceryci in hexametro cũ aſperiorẽ eſſe adnota-
re ſolent: ſed non intelligũt q̃ apte hoc diſtinctionis genus, argumento
propoſito adueniat, eſt enĩ fatyræ decora ſi edes tu ſimplicior & q̃ñ
tui negligens eſſe videatur / rebus magis q̃ ornati verbosq; interna/
propterea ſermonũ & epistoſq; inſcripta, non nectus ſe vtriuſq; in
ſilo decorũ ſecutiſſe. Sermonis enim eſt aptum purumq; eſſe vt
in oratore indicat Cicerio: quod idem & epistoſis gratiã parit. Terũ
eres enĩ & ſuauior es hexametros in Epodo ſcripſit, vt ſane appare-
at ſe ſcripſiſſe eum / non quidẽ quia melius nõ poſſet verum q̃ aliter
non libuit. Quod ſi minus Heroicis intenuit, at herede principẽ cum
latinq; lyri eſſe nemo negarit: inſidem plane & amabilẽ, eoq; ipſo ve-
neridum q̃ Maroni fuit vita (vt ipſe teſtatur) ſtudioſq; iunctiſſimus.
LVCANVS dum legitur doctiſſimus iudicatur, dum anni quibus
ſcripſit peruenſentur admirationẽ enĩ incutit: nam vix tum adoleſcẽ-
tiam egreſſus enĩ opus orſus eſt, facturus dubio procul p̃grãq; me-
liora ſi per Neroris crudelitã / aut ſux iuuentutis imprudẽtiã tan-
to operi ſupremã manũ adponi licuiſſet. Et tñ hodie enĩ muſus tan-
tus eſt, vt ſint qui cũ doctrina Virgilio parẽ videri vident, ego quan-
tum ab his diſſentio, rareũ illi mihi ſunt moleſti, qui hunc vt durum
& inuincatum calumniarent, quanq̃, ſi Maroni conferas duritiẽ ſcu-
lus videatur, tñ ſi adhibes Scatio lenior videbit, ſi cum latinq; poe-
taq; corpore & compoſis latinis terſus: degiſq; exiſtit. Male ergo in-
dicant qui quod optimũ eſt ſuſpicites quod ab eo recedit ſtatim in
ter abiecta viliãq; aio colloctẽ. LUCANVM Fabius ardentẽ & concita-
tum ſententiãq; clarifiſimũ eſſe ait, magiſq; oratoribus qui Poetis
annumerandũ. In concionibus certe præ ceteris eſt acutus & ingeni-
oſus / tum & haſtoriaq; & natura locis inſignibus creber admodum,
& reſ ex media philoſophia ac Mathematicis cum primis petitaq;
ita meminit frequẽter, vt non poſſim non fateri, multa in eo eſſe que
rudi iuuentuti aperta vel plano & ſimplici ſerũ nequeat: ni aliam de
ſibi fideliũ præceptoꝝ cura ſubſidia cõparetur: de quibus paulo in-
fra referemus. Cum vero ad motus pugnaſq; peruentum eſt / ita oĩa

graphice persequitur ut res agi leſori videatur : incitatissimus ferè
& de bellicis rebus canit quodammodo bellicum, ut de Thucyde de Ci-
cero scripsit. SILIVS ITALICVS per oia Luciano ſedatior & tran-
quillior ſimiliſq; amri placido qui tñ in fluxu aliquid habet eſteri-
tatis, credo cauſam eſſe quod boni vitę partē forenſibus diſceptati-
onibus impendit, & Ciceronē admiratus / inq; illo dicendi plano &
ſuaui genere exercitus ad eam nō pari gratia peruenit; nam ma-
iori cum cura q̄ ingenio verſus feciſſe prope conſtare poteſt. Multi-
plex alioqui variuſq; & elegans; nec paruus Romani roboris teſtis,
in eo ſignatę locoſę deſcriptiones, & ſere peculiare geographię ſtu-
dium eminet. In vniuerſum vero talis ut demū quicq; e ſuis aptius poſ-
ſit q̄ addi, ſideliſſimus enim eſt; & vbiq; clarifiſſimi candoris, ut pla-
ne tota phraſi ſua, non pluuſias aquas collegiſſe; ſed viuo gurgite ex
undare videri debeat: adeo in eo candidū ſine & ſpectoſum carmen
eſt. In VALERIO FLACCO multū amiſſum eſſe Fabius ait, mihi
multū ſuperſeſe nitoris & eruditionis in opere ſuo tanto, etiamnum
miſto ſemper viſum eſt, ſed moleſta tñ Romanos vates ſæpe inco-
moda torſerūt, q̄ tantis cepiſſe optati ſines nec Luciano nec Flacco
ac ne Maroni quid? acceſſerunt; ita ſemper neſcio quanta laude vin-
centę præcia, dum tñ latinis vitę non datur ut vincerēt. In Flacco vt
potentiſſis aſſueto, acuta emuncta excuſa q̄ omnia futura erūt, &
ſunt hodie tanta quantuſcuq; ſunt tam excelli ſpiritus monumenta.
Namq; in verbis propius & purus eſt, in ſenſu ſibi coſprens; rebus
illaſtris, ſeruentiſ; adeo grauis vt altius quiddā Poeta ſonet, deniq;
vbiq; talis vt in eo natura doctrina & diligentia eſſe cauſiſſe videant;
niſi quis natiuus quandā in eo patavinitatē ſugillat, quod in conter-
raneo ſuo Latio Aſinius poſſio ſupra eōm patavinitatē dedicatas, ob-
fecit. Ego id ipſum vituperare non auiſim; ad illam præferim ingeni-
erum & naturę in nobis diſcreſcitatem reſpiciēſ, de qua titulo priorē
ſcripſi atq; vniū illa mihi, dūmodo Maroni ſimilis eſſe non poſſum
Flacci Patavinitas daretur, vt inter ſummos vates haberē locū, aut
illa Liuij, vt inter principes hiſtoricos recenſerēt; præinde ſi quid illis
in Flacco eſt duricię, rei externę & argumēto e media petito Græcia
tribuit, in eo alioqui nihil non ornatum; nihil non exquisiſſe penitus
diligentiã videtur. STATIVS Papiniuſ ſimile ſuſtinet apud miſtoſ
iudiciam, & fortaiſe culpę propinquior q̄ Flaccus, nam in eo duri-
uſcula præcip videri non iniuria poſſunt, verum ſi niſſide eleganti-
buſq; & vndeque puris cōferantur; nulluſ numeruſ eſt, adeo etiā
hic vates diues mihi & optimus ingentiſ; ſpoliſ; magis q̄ imitationis
videtur, quaniq; eſt præ eptis (vt dicitur) Mantuanū Homerū admi-
ratus; cuiuſ eſtitudinem ſi non cōſecutus at maxima cum gloria

fecutus est/ magnificus alicui, & cum natura tum studio commendanda
habeat: vili in re; similitudine percepta / & earundem collationibus
sive cōparatione fecundus. Vix propter rerum in longo etiam opere
frequens ingeminatio & accumulatio in Thebaide præsertim/
multis in locis difficilis sane est, talisq; omnino, ut animus aliud agens
in eo non proficiat, sed incerta sedetq; lectione sit opus. LUCRETI-
VM cum primis commendat atas, quæ nescio quomodo rebus fere
præclaris plus venerationis adijcere solet, hic quanti in multis vetu-
stus ac pene obsolescens est, habet tamen gratiosa multa / mundaq; & ele-
gantia, ut Maroni etiam non verba tantum sed versus integros in sua trans-
ferre tantum melius fieri non possent, placuerit. Tum vetustissimos ve-
tum more Poetæ se simul & Philosophi exhibuit / nec aliud sibi ipsa
natura quod carmine dignaretur maius fuit, in eo magna docendi
fidelitas, miræq; ad illicendum vires ut trahi etiam legens videat, nec
parua lectionis (quantum in re plerumq; falsa) ex ipso fruges esse potest
sunt enim sententise passim graves, verba electa, & quod in primis
mouet, creber est studiosus mortalitatis contemptus. Quod si quis tem-
pus animo quo scripsit concepit, Lucretium non potest non vix mag-
num dicere, si ex quo est posteris confert, non temporis Lucretium, sed
Lucretio tempus obfuisse deprehendet. Huius lectionem iuuenibus
non indulerim / propterea quod præter damnatas in multis opiniones
sententiaq; cum veritati / tum fidei cum primis nostræ contrarias, multa
in eo tantum vetustatis radera quædam exiit, ad quæ teneros animos
impingi nolim. Idem ut de Lucano: Valer. Flacco: Statiusq; asseram
difficultas & obscuritas eorum in multis efficit. MANLIUS: ni-
dus in primis & perpolitus poeta verborumq; proprietate ac vsu Ro-
manus plane, cui primo latinæ gratia fuit materiâ tam difficilem
ac variam ut a numeris resoluta videret, versus tam aperto & ele-
ganti describere, suavis alicui amœnus & copiosus / sententijs il-
lustris, & multisq; res dignarum præter insensâ materiâ locu-
ples auctor verum quod videre videtur, in carminis cōpositione per-
sepe negligens, ac prope illustrâ verborum iuncturæ nihil curiosus, quo
factum est, ut inter multa carmina versus non pauci durissimuli etiam
salsæbra quædam residerent. Dum hæc scriberet, facturus periculum
an hæc esset quæ ita esse indicare, mediū Manilij codicis reclusi, cuiusq;
in quartum incidissem librum statim una in pagina aliquot huiusmodi
versus obseruavi quos primus lamq; huc iamq; illic, caligine ver-
tere elatus: & paulo post alius. Bis sex materia propria pollicita sig-
na: & paulo infra is tertius. Quam paræ dixere dicere dicentia gen-
tes. In quibus cibus quidam est ex cōpositis regius: qui alibi in eodẽ
specie videre, operi si cōdonanda hæc vari tam ardua tractant, ceteri

tanta alioqui gratia & suavitate. **CLAUDIANVM** adeo diuersa a
Manilio sententia tenuit / vt nulli prope rei in phrasū sua maiorē im-
pendisse operā videatur quam cōpositioni & ipsi vt sic dicam carmi-
nis filo, totas siquidē paginas legenti vix promptū est vni aut alterū
versum repetere, quō aut Ellipsis aut Synalypsa a natino suo splen-
dore deiecerit, & illa tñ cōibus Poētis cōcessa non vicia dico; sed quā
ornamēta sunt / cōpacta in eo omnia & solida nec lubrica quidē sed
ita placide manēta vt numerus numerum & syllabam syllaba sua-
ui lapsū excipiat. Mira in eo ingenij facilitas, & naturalis in artem
promptitudo nec trīstialis eruditio, vt stantiam sibi Romę positam
non fauore se sed merito consecutū asserere liceat, Eulogio eius in se-
vno Virgij mentem & Homeri misam eminare attestante; est enim
suavis dulciterque & inoffensū sili; sententijs acutus; in narrādo vero
subtilis & emulatus, rerum quoq; prope oim peritia, nulliusquod
quidem p̄clarum solūmque Poētā absoluat / infens; denique Ma-
ronianę illi maturitatē imo maiestati perpulchre approximans, licet
interuallo, quis enim est oim cui ita affulerint oīa vt nullus penū-
ria premarer; Mihi certe cum oīs a Marone distent, is laudatissimū
erit, qui breuiori ab eo distat interuallo quod de Claudiano omni-
no mihi persuadeo; nec alios interim cōtēpto; atq; vniū nulli pro-
fus labem cōmunitis suęque temporis calamitas operi aspersisset suo; vt
in aliori cum gradu pro ingenij sui amplitudine collocarē, modo q̄
heredibili gratia & studio singulari abire atate sua sint qua p̄sum
abire licere ceperat, sit satis eum magna victorię spe cum fortissimū
mīs poemis decertare. Hęc quia castissimū est & adeo carmine ve-
recundus vt etiā vita suis videat, omnibus alijs a teneris post Ma-
ronem & Cui diūm legi mallem nam cum res tam verborū in eo ex-
ceptabilis copia est. **IVVENALIS** satyricę libertatis masculū habet &
salis abunde, scientissimas p̄sertea veterum rerum Poētā, nec parū
ex eorū obseruatione que sua tulerunt tempora difficilis, versu nitū-
dus & decorus; animo severus apertissim; & grate indignatōis ple-
nus. Veri enim in eo rectiq; summus amor est, cum & virtutis in uni-
uersum tanta custodia, ut sine ea nil splendidū nil cōmendabile tam
elegantē q̄ vere cōmendat. Quod ad vitia atinet uellem in ipsis pro-
ferendis Horatiana modestia fuisset usus; sed Luciliū inuicē ma-
luit, adeo spe in his que & ipsa natura non amat luxurie monstris
liber, ut ea palam legi prohibeat uerecundia. Quocirca nec Horatij
satyras nec Iuuenalis, ac ne Perij quidē qui utroq; tñ modestior est;
inter primos attrahari a paulo delicatioribus uelē / in his enim est
magna uirtutis laus; magna uiciorū detestatio est, utriq; tñ ita nexū
q̄ uirtutis locum alibi ab iuene cognosci satius sit q̄ tot gr̄ uerbis
oppositam

oppositam vicis quasi facto iudicio discerni. Nam pleraque prohibe-
 re, quid aliud est quam docere qualia sint? Vicia vero maxima dum a
 teneris ignoratur, nil mouent, animū non agitant: dum eos imani-
 tate explicita prohibent iam cognita non possunt non mouere, et
 etatis genuinam libidinem vitrix ratio (quod rarum est) repellat/
 audui multos etiam pronecte etatis viros, qui plerumque se monstra-
 ne cogitatis quidem arca ex iam nominatis tum & Canallo & Mar-
 tiale, lenissimorum interpretū impudētia, non sine nausea didicisse ale-
 bant. Ab his igitur (quia ingenui animi est virtus respicere) tu frater/
 tuosque abstinebis, dabitur tempus quo secure & citra laborem hos
 legere liceat. Nihil enim tam facile quam vicia discere: PERSIUS tam-
 en a Hieronymo discretissimus appellatur / mihi tū duriorculus vi-
 detur in veris, quamquam, si corpus respicias, discretus magis quam durus vi-
 deri debeat. Est hic metaphoricis sceleriter audax, sunt enim non so-
 lum per amorem / sed etiam mire adiuuat quicquid in eo est satyricæ
 vehementia. Vilius est is multis ex professo obscurus siue illud inge-
 nio ductus seu (quod minus credo) industria fecerit / obscurum esse
 nec interpretū testatur labor / sepe tū (quod equidem sciam) ipse vidi
 & legi / & scribere qui nondum ad manus meas perueniunt, ut eos
 conerant qui verbis passim ex suis satyris depromptis, annotati-
 onum sibi arcam apparatus. Multi autem nec obscurum nec diffici-
 lem esse contendunt: illi se (ajunt) maxime quos tempore infamia non
 obruit, quod ipsum si multis in promptis esset, nemo omnium scriptorum
 non esset vel facilis: id autem de Persio dicere, saluberrimum cum præ-
 ceptorum grauitate & concinnitate a nullo superari, & cum veritati tū
 religioni nostræ cum primis esse cōsonum: nec adeo omnibus vicis
 sed his tū que cōmunitis inter mortales stultitiae fundamēta iaciant,
 insensum fuisse. Quod si qui sunt qui dedito cum amore prosequuntur
 legere possunt, vix non ut plurimum faciat (quod de Lucretio Quin-
 til. ait) sed erudiat potius. Carminis enim elegantia quamquam est mag-
 num, Horatio tū & Iuuenali collatus, indubie inferior existit. Huius
 me lectio plurimum oblectat non quod adeo suauis, sed quod tam si-
 deus est & grauis / nec me vix aut Horatij aut Iuuenalis libertas
 adeo mouit ut in obscena potius desceerim, quam profecerim ex casu
 causa esse potest quod anno etatis meæ vigesimo quarto hos primū le-
 gere cepim, ante Marone sermo & Terentio contentus. CATVL-
 LVS: mihi malum poetici spiritus natura simul & arecerimuisse
 videatur, nam quæ scripsit, ornata, tersa, & illi plane spectulo quo so-
 rere latine linguæ vberitas cepit respondentia: tam & in illa iocandi
 cauillandi / deridendi licentia mire verbanus & faceris, & Martia-
 le indubie si non versucius, certe degantior, nullum in eo grauit &

M. ad
 facile qu
 hunc hunc

venustatis est: atq; utinam carminis illa genuina obsecrante studio-
culos ab se inuemes non arcuisset/multa enim in eo ac fere oia vel ab
hac arte cum fruge legi possent / in phaleco mundissimus: in iam-
bicus quasi plane pedis carminisq; naturā obseruasset, vehemens
simus est: vt vore ab Celso elegantissimus & mundissimus Poeta
dictus sit. In hexametris adeo torus & elegans ac venerāq; cuidam
venustati accedēs, vt dolendū sit tantū ingenii ex idyllijs ad ampli-
ora descēdēda simili stilo non progressum fuisse/ elegos habet ple-
nos gratie verum ex quadam cōpositionis negligentia duriauculos
quod ipsum & Plinius de eo falsus est. MARTIALEM/ vnus e recent-
ioribus scriptoribus reiiciendū omnino existimat/ quippe qui nec
elegantiq; latinq; nec moribus proficit. Sed nimis hic mihi duriter &
seuere agit cum tanto vate: In Plinij de eo sententiā pedibus eo poti-
us/ qui lib. epistolarū tertio/ hominem ingeniosum acutum & acrom
fuisse ait / & qui plurimū in scribēdo satis haberet & illis, nec can-
doris minus. Esto vero tam lasciuus sit / vt legi a multis non debeat/
nō tñ est tam male Latius, quin legi ab omnibus magna cum fruge
possit. Quancp sero Martialem legi vellem ob delectabilem profertim
ingenijs nostris hoc est Germanis obsecrante, tam spurce enim per
sepe ludet, vt ne sibi quidē ipsi quispiū sine rubore legat, alioqui do-
ctissimus, & linguę latinq; non infcius autor, vey pro ingenij sui natu-
ra subditus: vt si Casullo conferas, ex ipsa statim phrasi hunc Itale
illum Hispanie aluicem fuisse credas. Q; nisi me fortasse non nul-
lis nasotiorē videri formidare, non dubitarē Martiali quod ad nro
rem elegantiq; attinet, Marullum gręcū hominē anteferre. TIBVL-
LVS elegiq; p̄cipuus apud latinos autor, tersus & elegans Quinti-
liano vere vilius est / nam in vera illa argumenti modestia persians/
adeo est vbiq; compositus, adeo suavis & facilis vt ausi fuerint non
nulli carminis in eo quasi delicatū quandū morositatē taxare. Q; si
in quibusdam lasciuior videat, tribuendū id quidē parum vicio vasti
talīa scribentium, partim officio. Amores enim & Veneres elegi sibi
prope peculiariter vendicauerunt. Hunc ego veto, ne quis temer attingat,
legere enim eiusmodi scriptores quid aliud est q̄ flamme fomi-
tem adijcere: Quancp multo est lasciuior Ouidius: vt magis etiam
peccet qui hanc legit q̄ qui illum. Verum neuter in his aut publica
aut priuata interpretatione dignus est, melius legent q̄ intelligi pos-
sunt nullo accedente interprete, hęc enim quę scribūt, scire plane opo-
non est donec ematurerit q̄ est lecturus: & sunt castiora vt Pomus
& Tristia Ouidij que quis interim legere imitariq; possit: vt obiter
taxem Bernardinū Cylignū Tibulli interpretem/ qui notio qua spe
frugis/ cum priuata lēctione tum publica interpretatione vel potius

comedare putat, quasi vero dulcedine illi copios & venustas, pri-
 ma faciem artis assequi possit, quam ne viri quidam multæ lectionis &
 perurgitis studiis facile assequunt. Satus est in Tibullis, & patens is-
 cidere maturiore, & acutus iudicii. Quod idem de PROPERTIO
 sentio, & si hic est paulo remissior carminis & verborum nitore plane
 venustus gravitate vero sententiæ venerabilis. Hunc principem do-
 ctorum plerisque existimasse Quintil. testatur. Ego, ut Tibullo elegan-
 tia & inanis inferior esse puto, ita doctrina multifana quam ex
 præcipue bona parte fortibus hausisse deprendis, & verborum non cul-
 torum gratiosa quadam novitate, Tibullo præcæ sitans. Quod si vni
 alteri contuleris, adsimilis Tibullus est amni placido, plano aluro q̄
 floridos agros delucent. Impidæ vndæ & suavis haustus: ut Propertius
 torrentis similior, ad iniqua spe illius litora / atq̄ ipso superior
 vado, celsiorq̄ decursu: cuius tñ vndas ex montanis plane fontibus
 demuari dicoris. Eminent ergo in Tibullo suauitas: in Propertio do-
 ctirina, in utroq̄ artis ingenium plurimum. TERENTIUS doctissimose
 est ensu, comicus est parus, peritus, & elegans / ut dolendum sit cum tot
 scripserit fabulas sex tñ etas esse in græcia enim eū amore literarum
 versatus esset, septem & octo fabulas scripsit, ut Donatus ex Q. Con-
 serti auctoritate scriptum reliquit. Hic recte loqui di optimus esse autor
 potest: nam & quotidiano sermone est proximus & ipso quoq̄ ar-
 gumento genere quod capto non est difficile gratos adoleſcentie, eius
 scripta Quintil. in hoc genere elegantissima esse ait, & plus habitura
 grati si iura trimetros scripsisset. Cicero eerte ad Atticū suū, Teren-
 tium optimū autorem latinæ affirmat. Seruus grammaticeus in cō-
 mentariis primi Aenidos: Terentiū scribit proprietate omnibus com-
 eis præponi licet in ætate inferior sit / deoq̄ hercle comedi: vbiq̄
 feruor: nec in magis innumescit, nec in vile plebeiūq̄ descendit, affe-
 ctū vbiq̄ argutissimus temperator. Nihil ego sane illis repugno, q̄
 cum primū esse voluit iuuenilis studiū magistrū, propterea q̄ nume-
 ris non obſcurus, quod si solutū & liberū exhiber. PLAVTVS tale co-
 mico & mirabilis quod si personarum decore / tum & sententiæ acu-
 mine & doctrina insigni non potest nō vel maxime placere, verum q̄
 caractere suæ remotissimū in multis veritatē sapientie, teneris non
 permittitur legendū proinde adeo vtilis est, ut non legisse Plautum
 ignariū tribui debeat, pauloq̄ Terentio feruor incitatus, & verborum
 humilitas vel clarissimis vitur. Varro. Ex epistolis sententiæ (ut
 Quintil. lib. 10. refert) musas Plautus dixit sermone locuturas si la-
 tunc loqui vellent. Ipse in hoc Poeta plerq̄q̄ etia ita excogitata auctarū
 videre videor ut non linguæ solum, sed mores, sed vitam, eius q̄ inter
 homines videretur sit / omnes fere studiorum humanitatis numeris artū

diant, deniq; (quod mihi Plautum vixitq; legenti maxime mira bile
fuit) non vna rerum & conformis series, sed tot fere quot pagine res
noue/noua studia: noui affectus & mirum tñ q̄ proprii q̄ decori per
sonae, qui tribuit: vt quedi in Plauto quasi Africa esse videatur quae
semper (vt aiunt) aliquid afferat noui: ac vetustas in eo (inquit) vt mi
quum litus scopulos porgit, Nō offendit hęc paulo maius iores, sed
ebulliat, vt vetustam imaginē pictor inter arcana reponit, tñ si non
imitatur, vt annuli eburnei inter auroos locare solemus vtustatē
videlicet exfulantes. Sic quoq; Andronici poetę, qui primus aurore
Diomede comediã Romę dedit, bellum puniũ dicenspũ quasi
Myronis opus longe post se natos lectores delectauit, vt Cicero in
Bruto indicat SENECA Tragicus ab illo stoico alius (vt Siderus) te
stimonio constat) serēnitatē grauitate, verbosē pondere, & personarū
auctoritate excellit, solus legi dignus, Solus enim est qui in hoc di
ctionis genere inter Latinos imitari queamus. Est in eo nitor varius,
Iaculeus cōtextus: materia sublimis, figurarū dictionis argumen
to propria, multū roboris: doctrinę plurimū, eloquentiæ sanis: vt vir
doctissimus Daniel Galetanus de eo protulit, in cuius ego similitū
eo. Q; fradictę gręcos serenus fuerit, exulare toto sabu ap; exarsit
noluit, argumētis omnibus more maton; e media gręcia petitis, hic
sibi puritate & sententię acume, nulli non acan prodesse potest/
verum quia sensu eo personarū decoro sepe varius est, & a veritate
nō nunq̄ mire alienus, vt in vno Troadis choro, quo Troianę multi
eres mortali animi vna cum corpore perire affectū sum ex affectu
vehemētia sepe multa dicunt q̄ an mō paulo tēnē sōt mouere possē
sent/ a provecbis Senecę legi malo, junioribus inserim ad verecundi
argumēti comedias destinatis. AVSONIVS Gallus supra holium
fidem vt mihi videtur arstimari debet nam nec temporū cōmuni cae
lunitate profusus, nec patrię duricie obrutus, ita barbari et hęc
drę Hercules reluctans: est, animūq; munitum ad solidę latinatē
& elegantię vetustę rationē magna cū laude conuertit, carminis &
epigramatis cum primis non p̄mo dū magister tum & in hęcico
sublimis, eruditus & versus, nec in soluta quidē oratione contenten
dus / nam illis succindę orationis floribus quibus Plinius Symae
chusq; proficere, ipse quoq; insignis est, & si neutri par haud multo
tñ vtroq; inferior. Epitholis quoq; numero contextis mire suavis &
vrbatis: Gręcos in epigramatis inimitabili eleganti admiratus,
pleraq; pertinenter transiit, quod quidē ex me non habet: sed Ca
spar: meo Vrsino, qui mihi aliquando Gręcos versiculos ex epigra
marū libris interpretatus p̄ multa indicauit, que summa dīgen
tia & pari prope sollicitate latina reddiderit. Auionis. Deniq; tamē

tus Antonius est ut plane dolendū sit, pleraq; tamen vatis morum ita
 aut intercepta temporis summa, aut multa mancaq; ad posteros de
 unisse. CALPHURNIVS & Nemesianus in suo scribi di genere nō
 possunt non cōmendari, sunt imitatione dignissimi & decoro bucco
 lecta manus servata, ingenti gratiq; & doctrinae pleni. HOS ego Po
 etasit acer: in eorū albo stans qui sunt imitatione digni, quibuscūq;
 tota aliquando studiorū anxietas impendi debeat, ut apium more/
 si non oia absumpturi, decerpido saltem quōs cōmodis una ingenio
 cumq; videantur proficiamus. Multi CAPELLAM Martiani pos
 tis interunt, vixit e carmine tersum & regū multaq; cognitione pre
 stantem. Ego in Capella plus in vniuersam sapientiq; quam eloquenti
 tū esse iudico, id quod de Varrone olim Quintilianus scripsit. Idem
 de SIDONIO Apollinari pronuncio in quo vniuersam tantū iudicium
 fuisse, quantum ingenū fuit, nimis hic vir temporibus indulit, nimis
 placuere ut quōs displicere debuissent. Quancūq; multo magis porta est
 iudice me, quam Martianus. Hic enim asper simul & inre aratus, hic
 paulo floridior & elegantior multo: nec adeo negligendus in verū,
 in multis enim multū ingenij doctrinaq; exat & eloquentiq; fons. In
 oratione profa inepta verborū affectatione supra modū laborat, per
 regrinū simul & Gallicū redolens, ut Crinitus ait. Hermolus Bar
 batus vir iunctus in vtraq; lingua iudicij Sidonii malum latinitatis
 autorem fuisse & propter græcāq; literarū imperitiū multa perperā
 vniuersæ lib. Plinianarum castig. sexto innot: nec in latino quid in
 eatum plane sibi sermonem esse, vix ut profa & versa crant, ne
 sipe præcipit, nec propterea tamen abolendū dicit, imo legendum
 totum, probandū vero non totum iudicat. Nam vicia quōs ipse vi
 detur esse non hominis, ignoscenda sunt non ferenda. De Beherio
 & Michaelē Marullo supra resūmus. Prudentius et alij vates ecclē
 siastici ceteris mihi probabuntur, quatenus sicut et sermonis purita
 tate veterū vestigijs insisterent. In BAPTISTA Mantuano magna
 est rerum et verborū vberitas, tum et doctrina haud sane protra,
 quodq; christiano homini acceptissimum esse debet, amoremq; mag
 quendam in religionis amore illecebra hic cum vita defunge, magis
 non efficit, q̄ id tam nūc cōtinuus est ut inter Epistolā doctrinā
 nis extra cōuersationem recenseat. Sunt qui hanc in eo diligenter &
 et iudicij in multis, acutus desiderant, q̄ si quid in eo nō mutatum
 sunt citius deserpunt quocūq; adicerim. Ego et vix extollet inge
 nitum, scutum plane ac erudum, tum et christiani simul Postam
 esse exi: imo: suo um tū temporū sicut postremū non facio, ita nec
 permas et desero: nam IOVIANO PONTANO non oporsetum
 sed alij multi volentes palmam tradent, longosq; se si modo vni

fateri volent) distare intervallo fashuntur. Hunc ego (vt dicā patri-
eis qđ sermo) cantu in omni poetica virtute facio vt quoties eius mi-
hi nomen incedit, stupere animus quasi subito quodā p̄sente deo vt
decan, nec dubito eam terribilissimū doctissimūq; Poetam nominare,
etsiq; a Claudiani temporib; aduq; nostra t̄p̄a vatum Eptocorum
principi, nam senioribus cum pleriq; conferre nō ausim, nō q; paris
aut elegantiq; aut eruditionis mihi nō videat, sed potius ne quis me
pudet aut impiū esse aut p̄uacacū qui vetustate sua honorū p̄p̄o-
ganza priuare velim. Nullos adortos numeros est quos nō summa
elegancia tradiderit, doneq; nihil scribendū inuampit quod nō scrip-
serit absolutissime. ac nescio an ingenti vires recte vnū t̄m̄auerit,
adeo excellens arduūq; mihi videt quaeq; ab hoc viro carmine edi-
tum est. In oratione soluta multis est inferior, vix talis etiamnum, vt
magnis cōferri audacter possit. Nam si lus prope, res astronomicae
quae traſtatio acuta & difficilis existit / ita p̄secutus est verba, vt a
Manū mathematici temporibus nemo par ei nedū superior fuerit.
Eisdem libris soluta oratione cōscripta ita adormant, ita non multis
latina lingua donatis locupletauit, vt post Iulū Maternū nemo ei ni-
tere & puritate dictionis vel paruo intervallo accedat. Quod Phae-
lecos, qđ tumulos remiserim in quibus tū animū oblectasse magis q̄
exercuisse videt (sunt, in illis iuauitas / amoenitasq; p̄cipua. & nū
paulo amplior in te ciperet lacrima, dignus esset quō oīs legerent: in
his dum inuenit acutus sumus / dum scribit elegantissimus atq; ita ver-
sus & propius, vt hinc plane necesse aliquid in se natum (tū est) i-
mes. Deniq; per viciū Pontanū spes esse debet in uoliosis cibus iuni-
orum industriq; non adeo detractum esse maiori diligentia / quin suis
etiamnum eternitatis studiis consulere cum laude queat. In ELISIO
CALLENTIO Poeta ingenti multū mihi veterū vestigijs responde-
tis diligentē esse videt. deq; eo in hūc modū statuo, vt non dubitem
cum ex Elegis tum ex Epigramatis habiturū nō laudis modo sed &
imitationis locum. Quanta vero eius in Heroica phraſi vis esse pos-
sint in modo experiri ingenū voluisset / satis superq; hi libri quos
de murū sanarūq; bello ad Homeri imitationē lūit, indicant. Pro-
inde & soluta oratione elegantiq; multū satis aūt & iuauitatis pluri-
mum habet, vt asserere ausim nō aliud de tanto homine magis egre
formidū quā q; satyrā eōrū a Poeta scripterit, quasi eius cum mu-
neris ponitur, qđ tanta sibi munificētia natura elargita est. Vix
temporū (vt vere dicam) inertiū taxasse potius q̄ accusasse Poetici
deprechēdendū cui simile apud Iuuenalē & Perū legimus: & hodie
in Iuuenis Petri Valeriani elegantissimo ad Nardinum de studioſo-
rum conditione sermone / quē & ipsū si dii superbum voluerint,

posteritas aliquando demerabitur. In STROZIS patre & filio multa elegantia doctrinaeque & religio est, verum panitur illi vbi vbi sunt, ceteri sibi suosque tempore multos, idcirco fortasse in corrupti iudicii posteritas agnoscat, de Fausto Forliviensi summi ingenii & parvi doctrinae vate supra reuli. Iam RICHARDVS BARTHOLINVS Cuius nuper plura / ingenii doctrinae & eleganti Ausiadas libri editi sunt quo insignis poeticae muneris carere aut quid tandem obfite, quo minus inter Epicos Poetas numeretur? Tota mihi in eo omnia videntur, ipsaque condigna posteritate. Quae nisi epistolo quodam meo, ad Rurondis. Cardinale Gurensem scripto, & vna cum ope suo edito, quid sentiam explicatissem, longa mihi serie verborum hoc in loco Bartholini ingenium extollendum fuisset, modo vitam moreque tanti hominis quae poema reponere mallem nihil integrum sinceriusque eo est, nihil humanius, ut olim horumque virtutem vere dixeris propterea nulli profusus futurus in eo lingua aucupium nulla obstrano, animisq; modestia tanta ut etiam inferiores se nihil aspneretur paratus optimo cuique & sincerissimo adesse modo non offendat, non laedat, nec dixerim facile quidem genus hominum insulam & obsecrosum, formosiorque magis quam doctrinae fulgore superbum, habeat odio. Per haec omnia similitus his quos vixit amo, ac propterea cum anno Sal. M. D. XV. in triumphum regum ad Camp. MAXIMILIANVM educto, Viennae ageret, multa mihi familiaritate, ac prope quotidiana consuetudine iunctus, cum quo vixim reliquum mihi quicquid id erit, gut / sicuti abique in ocio deservendum foret, quod mihi dum hic principes amat, ac adeo perinde a principibus amant, nulla sane molestia mea surripitur. Tantas enim & tam locuples cum graecae tum latinae litterarum vates perpetuo terrestrium humanum obsequio dignus est. SVNT hodie multi qui olim nominibus nec de Latino loqueri quod suos semper rei latine patronos habebat, sed Gallos, sed Germanos, inter quos passim cum aureo quodam saeculo affulgente, insignes animi emicant. Ac nisi fallor, per Pterium Graechum, Viricum Hunerum, equites, tum & Eoborum Hessi / elegi vigeant. In Caspare vero meo Vrino Silesio / epigrammata noscitur quid insereque lucis habitura sunt, ut illos sperem non Germanos esse suis sed doctissimis quibusque vbi vbi illi gentium degit, placituros.

QVAM ANPLA POETICES PROFESSIO

sit: & inibi in detractores non nulla.

TITVLVS XXX.

IC mihi rursus tota depromenda, rursusque cum aduersario adparandum certamen est / emui ille inquam, qui

Poeticam vt tenuem & sola verborum ostentatione gratam, nec villo
 illustriam doctrinam admittendo insitem calumnias. Mallet deum
 velot quieto in portu navigare, nec aliquis in parte operis mei mo-
 lebus esse his / quos adeo pertinet & temerarij de poetica iudicij
 est. Quin valere sinerem / ni tibi honestissimo studio aduersariorum.
 Verum quia pacata vt ita dicam preceptos traditione nihil illi mo-
 uentur, quibus nihil horum audire aut admittere decretum est / certa-
 tim pro cuiusq; litterarum studiosi officio ostendendum erit / vt hoc horum
 genus, si donare ciuitate Poeticam non vult, per munera salu-
 tem & socias ciuitates locum habere sinat : donec procedent freu-
 lorum, quae cepit, felicitate, concises fiant, qui etiam hostes sunt.
 Video equidem eam sepe sortem posterioribus apud nos studijs esse /
 quae forsissimis quondam gentibus fuit, quum nouas sedes cupidi
 patriam vixote erigentis sobolis multitudinem non sustinent deserere
 runt, hinc liquidem eam virtute sua & humanitate per se conspicit,
 vii sibi his maximis ornamento facere apud externos non potuissent
 armis fecerunt, donec cogniti in indigenarum confortium recepti fuerunt
 sic in Gallia Narbonensi graeci Massalienses, in festis primū Bar-
 baros mox singulari humanitate & mansuetudine perspecta, patri-
 cos habuerunt. Sic Aeneas in Latium primū armos vi mox accepta
 indigenis virtute / augustissimi imperij primordia concessa in sede con-
 diderunt. Litterarum studiū ipsarum eam primū Poetica non ita pridem
 Germani ingressa, tot primū amulos habuit, quot homines de his
 aut intelligo, qui latina lingua (si modo latina quae tunc fuit dici me-
 reat) precepsit, alijs in artibus exercetur. Mox sedes postura nar-
 matum poetica est, Ex quo tempore nihil ad principes confugisset
 hoc um infuisset animis, non expulsa sed quod miserius erat intra
 ipsas hostium manus nihil comerita, omnia discreta q; fuisse. Modo /
 q; principū stipendijs alitur, sensim plures sortita patronos melius
 habet, ac propediem vt spero ciuitate donabitur, nam prope vniuer-
 se ius natus in se oculos defecit / & virilis gratis partem habet bonū,
 nec dubito, quin (si modo e iuuentibus sunt) senatū habitura sit
 qui summis eam magistratibus & amplissimis reip. Germaniae hoc
 gocijs semper adhibeat. Huius quasi a profectio q; conditione (si dicta
 placet) profectiois amplitudine metiri a seueri / angustiam & abiectionem
 ex hoc conuenit q; pauperes sint prope oēs poesy, huius modū effici-
 lem & Oedippo interpretare dignum. Est ne adeo despecta vobis pau-
 pertas, vt qui pauperes sunt, hi itacim ignari esse eduntur : quasi
 vero oēm ingenuam professionem, oēs illustres artes inseparabiliter conue-
 tato diuitijs consequantur. Quorsum illud igitur vobis q; manibus
 ad aras porrectis, adeo religioso sacramento paupertatem vocatis,

vt quicquid vos habere proprium sit nequaquam tanto in eodem modo adeo
animos obligatis vestros, si esse vultis & videri, vt plerisque estis, do-
ctissimi: Non facti esse hominis non factus iure Cretes / malle pau-
peritatem & infertia obsecram esse, qui diuicia & doctrina illustret.
At vero alter malo est quod vos asseritis, nam quicquid bonas artes, &
insignia doctrinae studia a fortuna eius qui proficit, magis quam aut
a maiestate qui ars ambit nobilitate, aut ab eo qui in tradendo doceri
docet retinet modo, laudare amplectique solet / is meo iudicio vel ipse
(quod atum) Mileide iustior est. Quin nulli ingeniosorum hominum
genus ad has literas illaque studia que sui nobilitate & acumine totum
sibi hominem dari exposulit, minus idoneum esse puto illo, quod auaritia
obsecratum diuiciae admiratione rapitur, nec quod factus est eg-
rosit / nisi abest vt fortunae adminiculo doctrinae nobilitate nisi cre-
dam. Tunc habeo sententiae meae prope omnem veritatem, testes omnes phi-
losophos, qui fortunae bonae si non in veritatem a beneficiis existima-
unt, quae dmodum Peripatetici, nisi sine virtute vix talium vultu effici-
ent, nulla esse facis aperte indicant. At vulgus aliud sentire hodie
videmus, in cuius animis nil magis fortunae apparatus respiciet, itaque
qui opibus praestant suam tandem dignitatem auctoritatemque fortunam. Ita
quidam credit, atque vnam non ita vere, nam huius gratia & ab Qui-
dio dicitur esse falso. primo in precio precium nunc est, dat certum hono-
res. Certum autem pauper vltim facit. Nec minus in eandem sen-
tentiam multa satyra. 7 Iuuenalis scripta, & ad Flaccum Martialis indi-
cat de pauperibus poeta praefertur, quos contempni vixque dolet.
Verum cui hoc iudicium magis quam imperitiae multitudinem tribuimus: in
eius errore qui pendet / in magnis viris habedus non est vt Cicero
ait primo lib. de offi. Demus autem vt hoc multis persuasum sit, quod
paulo ante coetera poeticam de paupertate aituli, nobis tamen idem sen-
tire haud quaquam licere, non tam ob vultum opinantis, quam religioem
quam profiterimur, paulo amplius exquirat, ne cui vestrum ad vulga-
rium hominum vultum refugium esse queat, vobis autem dico qui vos
nuncupatis & iustis per consecrationem caracteribus, a reprobis propheta-
nandis tractatione / ad vnicam Christi doctrinam maxime adhortati
estis. Equidem si adeo in eodem modo est doctrinae & sapientiae paupertas,
scire vellem quomodo illud euangelij Mathaei decimonimi accipiendum
esset, quod ad adolentem regni dei percipiendum, saluator noster dixit.
Si vis perfectus esse, vade vende que habes & da pauperibus & ha-
bebis thesaurum in caelo, & veni sequere me. Cuius sensus, vt mihi
videtur, agtus est, diuicias abiectas & amplectendi paupertatem
vt quis in caelo thesaurum habeat, nec paupertatis spiritus tamen / sed
verum quocumque, cui dicat vende que habes & da pauperibus, propter

Uulgo
de fortuna
bono ad
paupe
paupe

quod & adolefens talium Christi sermone audiens tristitia abiit, regre
tot possessiones relicto. Verum illud potius quod sequitur audi-
amus. Amen dico vobis, diues difficile intrabit regnum celorum. Et iterum
dico vobis: Facilius est Camelum per foramen acus factu ingredi
di, q̄ dulem in regnum dei ingredi. O sacrosancti paupertatis triu-
morum, O dulces pauperum solam imper foramen acus factu Came-
lum ingredi non bene possibile est, siue Camelu animas/ vt Hierony-
mus, siue nauicam fens/ vt vulgaris interpretatur, intelligamus.
Pauperem igitur esse necesse est, si saluus esse quis velit. At pauperem
esse spiritu factu est, dicitis, nam abbi beatus inquit esse pauperes spi-
ritu bone est/ vt iam credam ego illum spiritu pauperem/ qui est obso-
lum, & si quid obolo minus est in proximum miras me uere tragoe-
diaz affolet, qui bonis artibus, & ea etiam professione qua se colentur,
neglecta, per suasu verboru sensum nihil attingit reliqui, vt sibi vide-
licet nihil dabitur temporis, quo non aliquid auti argentii in cu-
mulum adspiciat? facit se superq̄ sapere existans/ si nulloq̄ latu
septa extemis arca referret. Qui diu moduq̄ id dicit facitq̄ vt nullis
rei scilicet magis q̄ diuitiis esse videat. Deniq̄ cum talis sermo
sit, qbus vir est/ vt in proverbio est, namq̄ illu putarim spiritu paupe-
rem, qui tum maxime sese oblectat cu de auro loquit, & indiget for-
nitas more/ ita pacto incubat vt proximos quosq̄ quos habet des se
tuos suspicatur/ velut vngulis periturus tenuissimis oculis aspiciat.
Cetero, vt hanc interpretatione his demus q̄ pro mortaliu comodo
negotant, nam & Principibus populi & ecclesie nostre viris prae-
dibus quos in diuitijs esse/ cum officiu, tum edicto exposulit, vt in
Can. expedit. xij. q. i. scriptu ex Prospero est/ qui om̄ opum potentia
in ecclesie defensionem aggregites in modis auti multitudinis, supra
auxilio esse possunt. Vos angustior quodam foris vrgere videt, vt
scilicet non spiritu tm, qd maxie vellem/ sed rege quoq̄ aut modesti-
sima aut re: itus nulla copia pauperes sitis. Quod ameq̄ duos laets
solre velle, cur adeo/ euangelo atollit/ discipuli illi Christi verba
auditis exponerit: an q̄ spiritu pauperem esse oporteret qui perfectus
esse velle/ vt cotinuis est sententia: At hoc nouum non erat, nisi forte
discipuli prius non audierit, nam philosophi antiqui & Stoici cum
primis illi maxie sapientia, i. perfectu esse ante docuerit qui diuitias
reijcet, inq̄ solam hideret virtutes. Hic ergo sensus perculis disci-
pulos videt, q̄ paupertatem Christus asseruit/ nō animi solum/ sed
ent̄ rerum, que diciturq̄ fore propter regnum dei, qd certe optimu
est factu. Nam vt Seneca ad Lucil. in lib. de paupertate scribit. Mag-
nus ille est qui in diuitijs pauper est, & alioqui verissime est Christu
pro obtinendo celoq̄ regno minus pcepta circa diuitias dare no-

Ulysses

Ulysses

hinc est quod suis discipulis pro secula animi quiete & perfectioe Soteri de-
derit. Iam veram paupertatem cum bona pars vestri tuas, ab omnibus
his que coacta vix necessitas non desiderat procul abstinere dicit ne
quis se sine abstinere vos esse aut profectioe vestri abicienda, nec de
vobis studijs vestris esse locum, quod pauperes sint abstinere. Insuper est hoc
loqui. Virginitas molestum est vos hanc haud sane aequi calumniam sur-
dire. Ita Poetas quoque ipsi molestum esse credite quod poetica proletrantia
est circulatoria eius grana dicitis quod pauperes sint Poetae. Non omnia enim
vestri accusatorum, sed bona parte eamque cum primis cui maxime
inest iocunditas & amoris in hac caduca fortunae habetura plurimum, qui
et diuites esse aliquo honestatis prope non posse videntur. Iam id pro-
ducunt qui aut diuitias habere non esse criminis, si modus habendi
revertatur. Praeterea Abraham dicitur admodum fuisse & tunc perfectum,
ut Genes. decimo tertio capite & item decimo octavo docet, addunt
his quaeque studijs suis quod tempore abstinere poetas quod consilio aliquo
meritis prosequantur visum fuerit. Et interim verborum Iesu Christi ob-
iuriam, quae cum alias scripturam Lucae duodecimo haec sunt. Nolite
solliciti esse aut vestri quid manducetis, neque ergo vestro quod indu-
mini, anima plus est quam esca & corpus plus quam velimentum, & paulo
infra. Vendite quae possidetis & date elemosinam, facite vobis sacce-
les qui non veterascunt, thesaurum non desolant in caelis quo seruo non
appropriat, neque tinea corrumpit. Quibus omnibus redemptor noster,
hanc sollicitudinem quoque vel necessarios prouidet, in nobis inculcat (nulli
argutus aliquis interpretis verba ab apostolico sensu detorque
maunt) Quanto magis prohibet, quodque ad elegantiam aut cor-
piam aut pompam ab illis rapunt. Idcirco bene Rabanus ait, carnis
esse non habere nec amare diuitias, quodque dem ut tricesimo primo
Ecclesiasticus est: Beatus vir diues qui innocens est sine macula & qui post
aurum non abiit nec sperauit in pecunia & thesauris, (nam rara avis
in terris nigraque similitima Cygno est) & ideo sequitur, quod est ille & laus
dabimus eum, nota est Horatiana sententia. Stultum patitur opes.
Quid vero si nihil auitum aut nunquam desiderat dicitur? Da pauperi
si Christo peccatus es mortem, si minus seruo in honore usus, & causa
placitorum Psal. 61. dicit si diuitie affuerint cor non adponit
vix quod nunquam est qui hoc facit. Rebus Augustinus, qui in epistola
quodam ad Paulinum: Nescio (inquit) quod cum superbia terrena deligent,
arctius adhaerere quam adhaerere est iniquitas ad quod illud inuenit. accedit
Crescit amor nimis quantum ipsa pecunia erigit. Audiatur ille Ambro-
sium poetas iniquitatis gratia interpretatur super eodem Lucae capite, scri-
bitur in haec verba. Sed aut aliquis, quid inuisum est, si ad aliena non
innadant, propria deligentius seruo: Conspiciens deum, quid propria

dicta: ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti: quando
ingressus es in hanc locum, quando de magris venire existi, quibus
facultatibus quæso, quibus subsidijs stipatus ingressus es: &c. Et in-
fra paulo. Propriū aut nemo dicat, quod est cōmune, qđ plus qđ iusti-
cia sumptū, etiā violenter obtentū est. Quæ verba digna Christia-
no homine, digniora sacerdote, repetita sunt cum alijs multis lectū
hæud minus dignis in Canone sicut hi, distinc. xxxcviij. decreti. Pre-
terea si cōm concilioꝝ autoritate Episcopis mandatum est, ut vilem
suppellectilem & mensam ad victū pauperū haberent, vt. xxxcxi. disti.
Decreti annotatum est, quid non hodie sibi mandari subditū eorum
existimēt: In quorū parte ad Nepestanti Hierony. hæc verba habet.
Qđ si quispiam aliud habuerit præter dñm / pars eius non erit dñi /
verbi gratia, si aurum, si argentū seu possessiones, si variū suppel-
lectilem cum istis partibus non dignatur dominus fieri pars eius. Et
paulo infra. Decimis ait & altari seruimus altaris oblatione sustentor,
habens victum & vestitū his contentus ero, & nullū cruciatum se-
quar. Hæc sunt Hiero. cuius verba repetita sunt a Crastiano in can-
dricus. xij. q. i. vbi ex eodē Hierony. canon derivatus est. Duo sunt,
in quo duo Christianorū genera esse demonstratur, unum diuino of-
ficio mancipatum, nec nisi contemplationi & orationi vacans, quos
 clericos esse Hierony. ait, qui victū & vestitū obtinent, absiecta proprie-
tate oīa debent habere cōmunia, Alterum genus populariū, quibus
 licet temporalia possidere sed non nisi ad vītum, quibus concessum
 est vxorem ducere, terram colere: causas agere. &c. qui hoc duntaxat
 modo saluari poterūt: si victū beneficiū contingerent. Aduerte qđ
 modestus rex vītus Medicis iureconsultis: ac etiā Poetis (nam & his
 terram colere & vxorē ducere licet) deniq; cūbus prophætijs negoti-
 atoribus sanctoꝝ patrum iudicio permittatur: qđ vobis præter victū
& vestitū permittitur: Sed Palcas fortasse dicentis. Decretioꝝ cano-
 nes non cito decretū, sed Hieronymū cito alioq; doctores ecclesie /
 quorū sanctissima & Christi Euangello proxime accedētia præcepta
 si palas sunt, autem dicere: quicquid esse oīa studia vestra. Sed qđ
 ego hoc loco de paupertate disputo, cū non attinetar. Volo equidem
 liberum esse alterutrum / dum vobis ipsis non minus qđ mihi red-
 dendus sit calculus oīm operū, hute iudici quē cū sint mūdū venturū
 esse fortasse non dubitatis: mihi satis in hoc victoriū contra multorū
 malvolentū pestū est, qđ defendo neminē sanū aliqui inge-
 nuam arti absistere, propterea qđ vni aut alteri eū p̄sumē pauperē
 esse contigerit, ipse multos non diuisimos poetas, quos pro honore
 poetie nominis mallem pauperes, hoc est paruos contentos esse, qđ
 sere oīs præci existerit, & sunt hodie non poetę tñ, sed oīm artium

vere studiosi partis contenti, hos enim qui titulo tenui sapientis nihil
moros per me sint oia procius alba. Multi pauperes videntur qui
animo diuissimi sunt, quodammodo diuites multi popello apparent/
quibus nemo pauperior / nemo infelicioe est, in quoy ore illud summa
lis agitaf. Sed nos te facimus fortuna. Nam excoiq; locamus. Qui
bus Herule belle fortuna respondeat, Vos facio o equi miserof, her-
orq; periculis. Beatus ille (inquit Horatius) qui prociat negocijs: vt
prica gregi mortalium Patria rura bobo exeret suis Solucus omni
fornore cui illud Verg. accedit. O fortunatos nimis bona si fuis no-
runt, Agricolas. Quod si cetera est in his dimisjs vestris beatitudo mi-
ror cur Delphicus Apollo (quicunq; ille tandē verax dignon fuit) Ag-
laum Paphladiū qui paternos agellos nunc egrissus est, beatorum
Cyge amplissimo terray rege iudicauerit sed satis de his haecenus
Desperandi enim est de quibusdam Scotoy simijs, genere hominū
ab imis vngibus ad verticē vsp summi ex ignoantia concreto, vt
Guilhelmus ait Bedeus in iugis auro, cui ego inter recentiores pare-
tes tribuo accerrimi & strenuissimi literay & honorum studiosy ante
figant, qui vno in loco quo humanitatis deorsū non tam summo
officio q; amplissima eruditione putatur, digna admiratōe contem-
tas in hęc tandem verba loqui, Tanta m ne esse proteruitatē quibusdam
quis hęc seare se posse desperet, quicqd nō didi esse pudeat / quicqd
inchoare pōgeat id vt sibi damare permittant e tantam vqcordiam
vt inuicē suū quam luceoento republice vulnere reficere nō dubi-
tent, tantam peronitātē vt q; apud Cimerios alii sunt, & tenebrico-
si sit literis inuicē, idēo feruissimos scriptores, capitaliter oderit in
seclē, phereclon: Quoniam glande Barbarica dūbent sint, idcirco
a frugibus latinis oēs arcentur NVNC mihi sicut ad hos delin-
dus est, atq; vni non nostri ordinis viros, qui ex iplo Poetay deuo-
gare mihi vident, q; a leuoribus studijs tamq; in amoenū quoddā
vridariū transferre se, antioq; reliq; serijs oblectare aūt, quoniam ali-
quis poeta in manus suscipit, hos hęc sunt verba. Cum nuper lae-
di animi gratia in Maronē incidisset. &c. Pridē vbi animus graue-
ribus negocijs delatigatus paulūper vacasset, vt vires refanciret &
me oblectarem paulo locūdius, Lucani poema nō multis fuit horis
reculūdiū, cum nuper Regia illa legatione perfundus domū redi-
issem poetay lectione, illud tediū quod inscrum mihi molestia pep-
rerat, amoenissimi studij remedio totū excusū. Item. Soleo quōdā
post Bartolū & Baldū, animi gratia, i poetay expartari, ne illa lectio-
nis grauitas ingenū procius obtūdat meū. Pyrrica. Poetas ego vel
ob id potissimum amo, q; mihi sacray literay acumine sebo, reicio
quid incredibile voluptatis adferat, Hicq; similia centū: que prope

omnibus his proculcata sunt vel scribentibus / vel loquentibus / qui
postquam aliqua ex parte literarum studia degustauerunt / animi ad certas
(vt nominatim) facultates applicant a quibus se in illa leuicula / vt per-
tinet / Poeticas studia toties resiliunt a seueris, sicuti huius hominum
pertinaciam pepererunt, qui literarum & poeticas cum primis studia / in
ter seria studia non referunt, quocumque modo erroris immunitas sit, faci-
le & breui omnes humanitatis doctrinam / modo innotuit lectio animi
sunt, additae comprehendique posse a firmant, multi tempora prece-
ferunt, sunt quibus quicquid ad illustrius scriptorum lectionem
sufficere videatur, sunt qui seuerum malent. Memoria seruo magis &
elucant doctrina moribusque virtutibus, qui nihil est in omni uoluntate
seculi / cui seuerum diuinitas praesabat, Satis est in quadringentis tri-
centis / quo Poetas quis & Oratores Latinos fructuosos perlegerit, ad
quos lectionem reliquit facile & sine mora intelligerent. Vix per eos
annos qui incertum elapsu sunt, experimur doctos longe a vero abidi-
se quae illis sentiat nisi forte alius quod scilicet legere & simul intel-
ligere in promptu exiit. Mihi semper nulla magis profuit lectio quam
que multa cogitatione suspensa / utamur iudice vigilique officio.
Sed ut illic rediam unde sum digressus / intelligere vellem ex illis.
Omnes ne Poetas / ueridarios & horulicos quos animi sui facerent
an aliquos ex illis. Propterea ut sine tam profectibus et corrupta loca
viderentur / explicare deberent / unde libri ea facile lectiois volup-
tas formantur vel potius didicerunt, vel tam apertos lenique esse elu-
mant / ut sine multo labore legi intelligique possint / vel saltem quod
stipiciorum uerborum uenustate oculis sequant, & serua quae prima lectio
uicemque offert contentis suis. Primum parum doctrinam omnibus poeticis
haud quaeque esse ipse laetor / proferent si propter diuersi artium quae ipsa
tamen uia summa est, doctrinae nomine intelligamus / quod quod a uul-
sum ab illustribus omnifariae philosophiae magistris in numeros ip-
sumque carum transferunt. Nam hoc ab Heroicis prope posuit ante
proclam soler, quibus Typus esse potest ois doctrinae & eloquentiae summa
Homerus Tragicis enim & Satyris uisum & Lyricis multum crudelibus
in se soler Elegi quid a grauis loeis abhorret. Itaque neminem
his uoluptatis lectionibus / ad tam facile lectionem permiserim, praeter
Comicum quosdam, aut Epigrammatum / quae aut Phallicis aut Iambis
sive Elegis laudibus succollitur addo quibus ut de diuersi figura ca-
ceant, materia est seueri aperta, & quae admodum in amatoris poematis
bus maxima leporis uenustateque cura quibus illustrantur, qui Poetice
ad solam uoluptatem abeunt / quos ego in ista me hoc quidam loco
plane aduerso. Nam in pastorali carmine multa obscura sunt propterea
quae simpliciter dicunt. Nunc explicare grauis & diuersi esse de-

coro seruato, hoies pastorē nō licet/hinc illud est. Et quis erat alter
Uel scriptor radio totū qui genibus orbem. &c. ubi Maro insignis au
thoris nomen de industria sup̄pressit/ ne videlicet nimis rusticus sa
peret. Quo in loco mirū est, Poet̄mē a Scruolo nominari, cū hic lon
ge post poet̄ temp̄a sub Antonino floruerit. Concedit aut̄ q̄ dili
gent̄ lectioē exp̄stitit, Donan in Terentiū com̄tarij satis distans
in ep̄gramatis, nisi si p̄p̄aq̄ oia dilucida sunt, inedit̄ tñ subobscu
ra non rursū, et interim de Venere nō dicam, q̄q̄ Artici in vtro ge
nere tanta est, ut firmo eam Romanus non recipere possit videat̄, cū
eam ne Gr̄eci quidd̄ alio in genere linguę obtinuerit, sicut libro. 10.
Quintil. scripsit/ quū illi, reddita sit nec ne, & i quo magis quoue mi
nus respiciat id, qd̄ non plene imitabile nostris est, magni viri al
serunt, p̄cōsus negligunt. In oibus igit̄ lecti de mibi attentissima nec
ad vnicū voluptatē cōparata ope esse videt̄, nam sepe fricida fons,
trahendus salus se alpendi occipit, mordendi vngues, & (vt dicam
in summa) cauet̄ n̄ est vbiq̄ ne nimis absenti ingenio / nobis palpū
cōtradamus, atq̄ intelligere putemus qd̄ animus nondū cepit. A T
for tasse prius didicisti, & que ex antea studijs iam alio inualuer
runt, tanta cū voluptate resumunt. Si ita est, q̄ negamus clarissima
poemata a vobis summa cum voluptate, ac labore nullo legi posse
Nam supra res̄ emittit̄, quas magno cū delecto poet̄ ius infer
runt, ipsi numeri, & sonus ille versuum cursus, & illa poet̄e pp̄ria
pictura quedam, voluptatē & delectationē parant. Ceterę huiusmo
di lectioē tñ his gr̄uierim qui in bonis studijs exerciti, & insignib
aribus erudit/ bonū sudoris partē poet̄is impenderūt. Nam qui ea
hūc dicunt his prope oia difficilia sunt: erogione qui didicit quocūq̄/
si modo ingenij stimulo ad id qd̄ didicit correptus est/ non potest in
eo ipso non voluptari. Ita perito medico voluptas est, in medicor̄ vel
a curatissimis sensu versari. Hoc modo q̄ iuris perit̄e animū adhibuit,
nihil facilius, & maiori cū oblectatōe agere poterit, q̄ in controuer
sijs & dissonantibus, oēs id genus scriptores excolere/ sentire acutis
sime/prudentissime pronunciar̄, idq̄ cū facit, operam infumit non
adeo difficilē sibi. Idem de alijs dici potest: quor̄ artes nemo prope
rea leues dixerit q̄ multi eas i promptu habēt si alioqui sine magno
studio, & ingi vigilia non accipiant. Quod igit̄ ad Poetas aniet,
anīm abserere, locos esse in ipsis frequētes, q̄ hōi paulo tenuis ista
to, plus sudoris exantit, q̄ vel aliqd̄ inreosulor̄ Acroama, vel A
phorism̄ quālibet Medicor̄ aut Theologor̄ mysteriū / q̄q̄ nō abnuū
mūta ad voluptatē a poet̄is cōparata esse vt cū facilius in multis/
vt alijs artib̄ p̄f̄ctores legi & intelligi possint. Sed nō dubio illustri
sū Poet̄es, p̄f̄ssioni tñ ingenij laborūq̄ tribuere, qui a libelli mō

prope frontispicio eidem tot insignes artes dixerim admittenda. Quod ipsum ne quis nare contracta, vt frivole dictū excusat, vultu sequamur pro virili parte vt breuissime potero ostendere conabor, vt horum obiter non dico temeritatem, sed insipientiam armatus obuiam, qui Poetis caeca (vt aiunt) infemna tribuunt nihil licetis, nihil poetica leuitas esse blasphemant. Quod ipsum si ita foret, quod erummosum & caesum hominum genus grammatici essent, tū vt nulla in parte in mirandis Poetis manet esse, aut nō satis ad explicandū idonei videntur, omne genus scriptorū ex professo euoluerunt, & quolius hodie quicumq; in hoc scribendi genere insignes sunt. Quod si qui sunt, qui in poetis per omnem aetatem in verbis luce & venustate conquirebant, & primo statim utique obuiū sensū contenti sunt, nihil illi a poetarū studiis se alienos esse dicit, quibus illa parte & primū & statim poetarum lectio cōmodat, vt ante dixerimus & Quintil. lib. 1. scribit. Hi se poetas per facile legere probe dixerint, cum nihil attingant solidū, nec verba quidem semper admittant, ea q; posierunt que illustiora elegantioraq; sunt. Vt vnum olim nouissime qui mihi adolefcenti cōtriberalis cum pari studio verum impari ingenio, ex cōmuni preceptore Terentio mecum Andriam audiret, & personarū colloquio mire oblectaretur, semel cum in locū incidisset, in quo Pamphili perorbata illa in Dauci oburgatio legitur, mirum, inquit, ego istos tuorum in aliteratione delector, atq; inde legendo cum ad vocabulum (subobsecurum sibi peruenisset, pergite inquit, boni iuvenes, atq; in primis Dauc, nam tibi nihil timeo adeo maleficus es, tam subridēs libellū amouit. Ego cur non ad eandem vāq; legeret, cum quaesisset, non possum (inquit) ex quo sensum intelligo/nam vocabula illa poetica quā primū incipiūt, non possum amplius procedere nam quia sacerdos sumus sum, non proficiunt mihi ad ambosem (sagestum intelligens e quo nostri obcionari solent) Talem hodie lectiōē vt idoneā & omnino euacuant, id genus homines Poetarū tribulāt, Ciceroentia etiam nouum testimonio se deserviantes quod si in libro de claris oratoribus poetice studii inter leuitiora esse putauit, non intelligentes ob id leuia vident, q; supra otium doctrina q; proficiunt multū amant, tatis, iucundantq; sensibus ipsiq; animo offerāt, quo fiat vt que in eis graua sunt, dulcibus permixta, laborem omnē facile sustineant. Verum accingamur iam ad id ostendendum quod iam nunc pollicemur sumus, vt ex eo ipso multi intelligant quod sit hi frivoli homines q; cum qui Poetarū vacat, grauita, tenuta ingratiaq; studia sectari assertum, vt hoc modo simul & Poeticæ amplitudo in aperto sit, & obliuiscissima horum vanitas obleatur.

ARTIVM ORBEM QUAM ENCYCLOPAEDIAM

Graeci nominant Poetis adprime necessariam esse.

TITVLVS. XXXI.

Encylopedia, ut ex Plinio, Quintiliano, Martiano Capella & Virgilio colligitur disciplinarum in orbem ex mutua eodendemia redactarum, series & veluti ductus quidam (vt Budaeus ait) scientiarum ex multis disciplinis confectus & aptus existit. Encyclica enim disciplina, inquit lib. primo Virgilius, vt corpus vnum ex his membris est composita, quam ideo Cicero lib. de Oratore tertio concertum doctrinarum omnium, confectumq; vocauit. Hanc ergo hoc in loco / quamq; omnibus illustribus & bene natis studiorum professoribus esse locum quidam, praefixa esse debet, ad Poeticam tamē adeo pertinere, ut sic breuibus ostendam, vt sane ea nullam esse posse vel stupidus Choroebus intelligat, inter Philosophiam & Poeticam aliud discriminis nō esse, q̄ q̄ philosophos esse quospiam possit, qui subinde Poeta non sit, Poeticam autem neminē nisi idem Philosophus existat, si modo Philosophus sit et, qui studeat omnium rerum diuinarum & humanarum vim, naturam, causasq; nosse. Et omni bene viuendi rationem tenere & persequi, vt eam primo de Oratore Cicero de se ipso, ipsam vero Poeticam non esse aliud videri, q̄ animi quendam ad numeros & carmen e caelo ueniens impetū, qui omnium illustrū doctrinam circulo abscidat, nec infra artem estimationē eam esse, vt infelix ideota, um grex animarum, sed ancillantes habere eas & admiraculares indicabo. Quomodo enī in in editas arcem, & ex tanta edifica gradibus quibusdam ascenditur, ita nemo ad insignis illius professionis culmen peruenit, nisi qui per honoratissimam artem cognitionē gradus aliquos exiuerit, per quos tandem in illud Augustum, & confectū intelligenti templum, ascendere queat. Quod ipsum si non omnibus primo aspectu uisibile est, nihil miror, nec enim adeo ostentosa Poetica est, vt omnia uadit legentibus exhibeat, nec tam sui neglectus: vt quolibet imperiū audae eulorae & illons (vt aiunt) manibus eam attrahant, sui familiaritate dignetur, unde etiam illud est, quod multos amicos quidē sustinet, inimicos autē habet paucos: nec aliud illis q̄ suauem quendam uerborum suorum, quo perinde tamē vt pueri crepundijs oblectari solent, donat. Hos uero ad curam succinctos & ad diligentiam adparatos in adyta, & penitissima rerum suarum sacra, perducent, participes facit magnarū opum, & nihil non splendidissimū nō emantissimū exhibet, quod ipsum uulgaris & luctuosus oculus

non nisi per corneam quandam fenestram transibit. Jam illud quod
est presari libet, tot artium Poetica in magistrum non est, aliud in
negotium est, cum Principem locum habeat, anxius espidendum
artium emulsi. laboribusq; famulatio debitis non grauior, ali
bi her discendi sunt, & ad Poeticam petendam tanq; mancu quod
dam comparande, nec rectius singulis q; a singulis professionibus
hauriunt. Multi sunt professiones, que sine plerarumq; artium
peritia non constant, & has tam non docent, sed admittunt illos qui
alibi eas didicerint. Sic Medicus non nisi illos agros, qui in ea
philosophie parte qui Physicam adpellamus, fidelissimas fundamē
tis iactas, antequam multa opera & peragū labore exerceat. Sic Theo
logia illos amplecti solet, qui nature & humanarum rerum ad vir
gum veris, post exactum in hominibus artibus curriculum, tan
dem vera sentia ad se cognoscendū pergere solent: Rhemor certe in
eo quem docendum assumpsit, gramaticę precepta desiderat, Ora
tor autē Rhemorem esse iubet, cum qui se imitari & dicendi sibi ver
tate ad similes esse velit. Sic qui legum nosendū, neque & iusti
ad ministrandi pronuntia subeunt, rationandi scētiam, & omnino
tam philosophicę partem que ex Socratica schola profecta rebus
humanis prouidet, anteq; illud agant, nouisse debent: Rhemor certe in
prodelecta, ut Vlpianus in L. iusticia ff. de iust. & iur. ast, Divina
rum atq; humanarū rerum notitia est, iusticę atq; iusticię scientia.
Sic quidam inter insignes disciplinas gradatim progrediens est se
ries, & in orbem sexa conuulsi: Inter quas aliis sing; sunt que arti
mum non nisi prioribus initiatum admittunt, in infimo autem gene
re que in se nihil habere reliqui q; ut aliorum sine instrumenta co
gnoscunt: Ut in artium numero quas liberales dicimus, sine quib;
nulla vniq; solida erudicio locum habuit, Grammatica, Logica &
Rhetorica inferiores, relique quatuor, que qua dicitur esse hęc emi
nentiores statuuntur: nam grandia in se totas philosophicę momē
ta retinent, omnes tamē si omniaria sapientiam suspiciat, ancilla
res sunt. Quamq; nulla est que magis scōrtiam intellectu, icōtia sit
q; ipsa Dialectica, tanta alioqui & tam necessaria scētia, cui tamē
si reliquas respiciat, minimū & temporis debeas & laboris, propte
rea q; propter admisculū nihil rest, qui quod sequaris habet, Quod
multi Philodicti magis .i. litium amites q; veritatis studiosi philoso
phi, non cernentes, eo: tam proli dolor gratem & omnes seruos in il
lis logice non dico firmioribus preceptis, sed fatasmatis & prope
que quib; quibusdam que mire a Seneca libr. Epistolar. vi. & xl.
continunt, cōterere assolent, qui totam Encyclopediam hoc vno
ambiant errore qui omne artium & doctrinę iudiciū prepirant

dantq; operam miser, ut nihil magis sciant q̄ quod secrete ministris
 referebat: Quos sinistra Minerva natos a Græcis Misocalos nomi-
 nari Gullielmus Budæus/Galliꝝ decus ait, quasi omnem literarum
 elegantiam ritorumq; dicendi peritos ab omnibus doctrinis huma-
 nioribus abhorrentes/rusticos/in uenustos/illepidos/hircosos: qui
 rati, ut Villus allium, ita ipsi barbariem ubiq; ac semper obolu-
 rint, decorum illud imperitq; secrete seruare se non credunt: qui sic
 quidem satis sua tueri sibi uident, nisi elegantiq; studiosos/lacrisant
 maledictis. Grammatica autem (ut ad priora reuertar) quâ Histori-
 æ Quintilia nominat, q; in amoris interpretatione ueritur longe
 est artium perdarissimâ, nam & illam de qua dictum sumus Ency-
 clopædiam infirmat, Rhetorica etiam per omnia sepe mortalium con-
 silia peruolat, ut eam nō temere partem ciuiliu prudentiq; fecisse Ci-
 cero uideatur lib. de inuentione primo. iam Musica si numeros, si
 artem, si rerum uerboriq; copiam non inuenit, uerubissimæ uene-
 rationis gratia, & quod mirifice fatigatū arduis studiis animum
 recreare solet, eū primis addisceda est. At quis ignorat propius-
 sum esse carminis genus quod suam uocum harmoniam non ad
 mittat: Ideo canere Poetæ dicti sunt cum carmen scribere: & ca-
 mæm quæ canent Musæ dicitur, a quâ uero nomine totū huic arti no-
 men est: nam a Musis Musica dicitur. Strabo primo librō scri-
 bit olim Musicos & Vates & sapientes eosdē iudicatos fuisse, quod
 ipsem & Quintilianus in Musicæ laudibus tradidit libro primo.
 Macrobius librō Somnii secundo. Ita (inquit) deniq; omnis habitus
 animiq; cambis gubernat: ut & ad bellum progressi & iteri rece-
 ptui canatur, canit & excitant & rursus sedante virtute/ dat som-
 nos adimiq; nec non curas & imminuit & restatū, iram suggerit,
 ebrietas in suadet/corporū quoq; morbis medetur: & paulo in-
 fra. Iure igitur Musica capitur omne quod uisit, quia celsitis ani-
 ma qua animas uniuersitas originē sumpsit ex Musica, hæc Macro-
 bius. Quintilianus nono lib. ubi de edpositione agit, Pythagoreis,
 inquit, orre moris fuit, & cum cultuissent animos ad lyram exci-
 tare quo essent ad agendum erectiores, & cum somnū peterent ad
 eandem prius lenire mentes, ut si quid fuisset turbidior cogitatio-
 num/componerēt, Quid uero illa refero & quam consistit tum demū
 bona edī poemata quam tranquillū fuerit & hilaritate quadam
 persufus scribentis animus. Quod ad concinnitatē attinet uersus,
 indubitū est debet Musica Poetas iuari posse, si, quod Virgilius
 primo libro comendat, ad eam architectura accōmoda est. Ad Astro-
 nomiam pergamus, cuius afflicte sunt Arithmetica & Geometria:
 magnificētior, & ut magniq; ita hodie sepe neglectiq; ab his ma-

Lans
Musica

que quibus haud vsquam alibi maior eruditionis accessio, maiore
doctrinae dignitas comparari poterat, nam sint illi quidem Graeci
Latinoque doctissimi: transferant, iam historiam paulo rariorem,
iam Poetae cum iam piam salutarem sententiam, iam quod vtile simul &
amorem excitat, cito. Sed magno utriusque ingenio nitore, excelsis
ma verbosae elegantiae quid aliud agere dixeris, res tractare scitu
quidem dignissimas, verum tales / quas paulo fideioribus vel in
Grammatica iactas fundamētis sedula lectio sine magna ingenii fa-
tigatione, sine profusa animi viribus, exhibeat. In illis artibus quibus
ingeniarum nomen / rerum dignitas peperit, naturae non insignia
tantum, sed secreta quoque minimeque proletrariae lucrationum plebeculæ
obuia, insunt, dignissima vero cognita si modo id cognitu dignissimum
est, quod in seculo visibilis mundi corpore, dimittit, quadam
propedit. Quarum lectio saepe impedita, non nisi sollicito & aliis cogitationibus agrato animo, explicat. Vnde mihi persuadeo ple-
roque esse vel doctorum, qui eas minus artingant, non contempserit quidem
sibi, sed difficultate magis, quae devertit, in alia diuertit, /
quae minus laboris & maiore, ut putant, delectatione tractata / pa-
res ipsas gloriae osculos apud posteritatem pollicent. Iam vero, si diu
placet, sunt, qui non Poetas se tantum, sed populosos Vates adpellari
volunt, e quorum ostentatissima & superbiis plena iactatione am-
plius quidquam sit iactis Gallinacci haustus expectes necesse est, qui
postquam ponere iurum scitum, Artifices, ac rus saturnum laudare, ubi
corbes & focos & porci & fumosa palatia focos: in omni doctrina-
rum genere se veriatos esse existimant, satis enim superque satis, dicere
res grandes nostro dat Musae Poetae. At si de pararello incidat: si
de meridiano memio, si umbrarum memineris pro Luciano, fluxus
se aut restitutus ceram, pro eodem / si pro Quadii Falis vel prima
de ortu occasuque rudimenta exposules, ita obmutescunt: ut balma-
ne asilatos putare possis. Et Astronomia, inquit, illa relinquantur
quorum id memius est, ad alia nos Musae prouocent. O lane a tergo
quem nulla Ciconia pinxit: conne perueniam est, ut ignorantis caligi-
nem Musarum prostitutione tuearis: ita sic postquam sapere urbi cum
pipere & palmis venit. Puris illi haere sibi ingenit ignorare, quod
Mars, quod Ouidius, quod Lucanus alijque miro quodam, ut ipso-
rum opera indicit & in deserto studio, ut scirent, sectari sunt: quos
grate nostra Iulianus Pontanus Vates maximus ita secutus est, ut
non didicerit tantum veruerit Astronomia, versus videlicet in no-
meris, verum etiam tradiderit de Astris doctissima simul & dig-
nissima lectu: quem si Poetae limites egressum illi putabunt: idem
inter Graecos Arato, inter Latinos Manlio, nunquam non creditis

Partis obſcuro: ſed q̄ iſte ipſi viderint, quorum iudicij igno-
 rantie caligine elanguit. INQVIRENDA igitur eſt ratio ortus & oc-
 caſus ſtellarum fixarum, cum ex vetuſtorum obſervatione Cuidio,
 Plinio, Columella, Varrone/ alijs tradentibus, tum maxime noſtro
 rum temporū fide, nam proprio octauę ſphęre motu/ variari vel in
 vno horizonte ortus occaſuſq̄ coſmicos Chronicuſq̄ / Mathema-
 ticuſq̄ tradunt, inſtra quadam variatione: nam quandoq̄ ſit vt cenſi
 annorum ſpacio ſint, vt ſic dicam, octauę ſphęre ad horizontem
 vno gradu mutetur, non manſiſſe breuiore ſi pote, vt dubitare nemo
 debeat multo aliter hodie ſtellas in apertum ortu aſq̄ occidere quā
 illi quos paulo ante nominati tradiderunt. De ea re ſcripturus eſt
 priuatiſim, me hortante, Georgius Colimithus Mathematicus excel-
 lenſiſſimus / de quo equidem dicere poſſum quod olim de Chry-
 ſippo Carneades: niſi Colimithus diſci ego non eſſem: qui quid
 enim in me rudimereos eſt ad has preclaras artes, quibus ſumme
 delector, attentionū, Colimitho acceptum vt amantiffimo precep-
 tori refero: Nec vero eſt ſatis ſcire ortum Coſmicum eſſe eum, quo
 ſtella cum ſole mane oritur. Chronicū verum cum ſole occidente ab
 ortu emergit: rurſum Coſmicū occaſum qui ſtelle ſit occidentis cū
 ſol ab oppoſito latere oritur. Chronicū vero qui ſtelle ſit cum ſole
 abeunte. Alia perquirēda ſunt nam horizontes mutato, ſtatim alia
 eſt a priori vniuſq̄ ratio ſi tempus reſpiciat & Zodiaci ſeriem gra-
 duſq̄ quibus cum illę oriuntur & occidunt. Ita ſit vt alibi ſtelle hor-
 rizontem legant vix apparētes: quę nobis editiſſima altitudine ad-
 parent. Porro de Dierum variatione, de ſignorum ortu & occaſu,
 ſine quorum capto plurima Lucani loca vel obſcuriſſima ſunt. De
 apertis neliō in opere ſit precium referre: cum nulla vniū mortaliū
 induſtria honeſta diſciplina exiſterit, quę Poeticę ornamento eſſe
 non poterit: vt alibi ſuſius ſcripſimus.

DE CARMINIS RATIONE.
 TITVLVS. XXXII.

Admus frater que de Poetice dignitate officioſe
 ac tota reliqua ratione occurrebant / tibi ſi iudicijſq̄
 omnibus, vniam tam ſelictor q̄ ſideliter qua ſeri-
 ri potuit breuitate, ita vt in buccam veniebant con-
 geſimus. Superſti vt de Carminis quoq̄ ipſius ed-
 poſitione pauca quędam ſubiungamus, opaculoſq̄ illi noſtro id
 ſpēm quaſi coronidem imponentes, ſumma tandem manu adhi-

bea mus. Qua tamen in re hoc minus fuerit operepretiū pluribus
versari, quo & a pluribus iidemq; doctissimis syllabarū carminūq;
præcepta tradita sunt, & tu ea tam meo ductu q̄ proprio ingenio
tampræ diligentius meliusq; imbibisti, præsertim cum nemo paulo
modo in lucis procedebat ignoret / id quod & res est / nitorem
elegantiūq; carminis pluris aliquanto q̄ ex syllabarū proportione
pedumq; suis consistare. Quo equidē moueor, ut cum alia ferme ex-
e: unus sim / vulgatiorem hanc partem existimē- quā ut a me subius
tractari sine loquacitate molestia possit. Totam itaq; eam missam
faciens. Hæc saltem volui admonere que proprio partim / partim
& alieno in hac palestra periculo vicinūq; cōpendiosiora animadu-
uertit. Et primū quidem omnī quomādemodū alibi vberius recte
sui, naturę ingeniq; præstantia in carminis conficiendū ratione lo-
cum sibi vendicat, quā ut cura sedulitateq; enī deficientē aliqua ex
parte substrui posse non prolixius negauerim, ita feliciter natæ pal-
mam ea in re libentius tribuo im, marum enim nō profecto q̄ facile
quāq; eleganter modo naturę vana sedulitas fidelisq; insistenti nō
desit, illis carmina procedant / qui genū beneficio secundaq; ut ita
dixerim & benigna Minerva, illi se studio addixerunt. Cui tamen
feliciter hæcimus sibiendum est: ut meminimus verissime simul
prudētissimēq; à græcis etiam adagio iactatū, *θία / ἀγαθα τλῆε
περδῆε πῶλον*, ut ai posuit enim medio deus omnia cūpo ut tamen
par se plus cum inde referre honoris, qui plus exaudierit labo-
ris. Quo nihil quidem digniores iusta reprehensione videntur illi,
qui cum ingenij bonitate excellant, malint ceteri erugine id corrodī,
quā honore simul vultūq; negotij exercitatione acceri quidem, ut ta-
men & consummatur lenius & fiat vñ splendidus. Sane qui paulo
modo sedulorem carminis gloriam sectatur non est quod circa
sementē ut aiunt triticiq; tante præstantis nobilitatisq; fructum
expedit, ac præter ea quidem qui paulo ante de doctrinarū orbe
diximus. Primū omnī eruberrima nobilissimūq; poetarū lectio est
opus, tum deinde carminum quæ imitari cupias firma diligentiq;
memoria. Quorum illa quidē in vniuersam elegantiūq; grandēq; car-
minum ex fidelī figurarum schematūq; collatione atq; imitatione
concihabet. Hæc vero etiam facultatē copiamq; & offisi generis vo-
cum delectum syllabarū quoq; quasi typum quendam exhibebit,
quo mihi sane nullū melius, nullū breuius / nullū deniq; certius ad
syllabas cognoscendas iter videtur. Nam post generales illas de
syllabarū moda / pedūq; in diuersis carminū generibus sim & ordi-
ne regulas, quas in tūo eop qui docent numero facilissimū est alle-

qui, cui difficile erit datæ vocis quæcumq; syllabam ex Maronis O-
uidii aut alterius illustris Poetæ carmine quo ea continentur depet-
hendere. Quod ad syntaxim optamq; attinet iunctû memoriæ ex-
ercitium facile suppeditabit. Cuius cum multi varijq; sint modi ne-
sco tamen an vilior alius, quâ quo argumentorû carminûq; varie-
tatem alia subinde atq; alia verborû figurarû / ordinû/generûq;
forma retinere BRASIVS Rostrodanus noster in eo libello quô
de rerum verborûq; opta conscripsit docet. Ceterum quoniâ quæ
est natura hominû in ea plerûq; sublesei sumus quæ nostro Marte
ingentiq; elaboratimus, adeo vt privato nobis iudicio vt plurimû
longissime fallamur, vixq; sit aliquid ad quod alieno ductu ne di-
cam frenoque indigamus, q̃ in literariorû censû quidem ope-
rum/præcipue tamen carminum emendatione. Eo mihi in primis
iudex Aristarchusq; talis videtur necessarius, qualis ab Horatio
in apte Poetica describitur.

Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros / incomptis alitner atrum
Transierit calamo signû, ambitiosa recidet
Ornamenta parum claris lucem dare coget.
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit/
Fiet Aristarchus, nec dicet, cur ego amicum.
Offendam in nugis : hę nuge serla ducent
In mala derisum semel, exceptumq; lesire.

Vnde & verus illud recitandorû librorû institutum exordîi sum-
pse cum Phisio auctore tum ipsa ratione vt credam facile inducor.
Quo ea que scripseris anteq; edas in privato amicorû auditorio
sollicitus legens, securus princeps laudabilisq; mittas in publi-
cum, quem morem Iamprid' non sine magno totius reipublicę li-
terarûq; in-ômodo, ipsorûq; qui inconfutius sua prodiderunt po-
tius quâ cõsiderant dedecore sublatû, hoc saltem compensemus, vt
primû ipsi que scripserimus nobiscû pertrahemus, tû deinde alijs
tradamus castiganda annotandaq;. Etenî nescio quo pacto inquit
Pl. in studijs homines magis timor q̃ fiducia docet. Vnde & cauen-
dum plurimû, vt Horatiano illo obiter vtar.

Nec te decipiant animi sub vulpe latentes.

Qui tua vel a principio in eodum vixq; laudibus effertentes : &
Vt sine rituali tep & tua solus amares

Efficiant & ignariq; incertiq; causam prebeant : quâ deinde auda-
cia firmatû (ita vt in periclorû solet ingenijs) vidimus non parum
multis ludibriû hominû atq; interdum etiam pericula peperisse,

1742
fides itaq; diligendus iudex: qui que demt eodemq; qui addi oportune, que mutari recte possint, ostendat. Quo nullū quidē promouendi melius genus est, ut tamē interim non obmittamus eos quoq; sed tugi studio euoluamus: qui de syllabis carminūq; generibus & schematibus scripsere. Quorum inter vetustiores Diomedes grāmaticus facile Princeps. Tum ex nostri quoq; seculi hominibus SVLPICIUS Verulanus, DESPANDERIUS, QVINCIANUS Stoa, ANTONIUS Nebrissenſis, & HENRICUS meus Glarcanus Heluetius: haud quāq; asperrande doctrina viri. Et qui plures præterea, quorum facere nomenclaturā ac iudiciū præsertim ad calos

festinanti nec libet nec vacat. Operū tuū fuerit frater labori illi nostro studio saltem diligentiaq; re-

spondere, meminisse quoq; quia supra statem egregie sis eruditus, hoc plurimum

fieri capax animū quo plura reperire, Nā illo Flacci testis

Scribēdi recte sapere est,

& principū & fons,

Quo ordine si

ad Poetā

eam

prexeris,

tam nunc ipse

mihī eam fratrem

pollicitor, unde non tam

mihī gaudium q̄ toti nostrū fa-

ctū: ipseq; patriq; ingē decus orturū sit.

Finis.

VADIANVS STUDIOVS.
 TITVS

SCIO equidem quod verum potestumque ac omni ex parte perfectum esse debeat, quod in publicum missum pluribus saltem (quis enim possit satisfacere omnibus?) placere cupiamus. Atque hoc quidem vel mea sententia audacius plane fecisse me non ignoro, hinc lubricatunculis nostris, amicaque commendatione poterim luce dignas reddere/edidit. Quippe quas virginibus impressoribus cum alioqui subiciuis saltem horis satis festinanter collegi, cum precipue nuper postridie in partiam abiturus, noctu etiam ea potissimum parte qua multo plura inducere decreueram precipitanter absolui. Verum vestri candoris erit humanissimi Lectores, siquid in nostro illo quantumcunque eruditionis labore, auribus accurata oratione conferenda, aut in reliquo opere obmissum commisitumque fuerit, quod vel expositum ornatus, vel insertum gratius, vel denique cuiussum in vniuersum excusabilis reddidisset: quo antequam id quicquid est epelle accipere. Memores eiusdem hominis non semper esse bene se scribere docere, & simul composuisse eleganterque dicere, quoru[m] ut hoc non a deo dum id quod apparuit ambrosiose factus, ita illud pro virili mea conatus sum. Reliquum aut amicorum permissuiter exigentium culpa, aut fraterni officij debitum excusabit. Cui dum consulere ac illis morigerari studeo, intra erroris scilicet aleam constitutus, quo forte maturius ne dicam citius emisi. Videbo tamen ut postea diligentia si quid opus esset resartiam. Vos illa interim inquit bonique facite, & Vadianum vestrum amate.

ATARIUS
 TITVS
 M. D. LXXV. C.

ERRATA quæ inter imprimendū obliuere.

- ¶ Titulo. 7. c. 2. altera pagina pro auxilia emenda ancilia.
 ¶ Titulo. 8. d. 4. pag. priori, nimis temere, reponere minus temere.
 ¶ Titulo. 7. c. 3. pagina posteriori, pro postim pone postim.
 ¶ Titulo. 10. in principio, stude lege studio.
 ¶ Titulo. 15. h. 8. pag. 1. ibi, experientia nō Dianā magis mōtibus
 q̄ Minerā merrare. Hæc Tacitus, emenda. Hæc Plinius. &c.
 ¶ Titulo. 19. m. 1. pagina prior. ibi / cum reliquis omnibus co-
 nacibus auctore Liuto restitueret. Præterea iudicæ &c. Interpone
 post præterea per parenthesis, & hæc (ut omittā ea quæ libro no-
 no tertie decadis, cum ablata Proserpine peccata esset miracula
 contigerint) ut statim sequatur, iudicæ simulachra. &c.
 ¶ Item paulo post inter oraculoꝝ Apollinis enumerationē. Inter-
 pone post illa uerba, in Troade Licet, in Arcadia Licet, ut statim
 sequatur, Tumbri, Gergithi. &c.
 ¶ Altera deinde pagina ibi, in Creta Iuppiter, pone pro Iuppiter
 Minos.
 ¶ Titulo. 20. n. 2. altera pagina ibi. Vere igitur libro de doctrina
 Christiana secūdo, addē cap. quarto Augustinus &c.
 ¶ Titulo. 23. c. 5. Lege intricatum pro intrinsecum.
 ¶ Titulo. 30. c. 3. altera pagina, pro inuicem, restitue nitentem.

¶ Sicut forte & alia quæ tamen uel potest emendet.

Typis excudebat VIENNÆ Austriæ hæc Vadiani de Poëtica
 eruditorum opus IOANNES Singrenius. Impensis LVCAE
 Alantior Citis Viennens. de licentia bene meriti. Anno
 salutis. M. D. XVIII. Nono Calendas Iulias.
 MAXIMILIANO Magnanimo. P. F.
 Aug. Imperante.

Cum Caes. Maiest. gratia
& Privilegio.

ANNO 1600

